EYLÜL 1990 SAYI 4 FİYATI: 5000 TL. (KDV DAHİL)

AYLIK SİYASİ DERGİ

Demokrat!

MUHALEFET

SAVAŞA HAYIR!

12 EYLÜL 10. YILINDA SÜRÜYOR

DARBE VE ÇEVRE
HALKEVLERİ VE GECEKONDULAR

SÖYLEŞİLER

EMİL GALİP SANDALCI İLE İNSAN HAKLARI

İSMAİL BEŞİKÇİ İLE SHP KÜRT RAPORU

MUSTAFA KAMİL ZORTİ İLE 12 EYLÜL

MADE IN AMIGA

MENGÜ ERTEL

Grafik sanatçısı aldı *"mouse"* u eline; yazdı, çizdi, boyadı, işadamına verdi. İşadamı hareketli grafiklerle süsledi yıllık satış rakamlarını.

KORAY GÖNENSİN

"Mouse" bestecinin eline geçti... Bas, bateri, saksafon, keman, diyez, bemol oradaydı. Doktora verilince Amiga'nın akıllı uzantısı, hastalar, hastalıklar düzenle geldiler ekrana. Yazar *"mouse"* a bir iki dokundu, klavyeye geçti. Siz ister çizgi filmciden, ister modacıdan devralın Amiga'yı ve üstün yeteneklerini.

DERYA KÖROĞLU

ÇETİN ALTAN

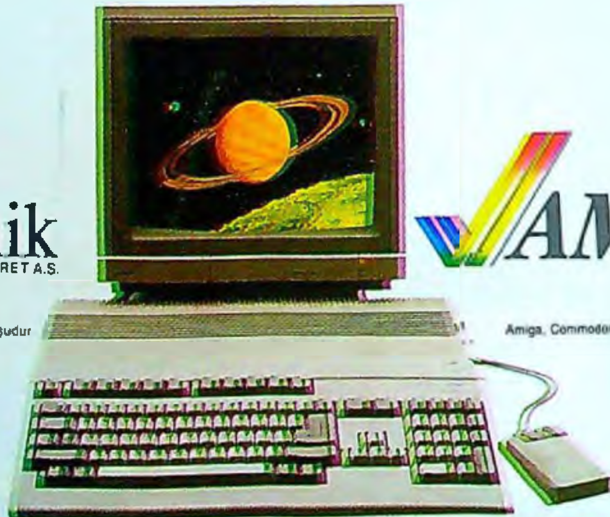

NESLİHAN YARGICI

"Made in Amiga" lara yenilerini katın.

Teleteknik bir Kavala Grubu kuruluşudur

Amiga, Commodore-Amiga Inc.'in tescili markasıdır.

MERKEZ: RIHTIM CAD. NESLİ HAN NO. 207/2 KARAKÖY 80030 İSTANBUL
TEL: (1) 152 50 33 (6 HAT) FAX: (1) 151 84 56 TLX: 25731 TLTK TR

REKLAMCILIK

Demokrat!

Eylül 1990
Yıl:1 Sayı:4 Fiyatı:5000 TL.
Yurtdışı Fiyatı: 4 DM

BASSAN A.Ş. Adına Sahibi:
Hikmet KOÇAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Engin GÜNAY

Bu Sayıda Katkısı Olanlar:
Mehmet Tanju AKAD, Ufuk AKBAHARER, , Orhan ALKAYA, Garbis ALTINOĞLU, Fevzi ARGUN,Oktay BAŞARA, Tanıl BORA, Adnan BOSTANCIOĞLU, Bahri ÇAKIR, Murat ÇELİKKAN, İbrahim ÇEŞMECİOĞLU, Selçuk DEMİREL, Mustafa DEMİRKANLI, Tansel EMANET, Ferda ERDOĞAN, Gültekin GAZİOĞLU, Erdem GÜL, Ufuk GÜRGENÇ, Alpaslan IŞIKLI, Mustafa Kemal KAÇAROĞLU, Arslan Başer KAFAOĞLU, Mustafa KARASU, Birol KESKİN, Sevda KILIÇ, Filiz KOÇALİ, Akif KURTULUŞ, Ertuğrul KÜRKÇÜ, Nadire MATER, Oğuzhan MÜFTÜOĞLU, Kaan ÖZSARAÇ, Metin ÖZUĞURLU, Celal PEDÜK, Melih PEKDEMİR, Melahat SARPTUNALİ, İskender SAVAŞIR, Emre SENAN, Semra SOMERSAN, Hayati SOYDAN, Ülfet TAYLI, L.Doğan TILIÇ, Çetin UYGUR, Hasan UYSAL, Mecit ÜNAL, Can YÜCEL, Hakkı ZABCI

Ofset Hazırlık:
Pano Grafik, Boyut Dizgi Ünitesi

Basıldığı Yer:
Serler Matbaası

Dağıtım:
Hürriyet Holding A.Ş.

Adres:
Çatalçeşme Sokak 50/3 Cağaloğlu
İSTANBUL
Tel: 528 15 90-91
Faks: 528 62 32

Yurtiçi Abone:
Yıllık: 50.000 TL.
Altı Aylık: 25.000 Tl.

Yurtdışı Abone:
Avrupa Yıllık: 50 DM
Avrupa Altı Aylık: 25 DM
Amerika Yıllık: 30 $
Amerika Altı Aylık: 15 $

Adnan Bostancıoğlu adına
Akbank Türbe Şb. 0007381-7/A00/10
Döviz Hs.No: Akbank Türbe Şb.
0007333-8/BU6/01
Posta Çeki Hs.No: 650004

İÇİNDEKİLER

PAKİSTAN'DA "ANAYASAL" DARBE

Tüm dünyanın gözlerinin Körfez krizine odaklandığı bir dönemde Kuveyt Şeyhi El-Sabah gibi koltuğundan olan bir başka Ortadoğu liderinin trajedisi sessizce gözlerden kaçtı. 6 Ağustos'ta Pakistan Başbakanı Benazir Butto ve hükümeti Devlet Başkanı Gulam Ishak Han ve Ordu tarafından görevden alındı. Başbakanlığa ise "geçici" olarak, geçtiğimiz aylarda Butto'ya karşı Birleşik Cephe oluşturan şeriatçı grup ve partilerin lideri Gulam Mustafa Jatoi getirildi. Böylelikle Benazir Butto İslam Dünyasının ilk kadın başbakanı olma rekorunu İslam Dünyasının en az iktidarda kalan kadın başbakanı olma rekoruyla yeniledi.

Siyasi yaşamı sona mı erdi?

"Anayasal" darbenin mimarları müdahalenin sebebini hükümetteki yolsuzluk, adam kayırma ve görevi kötüye kullanmalar olarak açıkladılar. İktidarı alır almaz da pek yakından bildiğimiz bir retorikle eylemlerinin tekrar bir sivil yönetim kurulmasını garantilemeyi amaçladığını, yoksa askeri bir yönetim istemediklerini dosta düşmana açık seçik ifade ettiler.

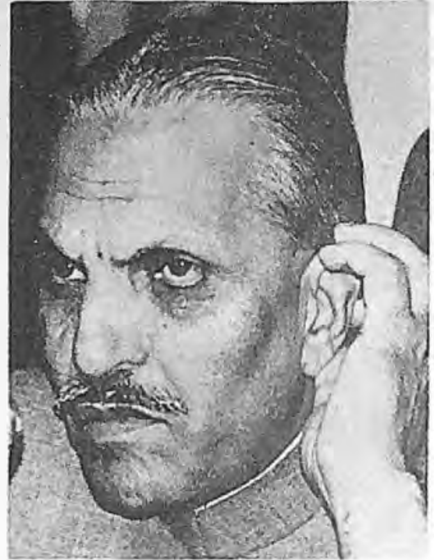
Nitekim "hür ve demokratik" seçimlerin 24 Ekim'de yapılacağı da ilan oldu. Lakin, Butto, Partisinin bu seçimlere girmesinin engellenmek istendiğini bu nedenle yolsuzluk suçlamasıyla birçok siyasi istismarın yapıldığını ve seçimlerde veto yiyebileceği endişesini ifade etti.

Bu arada da 2 yıl önce bir sabotaj sonucu öldürülen Ziya Ül-Hak'ın ruhu sanki bir anda tüm ülkede dolaşmaya, hem eski resimleri hem de oğlu miting alanlarında boy göstermeye başladı. Ziya Ül-Hak Jr. 24 Ekim'deki seçimlerde aday olacağını açıkladı.

Son günlerde Butto'nun çevresindeki çember daralıyor. Kendisinin, kocasının ve parti üyelerinin yurt dışına çıkışı yasaklandı. Hatta ülke içi seyahatleri bile izne bağlandı. Benazir'in annesi ise soluğu Londra'da aldı.

İlginç bir başka gelişme de, darbe sonrasında Butto'nun "Ordu'nun müdahalesinin sebeplerinden birinin Keşmir sorunu yüzünden Hindistan'la savaşmak istemesidir" şeklindeki tespitinin doğruluğuna ilişkin olaylar. 22 Ağustos günü Pakistan ordusu Hindistan sınır bölgesini top ateşine tuttu ve Pakistan-Hindistan sınırında çatışmalar çıktı.

Ortadoğu'daki faşist diktatörlükler yönetimlerini milli bir savaş ruhu ile süreklileştirmeye ve restore etmeye yönelik yeni bir modanın oldukça sıkı takipçileri oldular.

Şimdi ruhu sokaklarda

Şimdi, donanmasıyla, topuyla, tüfeğiyle Ortadoğu haritasını yeniden çizmek için körfez'e üstlenen Amerika'nın bu yeni haritada Pakistan'a nasıl bir yer biçeceği sorusu gündemde... ■

SEÇİMLERDE KATILIM AZ, OYLAR PARLAMENTO DIŞINA

Geçtiğimiz ayın en önemli olaylarından biri de 13 ilçe ve 1 beldede yapılan kısmi yerel seçimlerdi. Seçimlerin yapılacağı yerleşim bölgeleri yaklaşık 2 ay boyunca Türkiye'den farklı bir atmosferi soludular adeta. Çoğu zaman bir karnaval havasında geçen propaganda faaliyetleri seçmenlerin büyük ilgisini çekti. Ama oylarını çektiği pek söylenemez. Özellikle çok sayıda seçmenin bulunduğu Bayrampaşa ve Etimesgut gibi ilçelerde yoğunlaşan kampanyalar boyunca siyasi partiler toplam 5 milyarlık harcama yapmalarına rağmen seçim sonucunda nerdeyse en çok harcama yapan partiler en az oy alabildiler.

Propaganda süresince tüm seçim bölgeleri açık bir trampa merkezine dönüştü. Bir yanda yaklaşık 170 bin seçmenin oyu diğer yanda ise su, kömür, asfalt, telefon kulübesi, tanzim satış mağazaları, telefon santrali, kaymakamlık binası, hastane, renkli kaldırım taşları, sünnet şölenleri, ilaçlar, konserler, şekerler, çikolatalar, tişörtler vs.

Seçim bölgeleri içerisinde en ilgi çeken yer kuşkusuz Bayrampaşa idi. Bütün parti liderleri başbakan ve tüm bakanlar istisnasız bu ilçeyi ziyaret ettiler. Mitingler, toplantılar, konserler birbirini izledi. Sokaklar biranda afişler, ilanlar, balonlarla

donandı. Halk ise ayağına kadar gelip dertlerini dinleyen, ağız dolusu vaatlerde bulunan bakanları milletvekillerini, yetkili ve etkili zatları önce garip bir şaşkınlıkla yadırgadı. Sonra kendini bu furyaya kaptırdı.

Seçim öncesi Bayrampaşa'da hemen bütün partiler DSP'nin potansiyelini farketmişlerdi ve stratejilerini bunun üzerine kurmuşlardı. ANAP'ın yaptırdığı seçim anketi de DSP'nin üstünlüğünü gösteriyordu. SHP sürekli "sosyal demokrat" oyların bölünmemesi ekseninde propaganda yaptı. Bayrampaşa seçimlerinin SHP içindeki Baykal'cı grup açısından büyük önemi vardı. Parti içindeki "sol" muhalefet Bayrampaşa'da Ecevit'le yapılacak düellonun sonucuna göre farklı bir konuma gelebilecekti. Seçim boyunca SHP bütün İstanbul belediyeler örgütünü Bayrampaşa için seferber etti. ANAP ise iktidar olanaklarını. Halk ise kendisine sunulan bütün hizmetleri "renk vermeden" kabul etmekten kaçınmadı.

Bayrampaşa'da tahminler doğru çıktı, DSP kazandı

Seçimler sonucunda DSP Bayrampaşa'da, ANAP 11 ilçe ve 1 belde de, SHP ise sadece 2 ilçede belediye başkanlıklarını kazandılar. RP ise oylarını büyük oranda arttırdı. Seçim sonuçları üzerine yapılan en önemli yorumlardan biri muhalefetin parlamento dışına kayması. Ama en az bunun kadar önemli başka bir nokta ise seçmenlerin yüzde 20'sinin seçime ilgi göstermemesidir. Seçimlerde oy kullanma oranı yaklaşık yüzde 80'di. Yani halkın yüzde 20'si artık mevcut muhalefet ve iktidar partilerine kayıtsızlaşmıştı. Oy kullananlar ise seçime büyük bir pragmatizmle bakmışlardır. Bu anlayış bir gazetecinin sorusuna DSP'li bir teyzenin verdiği "Ne rahatsız olması kardeşim. İlk defa Bayrampaşalılar adam yerine konuldular. Bu seçimle adımız hatırlandı" cevabında billurlaşıyor. ■

DÜZELTME

Demokrat!ın 3.sayısında "BEM-DER: Hedef icazetsiz sendika" başlığı altında yayınlanan, BEM-DER yedek yönetim kurulu üyesi Gülten Özdemir ve BEM-DER Genel Sekreteri Ali Oral ile yapılan röportajda dizgi hatası sonucu isimlerde bir karışıklık olmuştur. Yanıtlardan sadece ilk ikisi Gülten Özdemir'indir. Diğer yanıtlar ise Ali Oral'a aittir.

H.Kutlu ile yapılan röportajın spotundaki "işçi-işveren ilişkilerinde sosyal uzlaşmayı, öneriyoruz" yazısındaki "öneriyoruz", "önermiyoruz" olacaktır.Düzeltir, özür dileriz.

!

Savaş bulutlarının üzerinden hiç eksik olmadığı Ortadoğu bir kez daha savaşın eşiğinde. Irak'ın dünyanın en büyük bankası olarak tanımlanan Kuveyt'i işgal ve ilhak etmesiyle aradığı fırsatı yakalayan ABD, dev savaş makinasını harekete geçirerek Körfez bölgesine çıkartma yaptı. Dünya iletişim tekelleri de bu savaş makinasının hizmetinde, savaş kışkırtıcılığı yapıyor. ABD bölgede yeni bir düzenlemeyle Ortadoğu'daki hegomonyasını eskisinden daha güçlü olarak yeniden biçimlendirmeden bölgeden kolay kolay çıkacağa benzemiyor.

Türkiye'ye Ortadoğu halkları karşısında ABD emperyalizminin, NATO'nun ileri karakolu olma rolü hiç bu kadar açıkça dayatılmamıştı ve bu rolü oynamaya bu kadar hevesli bir iktidar görülmemişti. İşte 12 Eylül darbesinin onuncu yılında 12 Eylül mirasçılarının Türkiye'yi sürükledikleri yer burasıdır: Emperyalizmin Ortadoğu'daki çıkarlarının sadık bekçiliği! 12 Eylül savaşla mı ayakta kalmaya çalışıyor, kurumlaşmalarını savaşla birlikte mi pekiştirmeyi hesaplıyor? Eğer böyle değilse yetkili mi yetkisiz mi olduğu tartışmalı olan ve sırtını ABD'ye ve 12 Eylül kurumlarına dayamış olan bir "yetkili"nin, "Ortadoğu'da savaş kaçınılmazdır", "Bu savaş on yıl sürebilir" gibi laflar etmesi ne anlama geliyor?

12 Eylül'ün kendisi için meşruiyet kaynağı olarak ileri sürdüğü her sorun büyüyerek, katlanarak yeniden karşısına çıkıyor. Toplumsal muhalefet her alanda yaygınlaşıyor ve 12 Eylülcüler SS kararnameleriyle, şimdi belki de savaş kararnameleriyle demokrasi güçlerini bastırmanın yollarını arıyorlar. 12 Eylül ile toplumsal bir hesaplaşmaya gidilemediği sürece gerçekte hiçbir sorun çözülemeyecek. Eylül sayımızın kapak konusunu onuncu yılı nedeniyle 12 Eylül darbesine ayırmıştık. Fakat Irak'ın Kuveyt'i işgali sonucu ortaya çıkan Ortadoğu krizi ve Türkiye'nin de bu krizin içine sürüklenmesinin yarattığı tehlikeler savaş sorununu öne çıkartmamızı gerektirdi!

Demokrat !' ın bu sayısını elinize aldığınızda iki sürprizle karşılaşmış olacaksınız. Belki de sürpriz demek pek doğru olmayacak, çünkü ülkemizde böyle şeylere alışmış olmalısınız. Birincisi, dergimizin fiyatının değişmiş/zamlanmış olması. İkincisi de kağıt kalitesinin değişmiş olması. Bu konuda klasik sözler söyleyip, mazeretler sıralamaya gerek görmüyoruz. Fakat, çok somut ve güncel bir gerekçeyi vurgulamakta yarar var. Ortadoğu'daki savaş hali Türkiye'deki birçok şeyi olduğu gibi kağıt piyasasını da allak bullak etti. İthal kağıtlara yüksek oranlı zamlar geldiği gibi, SEKA'nın ürettiği kağıtta karaborsa fiyatlarından satılıyor. Demokrat! okurlarının bu değişiklikleri anlayışla karşılayacağını düşünüyoruz.

Bu sayımızda röportajlar önemli bir yer tutuyor. SHP'nin "Güneydoğu Raporu" üzerine Ertuğrul Kürkçü, konunun uzmanı İsmail Beşikçi ile bir söyleşi yaptı. SBKP'in 28.Kongresinin bir değerlendirmesini ise Vlladimir Georgiev'den aldık. 12 Eylül'ün onuncu yılı nedeniyle de çeşitli siyasi çevrelerden kişilerin görüşlerini istedik. Celalettin Can ve Aydın Çubukçu bu konuda kişisel görüş belirtmeyi uygun görmediklerini söylediler.

Önümüzdeki sayıda buluşmak üzere

Ergin Günay

Ortadoğu'da

Çetin UYGUR

"Duvarlar yıkılıyor... Sosyalizm bitti... Füzeler sökülüyor... Silahlarda ve ordularda indirim... Dünyaya barış geldi..."

Son aylarda dünyada ve Türkiye'de iletişim araçlarının manşetlerinden düşmeyen bu başlıklar beyinlere ABD ve müttefiklerinin barışçılığını kazımaya çalıştı durdu... Ama ne var ki aynı iletişim araçları son günlerde bir anda savaş çığlıkları ile kulakları tırmalamaya başladı. Ortadoğu'nun ısınmasıyla birlikte gündeme giren, savaş çağrılarıyla dolu histerik çığlıklardı bunlar ...

Bu kez Irak ve Saddam savaş kışkırtıcısı ilan edilirken, ABD'nin çağrısı üzerine rotalarını Ortadoğu'ya çeviren emperyalist ülkeler donanmasına da "barış gücü" adı verildi. BM'den geçirilen hızlı bir kararla Irak ekonomik ambargoya alındı ancak ABD bunu dilediğince bir uygulamayla ablukaya dönüştürerek savaşa hazırlanan bir gerginlik politikasına tırmandırdı. Olağanüstü sayıda Amerikan askeri Ortadoğu'ya indirilir, dünya basını Saddam'ı çağın Hitler'i koltuğuna oturturken, ABD birkez daha "barışın koruyucusu" rolüne soyundu.

Bunca hızlı gelişmenin ardına saklanan gerçekler bilinçlice toplumların dikkatlerinden kaçırılırken, insanlar savaşı onaylayan/isteyen bir konuma sokulmaya çalışıldı.

Irak, Sovyetler'in Ortadoğu'da Yarattığı Siyasi Ve Askeri Boşluğa Göz Dikti

Bu gelişmelerin perde arkasında bir süredir Ortadoğu'daki güç dengelerinde hissedilen sancılar yatmaktadır. Sovyetler'in perestroyka süreciyle dış politikadaki "safra atma" politikası (tüm dünyadaki nüfuz alanlarından çekilerek/geri adımlar atarak, buraları "kaderlerine" terk etme politikası) D. Avrupa'dan, Orta Amerika'dan sonra Ortadoğu'da da çarpıcı sonuçlarla ortaya çıkmaya başladı. Herkes aylardır Ortadoğu'da - yeni bir bölge haritası oluşturmayı hedefleyecek denli- kapsamlı bir değişimin ön hazırlıkları içerisinde olan ABD'den ve /veya İsrail'den yeni hamleler beklerken bir anda Saddam'ın şaşırtıcı atağıyla karşı karşıya kaldı. Saddam, İran savaşı sonrasında elinde kalan askeri aygıt ve ekonomik darboğaz nedeniyle ülke içinde orta vadede karşı karşıya geleceği politik-sosyal-ekonomik bunalımı Ortadoğu'daki güç dengelerinde yeni bir yere oturarak "dış" dinamikler aracılığıyla çözmeyi, giderek Arap dünyasında son yıllarda doğan inisiyatif boşluğunu ele geçirmeyi hedeflemekteydi. Bu doğrultuda, Irak'ın Kuveyt ve BAE'ne yönelik petrol kotalarındaki oynama ve bundan doğan zarar için tazminat istemek, borçları sildirmek gibi talepleri giderek -yine bir takım tarihi anlaşmazlıklar gerekçe gösterilerek- toprak istemine dönüştü. Kısa vadede ortalığı iyiden iyiye boş bulan Saddam bunlarla da yetinmedi ve Kuveyt'i önce işgal, sonra da ilhak etti.

Bugünlerin Hazırlayıcısı ABD'dir Ve ABD Artık Gözünü Saddam'a Değil Tüm Ortadoğu'ya Dikmiştir

Aslında başta ABD olmak üzere emperyalist ülkeler (bu arada SSCB ve Çin de) İran savaşında Irak'a kazandırdıkları gücün bilincindeydiler. O yıllarda emperyalist güçler Saddam'ın katliamlarına, Irak'taki Kürtler üzerinde kimyasal silahlar kullanmasına sessiz kaldılar. Halepçe katliamının sorumlusu Saddam İran'a karşı desteklenmeye devam edildi. Savaşın ardından ise, bölgedeki güç dengelerini değiştirmenin önüne Irak pürüzü çıkmaya başlayınca, Saddam "dünyanın en tehlikeli adamı" olarak ilan edilmeye başladı. Bu arada Ortadoğu'nun geleceğini belirlemek açısından çok yönlü girişimler başlatıldı. Bir yandan, İsrail göçmenler aracılığıyla Filistin sorununda nabzın attığı Batı Şeria ve Gazze'de meseleyi fiilen "halletme" yoluna gidilirken, ABD de FKÖ ile diyaloğu kesti. Diğer yandan ise, Türkiye'nin Ortadoğu'ya aktif bir güç olarak girmesinin zemini içte ve dışta hazırlanıyordu. Emperyalizmin İran'la arayı düzeltme girişimleri, Mısır-Suriye yakınlaşması gibi bir dizi gelişme aynı sürecin parçalarıydı.

Uluslararası kamuoyunu ve güçler dengesini bu doğrultuda yönlendiren ABD, yine de beklemediği bir anda Irak'ın "cesur" çıkışıyla yüzyüze gelince bir an için afalladı. İlk anda Irak'ın etkili askeri gücü karşısında bölgede aciz kalan ABD açısından zaman, giderek olumlu bir faktör olarak işlemeye başladı. Irak karşısında Vietnam'dan sonra en büyük boyuttaki askeri yığınağı yapan ABD gerginlik ortamını tırmandırmayı yeğledi. Saddam'ın altta kalmayan çıkışları ABD'nin askeri yığınağına tam bir "meşruiyet" sağlarken, alttan alta gerçek belirmeye başladı. Artık ABD'nin hedefi tek başına Irak ya da Saddam değildi. ABD artık bölgeye yığdığı askeri güçle tüm Ortadoğu'ya gözünü dikmiş, bölgede haritayı yeniden çizmeyi hedeflemektedir. Irak'ın yanısıra, Filistin sorununun İsrail ve tüm emperyalist güçlerin başını ağrıtmayacak bir biçimde "çözümlenmesi" ve FKÖ'nün ipinin çekilmesi amaçlanmaktadır. Lübnan'ın yeniden şekillendirilmesi, belki de zaman zaman başağrıtan Esad'ın alaşağı edilmesine dek uzanabilecek bir dizi gelişme bu noktada düşünülebilir.

Diğer yandan Türkiye'den başlayıp Pakistan'a kadar uzanan bir hat, öte tarafta Türkiye-Mısır-İsrail üçgeninde ikinci bir hatla yeni yapılanmalar oluşturabilecektir. Pakistan'da Benazir Butto'nun ve parlamentonun uğradığı saldırı bu nedenle sessizce geçiştirilmiştir.

İşte bu noktada Irak'ın Kuveyt'i işgali ve hazırlanan dünya kamuoyu ABD'nin politikasının uygulanması için zemin oluşturmuş oldu. Görülmemiş sayıda çıkardığı askeri birliklerle Ortadoğu'ya uzun süreli oturuşunu başlatan ABD, savaşarak veya savaşmadan, yeni bir harita çizmeden bölgeden ayrılmayacaktır. Daha uzun vadeli olarak bu yeni haritaya Talabani-Barzani birlikteliğini içe-

İt Dalaşı Ve Çakal Politikası

recek bağımsız bir Kürt devletinin girmesi ve bugünden kimi başlangıç adımlarının atılması şaşırtıcı olmayacaktır.

Ortadoğu'daki bu gelişmelere soğukkanlılıkla bakıldığında, önümüzdeki yıllarda emperyalizmin tüm dünya çapındaki hegemonyasının yeniden biçimlenişine ilişkin ilk ipuçlarını da vermektedir. Margaret Thatcher'ın "Artık kuzey tehdidi bitmiştir. Tehdit güneyden gelmektedir" sözleriyle özetlediği bu yeni durum, sömürge ve yeni sömürge ülke halklarındaki anti-emperyalist bilince karşı emperyalizmin bugünkü duyarlılığının ya da emperyalizmin yeni politikalarının veciz bir ifadesi olarak algılanmalıdır. NATO'nun yerini bölgesel küçük NATO'ların alabileceği koşullarda, ABD'nin dünyanın birçok bölgesinde doğrudan askeri güç kullanımına başvurması gibi olgularla pekişecek bu yeni denge emperyalistler arası ilişkiler açısından da dikkatle izlenmelidir. Haldeki durum, -Ortadoğu krizi- ABD'nin konumunu emperyalistlerarası dengeler açısından da güçlendirirken, bir yandan da ABD ekonomisinin tehlike çanlarının çaldığı bir noktada düze çıkabilmesini de olanaklı kılabilecektir.

Türkiye İt Dalaşında Çakal Politikası Uyguluyor

Ortadoğu'da yaşanan olaylara Türkiye bir anda dahil oldu. 12 Eylül'le gelen yeni devlet yapılanmasının son cumhurbaşkanlığı seçimiyle tek şef boyutuna sıçraması olaylara dahil oluştaki hızlılığın tek nedenidir. Hükümet, parlamento bir tarafa itilip tek başına Özal'ın telefon bağlantılarıyla yürüttüğü ABD'nin savaş politikalarına omuz verme tutumu, yaşanan somut durumla açıklanabilir.

Emperyalist-kapitalist sistemin Kanada toplantısında alınan kararlar uyarınca başlattığı üç odaklı entegrasyon içinde yeralan Türkiye'nin sevinci fazla uzun olmadı. AT hayaliyle yaşayan 12 Eylül iktidarları ve tekelci sermaye, Sovyetlerde ve Doğu Avrupa'da yaşananlarla birlikte entegrasyonun dışına itildiler. Bugün ekonomik istikrarsızlık hızla derinleşmekte, toplumsal muhalefet hızla uç vermektedir. Özellikle işçi sınıfından başlayıp memurlara, gecekondulardan başlayıp tarım üreticilerine kadar uzanan tepkilerin durdurulması kolay olmamaktadır. İktidar ve muhalefetiyle birlikte toplumun güvenini büyük ölçüde yitiren parlamento şeklen vardır. Doğu ve güneydoğu üzerinde estirilen devlet terörü de sonuç vermemektedir.

Bu durumda, tekelci sermaye ve Özal tek çıkışı AT'na kapağı bir biçimde atmak olarak algılamaktaydı. Ancak Doğu Avrupa'nın Emperyalist sisteme eklemlenmesi buna izin vermedi. İşte bu noktada ABD'nin Ortadoğuda'ki savaş politikalarına sarılmak tek çıkış olarak görülüyor. Türkiye'yi savaşa sokmayı göze alan bu politikaya başvuranlar böylece kendi krizlerini AT'na kabul edilerek aşmayı ve/veya Ortadoğu'da oluşacak yeni mihverler içinde etkin bir pay ve yer kapmayı düşünüyorlar. Bu nedenle, Irak'la olan ticari ilişkilerdeki yıllık 2 milyar dolarlık ticaret hacminden bile vazgeçmeyi, ambargoya daha açıklanmadan katılmayı kabul etmişlerdir. Öte yandan, ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik askeri harekatında üslerin kullanılması tartışılmaksızın Özal'ın onayı alınmıştır. Bunu gelişebilecek bir askeri harekata katılmak izleyecektir. Yıllardır emperyalist ülkelerle girilen ekonomik ve siyasi ilişkileri, "doğuya açılan kapı, köprü" olarak gören iktidarlar Özal'la birlikte yeni bir tanıma kavuştu: Anahtar Rol... Evet ABD politikalarının ve ona tâbi ülkelerin çıkarları için artık Türkiye "köprü" olmaktan çıkıyor "anahtar" rolünü üstleniyor.Bu noktada siyasi iktidarın ABD saflarında Ortadoğu'ya yönelik açtığı cephenin gerisinde bir temizliğe girmesi kaçınılmazdır. Nitekim, Bakanlar Kurulu kararıyla lastik fabrikalarındaki ve Amerikan üslerindeki grevlerin durdurulması ile cephe gerisi temizlikte atılan ilk kurşunu işçi sınıfı yemiştir. Bunu şu anda sözleşme masalarında oturan işçilere atılacak kurşunların izlemesi şaşırtıcı olmayacaktır. MESS Başkanı Bahri Ersöz'ün "işçi ücretlerinin memurların durumuna getirilmesi gerektiği" açıklaması düşünülenlerin işçiler açısından hangi boyutta olduğunu göstermeye yeter. Savaşın getireceği ve şimdiden ufukta görünen ekonomik krizin tüm yükü bir kez daha emekçinin sırtına yıkılacaktır.

Savaş hali ileri sürülerek tüm demokratik talepler ezilirken, var olanların da geri alınması yaşanacaktır. 424-425'le son şeklini alan SS kararnamelerinin özellikle sol basına salladığı kılıç giderek çok daha kapsamlı bir baskı döneminin sadece küçük bir parçası haline gelebilecek, yeni bir baskı dönemini gündeme getirecektir.

Özellikle doğu ve güneydoğuda kürtler üzerinde estirilen terör, savaş uygulamalarının içinde katliam boyutlarına sıçratılabilecektir. Kısaca ifade edilecek olursa, savaş Türkiye halkları açısından ekonomik/politik ve sosyal düzeyde 12 Eylül politikasının sürdürülmesinde yeni bir sıçramanın aracı haline gelecektir. ABD'nin Ortadoğuda açtığı cepheye "savaşa evet" diyerek katılan Özal, "anahtar"ı, "cephe gerisi" diye tanımlanan Türkiye içi temizlik için kullanacaktır.

Tavır, "Savaşa Hayır" Olmak Zorundadır

Ortadoğu halkları için katliam, ölüm ve köleleşme olan ABD politikalarının ürünü savaşa hayır demeliyiz.

Böyle bir savaş Türkiye işçi, köylü, memur, esnaf, gençliği için baskı, zulüm, açlık, ölüm sözcükleriyle tanımlanabilecek bir düzende yaşamaya zorlanmak olacaktır.

Böyle bir savaş, halklar emperyalist çıkarlar uğruna ölüme gönderilirken, emperyalist ülkeler egemenliğinin kalıcılığına yarayacaktır.

İt dalaşı olarak yaratılan savaşta Ortadoğu halklarını taraf tutmaya zorlayan politikalara karşı durmak, halkların çıkarına olmayan bir savaşa karşı çıkmak görevdir.

KORE HASTALIGI

Can YÜCEL

Bilmem, duydunuz mu, "Kore Hastalığı" diye bir hastalık var. Hastanın bacağı, kolu, başı istemsiz olarak titriyor, atıyor, atlıyor, ıspazmozlar geçiriyor. Bir çeşit tik ama, daha ağırı. İki türü var: Biri, "Sidenham Koresi" romatizmadan ileri geliyor. İkinci türü, "Hartington Koresi", sinir sistemindeki bozukluklardan kökleniyor, kalıtımsal da olabiliyor.

Ama tıp kitaplarında adı geçmeyen üçüncü bir türü daha var, bu siyasal bir "Kore Hastalığı". Çoğunlukla devlet adamlarına ânz oluyor. Hasta umarsız bir harp saplantısına tutuluyor. Halim-selim bildiğimiz tipler Harp ilahı Mars'a dönüyor, miğferler, zırhlar kuşanıyor, pala sallıyor, naralar atıyor, ağzından köpükler saçıyor. Kriz geldi mi tutmağa olanak yok. İlle başında bulunduğu devleti harbe sokacak! Uzman hekimlerin sözlerini, öğütlerini hiçe sayıyor! Hesap-kitap, çıkar-mıkar, mantık-mantı dinlemiyor. Anan yasa, baban yahşi diyorsun, dinlemiyor! Parlâmento diyecek oluyorsun, sarılıyor mantar tabancasına!..

Biz Cumhuriyet tarihinde bunun ilk örneğini Adnan Menderes'le gördük. Adam "Kore! Kore!" diye çıldırdı adeta. Binlerce Anadolu çocuğu sözüm ona "Dünya Barışı uğruna", milletlerarası dayanışma mavrasına soluğu Pusan limanında aldı. Zara nere, Kore nere?.. Asker milletiz ya, Kunuri'lerde kahramanca ölüştük, böylece dünya âlem bizim ne safdil ve ne safkan bir ümmet olduğumuzu gördü. Yok yere yok olmayı bilen Mehmetçik göklere çıkarıldı. Menderes de Hür Dünya'nın Jan Dark'ı ilan edildi. 1952'de de, meramımıza erdik, NATO'ya girdik, cümleten nato-kafa -mermerisa kesildik, ABD'ye üsleri verdik, ve Anti-Komünizm kalesinin en parlak burcu olarak, ve boşluklarımızı devede kulak dolarlarla doldurma pahasına, alınyazımızı Kapitalizmin, Emperyalizmin cilvelerine terkettik... 1958'de çarşafa dolanmış kaçarken yakalanan Nuri Said'ın canını kurtaralım derken, az kalsın canımızdan oluyorduk, ramak kaldıydı harbe girmemize, rivayet odur ki Küveyt komutanlarının isteksizliği sayesinde, yeni bir Kore bâdiresinden paçamızı zor kurtardık...

Yukarda söylemiştim, "Hartington Koresi"nin kalıtımsal olduğunu. Son bir aydır Menderes'in gürbüz oğulluğu Turgut Özal'da da bu hastalık üsteledi. En yakası açılmadık harp marşlarıyla öyle olmadık kas adımları atıyor ki!.. Bir elinde fellek fellik bir telefon, öbür elinde bir altı patlar bütün kara ve beyaz sarayları duman ediyor. Yaz boyunca yağmursuzluktan yakınıp durmuştuk, gayrı öyle övgüler yağıyor ki, Özal'ın sayesinde, üstümüze , yağmur dualarını kestik, harp duaları okuyoruz. Akbulut bile karardı, gür gür gürlüyor. Meclis tatilde, dostlar meclisinde, basın ahenkte. Yahu, kaleminden kan damlayan ne yazarlarımız varmış bizim! Bu patladı patlayacak ve bizim de katılmazsak ortadan pattadak patlayacağımız harbin sonunda Ortadoğu yeniden düzenlenecekmiş de, efendim, biz bu masaya oturma fırsatını kaçıramazmışık! Söz konusu masa sanki, Zekeriya sofrası! Eh, Sovyetler de Amerikan kartalıyla birlik ALÇAKtan uçuyor ya, meydan boş nasıl olsa, İncirlik'i doldururuz biz de F.111'lerle, F.117 A'larla, onlar da kalkar ordan, doğru Bağdat'a 1001 Gece Masallarının 101.cisini yaşamaya!.. İsrail İşçi Partisi Başkanı ne demiş, biliyor musunuz? Şimon Teres adlı zat, "Türkiye, Batı dünyasıyla Ortadoğu arasında bir köprü olmalıdır. Oysa şimdiye kadar sadece bir iskele olmaktan kurtulamadı" buyurmuşlar! Bizim de çımacılar isyan etmezlerse tabii, iskele babası olmaktan kurtulmamız gerekir. Ve de Turgut babamızın saye-i devletlerinin de bu hacil durumdan halâs olacak, köprünün başına Deli Dumrul gibi yerleşip baçımızı Kerkük'ümüzü, Musul'umuzu alacağız!..

Arada Kürt gailesi de kaldırılır ortadan... Ama azbiraz zarara girermişiz, petrol-metrol yüzünden: Onu da Körfez emirlerinin bir emri ve bir çekiyle kapatır gideriz. Ekonomik sıkıntıdan battık mı şimdiye kadar, bundan sonra da batmayız!..

Bağdat'ın içine girilmez yastan
Her ana doğurmaz böyle bir aslan
Bağdat'ın içinde tozdan dumandan
Toz duman içinde kaldı Kart Osman

Ortadoğu'daki Amerikan egemenliği için girilecek bir savaşa "Hayır!" demekten başka seçeneğimiz yok. Hatta şimdi "Savaşa Hayır!" demek herkesin görevi

Ortadoğu'da yeni bir dönem başlıyor. Bu kesin. Körfez krizinin şu ya da bu şekilde çözülmesi bölgedeki dalgalanmayı durduramayacak.

ABD, Vietnam Savaşı'ndan bu yana en büyük askeri yığınağını Ortadoğu'ya yapıyor. Şimdiden 300 bin askeri, 4 uçak gemisi, 100'ün üzerinde savaş uçağı, uçaksavar füzeleri, binlerce ton hamburgeri ve klimalı barakalarıyla Suudi çöllerine ve Körfeze yerleşmiş durumda. Kısa vadede de gideceği yok. ABD gözünü Ortadoğu haritasına dikmiş durumda ve bu kez yeni sınırlar çizmeden petrol kuyularının başını terketmeye niyetli görünmüyor.

Ortadoğu bugün çok yönlü gelişmelere gebe. Washington'un uzun süredir tasarladığı planları gerçekleşse de gerçekleşmese de, bölgede yeni dengelerin, yeni çatışma ve yakınlaşmaların oluşması kesin görünüyor. Peki, bu noktaya nasıl gelindi? Gerçekten her şeyin nedeni Ortadoğu'nun "Karanlık Şövalyesi" Saddam Hüseyin mi? Yoksa ABD emperyalizmi yeni dünya konjonktürünün kendisine sunduğu olanakları mı değerlendiriyor?

Ortadoğu'da "Perestroyka"

İsrail Savunma Bakanı Moşe Arens kısa süre önce, Ortadoğu'da savaş çıkma olasılığının eskisinden çok fazla olduğunu ifade ederken perestroykanın bölgeye gelmediğinden yakınıyordu. Elbette perestroyka Ortadoğu'ya Arens'in kastettiği anlamda gelmemişti ama, gerçekte yaşanan krizin önemli nedenlerinden biri, belki de başlıcası nesnel olarak perestroyka ve glasnostu, ya da daha doğru bir ifadeyle Sovyetler Birliği'nin yeni politikaları. Sovyetler Birliği'nin nüfuz alanlarını terketme politikasının ardından Ortadoğu'nun yeni gelişmelere gebe olduğuna Demokrat'ın birinci sayısında işaret edilmişti:

"SSCB'nin kendi iç sorunlarına gömülmesi Amerika'yı bölgede yalnız başına bıraktı. Hazır yalnız kalmışken ABD bölgede dilediği düzenlemeyi neden yapmasın? Washington, Irak'taki Baas rejimini Türkiye ve İsrail'in presi ile değiştirmek istiyor.

Türkiye'nin Ortadoğu'da içine itilmeye çalışıldığı oyun, en basit deyimle bir köşe kapmacadır. Bu oyunda, taraflar hızla yer değiştirirken, elinde olan köşeyi kaybedip açıkta kalmak da var... Türkiye'nin Ortadoğu'ya doğru itildiği ve böyle bir maceranın hiç iyi sonuçlar vermeyeceği kesin. Kesin olan bir başka nokta da Ortadoğu'ya yönelişe paralel olarak ülke içinde baskıların da artacağı"

O yazıda kesin denilen şeyler şimdi gerçekleşiyor. Tek farkla; herkes Amerika'nın senaryolarında baş aktörün israil olacağını bekliyordu. Kriz öncesi gelişmelerde de bunun işaretlerine rastlanmaktaydı. israil Savunma Bakanı Irak'ın tehditlerinden kaygı duyduklarını belirtirken Kuveyt'in işgalinden birkaç gün önce Bilim Bakanı Yuval Neeman ilk kez israil'in elinde kimyasal silah olduğunu ve Irak'a karşı kulanmaktan çekinmeyeceklerini söylüyordu. Akıllara İsrail'in 1981'de Bağdat yakınlarındaki nükleer santrala düzenlediği saldırı geliyordu.Ama beklenen olmadı. Çünkü ilk hamle, beklenmedik biçimde Saddam'dan geldi.

Önce Kamuoyu Hazırlanıyor

Irak'ın Kuveyt'i işgali gerçekten beklenmedik bir gelişme oldu. Ama bu ani gelişmenin ABD için zaten uzun süredir bek-

Dergiler Platformu Savaşa Hayır

Başta ABD olmak üzere, emperyalistlerin Türkiye'yi Irak'a karşı bir savaşın içine çekme çabaları karşısında, öncelikle işçi ve emekçiler olmak üzere Türkiye ve Kürdistan halklarını "Savaşa Hayır!" demeye çağırıyoruz.

1. En büyük "şeyh" ABD emperyalizmi, uluslararası emperyalist güçleri de yedeğine alarak Ortadoğu'da "efendilik" rolünü daha da arttırmaya çalışıyor. Irak'ın Kuveyt'i işgal ve ilhakı karşısında, bütün dünyanın hakimi iddiasıyla savaş açmaya hazırlanıyor. Irak'ı işgalcilikle suçlamaya en az hakkı olan ABD'dir. Sadece son 10 yılda Grenada'yı ve Panama'yı işgal etmiş, Libya'yı iki kez bombalamış, en son Ortadoğu'daki kargaşadan yararlanarak Liberya'ya asker çıkarmıştır. ABD'nin ve diğer emperyalistlerin, Ortadoğu'da işi yoktur, bölgeden ellerini çekmelidirler.

2. Geçmişte Kore savaşına uluslararası emperyalizmin çıkarları doğrultusunda giren Türkiye'yi, bugün de ABD kendi çıkarları doğrultusunda yeniden savaşa sürüklüyor. Türkiye, ABD'nin Ortadoğu'daki karakolu, jandarması olamaz. Türkiye ve Kürdistan'daki ABD üsleri kapatılmalıdır. Türkiye'nin Irak'a karşı savaşa girmesi, birçok gencin ölümünün ve sakat kalmasının dışında, zaten bunalım içinde olan ekonomiye yıkım getirecek ve bunun faturası işçi ve emekçilere çıkarılacak; emekçi kitlelerin yaşamını daha da güçleştirecek, işçi hareketinin ve emekçilerin susturulması için bahane olarak kullanılacak, sansür ve baskının gerekçesi olacaktır. Grevlerin ertelenmesi de bunun ilk örneğidir. Irak'a karşı savaşa hayır diyoruz. Bu savaş bizim savaşımız olamaz.

3. Savaş bahane edilerek Kürt ulusu üzerindeki baskı ve soykırım politikalarının derinleştirileceği açıktır. TC'nin, ABD ve diğer emperyalist güçlerin yanında savaşa girme konusunda "isteksiz" görünmesine rağmen, gerçekte, sorunu Musul ve Kerkük'ün işgali için bir fırsat olarak değerlendirdiği ve bu anlamda da "gönüllü müdahaleci" rolünü üstlenebileceğini gözönünde tutarak TC'nin, Musul ve Kerkük'ü olası işgaline hayır diyoruz.

4. Irak'ın Kuveyt'i işgal ve ilhakı hiçbir şekilde onaylanamaz. Bu eylem, Kürt ulusuna soykırım uygulamış gerici ve militarist Saddam rejiminin yayılmacı politikasının ürünüdür. Sorun, Irak ve Kuveyt işçi ve emekçilerinin, Kürt ulusuyla işbirliği içinde Saddam rejimini devirmesiyle çözülebilir. ■

Çağdaş Yol, Deng, Devrimci Mücadele, Emeğin Bayrağı, Emek, Halk Demokrasisi, Hedef, İşçiler ve Politika, İşçilerin Sesi, Komün, Medya Güneşi, Siyaset, Sosyalizm, Yeni Demokrasi, Yeni Öncü.

lediği fırsatı yarattığını söylemek yanlış olmaz.

Emperyalizm Ortadoğu'da kendi yarattığı canavarla karşı karşıya gelmeden önce uluslararası kamuoyunu Irak'a karşı yönlendirmekle işe girişti. "Nükleer tetik", "kıyamet topu" vb. krizlerin ardından Batı dünyası eski dostu Saddam'a karşı ekonomik ve askeri yaptırımlara yöneldi. Saddam bir anda dünya barışı için baş tehlike haline getirilmişti. Oysa aynı emperyalist blok, Saddamı ne İran'a savaş açtığında, ne de Halepçe'de 5000 Kürdü kimyasal si- [illegible] aksine desteğini sürdürmüştü. Ama şimdi emperyalizmin Ortadoğu planları önünde pürüz teşkil ediyordu ve bu sorun "kalıcı bir çözüme" kavuşturulmalıydı. Nitekim Washington'un planları 2 Ağustos günü Irak birlikleri Kuveyt'i işgal edince erken doğum yaptı.

Irak ile Kuveyt arasındaki sorunlar, Ortadoğu'nun tarihsel-siyasal özelliklerinden kaynaklanan yani emperyalist politikaların bölgeye bıraktığı mirasın yarattığı sorunlar. Geçmişe şöyle bir uzanıp baktığımızda gelişmelerin gerisinde yatanları görmemiz daha da kolaylaşır.

Petrolün Dayanılmaz Çekiciliği

Petrolün dayanılmaz çekiciliği 19. yüzyılla birlikte bütün emperyalist güçlerin bölgeye akın etmesine neden oldu. Araplara kendi topraklarından çıkan petrolü kullandırmama, sağlam ve kalıcı bir sömürü sağlama çabasıyla yapay sınırlar yapay ülkeler oluşturuldu. Önce İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar ve Amerikalıların bölgeye yerleşme çabalarına bağlı olarak şekillendi Arapların ülkesi. Daha sonra ABD ve SSCB'nin nüfuz alanları mücadelesine sahne oldu. Ve şimdi de ABD yeniden şekillendirme hamleleri yapıyor. Bugünkü Ortadoğu sınırları emperyalist güçlerin cetvellerinden çıktı. I. Dünya Savaşının galibi İngiltere ve Fransa Sykes-Picot anlaşmasıyla çizdiler[1] şimdiki sınırları. Aynı ulustan, aynı dile ve aynı dine sahip insanlar arasına dümdüz çizgiler çekildi. Petrol bölgelerinde kolayca kontrol edilebilecek küçücük Şeyhlikler kuruldu. Şeyhler iktidarlarının sürekliliğini dışarda emperyalizme içerde de gerici dinsel yönetim biçimlerine sarılmakta gördüler.

Kuveyt Batı'nın ilgisini ilk kez 19. yüzyıl sonunda çekti. Almanlar Berlin-Bağdat Demiryolu'nu Kuveyt limanına kadar uzatmak için harekete geçtiler. İngilizler bunu engellemeye çalışırken Kuveyt Şeyhi de Osmanlılara karşı güvence arıyordu. Şeyh 1899 yılında ülkenin dış işlerini ingilizlere bıraktı. 1914'te Osmanlılarla

ABD, Vietnam Savaşı'ndan bu yana en büyük askeri yığınağını Ortadoğu'ya yapıyor. Uçak gemileriyle, helikopterleriyle, körfeze yerleşmiş durumda...

Savaş Ve Ekonomi

Paul Sweezy ve Paul Baran Amerika'nın yetiştirdiği ender Marksist ekonomistlerdendir. İkisi bir kitap yazdılar. Adı Tekelci Kapitalizm. Türkçeye de çevrildi, bir tarihte... Bu kitapta ençok üzerinde durulan şey ABD ekonomisinin en büyük atılımı II.Dünya Savaşında geçirdiği noktasıdır. Gerçekten 1933'te bunalımdan Roosevelt'in "açıktan para harcama ve açık bütçe" politikasıyla kurtuldu sanılan Amerikan ekonomisi 1938'de büyük bir bunalıma girmek üzereyken, Avrupa'dan ve Amerika'dan gelen savaş malzemesi siparişleri imdada yetişmişti. Ekonomi derhal tırmanışa geçmiş, işsizlik sıfıra inmişti.

Hep böyledir. Gelişmiş kapitalist ekonominin en büyük derdi talep eksikliğidir. Üretim bir noktadan sonra pazar bulamaz. Kapitalist işletme yapısının özünden (kapitalin organik kompozisyonundan) doğan bu eksiklik yapay politikalarla kapatılır. Bu politikalardan biri soğuk savaşı sürdürerek silah yapımının daima üst bir düzeyde kalmasıdır. Soğuk savaş 1945'ten bugünlere kadar kapitalizmi ayakta tutan bir payandaydı. Gorbaçov'la gelen hızlı silahsızlanma adımları, bu nedenle Amerikan kapitalistlerinin canını sıkmaktaydı. "Ah bir bunalım olsa!" duygu ve istekleri içindeydiler...

Kimse Saddam Hüseyin'i haklı göremez. Ama tehlike ile tedbir arasındaki oran bozukluğu,"acaba dünya egemenleri bunu mu bekliyorlardı" sorusunu akla getiriyor. Amerika'nın yanında ekonomisi hergün biraz daha gerileyen ve bugün adam başına gelir sıralamasında İtalya'nın bile gerisine düşmüş İngiltere onunla (ABD ile) birlikte "sevinçli bir telaş!" içinde. Onu Fransa izliyor. Uluslararası piyasada da yeri sağlam bir İtalya, bir Japonya ve bir Almanya asiyi yola getirmede o kadar hızlı değiller.

Peki Türkiye ne zararlara ve ne yararlara gebedir. Irak savaşı herşey aynı kalırsa, yani sıcak savaş çıkmaz ve kısa bir sürede, örneğin yıl başında, gerginlik biterse uğrayacağı kayıplar ne olabilir? Bunları, ithalat faturasının şişmesi, ihracatın azalması, dış ekonomik ilişkilerdeki diğer yönler, enflasyon ve bütçe açığı gibi beş kısımda inceleyeceğiz.

a) Türkiye'nin ithalat faturası, ithal edilen ham petrolde en az 10 dolar artacaktır. Ülkemizin petrol dışalımı 140 milyon varil/yıl dır. 5 aya 60 milyon varil düşer. 600 milyon dolar (en az) kayıp buradan gelir.

Petrol bunalımı dolayısıyla en az bir yüzde 3 dış alım faturalarının şişeceği bütün dünyada yapılan tahmindir. Bu şişme geride kalan 5 aylık ithalata vurulunca 8 milyarın yüzde 3'ü olan 240 milyon dolarlık bir kayıp olur.

b) Irak ve Ürdün'e bu yıl yapılacak ihracat (dış satım) 600 milyon dolar tahmin ediliyordu. Bunu aynen silmek gerekir, ama dört aylık olarak (200 milyon dolar).

Irak ve Ürdün'den 900 milyon dolar alacağımızın da bu yıl içinde tahsil edileceği beklenemez. Bunlar ihracattan biriken alacaklar olduğundan ihracat kısmında ele aldık.

c) Dış Ekonomi Gelir ve Giderleri

- Savaş dolayısıyla turizm gelirlerinde son beş ayda 400 milyon dolarlık bir azalma bekleniyor. En azından Arap turistler Türkiye'yi kendi tasarılarından silmişlerdir.

- Navlun gelirlerinde 250 milyonluk transit ve navlun geliri kaybı düşünülebilir.

- Türkiye'nin iki boru hattından yılda 600 milyon dolar tahsilatı da ilk aylar bedeli tahsilat düşülerek (150 milyon dolar) 400-450 milyon dolar düzeyinde zarar hanesine yazılmalıdır.

Şu durumda döviz kayıpları:
- Petrol faturası kabarmasından 600,
- İthalat faturaları 240,
- Irak ve Ürdün'e ihracat eksiğinden 200,
- Irak-Ürdün alacak tahsilatı kaybından 900,
- Turizmden 200,
- Navlun'dan 250,
- Boru hattı gelirlerinden 400 olmak üzere

2.790 yani
2 milyar 790 milyon dolardır.

Ancak bu, herşey aynı kaldığı askeri tarafın daha çok petrol kullanmadığı, silah satın almadığı, dışarıya sefer gücü gönderilmediği gibi zor bir temel içinde varılan rakamdır.

Diğer bir varsayımı alalım ve bunalımın "2 Ağustos 1991'de yanı 1 yıl sürdükten sonra çözüm bulduğunu var sayarsak ne olur?" sorusunu da, enflasyon ve bütçe tahlillerine geçmeden yaparsak, bu varsayım da;

a) Petrol faturası artışı 120 milyon varil de 13 dolar fiyat artışı bazından 1.560 milyon dolar,

b) Diğer mallarda ithalat faturası artışı en az 700 milyon dolar

c) Irak ve Ürdün'e ihracat eksiğinden 400 milyon dolar

d) Turizm gelirleri için 600 milyon dolar

e) Navlundan 500 milyon dolar

f) Boru hattı gelirlerinden yine 400 milyon dolar olmak üzere

4 milyar 160 milyon dolar eklemek gerekir. Böylece bir yıllık kayıp 6 milyar 950 milyon dolardır.

Kuşkusuz bu hesaplar bu bir yılda dış alım-dış satım gelirlerinde, birleşiminde, dış ekonomik ilişkilerde değişme olmadığı varsayımına dayalıdır.

Enflasyon açısından, savaş kuşku ve beklentilerinin mala hücumu artıracağı, yatırımları azaltacağı noktasından hareketle düşününce olumlu bir şeyler olmayacağı ortaya çıkar. Böyle de olacaktır. Hele bütçenin şimdiden savunma maksadıyla aldığı ödenekleri artırdığı ve şimdiden 6 trilyon açık verdiği düşünülürse. Bütçede önümüzdeki aylarda savunma giderlerinde çok büyük bir artış olacağını şimdiden tahmin ediyoruz. Zaten açık olan bütçemiz için yeni ve savaş gerekçesi ileri sürülerek vergi zamları beklenebilir.

Kuşkusuz savaşın ne getireceği bilinmez. Örneğin çevresinde savaşlar olan iki ülke İsveç ve İsviçre, II.Dünya Savaşı'nda güvenli yer arayan sermayelerin sığınma yeri olarak epeyce avantaj kazanmışlardır. Bu Türkiye'ye gelecek nimetleri de düşündürüyor.

Ancak bir şey yüzde yüz bellidir. Bir savaşın, artan siyasal gerginliğin ülke fakirleşse de yeni bir savaş zengini sınıf ve insanlar yaratacağıdır. İşçiler toplu sözleşme haklarından yoksun kalacaklardır, memurlar "vatan, millet" demeçleriyle avutulacaktır. Savaş sermayedarın dostu, çalışanın karabasanıdır.

Arslan Başer Kafaoğlu

savaşa giren İngiltere, savaş başlar başlamaz Kuveyt'te kendi koruması altında bir yönetim kurdu. Kuveyt'in Suudi Arabistan'la olan sınırı savaş sonrası 1922'de çizildi. 1923'te de Irak'la olan kuzey sınırı belirlendi. Irak bu sınırı hiç bir zaman kabullenmedi. 19 Haziran 1961'de İngiltere Kuveyt'in bağımsızlığını tanıdıktan 6 gün sonra Irak topraklarının bir parçası olduğu gerekçesiyle Kuveyt'in kendisine bağlanmasını istedi. Şeyh'in isteğiyle Temmuzda ingiltere Kuveyt'e birliklerini çıkardı. 14 Mayıs 1963'de BM üyeliğine kabul edilen Kuveyt'i Ekim 1963'de Irak da kerhen ama resmen tanıdı.

Kukla Şeyhlikler

Kuveyt 1962'de kabul edilen bir anayasaya göre yönetiliyordu. Anayasaya göre devlet başkanını seçme görevi yönetimdeki Sabah ailesine ait. 21 yaşını doldurmuş okur-yazar erkeklerin seçtiği 64 kişilik yetkisiz meclis de Sabah ailesini sıktı ve 1986 Temmuz'unda dağıtıldı. Kuveyt yasalarına göre, siyasal parti kurmak yasak.

Demokrasi havarisi Batılı ülkelerin düşüp kalktığı petrol zengini şeyhlerin ülkelerinin hemen hepsinin niteliği aynı. Kadınların bırakın oy kullanmayı araba kullanma hakkı bile yok. Yönetimdeki ailelerin bireyleri birbirleriyle en ihtişamlı sarayı yapma yarışına giriyorlar. Bu petrol şeyhliklerinin nüfus kağıdına sahip olanlar yan gelip yatarken, başka ülkelerden gelen pilotlar, doktorlar, mühendisler, hemşireler ve işçiler onlar için çalışıyorlar. Ve bütün bunlar Batılı demokrasi havarilerinin, Sam Amca'nın müşfik kolları arasında oluyor.

Saddam'ın da Sam Amca'nın avucundaki pastadan hatırı sayılır bir dilimi kapmaya kalkışması doğaldır ki bütün emperyalist bloku harekete geçirmeye yetti. Zaten dünya egemenliğini her fırsatta bir kez daha hatırlatmaktan geri durmayan ABD'nin Ortadoğu'dan yükselen yeni "çat-

Savaş Ve Türkiye İşçi Sınıfı

Her saniyesi sıcak temas gerilimiyle geçen Körfez krizi, Ağustos ayı başından itibaren Türkiye'yi de adım adım genel savaş durumu ortamına çekiyor. Sendikal çevrelerde olası grevlerin "ertelenmesi" ihtimali dışında bir "tedirginlik" göze çarpmıyor. Üstelik Türk-İş Genel Sekreteri Orhan Balta, askeri üslerdeki grevin Bakanlar Kurulu kararıyla gasp edilmesinin ardından "devletin ve milletin çıkarları her şeyin üzerindedir" şeklinde bir açıklama yaptı. Bir anlamda Balta cerrah ustalığıyla işçi sınıfının kellesini devlete ve sermayeye paslanmış bir tepsi içinde daha baştan sunmuş oldu. Paslanmış, çünkü, işçi sınıfının en küçük hak talebinin bile "devletin ve milletin yüksek çıkarları" adına ezildiği bir tarihi geçmişe sahibiz. "Genel savaş durumu" ortamında baskı aygıtlarını nasıl kullanacağını iyi bilen bir devlet mirasımız var. Aynı şekilde "vatan, millet, sakarya" naraları arasında, sömürü oranını nasıl arttıracağını ve yeni dengeler içinde dünya kapitalist sistemine hangi yollarla kapak atacağını hayli tecrübe etmiş bir burjuvazimiz var. 2.Dünya Savaşı yılları bu tecrübeye kaynaklık etti. Aslında o yıllarda işçiler, kent ve köy emekçileri de epey tecrübe kazandılar. Ama işte savaş yıllarında çekilen acılar kadar acı olan şu ki, o tarihi tecrübeler bugüne taşınmadı. Yoksa Orhan Balta, bu kadar rahat konuşamazdı.

İşçiler Tezgah Başında Esir Alındı

2. Dünya Savaşının ilk yıllarında biraz Almanlaşarak, sonlara doğru da biraz Amerikanlaşarak, Milli Şefin usta manevralarıyla Türkiye, savaş felaketinden uzak durmasını bildi. Genel savaş hali atmosferini ise bütün yoğunluğu ile yaşadı. Bütün fatura en ağır biçimiyle işçiler ve yoksul köylülere ödetildi.

Sadece maden ocakları "cephesinde", 1939-43 yılları arasında, 38 bin iş kazası meydana geldiğini ve 1115 işçinin iş cinayetine kurban gittiğini biliyoruz. Ötesini bilmiyoruz. Çünkü savaş yıllarında iş kazalarını haber yapmak yasaktı. Yasağın gölgesinden sıyrılan 1115 rakamı, iş cinayeti vahşetinin çapını anlatmakta bir nebze de olsa fikir veriyor. İş cinayetleri sanıldığı ve söylendiği gibi, sadece geri teknoloji ve işçilerin cehaletlerinin bir sonucu değildi. Üretim birimlerinde oluşturulan despotik işletme yönetimi, iş "kazalarının" gerçek sosyal temelini oluşturuyordu. Tek Parti rejimi devlet fabrikalarında da tesis edilmiş, iyletme yönetimleri ispiyon yuvalarına dönüşmüştü. İstanbul, İzmir ve Zonguldak gibi yoğunluğun büyük olduğu kentler bir yana, Karabük'te dahi, 1942 yılında 70'e yakın işçi komünist soruşturmasından geçirildi. Nazilli Mensucat Fabrikasında da benzer operasyonlar, benzer gerekçelerle sürdü.

İşçileri tezgah başında boyun eğdirmek, siyasi denetimi sağlamanın ve sömürü oranını arttırmanın ilk ve en önemli adımıydı. Devlet aygıtları: kanunları, polis, jandarma ve işletme yönetimleriyle bunu uyguladı.

"Mecburi İş Mükellefiyeti"

İşçilik çeşitlenmişti. Asker işçiler, mahkum işçiler. Zonguldak kömür havzasında 1500 kadar mahkum işçi angarya usulü çalıştırılıyordu. "Hafta tatili kanunundan istisna" edilmişti. 8 saatlik işgününden vazgeçilerek günde üç saat fazla mesai yapılması zorunlu kılındı. Kaldı ki özel sektörde 11 saatlik günlük çalışma süresi bile yeterli gelmiyor, fiiliyatta çalışma süresi 14-16 saati buluyordu. 16 yaşından büyük kız ve erkek çocuklarla, kadın işçilerin sanayide gece çalışmalarına izin veriliyor, 16 yaşından küçüklere uygulanan gece mesai yasağı da kaldırılıyordu.

Menzilin İçi Dışı

21 Ağustos 1990 tarihli Sabah gazetesi "İstanbul ve İzmir Menzil Dışında" diye bir manşet attı. Yanlış. Fabrikalarından, köy çeşmelerine, Botan Çayından, kent yoksulluklarının kondularına kadar bütün ülke menzil içinde. Sendikacılar ise derin bir sessizliğe gömülmüş gelişmeleri izliyor. Birçoğu, "milli menfaatlerin ağırlığı altında baştan ezik oturacakları toplu sözleşme masasında ne yapacaklarını düşünüyor. Oysa gelişmelerin çapı toplu sözleşme masalarına sığmayacak kadar büyük gözüküyor. Öte yandan savaşın ya da genel savaş durumunun işçi sınıfı ve emekçiler açısından faturası, da hayli ağır olacaktır. 2. Dünya savaşı sonrasındakomünizme karşı güvenilir müttefik olarak Batı karşısında pazarlık güçlerini arttıran Türk hakim sınıfları bugün de benzer bir pazarlık gücünü Ortadoğu bekçisi olarak yakalama eğilimi içinde. Harb-İş Genel Başkanı Kenan Durukan bir zamanlar "içinde işçilerin çıkarı olmayan hiçbir çıkar milli olamaz" derdi. Askeri üslerde grev hakkının gasp edilmesi karşısında Durukan ve diğer sendikacıların bu sözü tam da şimdi, daha yüksek sesle söylemesi gerekmiyor mu? ■

Metin Özuğurlu

lak sesi" sessizce dinlemesi beklenemezdi.

Bazı Açıksözlü Amerikalılar

Zaten dinlemedi. Niçin dinlemediğini Amerikan Temsilciler Meclisi üyesi Lee Hamilton çok "özlü" biçimde ifade etmiş. 25 Ağustos tarihli Cumhuriyet, Der Spiegel dergisinde Hamilton ile yapılan röportajdan aktarmış:

"Pek çok Amerikalının Körfez'deki müdahalenin neden gerekli olduğu konusunda net bir fikri yok. Demokrasiden ötürü orada olmadığı açık. Suudi Arabistan ya da Kuveyt'i demokratik ülkeler olarak tanımlamak mümkün değil. Körfez'e müdahalemiz çok daha gündelik bir nedenden kaynaklanıyor: Para, petrol ve bunları kimlerin denetlediği... Biz tabii ki bir saldırgana haddini bildirmek de istiyoruz."

Amerikalı milletvekili para ve petrolü kimin denetleyeceğini "gündelik bir sorun" olarak görüyor. Hamilton bir de "Ortadoğu haritasının kesinlikle değişeceğini" söylüyor. İşte Sam amca'nın "gündelik sorunları"

Bir başka açık sözlü Amerikalı da Robert J. Samuelson... Newsweek dergisinin 20 Ağustos tarihli 34. sayısında Samuelson'un "Neden Körfez'de Kalmamız Gerekiyor" başlıklı bir yazısı var. Şöyle diyor: "Krizin geçici olduğunu düşünerek kendimizi aldatmayalım. ABD birlikleri Körfez'de yıllarca, onyıllarca kalabilir. Bu kriz bizim lehimize de çözülse sükunet içinde bölgeden ayrılıp aynı şeylerin yeniden tekrarlanmasını bekleyemeyiz. Yeni bir yola girmiş bulunuyoruz. Benzer bir durum, 1947'de Başkan Truman'ın komünist ayaklanmaya karşı Yunanistan'a yardımda bulunmasıyla yaşanmıştı. Bu girişimin sonunda NATO kurulmuştu.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra görevimiz komünizmin durdurulmasıydı. Bugün ise sanayileşmiş dünyanın bağlı olduğu enerji kaynaklarına ulaşımını teminat altına almaktır."

Bütün bu sözlerden sonra Amerikan politikaları üzerine bizim fazla birşey söylememize gerek kalmıyor herhalde!..

Saddam Ne İstiyor?

Aslında Saddam'ın Kuveyt'le ilgili "niyetini bozduğu" her ne kadar işin işgal ve ilhak noktasına geleceği önceden pek kestirilemese de geçtiğimiz aylarda belli olmuştu. Saddam ilk hamleyi OPEC toplantılarında yaptı. İran'la sağladığı ittifak sonucu petrol fiyatlarının varil başına 18 dolar iken 21 dolara yükselmesini sağladı. Bu esnada da Kuveyt ve BAE'nin üretim kotasını deldiklerini ve fiyatları düşürdüklerini söyleyip sıkı bir tehdit savurdu: "Kuveyt ve BAE'nin boyunlarını koparmak, yaşam kaynaklarını kesmekten daha iyidir". Irak'ın bu işten zararı 14 milyar dolardı. Irak'la Kuveyt arasında başka sorunlar da

vardı. Irak'a göre Kuveyt tarafsız ilan edilen tartışmalı sınır bölgesi Rumaila'dan 1980-88 döneminde, Irak'ın savaşta olmasından yararlanıp petrol çalmıştı ve Irak'ı 2.4 milyar dolar zarara uğratmıştı.

Saddam bütün bu zararının tazmin edilmesini istediği gibi savaş sırasında aldığı borçların silinmesini de dayatıyordu. Öte yandan Körfezdeki Kuveyt'e ait kendileri küçük, stratejik önemleri büyük Bubiyan ve Warba adalarını istemekten de çekinmiyordu.

İşte bütün bu sorunların çözümü için Irak ve Kuveyt yetkilileri Temmuz'un son günü Cidde'de karşı karşıya geliyorlar ve ilk tur görüşmelerin ardından Irak masaya yumruğu vurup toplantıyı terkediyordu. Ve ardından 1 Ağustos gecesi Irak birlikleri Kuveyt'e girdi. O andan itibaren Ortadoğu sahnesinin baş aktörleri Bush ve Saddam'dı. Bir de figüran var (!). Unutursak haksızlık yapmış oluruz. Yeri gelince O'na da değineceğiz.

Petrolün Aritmetiği

Günde 64 milyon varil. İşte dünyanın toplam petrol üretimi bu. Bu üretimin düşmesi ve fiyatların artması tüm dünya ekonomilerinin alt üst olmasına yetiyor. BM'nin ambargo kararıyla 64 milyon varillik günlük üretimden Irak ve Kuveyt'in payına düşen en az 4 milyon varil devre dışı kalmış oldu. Bu açığın kapatılamaması varil başına petrol fiyatlarının 30 doları geçmesi anlamına geliyor. Dünya petrol üretiminin yüzde 36'sını OPEC üyeleri gerçekleştiriyor. Yüzde 19'la dünya petrol üretiminde en büyük pay SSCB'ne ait. O'nu yüzde 13.3'le ABD takip ediyor. Üçüncü sırada ise Suudi Arabistan var:Yüzde 8.3. Irak ve Kuveyt'in toplam üretim payı yüzde 7.4. Dünya ekonomisi bunun bile pazardan çekilmesine dayanamazken, başta ABD olmak üzere Batı'yı korkutan bir başka nokta Saddam'ın Körfez'deki sunni petrol devletlerini yutarak emperyalizmin denetiminden çıkarması. Olmaz ama şu andaki emrivaki kalıcı olsa Batı kapitalizmi kuşkusuz çökmeyecek. Ama bir kez ABD'ye Ortadoğu'da kafa tutma geleneği kök salarsa emperyalizm için asıl o zaman gerçek tehlike su yüzüne çıkacaktır. Tehlike böyle büyük olunca dünya jandarması ABD Körfezin yolunu tutuyor. Oysa bölgeden çıkan petrole asıl bağımlı olan Japonya. Japonya, petrol ithalatının yüzde 70'ini bu bölgeden yapıyor. Japonya'nın petrol aldığı ülkeler sıralamasında dördüncü yeri Kuveyt alıyor. Ama yine de silahına davranan ABD olu-

Sendikalar Platformu

Yeni bir dünya savaşının hazırlıklarının sürdüğü şu günlerde tüm insanları UYANIK VE SOĞUKKANLI olmaya çağırıyoruz...

Irak'ın ekonomik darboğazı aşmak ve Ortadoğu'da liderliğe soyunmak için Kuveyt'i işgali asla onaylanamaz. Saddam rejiminin tüm uluslararası kuralları çiğneyerek uyguladığı bu yayılmacı politika bir an önce durdurulmalıdır.

Bu gelişmeler üzerine, başta ABD olmak üzere Ortadoğu'daki çıkarları sarsılan tüm emperyalist ülkelerin savaş çığırtkanlığı da onaylanamaz. Özellikle bu ülkelerin işgalci politikaları gözönüne alındığında (Falkland, Panama, Liberya deneyleri gibi) 'Dünya Barışını' koruma maskeleri hiçde inandırıcı değil.

Diğer yandan ülkemiz Nato sorumlulukları ve stratejik öneminden dolayı Irak'a karşı, emperyalist devletlerce yöneltilecek aktif karşı koyuşun 'maşalığına' zorlanıyor. Gelişmiş kapitalist ülkelerin özellikle böyle zamanlarda gösterdikleri dostluk ve dayanışmanın altında yatan tek gerçek var: Ortadoğu'daki krizi Türkiye'ye çözdürmek.

Bizler, işçi ve emekçilerin bu haksız savaşta herhangi bir çıkarı olacağını sanmıyoruz. Aksine, savaş tamamen bir avuç kapitalistin çıkarları için binlerce işçi ve emekçinin öldürülmesine neden olacaktır. Arap çöllerinde kaybettiğimiz insanlarımız henüz hatırımızda.

Diğer yandan, olası bir savaş bu günden başlayarak işçi sınıfının haklı mücadelesini bastırma aracına dönüşüyor. ABD üslerindeki Harb-İş grevinin durdurulması, Laspetkim-İş sendikasının süren grevlerinin ertelenmesi ilk ipuçları. Kararnamelerle başlayan yasadışı 'olağanüstü hal' uygulamaları bu kez savaş tehlikesi görüntüsü altında yürütülüyor.

Bu gelişmeler yakın zamanda başta grev olmak üzere tüm sendikal hak ve özgürlüklere yasaklamaların getirileceğini açıkca gösteriyor. Arkasından toplu iş sözleşmelerinin hükümet eliyle YHK gibi kurumlara devredilmesi işten atılmalara karşı yapılan meşru eylemlerin engellenmesi beklenen olgular. Şunu açıkça görüyoruz ki, bizlerin sendikal hakları engellenip kısıtlanırken, işçi çıkarmalar ve düşük ücretler savaş hali ve milli duyguların zedelenmesi olarak asla görülmeyecektir.

Biz aşağıda imzası olan sendikalar diyoruz ki:

Olası bir savaşta Türkiye asla aktif bir görev üstlenmemelidir.

Bir avuç kapitalistin çıkarı için binlerce işçi ve emekçinin kanının akıtılmasına hayır diyoruz.

Savaş tehlikesi ve milli beraberlik perdesi altında sendikal yasakları protesto ediyoruz.

Engellenen grevler başta olmak üzere, hak ve özgürlüklerimiz üstündeki baskılar kaldırılsın. ■

Deri-İş, Hava-İş, Petrol-İş, Likat-İş, Laspetkim-İş, Kristal-İş, Belediye-İş, Basisen, Harp-İş, Basın-İş, Türkiye Maden-İş, Selüloz-İş, Genel Maden-İş, Tarım-İş, Tümtis, TGS, Otomobil-İş, Ağaç-İş, Bass

Saddam, yaşanan krizi bir yandan Ortadoğu'da zenginlerle, yoksulların savaşı gibi gösterirken, bir yandan da masaya İsrail unsurunu sürerek başta Filistinliler olmak üzere Arap milliyetçilerini etkilemeyi becerdi. Ama bunun ne kadar süreceği şüpheli.

ABD Savunma Bakanı Richard Cheney Ortadoğu haritasının başında... Şimdilik durumdan hoşnut değil.

yor. Çünkü dünya ondan soruluyor.

Telefonla "Köykoruculuğu"

Kuveyt'in işgaliyle birlikte ABD aynı gün ilk uçak gemisini Hint Okyanusundan Körfeze doğru yola çıkardı. Sonraki günlerde yeni sevkiyatlar birbirini izledi. Amerika'nın asker sevki yoğunluk kazandıkça gerginlik tırmanıyordu.Krizin ikinci günü Özal telefona sarıldı ve Türkiye kendini cadı kazanının ortasında buldu. İnsan kendi kendine sormadan edemiyor; bu sonu belirsiz maceraya bodoslama sürüklenmemizde Özal ailesinin "meşhurlarla samimi olma merakının" payı ne kadar diye? İşin şakası bir yana Özal, alışıldık "kurnazlığıyla" -kimileri bunu "akıllılığa" yoruyor- böylesine tehlikeli bir olayı iç politika malzemesi haline getirdi.. Ama Türk yönetiminin asıl hesapları, Avrupa'daki son gelişmelerin ardından ters yüz edildiği AT kapısını - belki de bu ülkenin insanlarını Arap çöllerinde bir kez daha kırdırma pahasına- Ortadoğu'nun "köy koruculuğu"nu üstlenerek zorlamakdı. Şimdi artık Türkiye'yi belki de bir savaşın ortasına itecek telefon ahizesini Özal elinde tutuyor. Herşeyi daha fazla kendi başına belirlemek için Meclisten yetki istiyor. Ama bu kez Türk siyaset sahnesinde "alışık olunmayan" bir görüntü var. Dış politikaya ilişkin bu denli önemli ve hayati bir konuda düzen partileri içinde bile mutabakat sağlanabilmiş değil. SHP ve DYP savaş felaketine açıkça karşı çıkıyor. İnönü "Dünya ordusu kurulsun, Irak'a müdahale etsin" gafletinden sonra kendini toparlıyor ve "Biz dünyanın, Ortadoğu'nun jandarması olmayı kabul etmeyiz. Ortadoğu'da bir devletle birlikte bir başka devlete karşı saf tutmak yanlış" diyor. Demirel "Şaşılacak şeydir. Bu Ağustos sıcağında dünya savaşa susamış" deyip ilave ediyor: "Dünyanın gayretleri savaş çıkarmaya değil, savaşı önlemeye yönlendirilmelidir"

BM "ABD Kongresi" mi?

Peki dünya gerçekten savaşı önlemeye mi çalışıyor? Dünyayı bilemeyiz ama dünyanın egemenleri savaş istiyorlar. Ortadoğu'da nihai bir hesaplaşma istiyorlar. Nihai bir hesaplaşma olsun ki bir daha başları ağrımasın. Emperyalizm topundan tüfeğine, basınından, TV'sine haber ajanslarına kadar, hatta BM Güvenlik Konseyine kadar bütün imkanlarını bu işe seferber etti.

Sovyetler Birliği ve Çin'in de çekimser bir tutumu benimsediği BM Güvenlik Konseyi Körfez krizindeki tavrıyla "ABD Kongresi"ni aratmadı. Tarihinin en ağır ambargo kararlarından birini alan Güvenlik Konseyi "büyük patron'un baskılarına dayanamayarak ambargoyu abluka'ya çevirdi. Bu, Körfez'deki emperyalist donanma-

Ortadoğu'da savaş krizi yaşanıyor. Savaş krizinin Türkiye egemenleri bakımından taşıdığı önem şu şekilde beliriyor: Yürürlükte olan kararname diktası, gündeme getirilen savaş politikaları ile tamamlanıyor. 12 Eylül'ü sürdürmenin koşullarının zorlaştığı bir konjonktürden sonra, kararname diktası ile durumu idare etmeye çalışan egemenler, Ortadoğu'da derinleşen savaş krizi ile manevra alanlarını genişletmiş olmanın olanaklarını kullanıyorlar. Tam da "kör istedi bir göz, allah verdi iki göz" hesabı, kararname diktası savaş diktası ile güçlendiriliyor. 12 Eylül'ün devreye sokulmasında iç nedenler yanısıra, Ortadoğu'daki gelişmeler ve buna bağlı ABD politikaları hatırlandığında, bugün ABD bakımından da 12 Eylül'ün sürdürülmesine ilişkin yeni bir değerlendirme yapılabilmesi sözkonusudur. 1980'lerde çevik kuvvet üssü olarak Türkiye'nin Ortadoğu'daki stratejik önemi artmış, 1990'lara gelindiğinde ise Sovyetler Ortadoğu'da da çözülünce bu önemin azalabileceği kaygısı egemenlerimizi epey tedirgin etmişti. Son gelişmeler Türkiye'nin egemenlerinin yüreğine soğuk su serpti; son savaş krizi Ortadoğu'da çevik kuvvete duyulan ihtiyaç ile birlikte Türkiye'yi yeniden ön plana çıkarıverdi. ABD'nin "Türkiye'ye önem verdiği" sevinçle tespit edildi. Bu, ABD politikalarının Türkiye'de sürgit devamı demektir. Böylece, 12 Eylül'ü sürdürmenin gerekçeleri de yeniden üretilmektedir.

Kararname diktası sayesinde içeride "askerileşmiş" olmak, dışarıya dönük askerileşmeyi kolaylaştırmış, dışarıda sağlanan askerileşme sayesinde içerideki kararname diktasını daha üst boyutlara tırmandırmanın yolu açılmıştır.

Kürt sorununun şiddete dayalı çözümü için yeni bir fırsat doğmuştur. (TSK güneydoğuda yığınak yapıyor!)

İşçi sorununun ağır sömürüye dayalı çözümü için yeni bir fırsat doğmuştur. (MESS Başkan Yardımcısı Erdoğan Karakoyunlu Irak'ın Kuveyt'e girdiği gün, "ücretleri yüksek" diye bağırıyordu.)

Kararname diktasının tırmandırılması, savaş krizi sayesinde, emperyalizme bağımlılığın artması anlamına da gelmektedir. Türkiye, ABD ve AT emperyalizmlerine savaş krizi sayesinde "kendini yeniden ispat etme" telaşı ve hevesiyle, salatalığı görünce tuzluğu kapıp koşma rolünü üstlenivermiştir. Türkiye'nin, dünyanın jandarması ABD'nin bölgedeki jandarması olma misyonu ile askeri bağımlılığının da arttığından ve artacağından kuşku duyulmamalıdır. Savaş krizinin şimdiden hızlandırdığı ekonomik yıkımı tamir etme adına verilen kredili mıredili bahşişlerle ekonomideki bağımlılık elbette katmerlenmiş olacaktır. Uşaklık ruhu karşısında bağımsızlık ruhu, emperyalizme ve şovenizme karşı tavizsiz direniş azmi, özgürlük ve demokrasiye dönük en kararlı mücadele, bugün kararname diktası ve savaş be-

Ortadoğu'da Savaş, ABD Emperyalizmi Ve Türkiye Üzerine Notlar

zirganlığının boşa çıkarılacağı politikaların özünü ve sözünü oluşturmalıdır: TÜRKİYE ORTADOĞU'DA KESİNLİKLE SAVAŞA GİRMEMELİDİR.

Ortadoğu'da emperyalizmin açık işgali var. Ama emperyalizmin Ortadoğu'daki bugünkü varlığı dünkü varlığından öte boyutlar da taşıyor. Çünkü şimdi Ortadoğu'da emperyalizm en büyük rakiplerinden birisi olan Sovyetlerin yokluğu sayesinde bugünkü şekliyle, "birleşmiş" milletleriyle var olabiliyor. Bu nokta çok önemli...

Sadece Ortadoğu düzleminde değil dünya düzleminde de emperyalist sistem bir yıl öncesi gibi yakın bir zamana dek, rakip bir sistem karşısında varolabilmek gibi bir soruna sahipti. Bugün böyle bir sorunu da yok.

Emperyalist sistem, kendini yeniden üretebilmek için var ettiği tüm mekanizmaları (ekonomik, politik, askeri) rakip sisteme göre de tanımlamıştı. Şimdi bütün bu işlevler, tanımlar yetersiz... Kendi varlığını düşmanıyla birlikte tanımlamaya alışan emperyalist sistem "bu düşman"dan kurtulduğu noktada, diğer düşmanlarına karşı daha saldırgan olmaz mı? Diğer yönüyle, eski rakibinin-düşmanının "dost" olması emperyalist sistemin nüfus alanını genişleten bir konuma getirdi. Sovyetler Birliğini ve Doğu Avrupa ülkelerini yeni pazar kıldı; eskiden bu ülkelerin denetimi altında bulunan dünyanın diğer toprakları -ülkeleri "sahipsiz kaldı", ama bağımsız olamadı. (Sovyetler bu arada Nikaragua'yı "sattı", Ortadoğu'yu boşalttı, Küba şimdi tek başına...) Emperyalist ülkeler bakımından paylaşılacak yeni ganimetler var.

Düşmanın/rakibin yarı yarıya azalması ile sistem içi rekabetin ön plana çıkması ihtimali ve belirtileri yanısıra, emperyalist sistem asıl düşmanını bu kez "sistemleri-olmayan" rakipleri düzleminde- Thatcher'ın ağzından tanımlıyor "Artık kuzey tehditi bitmiştir, tehdit güneyden gelmektedir." Güney ülkeleri, Latin Amerika'dan Güney Asya'ya uzanıyor; arada Afrika ve Ortadoğu var...

1970'lerde teorik olarak saptanmış olan bir gerçeklik 1990'larda artık hiç kimsenin reddedemeyeceği somut bir durum olarak apaçık ortadadır. Sömürgesel devrimleri, altını çize çize, "sömürgede devrim" olarak bir kez daha sahiplenmek gerekiyor. Yani emperyalizme her "karşı çıkışı" sömürgesel devrim diye benimsemeden önce sömürgedeki devrimin emperyalist sistemin dışında, emperyalist sisteme karşı yeni bir sistemin temel taşları olabilecek tarihsel ve toplumsal (sınıfsal) meşruiyet dayanakları ile şekillenmesinden yana olmak gerekiyor. Ki bu da ezilen uluslardaki ezilen sınıfların yaratacağı bir toplumsal meşruiyetin çerçevesinde anlam kazanıyor. (1970'lerdeki 3 Dünya Teorisi benzeri bir anlayışla değil!) Aksi halde, kendi ifadeleriyle en büyük şeytan olan ABD emperyalizmine darbe vurmuş olan İran İslam devrimini ve genel olarak İslam fundamentalizmini bile emperyalizm dışında yeni bir sistem oluşturabilmenin dayanakları görmek gibi bir çaresizliğe düşmekten kurtulmak mümkün görünmüyor. Eğer bugün "güney" ülkelerinde umut yeşerecekse, bu umudu, sömürgede devrimin toplumsal meşruiyetinden gücünü alan ve yeni bir dünyanın kurulabilmesini mümkün kılan sömürgesel devrimlerde sınırlandırmak gerekiyor. Düşmanımızın her düşmanı bizim dostumuz olmuyor bir başka düşmanımız oluyor. ABD'nin "düşmanı" Saddam, hiçbir zaman dünya halklarının dostu olamıyor; Arap halkının temsilcisi olamıyor.

Ortadoğudaki savaş krizi ve bu krizi savaşın kendisine dönüştürmeyi hedefleyen politikalar, sosyalizmin çöktüğünün ilan edildiği ve bu nedenle (emperyalizm için) "tehlikenin kuzeyden güneye kaydığı" bir dünyada, öncelikle, ABD emperyalizminin işine yarıyor.

Ortadoğu'daki savaş krizi, elbette, emperyalist ülkelerin "güney ülkeleri"ne saldırısının günümüzdeki en önemli ve kararlı adımıdır. ABD emperyalizmi bu saldırıda neden başı çekiyor? Çünkü yeryüzünde aniden "bollaşan" ve elde edilmesi "kolaylaşan" ganimetlere en çok onun ihtiyacı var. Birinci neden, ABD emperyalizmi sistemin eski patronudur. İkinci neden, ABD emperyalizmi sistemin eskimiş bir patronudur. En çok da bu nedenle yeni ganimetlere ihtiyacı var. Eskimiş olması, yani yenilenmeye ihtiyacının olması; kendisini yenilemesi, yeniden üretebilmesi için yanındaki ya da karşısındaki rakiplerini güçsüzleştirerek kendini güçlendirmesi gibi bir hesaplaşmanın da peşinde koşması gerekiyor. ABD, sosyalist sistemin çöktüğünün ilan ve kabul edildiği bir dünyada, rakipleri AT ve Japonyayı güçsüzleştirmenin hesabını yapmaktadır. Sovyet nüfuzunun kalmadığı bir Ortadoğu'da kendi denetimi dışındaki rakip Arap ülkelerini güçsüzleştirmenin de hesabını yapmaktadır.

Bu nedenle Ortadoğu'daki savaş politikaları öncelikle ABD'nin işine yarıyor. ABD Ortadoğu'daki bir savaşa ve bir petrol savaşına ihtiyaç duyuyor. Saddam saldırmasaydı, ABD (ya da İsrail) saldırırdı. (Şu anlamda: adını bile unuttuğumuz bir Sırp terörist, adını bile unuttuğumuz bir prensi öldürmeseydi, Birinci Dünya Savaşı yine çıkardı..)

ABD kendisini yeniden üretebilmek, dünyada hegemonyasını pekiştirebilmek/güvence altına alabilmek için, önce bir bölgede hegemonyasını pekiştirme peşinde koşuyor. Dünya savaşı çıkaramıyor, bölge savaşı çıkarıyor, çıkarmak istiyor. Savaş çıksa da çıkmasa da kazanmak zorunda; kendini yeniden üretmek için kazanmak ve yeni kazançlar-ganimetler elde etmek istiyor. Sistemin başında, eski fakat "yenilenmiş" bir patron olarak durabilmesi, kazanmasına ve yeni kazançlarına bağlı. Bu nedenle yenilmeyeceği bir savaşa girdiğini düşünüyor. Savaş çıksa da çıkmasa da savaş krizinin yol açtığı petrol krizi ile Japonya ve AT ülkeleri çok şey kaybedecek, ki bu da ABD'nin kazanç hanesine yazılacak. Bunlardan daha çok elbette "güney" ülkeleri kaybedecek. Ama arkasında bütün "Arap alemi", emperyalist devletler ve hatta SSCB olduğu halde İran'a karşı başarılı olduğu söylenemeyen Saddam'ın, şimdi tek başına ABD'yi hezimete uğratabilmesi (Vietnam'ın ABD'yi hezimete uğratması denli) kolay ve beklenebilir bir gelişme değil.

Arapların emperyalizme darbe vurabilmesi için bir bütün olarak Arap ulusunun emperyalizme karşı birleşik gücünün yaratılması önkoşuldur. Bu ise ancak Arapların ulusal iradesinin meşru-haklı-makbul temsilcisi bir güç sayesinde elde edilebilir: Bu, Filistin davasıdır! Ve tam da bu sırada FKÖ'nün bu it dalaşında ipi çekilmeye çalışılıyor. Arapların emperyalizmden kurtuluşu, Saddam'ın yaptığı gibi, Arapların birbirini boğazladığı/boğazlayacağı yollardan değil, emperyalizme karşı Arap birliğinin önündeki en önemli engel olan İsrail'in aşılmasından geçebilir. Bütün arapları ABD emperyalizmine karşı birleştirebilecek tek güç İsrail'dir çünkü.

Kuşkusuz, Ortadoğu'daki "son savaş" emperyalizm ve ezilen dünya arasındaki bir savaş olacak; ama Ortadoğu'daki şimdiki savaş, emperyalizm ve ezilen dünya arasındaki bir savaş değildir. Bir it dalaşıdır. Bir petrol savaşıdır. Arap birliğine değil, Arap boğazlaşmasına yol açacaktır. Taraflar bu şekilde mevzilendiği sürece böyle bir savaşta, kazanan ABD ve İsrail olacaktır. Ortadoğu'da şimdi böyle bir savaş olmamalıdır.■

Musa Kasımoğlu

Irak Savaşa Hazır

Körfezde yaşan anların kuşkusuz önemli bir boyutu da, Irak'ta çalışan yabancılar. Irak'ın Kuveyt'e girdiği 2 Ağustos'dan 22 Ağustos'a kadar Irak'da kalan bir Türk mühendisiyle görüştük

"Yaşadığımız kent, yaklaşık 6000 yabancıdan oluşan Musul'du. Burada bizden başka Yugoslavlar ve az miktarda da Amerikalılar vardı. Iraklılardan tecrit bir durumda olduğumuzdan, Irak'ın Kuveyt'e girişi bizi doğrudan etkilemedi. Giriş-çıkış kontrolünden başka, herhangi bir güvenlik önlemi de olmadı. Bizde sadece bir belirsizlik, 'yarın ne olacak korkusu', paniği yaşandı. Gıda sorunu olmadı. Biraz et azaldı, ama ciddi bir açlık tehlikesi yaşamadık. Sadece çalışmalarımız durduruldu. Fakat bunun dışında, geldiğimiz güne kadar herhangi bir baskı görmedik.

Orada bizim Türk olarak sayımız 2500 civarındaydı. Türk gazetelerinin yazdığı "Türkler kaçırıldı. Öldürüldü." gibi haberler, yanlışlığı bir yana, durumun üstüne tuz biber ekiyordu.

Sanırım 12 Ağustos'tu. Meclisin toplandığı gün. O gün en gerilimli saatlerimizi yaşadık. O ana kadar Iraklı mühendisler bize, sürekli "Amerikalılarla birlikte bizi hançerlediniz. Biz size ne yaptık?" diye serzenişte bulunuyorlardı. Yine Irak'lı bir yetkili, bir arkadaşa "Sizde parti olayı yok mu? Özal, bu işi nasıl tek başına yapabiliyor?" diye sormuş. Meclis görüşmelerinden sonra biz de, Iraklılar da biraz rahatladık. Pasaport, vize konusundaki belirsizlik de yumuşamaya başladı. Aynı akşam Irak televizyonu,İnönü ve Demirel'in konuşmalarını geniş olarak yayınladı.

Bu olay, Saddam'ı halkına daha çok sevdirdi. Bütün sorunlar unutuldu. Ortak düşmana karşı herkesi birleştirdi. Kime sorarsanız sorun, "Evet. Biz Kuveyt'i işgal ettik.. Ama Kuveyt ne zaman devlet oldu ki" cevabını alırsınız.

Özal'ın, dolayısıyla Türkiye'nin ABD'den yana tavırları, Irak'lı mühendisler arasında hayal kırıklığı yarattı. Bizi gerçekten seviyorlardı. Bu tavrı açıkça beklemiyorlardı. Bizleri sevdiklerini, önceden biliyorum. Siviller arasına çıktığımızda bize çok iyi ve yakın davranırlardı.

Ama artık durum değişti. Aldığımız vize "bir daha Irak'a dönemez" işaretini taşıyor. Sigortalarımız yandı. Proje... Milyonlarca dolarlık proje heba oldu.

Son olarak şunu söyleyebilirim. Irak askeri, öyle her ülkenin başa çıkabileceği bir asker değildir. Hele şimdi. İyice bilendiler. Şimdi zaten herkes askere gidiyor. Zaten Irak'ta, herkes asker. Normal yaşamları asker gibi..."■

Erdem Gül

ma halkını da tek haber kaynağı olduğu için aynen Amerikalı gibi düşünmeye yönlendiriyor.

Körfez krizinde CNN, evde onu seyretmeseniz de sizi yine yönlendirebilir. Çünkü, Türkiye'de gazetelerin hepsinin dış haber servisleri bütün gün boyunca CNN izliyor, onun "haberleriyle" besleniyor. CNN'in yetmediği yerde de -durum değişmiyor, devreye bu kez AP, BBC, veya Reuter giriyor.

Uluslararası basın tekellerinin hep yaptığı birşey var. "Ürünlerini pazarlayabilmek, tüketicinin iştahını kabartmak için varolan olayı süsleyip ambalajlıyor. Haber sonunda bir şiddet filmine, bir maceraya dönüşüyor. Tüketim için önceden hazırlanmış senaryolar oluşuyor. Sonra bu senaryolar değişen mekanlara uyarlanıyor. Bu bazen Romanya oluyor, bazen başka bir yer. Bu senaryonun hiç değişmeyen ögeleri kan, kin ve duygu sömürüsü: Dünya bu senaryolarla şimdi de Körfez yangınına benzin döküyor.

Basında "Rambo"lar

Bir de bizim benzin dökücüler var. Ya da daha açık bir ifadeyle "savaş kışkırtıcıları". Altemur Kılıç, Metin Münir, Mukbil Özyörük ve Engin Ardıç gibi isimler Anadolu delikanlılarını Amerikalı Conileri" yanında savaşa sokmak için can siperane kalem oynatıyorlar. Başlarında da ünlü bir Ortadoğu uzmanı var: Cengiz Çandar.

Çandar, Güneş gazetesindeki köşesinden parmağını uzatmış, "Osmanlının torunları ilk hedefiniz Ortadoğu'dur. ileri!" diyor. Çandar 10 Ağustos tarihli yazısının başlığıyla aynı zamanda iyi bir stadyum müşterisi olduğunu da kanıtlıyor: "Türkiye katılacak, çaresi yok..." ABD Saddam'ı kesin indirecek. Öyleyse ne duruyoruz, biz de bu indirmeye katkıda bulunup pastadan payımızı alalım. Sonunda Cengiz Çandar Ortadoğu'nun jandarmalığını bırakalım edebiyatından vazgeçip bu noktaya geliyor ve herkesi de yanına çağırıyor. Rothmans temsilcisi, Tercüman Genel Yayın Müdürü, Altemur Kılıç da köşesinde Cengiz Çandar'la yarışıyor. "Türk ordusu, Irak ordusundan güçlü, kriz sonucu Kerkük ve Musul haklı olarak gündeme geldi. Bu konuda lakayt kalmamalıyız. Gerçek menfaatlerimiz arasında Musul ve Kerkük'ün geleceği de vardır. Bunlara biz sahip çıkmazsak tarih önünde suçlu oluruz.." diyor bay Kılıç. Aynı gazeteden Fahir Armaoğlu ise "Saddam'ı durdurmak için ateşten kestaneleri sade Amerika mı çekecek?" sorusunu atıyor ortaya. Cevabını da veriyor "Dış politikada bedel ödemeden bir netice alamazsınız". Daha fazla uzatmayalım. Koronun diğer üyeleri Güngör Mengi, Engin Ardıç, Rauf Tamer, Ertuğrul Özkök, Ergun Göze. Şimdi artık bütün bu Rambo bozuntularına -bildiğimiz kadarıyla bu konuda deneyimli- Cengiz Çandar'ın komutanlığında

lara ateş açma kolaylığı sağlayan bir karar oldu. Şimdi haksız mıyız BM Güvenlik Konseyi "ABD Kongresi mi" diye sormakta?

Savaş ve İletişim

İşin bir de her zamanki gibi iletişim boyutu var. Kriz öncesinde neyi nasıl düşünmemiz gerektiğini, uluslararası "haber" ajansları aylar öncesinden bizlere anlatmaya başlamıştı. Propaganda bombardımanı şu sıra doruğa ulaşmış durumda.

"Dönüşüm dönemlerinde, olayların hızla aktığı ve herşeyin alt üst olduğu ortamlarda insanlar kendilerini bir tavır almak zorunda hisseder. Tutum alabilmek için geçmiş bilgileri temelinde değerlendirecekleri yeni bilgilere gereksinim duyarlar. Basın tekelleri onlara bu sözde bilgiyi sunar. Bu tür dönemlerde bilgi ve propaganda içiçe geçer"

Doç. Dr. Raşit Kaya'nın kitle iletişimine ilişkin bu değerlendirmesini bugün her haberi okurken anımsamak gerekiyor. Sokaktaki herkes Saddam'ı mı Bush'u mu tutması gerektiğini soruyor kendi kendine. Sorunun yanıtını gazete sayfalarında ve TV ekranlarında arıyor.

Basın tekellerinin pompaladığı haberler arasında neler yok neler? Saddam'a karşı çıkan 150 Irak'lı subay idam edildi... Kuveyt'te Türkler öldürüldü... Saddam çıldırdı... Irak Dışişleri Bakanı Tarık Aziz idam edildi... Kuveyt yağmalandı... Saddam'a suikast girişiminde bulunuldu...

Manşetlerden bunlar verilirken satır aralarında gerçeğin farklı olabileceğine ilişkin şeyler de yakalanabiliyor. Sonra bir gün Tarık Aziz satır aralarından çıkıp bir basın toplantısında gelip dünyanın karşısına dikiliyor. Ya da Financial Times muhabirinin geçtiği haberde belirttiği gibi yağmalama falan yok. Kuveyt'te durum normal. Üstelik sonraki günlerde de gazetelerde yağmaya kalkışanların kurşuna dizildiği haberleri var.

CNN İmparatorluğu

Son kriz gösterdi ki; Türkiye'de şimdi bir CNN salgını başlıyor. Tepedekiler atacakları adımları CNN'in söylediklerine göre belirliyorlar. Doğru, CNN'in dedikleriyle özdeşleşiyor. Yeri gelmişken biraz CNN imparatorluğuna değinelim. Bugün ABD'de 54 milyon Amerikalının yanısıra ABD dışındaki 7 milyon evde, 91 ülkede de en çok otellerde ve basın kuruluşlarının dünya masalarında CNN seyrediliyor. CNN insanların yaşamlarını, ülkelerin politikalarını, ekonomiyi, borsayı, gazetelerin manşetlerini etkiliyor, dahası yönlendiriyor. Örneğin ABD Panama'ya mı girdi? Anında görüntü! Oradaki Amerikan birliklerinden "biz" diye sözediyor CNN ve Pana-

Irak Büyükelçisi: "REFERANDUMA HAZIRIZ!"

Irak-Kuveyt krizinde Ankara'nın oynadığı rolle birlikte Irak Büyükelçisi Cevad da öne çıktı. Irak'ın pozisyonunu ilk kaynaktan öğrenmek isteyenlerin başvurdukları merci oldu. Demokrat için görüşmek üzere odasına girdiğimizde Bağdat'taki ailesiyle görüşüyordu. Neşesinden birşey kaybetmemişti.

"Acaba savaş çıkacak mı? Acaba Amerika saldıracak mı?" Günlerdir tüm dünyanın merak ettiği soru bu. Biz de bu soruyla başladık sohbetimize.

Bildiğiniz gibi Kuveyt'te bir devrim oldu. Birliklerimiz oraya yeni rejimin daveti üzerine gittiler. Amerikalılar buna işgal dediler. Bir savaş tehlikesi, bir saldırı bu kavram üzerine oturtuluyor.

Biraz tarihe gidersek 1920'lerde bölgede İngiliz sömürgeciliği vardı. Irak da ingiliz mandasındaydı. Irak bağımsızlığını kazanır kazanmaz, ingilizler Kuveyt denilen bu bölgeyi aldılar. Burda yatırım yapmaya, petrolü sömürmeye başladılar. Irak'la Kuveyt arasında ya da Irak'la ingilizler arasında bu bölgenin onlara ait verildiğine ilişkin bir anlaşma göremeyiz. Kuveyt Irak'ın Kuveytliler de Irak halkının bir parçasıdır.

Ayrıca bize Kuveytli devrimcilerin çağrısı oldu. Başkenti ele geçirmişler ve yardım istiyorlardı. Kuveyt'teki çok sayıda yabancı güçten dolayı yardıma ihtiyaçları vardı. Bu yasal çağrı üzerine birliklerimizi sürdük. Eğer bu bir işgal olsaydı direnişle karşılaşırdık. Askeri güçleri alarm durumundaydı. Fakat devrimci güçler bütün askeri birlikleri denetim altına almış olduklarından hiçbir direnmeyle karşılaşmadan girdik.

Bu dünyanın en hızlı devrimi olsa gerek. 1 Haziran'da devrim oldu, 2'sinde birlikleriniz girdi?

Evet. 2'si sabahı erken saatlerde bizi çağırdılar. Birliklerimiz birkaç dakikada onların yardımına koştu. Amerikalılar da işgal diye dev propaganda makinalarını harekete geçirdiler.

Amerika askeri olarak bölgeye gelmek için fırsat kolluyordu. Suudileri Irak saldıracak diye korkutup oraya yerleştiler. Bölgede bir Amerika sorunu yaşanıyor aslında. Amerika bölgeyi tekeline almak ve daha fazla çıkar sağlamak peşinde koşuyor. Batı'yı da bunun için peşine taktı.

Sovyetler'in bölgeden çekilişi bir boşluk yarattı ve ABD bu boşluğu doldurmaya çabalıyor şeklinde değerlendirmeler de var. Katılıyor musunuz? Sovyetler'in takındığı tavrı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yaşadıklarımız dünya için bir sınavdır. Dünya, "Amerikan Çağı" dediğimiz bu şemsiyenin altına girmeyi kabul edecek mi, etmeyecek mi? Şimdi buna karar verme noktasındadır.

Bu durumun doğmasında Sovyetlerin sahnede yokluğu etkilidir. ABD artık tek başına davranıyor. Bugün Arapları tehdit ediyorlar, yarın belki Avrupa'yı tehdit edecekler. BM kararlarına aldırmadan kendi başına abluka uyguluyor, güç kullanıyor. Bu çok tehlikeli bir durumdur. Amerikalıların bütün dünyayı kendi isteklerine göre yeniden şekillendirmek istedikleri yeni bir dönemi yaşıyoruz.

Her ülke izleyeceği politikayı kendi belirler. Sovyetler de kendi belirleyecektir. Biz buna karışamayız. Ancak dünyanın Amerikan patentli bir politika izlemesinden üzüntü duyduğumuzu da belirtmeliyim.

Aylar önce bir Irak'lı diplomat Batı sifahlarına pazar haline getirmek için İsrail'in bölgeyi ısıttığını söylemişti. Bu sorun nasıl çözülürse çözülsün, bölge ülkeleri yıllarca sürecek çılgın bir silahlanma yarışına girecekler. Şimdi sizin bu adımınız İsrail'in arzu ettiği sonuca yol açmadı mı?

Hayır buna biz yol açmadık. Olaylar zaten böyle gelişiyordu. Dünya ancak işler iyice karmaşıklaşınca gözünü açıyor. Biz İsrail'in ya da Amerika'nın hedeflerine katkıda bulunmadık. İsrail yıllardır bölgeyi ısıtıyor. Provokasyonlar yapıyor. Arap topraklarını işgal ediyor ve 4 Arap ülkesinin topraklarından çekilmemekte ısrar ediyor.

Yavaş yavaş oluşmakta olan Arap Birliği'ne darbe vurduğunuz eleştirisi de var.

Ben size sorayım hangi Arap Birliği? 12 liderin birliği mi, Arap Birliğini temsil ediyor. Özel durumlarından dolayı ikisini çıkarırsanız 10 lider kalıyor. Bunların altısı da Körfez şeyhleridir. Arap Birliğini bunlar temsil edemez.

Arap Birliği tehlikede değil. Şimdi daha sağlam. İntifada'ya bakın, Moritanya'ya bakın, Cezayir'e bakın, Sudan'a bakın.. Arap Birliği Arap kitlelerinin yüreklerinde ve kafalarında yaratılırsa vardır. Şimdi Arap ülkelerinde insanlar Amerika'ya karşı bizimle savaşmak için gönüllü oluyorlar. Gerçek Arap Birliği işte budur.

Bölgede, İslamdan da bazı öğeler almış Arap milliyetçiliğinin yükselmekte olduğu söylenebilir mi? Saddam Hüseyin'in son konuşmalarından böyle bir hareketin lideri olmaya yönelik mesajlar verdiği hissediliyor.

Size şu kadarını söyleyebilirim. Başkan Saddam Hüseyin modern düşünceli, uygar bir insandır. Din ve politikayı birbirine karıştırmamak gerektiğine inanır. Ancak kendisi bir müslüman ve Arap miliyetçisidir. Arap halkına bu yüzden, "yabancı güçlerin kutsal toprakları işgaline razı mısınız?" diye soruyor. Biz bu soruyu ortaya atıyoruz. Yoksa bu fundamentalistlere ya da milliyetçilere özel bir çağrı değildir.

Hep meşruiyetten söz ediyor, ABD'nin BM kararlarını çiğnediğini söylüyorsunuz. Örneğin, Kuveyt sorununu referandumla çözmeyi kabul eder misiniz?

Biz hazırız. Zor kullanmak dışında BM ne önerirse önersin biz kabul etmeye, tartışmaya hazırız.

Peki, Kuveyt konusunda tarihi ve coğrafi haklarınız olduğunu söylüyorsunuz; aynı şeyi Türkiye de Kerkük ve Musul için söylerse?

Sizi anlıyorum. Daha önce Kuveyt ve Irak arasında da sınırlar konusunda hiçbir anlaşma olmadığını söylemiştim. Ama bizimle Türkiye'nin sınırlarını belirleyen bir Lozan anlaşması var. Üstelik, her yıl ya da birkaç yılda bir sınırlarımız yeniden işaretleniyor. Yani bu sınırları kabul ettiğimizi her yıl teyid ediyoruz böylece. Yeniden işaretleme işi daha birkaç ay önce bitti.

Türkiye-Irak ilişkileri yaşananlardan nasıl etkileniyor. Eskisi gibi olabilir mi?

Gerçekten çok iyi ilişkiler geliştirmiştik karşılıklı olarak. Petrol boru hattı bunun somut bir ifadesiydi. Yaşananlardan Türkiye'nin ekonomik kaybı çok büyüktür. Şimdi Kuveyt Şeyhi gelip bunları karşılayacağını söylüyor. Nasıl karşılayacak? Kendi cebinden mi? Kaç ay karşılayacak?

Bir ülkeyle iyi ilişkiler kurmak istiyorsanız kuşkusuz geçmişe bakarsınız. Bu olanlar ilişkilerimize gölge düşürmüştür. Türkiye bundan etkilenecek. Dileriz ilişkilerimize düşen bu gölgeyi kaldırabiliriz.

Son olarak Kürtler konusunu sormak istiyorum. İki tür haber çıkıyor; Saddam'a karşı birleşiyorlar haberlerine karşı siz tersini iddia ediyorsunuz. Hangisine inanmak lazım?

Bunu size kesin olarak söyleyebilirim. Cuma günü Mardin'deki kamptan bir haber aldım ve Bağdat'a geçtim. Orada şimdiye kadar Irak'a dönmeyi kabul etmeyen 12 bin Kürt var. Şimdi Irak'a dönüp ABD'ye karşı savaşmak istiyorlarmış. Cuma namazında Cuma imamı söylemiş.

Kürtler konusunda bölgede en ileri adımı biz attık. Gidin, otonomi bölgelerinde muhafızından yöneticisine herkesin Kürt olduğunu görürsünüz. Amerikalıların bize karşı kullandıkları gruplar var ama bunlar azınlıktır ve Kürt halkını temsil etmiyor. ABD sürekli kartlarını atıyor; İran, Suriye, Kürtler... Biz de ne yapacağımızı biliyoruz.■

bir manga oluşturup Amerikan ordusuna gönüllü yazılmak kalıyor. Gazaları mübarek olsun!

Şimdi Ne Olacak?

Yazının başında krizin sonucu ne olursa olsun Ortadoğu önemli değişikliklere, yeni yakınlaşma ve yeni çatışmalara gebe demiştik. Kriz boyunca Saddam'ın Arap milliyetçiliği retoriğini iyi kulandığını ve Arap yoksullarına etkili mesajlar ilettiğini söylemek yanlış olmaz.

Saddam yaşanan krizi bir yandan Ortadoğu'da zenginlerle yoksulların savaşı gibi gösterirken, bir yandan da masaya İsrail unsurunu sürerek başta Filistinliler olmak üzere, Arap milliyetçilerinin dinamik unsurlarını bir ölçüde de olsa etkilemeyi becerdi. Ama kuşkusuz, geçmişi sabıkalarla dolu, eli kanlı Saddam'ın Arap halklarına ne kadar güven verebileceği çok tartışılır. Özellikle rehine krizinden ve Kuveyt'teki büyükelçiliklere yönelik politikasından sonra Arap yönetimlerinin neredeyse tamamını karşısına almış durumda. Zaten bugünkü gerici Arap yönetimlerinin bu konjonktürde ABD'ye karşı tavır almaları da beklenemezdi. Hele ki Saddam'ın krize İsrail'i de katma eğilimi gerçeklik kazanırsa Ortadoğu'da Arap milliyetçiliğinin boyutları ve kriz içindeki konumlanışı ABD aleyhine dönebilir. Kuşkusuz ABD bu gelişmeleri de gözönünde bulunduruyordur. Nitekim Körfez'deki toz dumanın örttüğü bir başka önemli gelişme yaşanıyor bölgede. Ziya ül-Hak yanlıları Benazir'i devirdikten sonra yeniden iktidara yerleşmeye başlıyorlar. Türkiye, Pakistan, İran ilişkileri gelişiyor. Bu da Ortadoğu'yu yeniden şekillendirmeye yönelik Amerikan planına uygun bir gelişme oluyor.

Kürtler Kıskaçta

Bölgede bundan sonra fazlasıyla dikkate alınması gereken taraflardan biri de Kürtler. Kürtler, son krizde Saddam ve ABD arasına sıkışmış görünüyorlar. Saddam'ın sicilindeki en kanlı lekeyi bilindiği üzere Halepçe katliamı oluşturuyor. Kadın, çocuk, yaşlı demeden kimyasal silahlarla gerçekleştirdiği Kürt katliamını Kürtlerin belleklerinden silmesi olanaksız.

Öte yandan, Kürtler ABD ve Irak arasında sürmekte olan psikolojik savaşın önemli bir malzemesini oluşturuyorlar. Basında Kürtlerin birleşip Saddam'a karşı savaşma kararı aldığı haberleri yer alırken Irak da tam tersini iddia ediyor. Ancak Celal Talabani'nin Kürt örgütleri adına ABD'de sürdürdüğü temaslar bir gerçek. Mesut Barzani'nin Irak Kürdistan Demokrat Partisi ve Celal Talabani'nin Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin başını çektiği bir Kürt cephesi ABD'nin uydusu bir Kürt devletine razı. Ancak radikal Kürt grupları ve bu arada PKK ne Saddam'ın ne de ABD'nin yanında tavır almayacaklar.

ABD Saddam'a karşı Kürt kozunu kuşkusuz kullanmak istiyor. Ancak bu kozun kullanılması Türkiye kozunu tedirgin ediyor. MGK toplantılarında ve üst düzey görüşmelerde bu konu gündemden inmiyor. Aslında Körfez krizi Türkiye'nin Kürt politikaları açısından iki yönlü bir özellik arzediyor. Krizle birlikte Güneydoğu'da çok geniş bir askeri harekat imkanına kavuşan, dolayısıyla Kürtlere karşı şiddete dayalı "çözüm" için yeni fırsatlar elde eden iktidar bu yanıyla gelişmelerden memnun. Ama Türkiye bir yandan da Saddam'ın gitmesinden yana tavır alırken, öte yandan Kürt hareketinin yükselmesinden, Irak'ta bağımsız bir Kürt devleti kurulmasından endişe ediyor. Böyle bir gelişmenin "Türkiye topraklarına" da yansımaları olacağı hesap ediliyor.

İktidarın Hesapları

Türkiye'nin tek hesabı bu değil. İktidar "milli birlik ve bütünlük" laflarıyla, her türlü toplumsal muhalefeti, yaşanan özel konjonktürü de bahane edip ezme hesaplarında. Bunun çok açık belirtileri şimdiden su yüzüne çıktı bile. Harb-İş'in Amerikan üslerindeki, Laspetkim-İş'in de Goodyear, Pirelli ve Brisa fabrikalarındaki grevleri ertelendi. Başbakanlık Valiliklere "Topyekün savaşa hazır olun" genelgesi yolluyor. Genelkurmay Başkanlığı Kuvvet Komutanlıklarını "bölücü ve yıkıcı" örgütlerin eylemlerine karşı uyarıyor. Özal Suudi çöllerine asker göndermeyi açıkça telaffuz etmeye başladı. Kısacası iktidarın savaş hazırlıkları hem dışarda, hem içerde hızlanmış durumda.

Devrimcilerin, demokratların, yurtseverlerin Ortadoğu'daki Amerikan egemenliği için girilecek bir savaşa "hayır" demekten başka seçeneği yok. Hatta şimdi "savaşa hayır" demek herkesin görevi. ■

Adnan Bostancıoğlu
L. Doğan Tılıç

"Ne İşgalci Emperyalistler, Ne de Saddam Diktatörlüğü"

Irak'ı kimyasal silahlarla donatarak patlamaya hazır bir silah deposu haline getiren emperyalist devletlerin kendileridir. Emperyalist devletlerin donattığı ve şımarttığı Irak faşist diktatörünün bölge halklarının başına musallat olması ve sonunu getirecek olsa da bölge halklarını savaşa sürüklemesi kaçınılmazdı.

Eğer bugün emperyalist devletler Irak diktatörünü cezalandırma hazırlıkları içinde oluyorlarsa, bu onların bölge halklarını düşündüğünden değildir. Emperyalist devletlerin, "Kuveyt'i Irak işgalinden kurtarma", "Körfez ülkelerini Irak ordularının işgalinden koruma" gibi sözleri tümüyle yalandır. Emperyalist devletler, uşakları bile olsa, bölgedeki gerici statükoyu zorlayacak, petrol talanlarına yönelecek ve kendilerine problem çıkaracak her girişimi bastırmak istiyorlar. Emperyalist devletler, Saddam'ı cezalandırma adı altında tüm bölgeyi yeniden işgal etme ve bölge halkları üzerinde daha koyu bir baskı kurma hazırlıkları içindeler.

Öte yandan Saddam Hüseyin'in çıkışı ne İsrail'i cezalandırma, ne Filistin halkını koruma, ne Arap birliğini sağlama ve ne de anti-emperyalist bir çıkıştır. Saddam Hüseyin'in çıkışı, yıllardır beslenen ve şımartılan bir caninin efendisine havlaması ve bir yerinden ısırmasından başka bir şey değildir.

Bölge halkları tarihlerinde bir kez daha böylesine tehlikeli ve büyük yıkım getirecek savaş tehdidi ile yüzyüzeler. Bu savaşta bölge halklarının yeri ne işgalci emperyalistlerin, ne de Saddam diktatörlüğünün saflarıdır. Bölge halkları olarak, ülkelerimizde yıkım, acı ve kölelikten başka bir şey getirmeyecek olan emperyalist işgalcileri istemediğimizi göstermeliyiz.

Bölge halkları ve devrimci yurtsever güçleri olarak tutmamız gereken tek yol vardır: Ülkelerimizi emperyalistlerin çizmeleriyle kirlettirmeyelim. Başımıza bela kesilen ve emperyalistlerin bölgeye müdahalesine zemin hazırlayan zorba ve kukla yönetimlere ve emperyalist güçlere karşı direnişimizi yükseltelim, bu direnişte güçlerimizi birleştirelim. Direnişle ve halk devrimleriyle ülkelerimizin efendisi olma mücadelesi içinde olalım. Ancak bu şekilde, bölgemizi emperyalist işgalcilerden ve gerici savaşlardan koruyabilir, kardeşliğin ve barışın egemen olduğu bir Ortadoğu gerçekliğine varabiliriz. ■

ERNK-Avrupa Temsilciliği
15 Ağustos 1990

Dağınık Notlar

SAVAŞMIYORUM MR. PRESIDENT

Orhan Alkaya

Savaşmıyorum Mr. President.

Savaşmıyorum Mrs. Prime Minister.

Savaşmıyorum Mr. Reisicumhur.

Siz, dünyanın yeni Daltonları olmaya heveslenenler, boy sırasını tersine çevirerek...

Atalarınızın kullandığı harita cetvelleri artık sizi tatmin etmiyor diye ölmeye niyetim yok.

İngiliz cetvelinin yerini U.S.A. cetveli alacak diye beni ve ülkemi bir yangının, bir felaketin ortasına atamazsınız.

Kuwait Oil Company için dökülecek bir damla bile kanım yok benim.

Nasır'la başlayıp, kimliğini BAAS'larda bulan Sovyet politikasını Ortadoğu'dan süreceksiniz diye elime silah falan alamam.

Bazı sevgili dostlarımın öne sürdüğü gibi, Saddam Hüseyin'in emperyalizme darbe indirdiğine inandığım için değil...

O ilkel, ortaçağın bile gerisindeki şeyhlik rejimlerinin yıkılmasını canı gönülden arzuladığım için de değil...

Umurumda bile değil, o paragöz emirlerin, şeyhlerin def-i hacet giderdikleri altın helaların eritilip, yeniden ve bu kez Irak Merkez Bankası kasalarına aktarılacak olması...

Kanun kuvvetinde kararname ile, yalnızca El-Sabbah ailesi fertlerine tahsis edilmiş ve başkalarının kullanması yasaklanmış altın tamponlu Rolls-Royce'lara artık Iraklı baldırı çıplakların binecek olmasından da bir keyif almıyorum.

Bana ne altından, paradan puldan...

Dünya petrol rezervlerinin yüzde 7.4'ünün Saddam'ın eline geçecek olması sizi korkutur sadece. Ben çok çok, birkaç kuruş fazla yakıt parası öderim, o kadar...

Sizin çıkarlarınız için ben ölemem baylar ve bayan...

Mr. Reisicumhur; cumhuriyet tarihinde ilk kez, dış politika alanındaki konsensüsü bozma beceriniz sizi nereye götürür bilemem ama, beni yerimden kıpırdatmayacak, bilin.

Ülkemin sınırlarının dışına yalnız seyahat etmek için çıkarım ben. Ve bu, her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı için böyle olmalı... Dayatma içeren retoriklerden nefret ettiğim için, sadece öneriyorum. Her insan kendi kararını verme yeteneğine sahiptir.

Ben gitmiyorum.

Ama isterseniz siz gidin.

Siz Mr President... Siz Mrs Prime Minister... Siz Mr. Resicumhur... Ailelerinizi de yanınıza katıp gidin...

İngiliz cetvelinin yerini U.S.A cetveli alacak diye beni ve ülkemi bir yangının, bir felaketin ortasına atamazsınız

Çölün dibine kadar yolunuz var...

Siz Mr Reisicumhur; şortla ordu birliği denetlemek gibi hayırlı katkılarınız olmuştur Cumhuriyet teamüllerine... Bir teamül daha yaratın ve muhterem zevcenizi de yanınıza katın çöle giderken.

Sizlere vak'anüvis de gerekir... Bizden de adam alın yanınıza. Mesela Altemur'u Cengiz'i ve ardıçkuşu'nu götürün.

Yalnız iyi gözkulak olun onlara. Altemur, bir petrol şirketiyle iş bağlayıp çölün ortasında ekebilir sizi. Cengiz, Filistin davasına olan "içten" bağlılığı yüzünden bol gözyaşı döküp güçten düşebilir. Ama en çok Ardıçkuşu'na dikkat edin. 50 derece santigrat'da iyice zıvanadan çıkıp karşı tarafa geçebilir ma'zallah...

Mr President; 500.000 askeri bulacakmış çöl gücünüz. Aralarından birkaç Jeffrey Petterson daha çıkar diye korkmuyor musunuz?

Ya siz Mrs Prime Minister; 1913'ten 1914'e kadar neler değişti diye sorarlarsa ne cevap vereceksiniz? Yoksa telaşınızın bir parçası da bu mu?

Bir cüce bulduk diye sevinen devler; benim ülkem sizin Truva atınız olamaz, göreceksiniz...

Size Birleşmiş Miletler de gerekmiyor... Bu heves, bu ateşle, yakında United Nations Organisation'ın adını da değiştirirsiniz siz: United Nations of America! Olsun. Ben yeni bir dünyanın kurulacağına inananlardanım.

Halkların ve insanların dünyası..

Ve bu pırıl pırıl inancı taşırken, siz büyük lokmayı kapacaksınız diye ben öleceğim, öyle mi?

Yağma yok beyler ve bayan. Çölün dibine kadar yolunuz var.

5 bin Kürt'ü kimyasal silahla katletmiş bir rejimi savunacak değilim.

Anti-emperyalist çıkışların illa ki anti-faşist içerik taşıdığı gibi kör bir inanışım da yok.

Ama sizlerin de, Ortadoğu'da, arapların coğrafyasında işiniz yok.

Sizin pseudo devletleriniz, halksız şeyhleriniz için mi insanlar ölecek?

Sizin kasalarınız, bankalarınız, dolar ve petro-dolarlarınız için mi?

Gidin baylar ve bayan; çölün dibine kadar yolunuz var. Gidin ve sıkıysa siz savaşın.

Ben, Orhan Alkaya; sizin bu iğrenç savaşınıza katılmıyorum.

Nasılsa, bir asker kaçağına bir tas su verecek insanlar hep bulunur benim ülkemde... ■

Buyurun Savaşa

Hasan UYSAL

MAKSAT MUHABBET

Yok 1 Ağustos 1975 tarihli Helsinki Anlaşmasında, "Basın savaş kışkırtıcılığı yapamaz" kararı alınmışta, yok, "evrensel basın kuralları" imişte... Geçin bunları bir kalem. Hiç bir şeyden korkmayan Türk, mesleği gazetecilik olunca böyle ufak tefek bağlayıcı kararlardan mı korkacak?

Türklerin gazeteci bölümünün ne kadar korkusuz, ne kadar cengaver olduğunu bize şu "Körfez Krizi" gösterdi. Savaş histerisi ile atılan çığlıkların tümü, tabii ki savaşı çok istemelerinden kaynaklanmıyor. Asıl kaynak, patronlarının bağlı olduğu ABD, İran ve Suudi Sermayesi. Gazeteci kılığında ki beyimizde "sahibinin sesi" olarak görevini ifa ediyor.

Kriz başlangıcından itibaren taradığımız gazetelerde savaş çığlıkları atanları çıkardık. Hangi gerekçe ile olursa olsun madem savaş istiyorlar, Buyrun kendileri savaşsınlar. Benim önerim; savaş çıkarsa ilk etapta bu beyleri helikopterlerle Irak'ın üzerine salalım. İster Irak'ı Küveyt'ten çıkarırlar, ister Musul-Kerkük hamhayalini gerçekleştirirler, ister doya doya kan içer, insan boğazlarlar. Peki ilk etapta kimleri atalım? Listemiz hazır:

Türkiye gazetesinden Ergun Göze, Kemal Öke, Enver Ören. Tercüman'dan Mukbil Özyörük, Fahir Armaoğlu, Taha Akyol. Sabah'tan Engiç Ardıç ve Güngör Mengi. Güneş'ten Metin Münir ve din kardeşimiz Cengiz Çandar... Bunların yanına, "Dünya Ordusu" kurulmasını isteyen Erdal İnönü, Ünlü Amerikan büyüklerinden TÖ, Ulumaları ile Irak'lıları paniğe uğratabilecek güce sahip Alpaslan Türkeş, nereye baktığı bilinmeyen Yıldırım Akbulut, Kamuran İnan, Suudi büyüklerinden Mehmet Keçeciler ve Vehbi Dinçerler, Türk rambolardan Ercüment Konukman, Amerikalı biraderimiz Güneş Taner ve Bülent Akarcalı'yı da koyabiliriz.

Bu "en hevesli" grup diyelim ki "cihat uğruna" telef olup gittiler. Beis yok! "Az hevesli" ikinci grup hazır:

Hürriyet'ten Oktay Ekşi ve Ertuğrul Özkök, Sabah'tan Mehmet Altan, Zafer Mutlu, Mehmet Barlas ve Güneri Civaoğlu, Milliyet'ten Altan Öymen, Tercüman'dan Rauf Tamer ile Zafer Atay ve Güneş'ten Refik Erduran. En azından Bush idareli Özal'ın, onayladıkları politikası nedeniyle seve seve kan içmeye, insan ciğeri sökmeye gideceklerdir. Ha, ikinci grubun sayısı az diyorsanız... Kolay, Tercüman ya da Türkiye Gazetesinden tuttuğunuzu bunlarla birlikte gönderebilirsiniz.

Körfez krizi başka önemli noktalar öğretti bize, isterseniz kısaca bunlara tek tek göz atalım:

2 Ağustos günü Irak'ın Kuveyt'i işgal ettiği duyuldu. "Böyyük politikacı" Süleyman Demirel, o uzağı gören (!), herşeyi bilen (!) DYP lideri ne demeç verdi biliyor musunuz?

- Olay daha büyümez!

Ülkeyi yönetmiş, hala da yönetmeye hevesli, bir sözde politikacı örneği size. Olay daha büyümezmiş! Oysa aradan 214 saat geçmeden çığ gibi büyüdü...

Bir başka örnek ise "Ortadoğu'yu avucunun içi gibi bilen" ve Türkiye'de "Ortadoğu uzmanı gazeteci" diye tanıtılan, din kardeşimiz Cengiz Çandar. Hani FKÖ Lübnan'ı terkederken, bunun zafer olduğunu, FKÖ'nün zafer gerçekleştirdiğini yazmıştı. Aradan uzun bir süre geçip Lübnan'dan çekilmenin büyük ve affedilmez bir hata, hatta ihanet olduğu ortaya çıkıp, Avrupa ve ABD kaynaklı dergilerde benzeri yazılar çıkınca "FKÖ büyük hata yaptı" diye yazan din kardeşimiz... MAO hayranlığı ile başlayıp, Humeyni hayranlığı ile mesleğinde gelişip ilerleyen kardeşi-

miz, bakın Körfez Krizi ile ilgili 3 ağustos günü neler yazmış:

- Irak'ın yanında sadece FKÖ var. Geri kalan ülkelerin Irak'a karşı aktif bir tavır koymaları çok zor. Ne yapabilirler ki ve niye? Ve hiç bir Arap ülkesi bir diğer Arap ülkesine karşı, alenen ABD ile gözükebilecek durumda değildir.

Böyle yazmış "Ortadoğu uzmanı!" FKÖ ile birlikteyken Irak'ın yanında yer alan Ürdün'ü, Yemen'i ne yapacağız peki? Irak'a aktif tavır koyacak Arap ülkesi hele ki ABD'den yana olacak Arap ülkesi de yokmuş. BAE'yi, Mısır'ı, İran'ı, S.Arabistan'ı, Suriye'yi hatta Libya'yı ne edeceğiz?

İnanın değil uzmanlık, yaşamında bu bölgeye gitmemiş, ilişki kurmamış, hatta dış politikadan habersiz ortalama bir gazeteci bile bu kadar büyük hata yapmaz.

Krizle öğrendiğimiz bir ilginç konuda, geri kalmış bir toplumun geri kalmış liderinden geldi. FKÖ lideri Yaser Arafat'tan sözediyorum. Halkını Lübnan'dan çekme ihanetini yaratan Arafat'tan... Şimdi çıkmış hangi gerekçe ile olursa olsun bir ülkeyi işgal etmiş Irak'tan yana olduğunu söylüyor. Gaf'a bakın:" Kendi topraklarını İsrail işgal etmiş oysa. Bunu BM'e getirmeye, dünyanın desteğini almaya uğraşan toplumun lideri, başka bir ülkenin küçük bir ülkeyi yutmasına "okey" veriyor. Şimdi ne olacak? İsrail kendisiyle konuşmaya yanaşacak mı? Kendisini destekleyen Araplar, diğer ülkeler ne yapacak? Hangi yüzle işgali kınayacak?

Ve en önemlisi: Batı'nın ikiyüzlülüğü! Irak Kuveyt'e girince ortalığı toz duman eden "diplomatik(!)" ülkeler. ABD, komşusu Panama'ya girip, geyik kovalar gibi ülkenin devlet başkanının izini süreerken, adamı yakalayıp yargılamak için ülkesine götürürken neredeydiniz? Ya Suriye'nin, İsrail'in Lübnan işgalleri? O zaman çıt yok. Irak'ın elindeki kimyasal silahları, uçakları, topları, tankları, toplamı 80 milyar dolar eden ölüm makinalarını babam mı sattı? İşte batının riyakarlığı, çifte standartı... Ve ülkesinde tek bir kiliseye bile izin vermeyen Suud Arabı, "kutsal" dediği topraklarını yüzbinlerce hristiyan'a, üstelik müslüman olan bir ülkeye karşı, ardına kadar açmadı mı? ABD sanki işgali kırmak için mi orada? Ne BM kararı ne şu ne bu dinlemeden çöktü Ortadoğu'nun tepesine. Kanlı elleriyle, petrol üretenleri denetimine almak, yanına İsrail kadar sadık bir bekçi yaratmak için bölgede. Ve düğmeye bastıkları an Türkiye de işin içinde... "Üsleri kullandırmayız" veya "asker gönderelim mi göndermeyelim mi" lafları boş. Bizim öyle bir yetkimiz, iırademiz yok. Efendimiz ABD ne emrederse o olur. Gerisi iç politikaya yönelik afra tafra... Salt kendini kurtarmak için böyle bir çılgınlığa girişen Saddam ise hale ABD'ye "gollük" enfes paslar, ortalar yapmayı sürdürüyor...

Irak işine bu kadar bulaşmışken bir noktayı yazmadan edemeyeceğim. Kapatıldıktan sonra "yüzyıl" adıyla çıkan dergi diyor ki "Saddam'ı destekliyoruz!" Bence hiç bir mahsur yokta, şu 5 bin kişiyi Halepçe'de kimyasal silahlarla yakıp öldüren kim? Saddam'a lanetler yağdırıp, peşmerge politikasını haftalarca sürdüren siz değil miydiniz yoksa? Üstelik bu olay, yanlış anımsamıyorsam geçen yüzyıllarda falan da olmadı... Aylarca Sovyetler'in Afganistan'a girişini kınayan da mı siz değildiniz?

Geçtiğimiz ay içimiz dışımız Körfez, Irak, kriz, Kuveyt, Suud, ABD oldu çıktı. Neredeyse "oğlum bir su ver, krizsiz olsun" diyecek hale geldik. Biraz da başka şeyler yazalım diyorum ama ne mümkün? Biraz Özal'ın telefon görüşmelerine takmış durumdayım şu an. Zırt pırt talimat vermek için Özal'ı arayan Bush'a çok kızıyorum. Oysa şöyle deseydi baştan, sorun bitecekti:

-Ulan My friend Turgut. Sürekli Saddam'ı ara telefonla. Meşgul etki sağa sola girmesin.

Birde ünlü porno yıldızı Cicciolina'nın son demecine çok sinirlendim. Diyor ki et satıcı İtalyan:

-Saddam Kuveyt'ten çıksın, ben onunla sevişmeye hazırım!

Gördünüz mü belayı, Resmen işgaller için yol açıyor. Şimdi ister misiniz, peygamber soyundan geliyoruz ayağıyla küçük devletler kurmuş emirlikler, Cicciolina'yı koyunlarına sokmak için çevrelerindeki emirliklere girsinler.

Yazımızı, geçtiğimiz ay gözden kaçmış olabileceğini düşündüğümüz iki küçük haberle, üstelik "Körfez Krizsiz" haberle bitirelim:

Halis Efe isimli Erzurum'lu bir genç işsiz kalınca çobanlık yapmaya başlamış. Bu Halis arkadaşımız üstelik Kazım Karabekir Eğitim Fakültesinden mezunmuş... Belki farkında değilsiniz ama aslında müthiş bir haber bu. Çünkü kardeşimiz fizikçi imiş. Şimdi aklınıza gelmez mi fizikçi Erdal İnönü bey. Yorumu size ait: İster işsiz kalan fizikçiler çobanlığa soyunuyor diye, ister darısı SHP'nin başına diye yorumlayın.

Diğer küçük haberimiz Sabah Gazetesinde çıktı. Başlık aynen şöyle:

"12 Eylülden sonra hayvan sayımız 19 milyon azaldı!"

Nasıl olur demeyin ve haberin devamını dinleyin. Habere göre en çok azalan inekler olmuş (demek ki boynuzların sayısı azalmış). Ve haberin en önemli yanı; 12 Eylül sonrası tek hayvanın sayısı artmış. Sizce hangi hayvan olabilir bu? Söyleyeyim: Eşek. ■

12 Eylül 1990

SİSTEN SONRA

İskender Savaşır

Dış politikamızın temelini oluşturan "Yurtta barış, Dünyada barış" ilkesinde, Basra Körfezi'nin jandarmalığına ya da jandarma yardımcılığına yer yoktur." Bunlar son birkaç günün sözleri değil. Ali Sirmen'in bu cümleleri 28 Kasım 1980'de yayınlanmıştı.

Irak-İran savaşı 12 Eylül'den 10 gün kadar bir süre sonra, 23 Eylül'de başladı. Aradan geçen 10 yıl içersinde savaş sonuçlandı; bugün Irak ile İran Amerika'ya karşı ortak bir cephe kurmanın imkânını araştırır gibi görünüyorlar. Aradan geçen 10 yıl içersinde ilan edilen perestroika ve glasnost süreçleri ile birlikte Sovyetler Birliği tarihinin en köklü arayışlarından birine girdi; neredeyse 60 yıldır monolitik görünen siyasal yapısı parçalandı, liberallerden sosyal demokratlara, menşeviklerden anarşistlere kadar son derece geniş bir yelpazenin taraf olduğu bir tartışma ve politika üretme süreci başladı. Aradan geçen 10 yıl içersinde, 1992'nin Avrupa Birliği'nin gerçekleşeceği yıl olarak ilan edilmesinden kısa bir süre sonra Doğu Avrupa'da yaşananlar, Avrupa'nın tanımını geri dönüşsüz bir şekilde altüst etti.

1980'ler boyunca yaşanan altüst oluşlar yalnızca Avrupa ve sosyalist blokla da sınırlı kalmadı. Daha 1979'daki Sandinista zaferi 80'lerde Latin Amerika'yı bekleyen dönüşümleri haber veriyordu. Nikaragua'yı Arjantin izledi. Türkiye'de sivil politikacıların yargılandığı sıralarda, Arjantin'de bağımsız mahkemelerde savaş ve işkence suçlarından yargılanan subayların davalarına Alfonsin'in müdahale etmeye kalkışması geniş çaplı popüler ve kitlesel tepkilere yol açtı. Onyılın ikinci yarısında Şili'de Pinochet diktası seçimle devrildi.

Türkiye'de ise 10 yıl boyunca yalnızca beklenen olmuşa benziyor. Beklenen darbe, bu kez bir dizi kararnameyle gerçekleşti ve biz yine Türkiye'nin Ortadoğu'nun jandarması olup olmayacağını tartışıyoruz. İstanbul yeni bir Beyrut olmanın sorunlarıyla değil eskiden tanıdığı suskunlukla boğuşuyor. Şehrin kendisini yeni bir politikacı tipi olarak takdim etmiş olan eski belediye başkanı ise bugün, geçmişte Feyzioğlu'nun oynadığı, çok tanıdık bir role soyunuyor. Yine de Dalan hiç değilse ismen yeni... Bakışlar belediyelerden merkeze çevrildiğinde isimler düzeyinde de göze çarpan süreklilik, çok daha iç bulandırıcı bir nitelik kazanıyor.

Sermayenin Darbesi

Ancak siyasal yapıda gözlemlenebilen bu süreklilik kuşkusuz, büyük ölçüde bir yanılsama. Türkiye Cumhuriyeti, 1977 sonrasının kriz koşullarından başlayarak son on yılda, tarihinin en hızlı toplumsal değişim evrelerinden birini yaşadı. Ve bu değişimin başlıca yönlendiricisi, hegemonik gücü tekelci büyük sermaye oldu.

1980'ler boyunca dünya büyük alt-üst oluşlar yaşarken, Türkiye'de yalnızca beklenenler olmuşa benziyor. Tartışılan konu yine Türkiye'nin Ortadoğu'da jandarmalığı

Geçmişinde devrimci bir geleneğe sahip olmayan, cılız Türk burjuvazisi, kendine özgü, kendi pratiği ve varlık anlayışı ile tutarlı bir ideoloji üretmekten neredeyse titizlikle kaçınmış, çıkarlarını, orta sınıflar ve hatta kısmen emekçilerle ittifakı mümkün kılan popülist bir devlet aracılığıyla kollamıştır. Oysa 1977'den başlayarak kriz koşulları ve daha da önemlisi varlığını tehdit etmekte olan devrimci yükseliş burjuvaziyi siyasal hayata çok daha dolaysız bir biçimde müdahale etmeye yöneltti. MHP'ye sağlanan fonlar, Ecevit iktidarına karşı yayınlanan tam sayfa gazete ilanları, uygulanan sermaye boykotu, bunun en belirgin göstergeleri arasındaydı. 12 Eylül'le birlikte burjuvazi aynı devlet aygıtından bu kez, kâr hırsını yegâne meşru değer addeden kendi ideolojisini, toplumun bütün kesimlerine dayatmak için yararlandı. 12 Eylül'ün generalleri, neredeyse 27 Mayıs Albaylarının NATO ve CENTO'ya bağlılıklarını ilan etmelerine denk bir telaşla 24 Ocak kararlarına bağlılıklarını ilan ettiler.

Ancak 12 Eylül daha önceki darbeler gibi ordunun diğer iktidar kurumları karşısındaki nisbi gücünü arttırmadı; aksine, 12 Eylül kadrolarının kurduğu ve yönettiği kurumsal düzenleme ilk kez ordunun iç sorunlarının kamuoyu önünde bu kadar yaygın bir biçimde tartışılmasına imkân verdi, ilk kez genelkurmay başkanı ordunun kendiliğinden işleyen kuralları çerçevesinde belirlenmedi; eski MESS Başkanı tarafından atandı. Kuşkusuz bu orduda olduğu kadar kamuoyunun da tabiatında meydana gelen bir değişikliğe işaret ediyordu (Sembolik bir gösterge: Temmuz 1981'de TÜSİAD "kamu yararına kurulmuş dernek" statüsüne kavuştu). 12 Eylül'le birlikte, tıpkı ordu gibi, kamuoyunun kendisi de dahil olmak üzere bütün kurumlar, sermaye karşısındaki göreli özerkliklerini yitirdiler. KİT'lerin özelleştirilmesi de bu eğilimin bir tezahürü ama sermayenin mantığının egemen ideoloji haline gelmesi bakımından daha kritik bir rol oynayan,kuşkusuz, kültür üretim sektörünün tekelci sermayeye tâbi kılınması oldu.

Tahribattan İnşaya

Devlet aygıtının dolaysız bir şekilde tekelci sermayenin "yürütme organı" haline dönüştürülmesi, özellikle de Türkiye gibi özerk ve "kadir-i mutlak" bir devlet geleneğinin çok güçlü olduğu bir toplumda sancısız gerçekleşemezdi. Dolayısıyla 12 Eylül süreci başlangıçta bir "sıfırlama" süreci olarak yaşatılmaya çalışıldı. 80'lerin daha ileri yıllarında "Depolitizasyon" ve hatta daha da yaygın, genel bir hafıza kaybı, geçmişsizleşme olarak yaşanacak süreç, önce insanların fiilen yokedilmesiyle başladı.

Zaten darbenin öncelikle görevi devrimci hareketin bastırılmaktan da öte yo-

12 Eylül Ve İnsan Hakları

Türkiye'de bugün insan hakları konusunda ciddi sorunlar ve ihlaller yaşanıyorsa, 12 Eylül askeri darbesiyle yeni bir aşama kazanan ihlallerin, baskıların, işkencelerin birikiminin yadsınamıyacak belirliyeciliği var.

Türkiye'de 12 Eylül sürecinde yaklaşık 650 bin kişi gözaltına alındı.1 milyon 683 bin kişi fişlendi. 210 bin dava açıldı ve yaklaşık 7 bin kişi için idam istendi.50 kişi idam edildi... İnsan Hakları Derneği verileri gözaltına alınanların yaklaşık yüzde 80'inin işkenceden geçtiğini ortaya koyuyor. 300 kişi kuşkulu bir biçimde öldü,170 kişinin işkence sonucu öldüğü belgelerle kanıtlandı...

Cezaevi koşulları ve yaşanan baskılar nedeniyle yapılan açlık grevleri ve ölüm oruçlarında ölenlerin sayısı 14, sakat kalanların sayısı ise hala bilinmiyor.23 bin 700 dernek faaliyetten men edildi,dernekler 200den fazla soruşturmaya uğradı. Yaklaşık 370 bin kişiye pasaport verilmiyor.14 bin kişi vatandaşlıktan çıkarıldı.

Saymaya bir kez başlayınca insan kendini kaptırıyor, çünkü bu listenin sonunu getirmek hemen hemen imkansız. Aslına bakılırsa hiçbir sınıflı toplumda listeyi sona erdirme olanağı yok, ancak Türkiye açısından söz konusu olan olağanüstü boyutta yaşanan bir baskı ve terör rejimi sonrası nefes alabilmek ,var olabilmek için gerekli ortamın bulunmaması, yani temel insan haklarının çiğnenmesi...12 Eylül ve insan hakları insanın sirke ile balı bir arada tatması gibi bir şey. Ancak sürecin kaçınılmaz olarak karşıtını doğurduğunu söylemek gerekiyor. İnsan hakları konusu bu süreçte giderek artan bir önem ve popülarite kazandı. İnsan hakları konusunun kazandığı bu yaygınlıkta bugün Türkiye çapında örgütlenmiş olan İnsan Hakları Derneği'nin yadsınamıyacak bir payı var. Dernekle beraber, insan hakları konusu bağımsız bir siyaset alanı kazanırken,İHD, bütün bu baskı, depolitizasyon ve boyun eğdirme sürecinde serpilen ölü toprağının atılmasında da belli bir işleve sahip oldu. Bugün ise gerek uluslararası standartlardan gerekse yerel deneyimlerden çıkartılan sonuçlar Türkiye'nin insan hakları meselesinin bir genel özgürlükler meselesi olduğu saptamasını yaptırabilir. Bugün Türkiye'de büyük ölçüde 12 Eylül'den kaynaklanan insan hakları sorunlarını başlıklar halinde şöyle sıralamak mümkün:

YAŞAMA HAKKI:Akla ilk idam cezaları geliyor. 50 kişinin idamının yanısıra 286 idam dosyası da mecliste bekliyor. Ayrıca gerek Güneydoğu'da gerekse İzmir ve İstanbul'un göbeğinde uygulanan infazlar da yaşama hakkına ciddi bir saldırı. Henüz gündeme bile giremeyen bir diğer konu ise türkiye'de hergün henüz bir yaşına bile basmamış 350 bebeğin ölmesi.

12 EYLÜL HUKUKU: 12 Eylül rejimini ara rejim olmaktan çıkartarak kalıcı bir hukuk sistemine dönüştüren 1982 Anayasası ve tüm yasalarda ve uygulamada hakim kılınan 12 Eylül anlayışı. 12 Eylül hukukunun nemene bir şey olduğu hemen her gün basına yansıyan örnekleriyle ortada. Bu uygulama sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırılmalı.

GENEL AF: Ya da özgürlük. Çarpık ya da hukuk dışı uygulamaların ortadan kaldırılmasının kısa dönemli pratik çözümü.

CEZAEVLERİ: Türkiye'de cezaevi sorunlarının gündeme geldiği her aşamada genel af şiarının önplana çıkartılmasına karşın, genel affın cezaevleri açısından bir çözüm olmadığı biliniyor. İnfaz süresinin yeni bir cezaya dönüşmemesi için, uluslararası standartlar da gözönüne alınarak ivedi çözümler gerekiyor.

KÜRT MESELESİ: Özellikle 424 ve 425 sayılı kararnamelerle yakıcı bir güncellik kazanan Kürt meselesi yaşam hakkı, dil ve kültür konularında öncelikli bir gündem maddesi.

IŞKENCE: İmzaladığı ve onayladığı uluslararası sözleşmelere, mevcut yasalarda yer alan maddelere karşın işkence bir devlet politikası olma özelliğini koruyor ve işkenceciler tüm yargılamalara karşın korunuyor.

ÇEVRE: Özellikle Çernobil'le artan çevre duyarlılığına karşın doğal, kültürel ve tarihi çevrenin tahribatı üstelik de devlet eliyle sürüyor. Çernobil olayı milyonların yaşamını tehlikeye atan gayrı ciddi siyasi iktidar politikasının en iyi örneği.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ: İfade özgürlüğünün varlığından bahsetmek olanaksız. Düşüncelerinden ötürü cezaevlerinde yatanların ceza toplamı binlerce yılı buluyor. Türk ceza Yasa'sının 140, 141, 142, 158, 159, 163, 311 ve 312. maddeleri ayrıca kararnameler bu konuda ciddi engel teşkil ediyor.

Bu listeye örgütlenme özgürlüğü, YÖK'le ortadan kalkan bilimsel, idari ve mali özerklik, 1402'likler, zorunlu askerlik, kadınlar ve eşcinseller üzerindeki baskıları da eklemek mümkün.

Türkiye'nin insan hakları gündemi bugün ciddi ve kapsamlı bir özgürlükler meselesiyle örülü.

12 Eylül'den bu yana yaşanan insan hakları ihlallerine gelince... Türkiye halkı,12 Mart faşizminden sonra , sivil iktidarlarca yaşananların üstüne sünger çekildiğine şahit oldu. Bu süngerden kısa bir süre sonra kan fışkırdı. 12 Eylül sonrası yaşanan insan hakları ihlallerinin üzerine de sünger çekilmesinin sonucu kaçınılmaz olarak bu süngerden kan fışkırması olacaktır.

Türkiye'de insan haklarından bahsedebilmek için sorumlular hesap vermelidir. Olağanüstü dönemden çıkan her ülkede olağanüstü dönemi sona erdirmenin en önemli aracı sorumluların yargı önüne çıkartılmış olmasıdır. ■

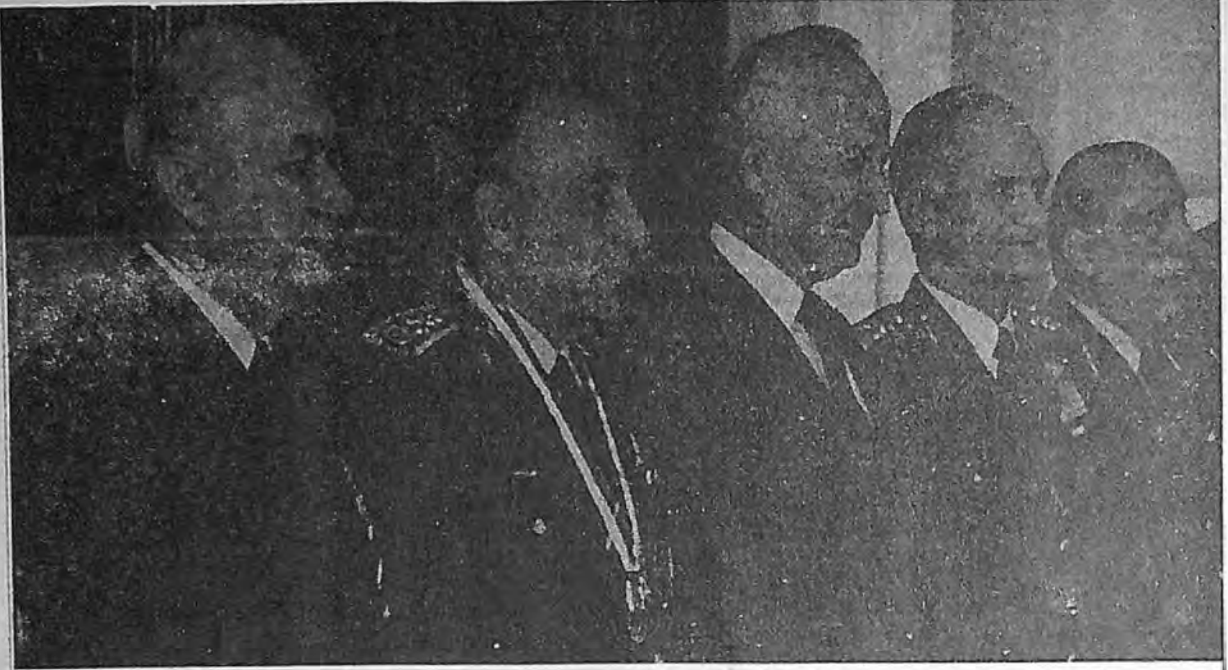
Murat Çelikkan

kedilmesiydi. Bu yüzden özerkliğini ilk yitiren, içeriksizleştirilen, içi boşalan kurum hukuk oldu. Gerçi daha 12 Mart sırasında, kimi siyasi mahkumlar "özel harbin unsurları" sayılmaya başlamış, dolayısıyla hukukun korumasının dışında addedilmiş, yargının değil genelkurmayın ilgisine mazhar olmuşlardı ama her şeye karşın bu, 70'lerde özel bir durumdu.

Bugünlerde, "düşünce suçluluğu" genel olarak suçlardan ayrıştırılmaya çalışılıyor. Oysa yitirilen ayrım "zanlı", "sanık", "suçlu", "düşman" ve "can düşmanı" kavramlarını birbirinden ayırdeden sınırlardı. 12 Eylül'le birlikte hukuk varlığını korumak için her aracı meşru gören bir sınıfın "çıkar ve nefs müdafaası"nın basit bir silahına dönüştü. Asılması istenen gençlerin yaşını küçültmek için başvurulan bir mevzuat...

Ama devrimciler 12 Eylül mantığı için pratikte değilse de mantıken nisbeten daha yalın bir sorun oluşturuyordu. Çünkü onlar için tek bir gelecek öngörülmüştü: Yokedilmek. Eğitim gibi, iğdiş edildikten sonra sermayenin memuru haline getirilmek istenen kurumlar, bu bakımdan, daha çetrefil bir sorun teşkil ediyordu. Gerçi 1981'de "bizde teğmenler yüzbaşılarını seçmiyorlar. Burada ise neredeyse öğrenciler yönetimi seçecek. Olmaz böyle şey!" diyen "üst düzey yetkili" büyük bir ihtimalle bu çetrefilliğin farkında değildi ama neredeyse daha YÖK'ün ilk kurulduğu sıralarda bile galiba özel bir üniversite birilerinin gündemindeydi. Adlara biraz sembolik bir anlam yükleyecek olursak, daha 1981'de YÖK'le kastedilen Bilkent ve paralı eğitimdi diyebiliriz (24 Ağustos tarihli Güneş gazetesi TÜSİAD'ın bir "rapor atağı"na geçtiğini ve hazırlatacağı ilk raporun bir eğitim raporu olacağını yazıyor).

Daha yumuşak bir şekilde de olsa, basının da son on yılda tahribat ve yeniden inşa evrelerinden geçtiğini söylemek mümkün. Cumhuriyet kapatıldı; Nazlı Ilıcak'ın bile darbeyle başı derde girdi. Ve sonra sırayla Mehmet Ali Yılmaz, Asil Nadir, Murdoch ve Maxwell geldi. Kuşkusuz basındaki dönüşüm bu isimlerle ya da onların çıkardıkları gazetelerle sınırlı değil. Belki de bu bağlamda en anlamlı söz, Nadir Nadi'nin kasdettiğinden daha fazlasını söyleyen "Ben Atatükçü değilim" sözü... Nadi bu cümleyi darbe yönetiminin Kemalist olmayan niteliğini teşhir etmek için telaffuz etmişti; bu bağlamda da gerçekten etkili oldu. Ama kendisi farkında olmasa da, "Ben Atatürkçü değilim" cümlesi aynı zamanda Cumhuriyet'in her türden antiemperyalizmle bağlarını koparmış, News-

Darbeciler...

week ya da Le Monde tarzı, rasyonalitesini piyasadan alan bir ilericiliğe, daha doğrusu bir 'sağduyu'ya teslim olduğunu haber veriyordu.

Yeni Sağ

Kuşkusuz dünya konjonktürü de tekelci sermayenin Türkiye'de bu kadar fütursuz davranabilmesini kolaylaştırdı. 1980'ler boyunca dünyadaki bütün iletişim kanallarına, kendisini "liberalizm" diye sunan bir Yeni Sağcılık egemen oldu. İmhası daha 1930'larda ilan edilen Batı aklının krizinden de beslenen bu yeni sağcılık, politik içerikli herhangi bir planlama fikrini reddediyor, gelişmiş ülkelerde Keynesçiliğin, azgelişmişlerde ithal ikameciliğin terkini vazediyordu. Ama yeni sağcılık kendisini yalnızca ekonomik politikalar alanında vareden bir yönelim değil, aynı zamanda tüketim iştahını kamçılayan, yeni bir davranış normu öneren bir ideolojik iklimdi. Sözkonusu iklim, geçmişi sıradanlaştırmanın yanında, gelecek perspektifini de ortadan kaldırıyor, yalnızca anlık tatminleri anlamlandırabiliyordu.

ANAP iktidarı bu iklimden geniş ölçüde yararlandı. ANAP iklimi ile Yeni Sağ arasındaki paralellik, yalnızca Özal'ın siyaset etme tarzı ile sözgelimi bir Reagan ya da Thatcher yönetimlerinin 'otoriter liberalizmi' arasındaki benzerlikten kaynaklanmıyor. Ayrıntılar düzeyinde de, sözgelimi bir Yves Montand'ın 'dönekliği' ile Nurettin Yılmaz'ın ANAP'tan milletvekili seçilmesi arasında paralellikler kurulabilir.

Ama sayıları daha da arttırılabilecek bu paralellikler, önemli bir gerçeği gizliyor. Batı'da Yeni Sağ, işçi sınıfının sınıfsal kimliğini neredeyse tamamen yitirdiği, ara sınıfların ön plana çıktığı bir maddi zemin üzerine yükseldi. Oysa 1980'ler Türkiye'de sınıfsal kutuplaşmanın had safhaya vardığı dönem oldu. Türkiye'nin ötedenberi gözetilen muhafazakâr tarımcı kesimi ilk kez sistematik bir şekilde vergilendirildi; yalnızca iktisadi politikalar aracılığıyla değil yoğun bir kitle iletişim baskısıyla da modernleştirildi, yoksulluğunun, yoksunluğunun bilincine varmaya zorlandı. Ama belki de asıl kritik olanı memurların başına gelenlerdi. Ötedenberi Türkiye'de orta sınıfların belkemiğini oluşturan ve devletçilik ideolojisinin başlıca taşıyıcısı olan memur kesimi, tabir caizse, yarıldı. Azınlığı oluşturan bir yarı, burjuvazinin organik aydını ve gerek duyduğu hizmet sektörünün başlıca memurları olmaya soyunurken, büyük çoğunluk en çarpıcı ifadesine bu yıl kavuşan bir proleterleşme sürecine girdi.

Bu yüzden Batı'daki Yeni Sağcılığın belli bir 'sahiciliği' olduğu, yaşanmakta olan toplumsal gerçekliği, bütün ideolojiler gibi çarpık bir biçimde de olsa, ifade ettiği söylenebilir. Oysa uzunca bir süredir, Türkiye'de ifade biçimleri yansıtmaktan çok örtüyor (Abartılı bir genelleme: Belki buraya 1980'lerde intihar oranlarının arttığını eklemek gerekiyor.)

İlle de Batı'da ve Türkiye'de yataklık eden maddi zeminler arasında bir paralellik bulmak isteniyorsa çok fazla kaydedildiğini sanmadığım şu noktaya dikkat çekilebilir: Almanya, İtalya, Japonya gibi, kapitalist teknolojinin gelişmesinde öncü bir rol oynayan ülkeler, ideolojik düzeyde refah devleti idealinden o kadar ciddi bir kopuş yaşamadı. Oralarda tartışılan yeni bir liberalizm değil, dayanışmacılığın burjuva versiyonunu korumaya özen gösteren yeni bir korporatizm. Yeni Sağcılığın kalesi olanlar, daha ziyade emperyalist hiyerarşi içerisinde irtifa kaybetmekte olanlar; Amerika, İngiltere... ve Türkiye.

Toplumsal Muhalefetin Bileşenleri

Vaktinde ölmedikleri takdirde, darbe memurlarının hayal kırıklığına uğraması, genel bir kuralmış gibi gözüküyor. Nasır'ın bile hayatının son yıllarında ölümü aradığı söylenir. Anlaşılan 12 Eylülcü generaller de bu hüsrandan kurtulamayacaklar. Ama onlar zaten önemli değil; önemli olan darbenin sınıfsal öznesi.Sorulması gereken bu sınıfsal perspektif açısından bakıldığında 10 yıl sonra 12 Eylül'ün nasıl göründüğü...

Gerek tekelci sermayenin kurumsal düzenlemeye ilişkin beklentilerinin, gerekse emperyalizmin bölgesel çıkarlarının karşı karşıya kaldıkları en sert muhalefet Kürt muhalefeti oldu. Sürmekte olan sıcak savaş, ülkenin bir şirketmişçesine yönetilmesini olanaksızlaştırdı.Devletin içersinde değil savaşın mantığına göre kurulmuş yapılar varlıklarını korudukları gibi güçlerini de arttırdılar. Diğer yandan Amerikan emperyalizmi de, karşısında Güney Kürdistan'dakinin aksine emperyalizmle işbirliği yapmayı kategorik olarak reddeden bir Kürt hareketi buldu.

Türkiye'de ise, hayat standardını ölçen bütün istatistiki verilere göre yitirdikleri onca şeye karşın, son yıllara kadar emekçi sınıflar darbe rejimine, pasif de olsa bir destek verdiler. Ama emekçi sınıflardan önce, belki de solun 1980'ler boyunca onların tepkisini yorumlama ya da öngörme konusundaki başarısızlığına değinmek gerekiyor. Bu başarısızlığın ilk işaretlerinden biri, Anayasa referandumu öncesindeki abartılı "Hayır!" beklentileriydi. Ama 1987'ye varıldığında bile bu yorumla-

12 Eylül Bir Karşı Devrimdir

ABD emperyalizminin çıkarları, 12 Eylül faşizmini zorunlu kılmıştı. Tekelci burjuvazinin ekonomik ve siyasi sorunlarının çözümü, ekonomik krizin yükünün bütünüyle emekçi halkın üzerine yıkılması, işlevsizleşen siyasi üst yapının restorasyonu ihtiyacı, 12 Eylül faşizmini gerekli kılmıştı. 12 Eylül, 1975-80 arasında ABD ve tekelci burjuvazinin sorunlarını çözmekte kullandığı iç savaş politikalarının bir devamı ve yeniden biçimlendirilmesi olarak, tam anlamıyla bir karşı-devrim olarak gündeme geldi.

Gelinen noktadan dönüp geri bakıldığında, artık kolaylıkla 12 Eylül'ün 1975-80 süreci içinde yatan nedenlerini ve koşullarını görebilmek mümkündür. Bir başka deyişle, sürece 1975 yılından bakıldığında 1980 Eylül ayında ya da başka bir yılın bir başka ayında bir askeri darbenin kaçınılmaz olduğunu söylemek ne kadar "yanlış" ise, sürece 1980'den bakıldığında 1975'ten itibaren meydana gelen gelişmelerin böyle bir darbeyi kaçınılmaz kıldığını söylemek o kadar "doğru" olur.

Birinci bakış açısı kadercilikfir (fatalizmdir) ya da kaba bir determinizmdir. 1975'lerden bakıldığında söylenebilecek olan, böyle bir olasılığın güçlü olması ve gelişmelerde bu yönde bir eğilimin, eğer güçlü bir karşı koyuşla-direnişle karşılaşmazsa, kaçınılmaz bir biçimde böyle bir sonuca ulaşmasıdır. 1975'lerden itibaren devrimciler işte bunu görmüşler, tespit etmişler, iç savaşın halkın aleyhine gelişimini önlemeye ya da iç savaştan faşist bir darbeyle çıkışı engellemeye ve iç savaştan devrimci-demokratik bir çıkış yolunu yaratmaya çalışmışlardır. Kuşkusuz, devrimciler başarılı olsalardı, 12 Eylül olmazdı; 12 Eylül'de devrimciler yenilmeselerdi 12 Eylül bu denli etkili olmazdı. Ve kuşkusuz 1975'lerde "başlayan" süreç, mutlaka bu biçimde noktalanmazdı.

Ama 1980'lerden bakıldığında, sonuçlara bakarak nedenleri bulmak daha kolay ve mümkün olduğu için, 12 Eylül'ün "kaçınılmaz" olduğu söylenebilmektedir. Çünkü, 1980'lerden bakıldığında, artık net bir şekilde (ve kaba bir determinizmin ötesinde)_ toplumsal ve siyasal biçimlenmenin nesnel yasalarının nasıl işlediğini irdelemek, karşılıklı mevzilenen güçlerin avantajlarını-araçlarını ve etkinliğini değerlendirmek mümkün olmakta ve bu anlamda "dün söylenmiş olanlar" (12 Eylül öncesinde yapılanlar ve söylenenler), "sonra yaşananlar" (12 Eylül dönemi) ile doğrulanmış olmaktadır.

Öte yandan bütün bunlar, kesinlikle, (bazı köşe yazarlarının "tespit" etmeyi pek sevdiği gibi) 1975-80 sürecinin baştan aşağıya bir "provokasyon" dönemi olduğu ve faşizme karşı direnenlerin de oyuna geldikleri anlamını taşımıyordu. Tersine, yaşanılan iç savaşta, halka karşı ilan edilen bir gerici savaş karşısında yaratılmaya çalışılan direnme savaşıyla, emperyalizmin ve tekelci burjuvazinin oyunları bozulmaya, tertip ve provokasyonları boşa çıkarılmaya çalışılmış oldu.

12 Eylül ABD ve tekelci burjuvazi tarafından alkışlanmıştır. ABD ve tekelci burjuvazi 12 Eylülcülerin önüne bir dizi istek (program) koymuşlar ve 12 Eylülcüler bunları yerine getirmişlerdir. Öte yandan 12 Eylül'le birlikte (bir süre şaşkınlık yaşayan) muhalif halk kesimleri, 12 Eylülcülerin önüne hiç bir istek-dayatma-koyamamışlardır; çünkü susturulmuşlar ve üstelik suskunluklarının sürmesi, isteklerini dile getirmemeleri için darbe üzerine darbe yemişlerdir. 12 Eylül, bir «hükümet darbesi» olmasının yanı sıra ve asıl olarak halk muhalefeti üzerine vurulan bir darbe, bir karşı-devrim olmuştur.

12 Eylülcüler, emperyalizmin ve tekelci burjuvazinin sorunlarını çözmek için askeri darbe yaparken, iktidara geliş bahanelerini de yine kendileri yaratmışlardı. Bahaneleri anarşi-terör ve vatanın milletin bölünmezliği ve saire oldu. ABD 12 Eylül gibi bir rejime ihtiyaç duymuştu, gerekçeleri vardı ve bahanelerini yarattı. ABD ve tekelci burjuvazi iktidara tek başlarına geldiler, gerekçeleri, bahaneleri ve generalleriyle geldiler. 12 Eylül'de politikacılarını bir kenara attılar, generallerini politikacı kıldılar.

12 Eylül, 10. yıldönümünde de çeşitli düzeylerde devam ediyor. Egemen güçlerin iç savaş politikaları ile başlatılan bir süreç, güneydoğuda sürdürülen kirli savaş ile kararname diktası biçimini alırken, son olarak, ABD'nin ortadoğudaki savaş kışkırtıcılığı ile, bir üst düzeyde yeniden üretilebilir bir konuma sıçratılma noktasına geldi. Bugün 12 Eylül, kararname diktası ile birlikte, ABD politikalarının şekillendireceği bir zeminde yeniden canlanma arzetmektedir. Bu nedenlerle, 12 Eylül'ü 12 Eylül yapan noktaları, onuncu yıldönümünde bir kez daha hatırlamakta sayısız yarar vardır:

1- 12 Eylül askeri darbesinin, ABD emperyalizminin çıkarları doğrultusunda gündeme gelmiş olması, 12 Eylül'ün günümüzdeki gelişmeler bakımından da önem taşıyan en can alıcı noktalardan birisidir.

2- 12 Eylül'ün ekonomik krizin yükünün emekçi halkın üzerine yıkılması için gündeme getirilmiş olması; 12 Eylül'ün 24 Ocak kararlarının devamı olması, ülkemizdeki ekonomik çıkar-politik çözüm denklemi bakımından akılda tutulması gereken can alıcı noktalarından birisidir.

3- 12 Eylül'ün mevcut sömürü düzeninin onarılmasını hedeflemiş olması, bu hedefe ulaşmak doğrultusunda harcanan çabaların günümüzdeki politik-ideolojik görüntüleriyle birlikte kavranılmasıyla daha anlaşılır olmaktadır. 12 Eylül'cüler, işbaşındayken zor gücüyle yapabildikleri herşeyi, kendileri "görev" devrettikten sonra da, "kanun çerçevesinde" yapılabilir bir rejim yaratma gibi bir misyon yüklenmişlerdi. 12 Eylül Anayasası bu kaygıyla hazırlandı ve mevzuat bu kaygıyla yeniden düzenlendi. İnsan hakları ihlalinden, kürtlere yönelik saldırı politikalarına dek her düzenleme; demokratik hak ve özgürlüklerin "sivil bir dönemde" elde edilmesini / kullanılmasını engellemekten, ideolojik saldırı aygıtlarında (din vb.) her türlü motifin en etkin biçimlerde kullanılmasına dek çeşitli alanlarda ve düzeylerde yeniden üretilen gericilik, rejimin çökmesini önleme ve yeniden üretilebilmesi için elverişli ortamı yaşatma perspektifini yansıtıyordu, yansıtıyor...

Sonuç olarak, 12 Eylül'ün sürdürülmesi çabası, esas itibariyle, ABD politikalarının ülkemizde sürgit devamı olarak anlaşılmalı; ortadoğu krizi ile birlikte, haldeki kararname diktasının savaş bezirganlığıyla örtüştüğü bir konjonktürde ABD politikalarının aktif olarak devreye girmesinin önümüzdeki döneme ne tür bir renk verebileceği bu açıklıkta görülebilmelidir. Diğer yandan ise, toplumsal muhalefet devrimcilerin önderliğinde geliştiği ölçüde 12 Eylül'le her düzeyde yürütülecek bir hesaplaşma kaçınılmaz olacaktır. Zira, toplumsal muhalefet kendini ancak ve ancak 12 Eylül'ün her düzeydeki reddi üzerinde varedebilir. Bu açıdan, 12 Eylül'ün yıldönümleri (12 Mart'larda olduğu gibi) sıradan bir hatırlamayla sınırlı kalmamalı, kapsamlı bir toplumsal muhasebenin bir unsuru olarak ele alınmalı; ABD emperyalizmine ve mevcut sömürü düzenine karşı toplumsal muhalefetin, devrimci mücadelenin ayrılmaz bir parçası haline dönüştürülmelidir. ■

Melih Pekdemir

Cezaevi Kapılarından

Sıradan bir insandım işte; devamlı temizlik, yemek düşünürdüm. Evimde her şey düzenli olursa çocuklarım da tahsil hayatlarında daha başarılı olacak gibi gelirdi bana. Türkiye Cumhuriyeti'nin yasalarının da çok adaletli olduğunu düşünürdüm.

12 Eylül oldu, yaşantımız aynen devam ediyordu; bize hiçbir şey yoktu ki! Sessizliğin farkındaydık tabii, televizyon seyrediyor, gazete okuyor, yakalananları öğreniyorduk. O kadar! Öyle ki, insanların gazetelerde yazıldığı anda yakalandıklarını sanıyordum.

13 Mart 1981 günü oğlum, Konservatuvar'da okuyan oğlum Tuncer eve gelmedi. Oğlumu aramak için kendimi sokağa attım. On yıldır, çıkış o çıkış oldu. Sokağa çıkınca önce bizim ülkede adaletin olmadığını, devletin gözünde insan yaşamının bir kıymetinin olmadığını gördüm. Çok iyi niyetli ve temiz insanlarmışız. Selimiye'nin karşısında çadırda beklerken, polis arabalarından birbirlerinin kollarında inenleri gördükçe, "bu sakat gençleri nereden toplamışlar" diye soruyorduk anneler birbirimize.

Bizde kadın kapı kilitidir. 20 yıllık evliliğimde bunu öğrenmiştim, biliyordum. Kadın kocasından evvel evinde olmalıydı. Evliliğimin üçüncü on yılında işler değişti. Ben artık herkesten sonra eve giriyorum. Kocam anahtar taşımayı öğrendi.

Ne değişti? Evdeki işlerin hiç de o kadar önemli olmadığını farkettim. Gelin kaynana dedikodusunun basit şeyler olduğunu farkettim. Oğlu şöyle yapmış, kızı eve geç gelmiş gibi sohbetler beni sıkıyor. Akrabalar ve komşularla doğum, ölüm gibi özel ve önemli günlerin dışında görüşemiyorum. Zaten bizim bayramlarımız cezaevi kapılarında geçtiği için bayram ziyaretleri de kalktı yaşamımızdan. Şimdi iki gün üst üste evde otursam, kocam "nasıl evde olursun" derken, anlıyorum ki merak ediyor bana bir şey mi oldu diye.

12 Eylül biz analara mücadeleyi öğretti. Baskı ve işkence altındaki çocuklarımızın mücadelesine katılmayı, onların seslerini dışarıya taşımayı öğretti bize 12 Eylül. Biz anaların çok fedakarca ve militanca uğraştıklarını gördüm. Bir yol parasıyla gelip cezaevi kapısında bekleşildi. Bekledik, çünkü orada varolmamız, çocuklarımızın sahiplerinin varolduğu anlamına geliyor. Öyleyse, bu sorumluları rahatsız edecektir.

Sıradan insanlardı hepsi de. Parası biraz olan da harcamazdı. İki kuruş fazla para içeriye göndereyim diye. Eski ayakkabılarda hep ıslak ayaklar, değişmeyen giysiler. Ben ilkokul mezunuyum ama okuma yazması olmayan anaların da yiğitçe mücadele ettiklerini yaşadık. Oğluna mektup yazmak için kırkından sonra okuma yazma öğrenen analar oldu.

Ben şimdi İnsan Hakları Derneği'nde elimden geldiğince verimli olmaya çalışıyorum. Yani cezaevleriyle birlikte insana yapılan her şey, her türlü kötü muamele benim de sorunum. Kendimi insan hakları konusunda görevli biri olarak görüyorum. Çamaşır bulaşık kalıyor, kalsın. Bazen yataktan kalkamayacak kadar hasta hissediyorum kendimi, sonra işim olduğu için kalkıyorum. Ve günün sonunda eve sağlıklı dönüyorum. Bir şeyler yapmak bana sağlık getiriyor sanki.

On yıldır bu kadar acıya rağmen daha mutluyum. Oğlumu görmek için 20 saat yol aldıktan sonra Gaziantep'e vardığımda ona sarıldığım an yorgunluklarım uçup gidiyor. Ara ara çok üzüldüğüm de oluyor tabii. Tuncer müebbet yedi. Cezaevleri yaşantımın en önemli parçası. Onların en ufak bir ihtiyacını karşılamak bana çok güzel şeyler yaşatıyor.

Neden daha mutluyum? Çünkü daha çok işe yaradığımı, daha anlamlı yaşadığımı düşünüyorum. 12 Eylül'den sonra cezaevi kapılarında bizler birbirimizin adını bile öğrenmeden birbirimizi sevdik. Çünkü bir şeyler yaptık.

Dışarıda kocaman bir dünya var! O yüzden dört duvarın dışına çıkmak önemli, çıkınca çok şey görüyorsun, dünyayı anlamaya başlıyorsun. Ben bunu 12 Eylül'de öğrendim. Ama, herkes bunu 12 Eylül olup da canı yanarak öğrenmemeli. Ben 45 yaşından sonra çok şey öğrendim, öğrenmenin yaşı yok ki... Ama, dediğim gibi bütün bu acılar yaşanarak öğrenilmemeli, yaşanmadan görmeli her şeyi, topluma katılmalı.

Kadınların dört duvarı aşmasını, sokağa çıkmasını istiyorum. Yaşam orada! ■

Melahat Sarptunalı

---

ma ya da öngörme güçlüğü sürüyordu; siyasi yasaklar referandumunda solda kimsenin seçmen kitlesinin bu kadar yüksek bir oranının yasakların sürmesi lehine oy kullanacağını tahmin etmediğini sanıyorum."

Emekçi sınıfların darbe rejimine verdiği desteği yorumlamakta güçlük çeken sol, bu desteğin geri çekildiği anı da tesbit edemedi. 1989 bahar eylemleri örgütlü solu, tabiri caizse, "fenersiz yakaladı". Ancak buradan hareketle genellikle varılan malum "sol ile sınıf arasındaki kopukluk" sonucu, fazlasıyla kolaycı. Çünkü gerek 1989 bahar eylemlerinde, gerekse 1990 memur direnişlerinde atılan sloganlar, öne sürülen talepler, büyük ölçüde kendiliğinden bir tarzda da olsa, toplumsal bir devrim perspektifinin eşiğine varmıştı. Sol ile sınıf arasında örgütsel düzeyde bir kopukluk varsa da, sınıf ideolojik düzeyde bir komünizm perspektifine belki de hiçbir zaman bu kadar yakın olmamıştı.

Ancak bu, popüler düzeyde, halk sınıflarına, emekçilere mücadeleci bir perspektif sunma konusunda solun rakipsiz olduğu anlamına gelmiyor. Kısmen 12 Eylül uygulamalarının da bir sonucu olarak 1980'lerde Türkiye'de aynı zamanda hem radikal, hem popüler, hem de modern olan bir İslamcı eğilim serpildi, kök saldı.

12 Eylül kadroları, eylemlerini meşrulaştıracak, bir gelecek perspektifi sunacak bireysel, örgütsel ve kurumsal yetenekten yoksundular. Bu yüzden daha en başından itibaren, ideolojik düzeyde bir yamalı bohça görüntüsü sunmaya başladılar. Örneğin 13 Kasım 1980 günü ölen Türkiye'nin en büyük Nakşibendi şeyhlerinden Mehmet Zahid Kotku Milli Güvenlik Konseyi'nin özel izniyle Süleymaniye Camisi'nin avlusuna gömüldü. Ama diğer yandan MGK, şeyhin bizzat kurdurduğu MSP'yi kapattı. Süleymancıların önde gelen isimlerinin Antalya Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmaları talimatını bizzat veren Kenan Evren, aynı kişilerin ellerinde bulunan yurt çapındaki bine yakın yurt ve pansiyonun Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmesine yönelik tüm çalışma ve ısrarları görmezlikten geldi. Bu örnekleri çoğaltmak mümkün.Hepsinde ortak olan yön, bir yandan son derecede kısmi alanlarda da olsa, devletle iktidarı paylaşabilecek örgütlü islami odaklara baskı uygularken, devletin onların mesajına sahip çıkması... Artık toplumdaki sınıf çelişkilerinin sıcak bir mücadeleye dönüşmesine Kemalizmin laik, "sınıfsız", imtiyazsız kaynaşmış bir toplum" projesi değil, İslamiyet'in engel olacağına inanılıyor.

Ancak, nasıl Kemalizm zamanında kendi içinden, içerdiği ideallerden hareketle devletin uygulamalarını eleştiren ve giderek devlette bağımsızlaşan bir kanadın doğmasına yol açıldıysa, İslamcılar'ın bir kanadı da çok kısa bir süre içinde radikalleşti. Diğer yandan, başta Ortadoğu olmak üzere müslüman ülkelerde "devrimci" islamcıların üstüste başarılar kazanması, bu ülkelerin büyük bir kısmında ABD emperyalizmine beklenmedik darbeler indirmesi Türkiye'de de yankı buldu. Ayrıca solun dağılması ve mevzilerini yitirmesi, özellikle gençlik kesiminde radikal islamcıların önüne geniş bir çalışma alanı açtı.

Radikal islamcıları geleneksel müslümanların 'modern' çocukları saymak mümkün; yine de yeniler: Sivil, devletin kategorik olarak dışında konumlanmış bir muhalefet imkânını temsil ediyorlar. Ancak geleneksel kesimle sürdürmekte oldukları, sürdürmekten kaçınamayacakları etkileşimler, son derece geniş bir oluşum

12 Eylül Ve Siyasi Mülteciler

12 Eylül askeri darbesi yapılalı 10 yıl oldu. Darbeyi yapan generaller çoktan emekli köşelerine çekildiler. Yeni yaptırdıkları saray yavrusu köşklerine taşındılar. Sıkı ve olağanüstü koruma altında, huzurlu yaşamlarını sürdürüyorlar; hatıralarını yazıyorlar. Memleketi, uçurumun kenarından nasıl çekip çıkardıklarını, üstün hizmetlerini, tarihe karşı savunuyorlar. Oysa 12 Eylül, henüz tarih olmadı. anayasası ile, hukuk sistemiyle, Türk-İslam sentezi ideolojisiyle, düşünce ve örgütlenme özgürlüğüne konulan yasakları ile, hapisaneleri ve işkencesiyle, ekonomik krizi ve kronik yüksek enflasyonu ile, ahlak çöküntüsü ve altüst ettiği moral değerleriyle, azgın şovenizmi kaba kuvvet ile, aracı siyasi ve yönetim kadroları ile, sayıları 10 binlere varan siyasi göçmenleri ile 12 Eylül yaşıyor. İnsanlarımız, hala, hergün 12 Eylül'ü etinde kemiğinde hissediyor. İnsanlarımız 12 Eylül'ü unutmayacak. 12 Eylül tarih olmadı.

Darbeyi yapanlar, daha ilk günlerde, memleketi Anayasa ve yasalarla değil, emirle yöneteceklerini söylediler. Gerçekten de sözlerinde durdular; hiçbir kural tanımadan, silaha dayanan keyfi yönetimlerini sürdürdüler. Partileri, sendikaları, dernekleri kapattılar. İstediklerini hapse attılar; işkencecilere teslim ettiler; istediklerini kurşunlattılar; ya da darağacına çektiler.

Zorbalığın ve zulmün ayyuka çıktığı, insan yaşamının hiçe sayıldığı bu ortamda, 10 binlerce yurtsever, ilerici, demokrat insan, Türkiye'yi terkedip, çeşitli Batı Avrupa ülkelerine siyasi mülteci olarak göç etmek zorunda kaldı.

Aslında, siyasi mültecilik olgusu, Jön Türk hareketinden beri ülkemiz aydınlarının, yurtseverlerinin yaşadığı bir dramdır. ancak, en büyük göç dalgası, 12 Eylül'le birlikte başlamıştır. Bunun nedeni, 12 Eylül bağnazlığının, zorbalığının, jurnalciliğinin 2. Abdülhamid'in ruhuna rahmet okuttuğundandır. Bugün, Yunanistan'dan isveç'e, Avusturalya'dan, İngiltere'ye, pekçok ülkede sayıları 10 binlere varan siyasi mülteci yaşıyorsa, bu insanların hemen hepsinin eli kalem tutuyor ve ağzı laf yapıyorsa, 12 Eylülcülerin tarihe karşı hazırladıkları savunma, fuzuli gayrettir. çünkü tarih ve uygar insanlık, 12 Eylülcüleri çoktan mahküm etmiştir.

Hadi, 12 Eylülcüleri anladık: onların kendilerine göre bir mazeretleri, bir savunmaları var. Bugünkü siyasi iktidara ne demeli? Hani, onlar sivildi, demokrattı, insan haklarına saygılıydı? Bunların da hepsi laf, boş laf. Eğer iddialarında samimi olsalardı, siyasi mültecilik sorununu, hiç değilse bu sorunu çözerlerdi. Oysa, kıllarını kıpırdatmıyorlar. Çünkü onlar da 12 Eylülün işbirlikçileri, yardakçıları, ardıl kuvvetleridir.

Ben Federal Almanya'da fiziksel olarak, rahatım. Korumalarım yok ama, yurttaşlarımın arasında korkusuz dolaşabiliyorum. Ben de hatıralarımı yazmak istiyorum, ama Türkiye'de.. ■

Gültekin Gazioğlu
Töb-der Genel Başkanı

---

ve eğilimler yelpazesinin ortaya çıkmasına yol açıyor: Sivil yönlerini törpüleye törpüleye içerilen olan radikaller; gün geçtikçe keskinleşen marjinallikleri yüzünden her şeyden umudunu kesen radikaller; bazı radikal argümanları benimseyen gelenekçiler; tüm çabalarıyla radikalleri bertaraf etmeye çalışan gelenekçiler vb.

Diğer yandan devlet katından da İslamcılara yönelik manipülasyonların ardı arkası gelmiyor. Daha 1980'lerin başında Avrupa'daki Türk işçileri kazanmak üzere oraya din adamları gönderilmeye başlandı. 1986'da PKK'ya karşı resmî cihad çağrıları dağıtılmaya başlandı. İlk ve tek kez Muammer Aksoy cinayetinde adı duyulan "İslamcı" örgütün devletle ilişkisinin hangi düzeyde olduğunu öğrenmemiz büyük bir ihtimalle yıllar alacak.

Devletle, manipülasyon aracılığıyla sürdürülen bu ilişki, koparılmayan bir göbek bağı. İslamcı akımların topuna birden bir meşruiyet sağlıyor. Ancak bu, -en iyi de solcuların bildiği gibi- görünürde bir avantaj...

Sol, bugün dünyada bir kriz içersinde. Eğer Türkiye solu (belki Latin Amerika solu ile birlikte) hâlâ toplumsal muhalefete öncülük etme, onu komünizm doğrultusunda yönlendirme imkânına, hiç değilse potansiyel olarak, sahip nadir damarlardan biriyse, bu, devletin ve egemen sınıfların bahşettiği bütün meşruiyet imkânlarını reddettiği halde, kendi formel ve gevşek örgütlülüklerini koruyabilmesinden ötürüdür, 12 Eylül'le birlikte sol, yalnızlık sınavını atlattı.

Gelecek...?

12 Eylül'ün en büyük başarısı, belki de, Türkiye'nin sınıfsal yapısını sadeleştirmek oldu. Bunu öncelikle egemenler cephesinde yaptı. Geçmişte yalnızca fraksiyonlar değil, farklı kültürel geleneklere sahip olan ve farklı gelecek perspektiflerine sahip olacağı umulan sermaye odakları 80'lerin ilk yarısında dışa bağımlı tekelci sermayenin hegemonyası altında bütünleşti. Bir zamanlar milli burjuvazi rolünde devrimci bir işlev göreceği umulan Anadolu sermayesinin temsilcisi Mehmet Yazar'ın ANAP'a girmesi, sembolik bir önem taşıyordu. 80'lerin ilk yarısında sözü edilen "bankalı holdingler-bankasız holdingler" çekişmesinin farklı gelecek perspektifleri vaad ettiğini düşünen kalmamıştı. Ama 80'lerin ortasına varıldığında bu çekişme bile aşıldı. (Bunu milli mutabakat sananlar oldu)

Bugün bu blok, bizden, muhalefetin herhangi bir katkısından, bağımsız olarak, yani sermayenin kendi iç hareketliliğinin sonucu olarak çatlıyora benziyor. AT şampiyonu Özal, kendisinin aslında ve başlangıçta Ortadoğu Pazarı tutkunu olduğunu hatırladı. Japon sermayesi ile, Japonların kendi deyimiyle "henüz flört etmekte olan" Sabancı, ANAP'ı sağın en büyük gücü ilan etti. Körfez krizi bu tarafın ekmeğine yağ sürdü.

Yine de karşı köşede biri var: Örneğin, kendisine karşı soruşturma açılması istemiyle savcılığa sevkedilen Cem Boyner; büyük bir ihtimalle daha "Avrupacı"; "muhalif aydınlar"ın rejimin tıkandığı yolundaki yargısını paylaşıyor olabileceği gibi, tıkanıklığı aşma konusunda Özal'ın başkanlık rejimi perspektifinden farklı bir pespektife de sahip olabilir. Rejm tıkanıklığını aşmak için yeni oluşumlara sempatiyle baktığı düşünülebilir.

Körfez krizi Özal'ın eline ne kadar güç verdiyse, Bayrampaşa seçim sonuçları da bu kanadın eline o kadar güç verdi.

Eğer politika yapacaksak bütün bu çatlakları kollamamız gerekir. Ama bütün bunlar önümüzdeki acil göreve işaret etmiyor. Demokrat'ın daha önceki sayılarında birleşik bir muhalefetin gerekliliğinden ve sokaklardan sözedildi. Kürt hareketi, işçi ve memurların isyanı ve sol... Hepsi sokaklarda. Birleşik bir muhalefetin imkânı bunları teorik ve/veya pratik düzeyde ilişkilendirebilecek siyasi örgütlülükleri yaratmaktan geçiyor. ■

*Sözkonusu referandum sırasında solda iki farklı tavır benimsenmişti: Yasaklar aleyhinde oy kullanma ve boş "protesto" oyu. Ben, ikinci tavrı benimseyen zemin çevresindeydim. Ancak bizim aramızdaki tartışma, hiç değilse benim açımdan, ilkesellikle marjinallik arasında bir tercih sorunuydu. Sandıktan yasaklar aleyhine, hatırı sayılır bir çoğunluk çıkacağından kuşkumuz yoktu; dolayısıyla protesto oylarıyla referandumun sonucunu ciddi bir şekilde etkilemek gibi bir perspektifimiz yoktu. Hatırlanacaktır; yasaklar lehine ve aleyhine kullanılan oylar arasında fark yalnızca 75 bin kadardı. Bugün, bu sonuç da gözönünde bulundurulduğunda, "boş oy" çağrısının ciddi bir siyasal basiretsizlik örneği olduğunu düşünüyorum.

Türkiye'nin, 10 yıldır süregelen 12 Eylül sürecinden nasıl çıkacağı konusunda, çeşitli cezaevlerinde bulunan sosyalistlerin düşüncelerini aldık. Metinler beklediğimizin üzerinde uzunlukta olduğundan anlam bütünlüğünü bozmadan bazı küçük kısaltmalar yapmak zorunda kaldık. Yazarların ve okurlarımızın anlayışla karşılayacağını umuyoruz.

Ortadoğu, Amerika ve Türkiye'de Devrimci Mücadele

Irak'ın Kuveyt'i önce işgal edip arkasından ilhak ettiğini açıklaması, Orta Doğu'daki bütün dengeleri yeniden altüst etti. ABD'nin bölgedeki emperyalist çıkarlarını ve egemenliğini koruma amacıyla yürüttüğü müdahele girişimleriyle Orta Doğu bir kere daha sıcak bir savaşın eşiğine geldi. Bu satırların yazıldığı sırada Türkiye'nin de içine sokulması için çalışılan bir sıcak savaşın yaşanıp; yaşanmayacağı henüz belirginleşmiş değildi. Ama ne olursa olsun, Türkiye'nin geleceği açısından da büyük önem taşıyan gelişmelerin yaşanmakta olduğu ve bu gelişmelerin uzun süreli etkiler yaratacağı açıkça görülebilmektedir.

Savaşın bütün Ortadoğu halkları açısından büyük acılar ve yıkımlar yaratacağı bellidir. Bu bakımdan elbette emperyalist müdahaleyle cıkacak bir savaşa karşı çıkmak gerekir. Ama olaya sadece Orta Doğu'da bir silahlı çatışma çıkıp çıkmaması açısından bakılmamalıdır. Çünkü olayın önemi sadece böyle bir savaşın olumsuzluğundan ibaret değildir. Sovyetler Birliği'nde ve onun bir doğal uzantısı olarak Doğu Avrupa'da yaşanan gelişmelerden sonra sanki sıra Orta Doğu'ya gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan dünya dengeleri ve statü-quo'lar büyük değişiklikler geçirmektedir. Sovyetler Birliği'nin yaşadığı değişimler sonucu büyük ölçüde etkisizleşmesiyle birlikte sanki sessizce yaşanmış bir savaşın sonuçlarına göre tüm dünyada emperyalizmin çıkarlarına uygun yeni düzenlemeler yapılmakta, yeni dengeler, yeni statü-quo'lar kurulmaktadır.

Başta ABD olmak üzere, emperyalist güçlerin Orta Doğu politikalarının tablosu bilinmektedir. Bu tabloda, hükümet darbelerinden uydu devletlerin kurdurulmasına, her türlü gericiliğin desteklenmesinden bölgedeki halkların pyarçalanması için tüm ulusal-etnik ve dinsel ayrıcalıkların, çelişkilerin halkları birbirine düşürecek şekilde kışkırtılmasına ve bütün bölgeyi ateşe veren bölgesel savaşların çıkartılmasına kadar her şey vardır. Zaman zaman "insan hakları", "demokrasi", "uygarlık" gibi duyarlı kavramlara dayandırılma gereği bile duyulmadan sürdürülen bu politikaların sonucunda Orta Doğu'da yaratılan politik haritanın garabeti de gözler önündedir.

Öte yandan şimdiye kadar Orta Doğu sahnesindeki ABD politikaları, Sovyet politikalarıyla bir mücadele ve denge ilişkisi içinde gerçekleşmiştir. (Sovyet politikalarının olumlu ya da olumsuz yönleri burada konumuz dışıdır.) Bugün Orta Doğu'daki Sovyet politikalarının da etkisizleşerek devreden çıktığı gözlenmektedir.

Böyle bir ortamda Saddam'ın Orta Doğu haritasını "biraz düzeltmeye" kalkmasıyla, ABD bölgeye büyük bir askeri güç yığmıştır ve uzun vadede Orta Doğu haritasında daha büyük değişikliklere yol açabilecek gelişmelere de kapı acılmıştır.

Bizim asıl konumuz ve sorunumuz ise kuşkusuz Türkiye'dedir. Bugünkü iktidar yapısı ve iktidar güçleriyle Türkiye'nin emperyalist politikalara bağlı seçeneklere yönelmesi kaçınılmaz görünmektedir. Çoktandır Türkiye'ye Orta Doğu'da üstleneceği yeni bir rol yakıştırılıp durulmaktadır. İşe toprak (Kerkük) hesapları da karıştırılıyor. Bu son olaylarla birlikte Batı kaynaklı iletisim sistemi Türkiye'nin Batı için artan önemini vurgulayan, AT kapılarının açılmasından söz eden haber ve yorumları pompalayıp durmaktadır.

Bütün bu gelişmeler karşısında emperyalist savas politikalarına ve savaş kışkırtıcılığına karşı çıkılması elbette doğru ve gereklidir. Ama böyle bir gelişmeden ve savaştan karlı çıkacağını hesaplayan iktidar güçleri ortada duruyorken, gazetelere "el kadar" paralı ilanlar verilerek, tirajları birkaç bini geçmeyen dergilerde yazılar yayınlayarak, birkaç yüz kişilik korsan mitingler yaparak Sol'un geçerli bir politik etkinlik sağlamayacağı da ortadadır. Bunlar elbette yapılmalıdır ama, eğer bütün Orta Doğu halklarıyla birlikte kendi halkımızın yıkımı pahasına emperyalizme uşaklık politikalarının sürdürülmesine seyirci kalmak istemiyorsak biraz daha fazla ve başka şeyler de yapmak zorunda olduğumuzu anlamalıyız. Bu ise Türkiye'de bir iktidar sorununu ortaya koymak demektir; Ve de tam bu noktada asıl kendi sorunlarımızla yüzyüze gelmek demektir.

Demokrat'ın geçen sayısında yayınlanan yazısında, sayın S. Tanilli, "Ya Bizim Perestroykamız?" derken bütün dünyada büyük değişimler altüst oluşlar yaşanırken Türkiye'de neden hala hiçbir şeyin değişmediğini sorguluyordu. "Bu dinci ve faşist kırması gerici iktidarı yıkmak ve yerine uygar ve çağdaş bir iktidarı kurmak zorundayız" diyen Tanilli Türkiye'nin bütün ilerici-devrimci ve demokrat güçlerine bu yolda büyük görevler düştüğünü belirtiyordu.

Bizce de Türkiye'nin bugünkü sorunu kısaca bundan ibarettir. Böyle bir devrim de kuşkusuz bugünkü sömürü düzenine karşı olan güçler, emekçi sınıflarla devrimci-demokrat-ilerici güçler tarafından gerçekleştirilebilir. Oysa 12 Eylül'ün ağır bir silindir gibi üzerinden geçtiği Sol bugün bu yenilginin yıkımından, olumsuz etkilerinden kurtulabilmiş değildir. Devrimci hareketler ve örgütler dağılmış ve çoğunlukla henüz kendilerini toparlayabilmiş değillerdir. Kendi içlerinde siyasi ve örgütsel (bazıları da teorik) sorunlarla yüzyüzedirler. 12 Eylül faşizminin becerebildiği en büyük marifet de budur.(1) Her yönüyle çürüyen bir sömürü düzenini ayakta tutabilmek için emekçi halk kitlelerinin çıkarlarını savunabilecek, onları örgütleyip güçlendirebilecek bütün ilerici-devrimci güçler ezilip yokedilmiş, böylece meydan her türlü emperyalist uşağı soyguncu-sömürücü ve gerici güce terkedilmiştir.

Bu ise, bütün dünyada herşeyin altüst olmaya başladığı bir dönemde neden Türkiye'de iktidarından "muhalefet"ine kadar her şeyiyle dökülen bu kokuşmuş sistemin hala yerli yerinde durabildiğini de açıklamaya yetmektedir.

Kısacası, genel olarak Sol, özel olarak devrimciler 12 Eylül şokunu üzerlerinden atmadan, yeniden ayağa kalkarak emekçi kitlelerin önünde mücadeleye atılmadan, (yani deyim uygun düşerse Sol'un bir "yeniden yapılaştırılması" gerçekleştirilmeden) Türkiye'de sayın Tanilli'nin bahsettiği türden, emekçi halkın çıkarlarından yana bir "yeniden yapılaştırma"dan sözedilemez.

Bu ise bizim, yani devrimcilerin acil görevlerinin bir kez daha vurgulanmasından başka bir şey değildir.

12 Eylül döneminde büyük bir güç kaybına uğrayan solda uzunca süredir bir rehabilitasyon ve reorganizasyon süreci yaşanmıştır ve kısmen de yaşanmaktadır. Bazı çevreler tarafından sorun sadece eski örgütsel konumlarının ve pozisyonlarının kazanılması olarak görülmüş, bunu (herkesten önce!) sağladıklarını düşünenler önemli bir üstünlük (ya da öncelik hakkı) elde ettiklerini kabullenmişlerdir. Daha geniş çevreler ise yeni yapılanmaların ve yeni (daha geniş) birliklerin arayışı içinde olmuştur. Böyle bir anlayışla bazı yeni (yasal) partiler ve devrimci birlik eğilimleri ortaya çıkmıştır.

Bugün gelinen noktada yaşanan bu sürecin artık tamamlanmakta olduğunu ve geçilmesi gerektiğini söylemek mümkündür.

Yenilgiyle sonuçlanan her devrimci yükselişin arkasından devrimci mücadelenin gerilediği dönemlerin, bir geri çekilme

(ya da bir tür "devrimci regresyon") döneminin yaşanmasının kaçınılmazlığı sınıf mücadelesinin bilinen bir gerçeğidir. 70'li yılların ikinci yarısında yaşanan Türkiye tarihinin en büyük devrimci yükselişi de, 12 eylül yenilgisinin arkasından, bir o denli uzun, açık, kayıplarla dolu böyle bir dönem bırakmıştır.

İşte bir on yıldır yaşadığımız böyle bir dönemdi.

Ve işte artık böyle bir dönem, kayıpları, moral bozuklukları, yılgınlıkları, acıları, zaafları, örgütsüzlükleri, dağınıklıkları ile birlikte (ve tüm bunları anlamsız bir şekilde kendilerinin "zafer"leri ve "başarı"ları olarak görenlerin tuhaf sevinç ve zafer sarhoşluklarıyla birlikte!) geride kalmak zorundadır.

İşte bu yüzden, Orta Doğu'da öttürülen savaş boruları, uzun süredir kendi iç sorunlarıyla, muhasebeleriyle, tartışmalarıyla, hesaplaşmalarıyla uğraşan devrimciler için çalan bir "kalk borusu" olarak da kabul edilmelidir.

Evet, artık Devrimciler ayağa kalkmalı ve şimdi eskisinden daha büyük bir cesaret ve kararlılıkla yeniden mücadeleye atılmalıdır. Evet, bugün, örgütlenmemizin yetersiz olduğu doğrudur, ama Lenin'in dediği "Mücadele'nin kendisi bizi örgütleyecektir!" "Evet, mücadele ve örgütlenme diyalektiği üzerine Amerika'ları yeniden keşfetmenin, "Ne Yapmalı"yı dergi sayfalarına aktarıp bir on yıl daha bunlar üzerinde tartışmanın bir anlamı yoktur. Durmadan "şeytan taşlamanın" da anlamı yoktur.

Bu yüzden, M-L teorinin neredeyse yüz yıldır bilinen gerçekleri üzerine yeni tartışmalar üretmek yerine Devrimci Mücadeleyi ve emekçi halk muhalefetini geliştirmek ve bunun her düzeydeki örgütlenme sorunlarını çözmeye çalışmak gerekir.

Bütün ısrarlı çağırılara rağmen solda genel bir birliğin gerçekleştirilememiş olmasına bakılarak umutsuzluğu da kapılmamalıdır. Geçmişteki ayrılıklarımızın pek çoğunda anlamsız olanlar kadar ciddi siyasi ve teorik nedenlere dayananlar da vardı. Bunların tümünün kolayca silinip, herkesin aynı yerde toplaşabileceği birlikler beklemek gerçekçi değildi ve yaşanan süreç bunun olanaksızlığını göstermiştir. Grup örgütlenmeleri Türkiye solunun ancak zamanla, mücadele içinde aşılabilecek bir gerçeğidir. Bu duruma bakılarak devrimcilerin birliğinin olanaksızlığı sonucuna varılamaz.

Evet, sayın Tanilli doğru söylüyor: "Bugünkü yeni sömürge düzeninin dinci-faşist kırması, gerici iktidarlarını yıkmak ve yerine bütün ilerici-demokrat-devrimci halk güçlerine dayanan bir iktidar yaratmak hiçte olanaksız değildir; Bugünkü Türkiye'nin devrimci dinamikleri bunun için yeterlidir"

Bugün bütün devrimci güçler her şeyden önce böyle bir inançla belirli bir iktidar stratejisinde birleşmeyi ve o doğrultudaki devrimci mücadeleyi geliştirmeyi hedeflemelidir. Devrimci bir muhalefet hareketinin hızla gelişip güçlenebileceği akak (vadi) budur. Böyle bir anlayışla her düzeyde ve alanda mücadele örgütleri ve birlikleri, mücadele ve birlik platformları ve komiteleri oluşturulabilir; bütün devrimci muhalefet güçlerinin birleşik mücadelesi geliştirilebilir.

Bütün bu nedenlerle

Bence 12 Eylül'ün onuncu yılında atılabilecek en iyi slogan şudur:

Devrimciler ayağa,
12 Eylül faşizmi mezara!

(1) 12 Eylül'ün bundan başka becerebildiği fazla birşey yoktur. Ekonomide bir yapısal değişim öngörülüp Özal eliyle başarıldığı iddia edilmiş olmasına rağmen köklü bir değişim gerçekleştirilememiştir. Hukuksal yapı bakımından da, daha 10. yılı dolmadan burjuva muhalefet akımlarınca bile reddedilen, çökmeye mahkûm (Aldıkaçtı'nın bile savunamadığı) tuhaf bir anayasadan öte birşey getirilememiştir. Getirilen yeni siyasi yapı ise bugün nasıl ayakta durduğu açıklanmaya muhtaç bir garabetten ibarettir.

Oğuzhan Müftüoğlu

Ulusal kurtuuluş Mücadelesi İyi İncelenmelidir

12 Eylül faşizmiyle birlikte Ulusal kurtuluş mücadelesi iyi incelenmelidir, Türkiye'nin sosyo-ekonomik evrimleşmesi içinde yeni biçim kazanan Kemalizm; devleti geldiği aşamaya uygun yeniden reorganize etti. Bu yeniden yapılanma, tamamen çürüyen ve çöküşe giden işbirlikçi-tekelci burjuva hakimiyetini ayakta tutma girişimiydi. İşbirlikçi-tekelci burjuvazi sosyal temel olarak çok zayıf olması, ekonomisinin çürüme içinde bulunması ve diğer nedenler düşünüldüğünde, hegemonyasını yalnızca faşizm ve bunun kurumlaşmasıyla ayakta tutabilirdi.

Kısacası, sosyal, siyasal, ekonomik tüm alanlarda devrimin gelişmesi ve Kemalizmin tarihi süreç içerisinde evrilerek almış olduğu bu son biçimin yıkılması için ne gerekliyse bizzat rejimin kendisi tarafından yapılmış ve koşullar son derece uygun hale gelmiştir. 12 Eylül faşizmi böyle bir ortam yaratmasına rağmen, Türkiyeli devrimci-demokratik güçler bu elverişli durumdan yararlanma yeteneğini gösteremediler. Bizce 12 Eylülle birlikte küçük-burjuva devrimciliği yenilgi almıştı. Bu yenilginin doğru bir değerlendirilmesi yapılamadığından, dönemin ihtiyaçlarına karşılık olacak bir çalışma içine giremediler. Faşizme,hangi örgüt, hangi program, hangi ittifaklar ve mücadele araçlarıyla karşı konulabileceğini ortaya koyamadılar.

12 Eylül sonrası böyle bir durum yaşanmakla birlikte. Türkiye toprağı hala devrim ve demokrasi mücadelesinin gelişebileceği elverişli bir iklime sahiptir. 12 Eylül faşizminin yarattığı kurumlaşmayı yerle bir edecek, Türkiye'nin sorunlarına devrimci-demokratik bir emekçi çözümüyle karşılık verecek olanakları fazlasıyla vardır.

Peki nasıl olacaktır?

Türkiye'deki "DDM"nin önünün açılmasını sağlamada aşılması gereken zaaflar ve görevleri konusundaki düşüncelerimiz şöyledir.

a) DDH günün somut görevleri ve pratiğin önünü açıcı adımların tespitinde önüne koyacağı gündem konularını doğru saptamalı ve pratiğe geçerken oportünizme düşmemelidir. Bugün hala örgütsel, politik adımlar atmak, canlı yaşamın güncel sorunlarına müdahale etmek, çeşitli teorik konuların tartışılmasının ve polemiklerin önüne alınamamaktadır.

Örneğin; legalleşme sorunu, birlik tartışmaları, demokratik devrim mi sosyalist devrim mi, sosyalist demokrasi vb. Bunlar önemsiz konular mı? Tabii ki hayır! Bunlar devrimci örgütlerin mutlaka tartışacağı ve değerlendireceği konulardır. Ancak güncel, örgütsel, politik adımlar atılmaz, yaşamın sorunlarına karşı müdahaleci olunmazsa her konuyu anlamlı hale getirecek gelişmeleri sağlamak olanaksızlaşır. Aksi halde o günkü siyasal gündemin ve doğru taktiğin önüne geçirilen bu tür tutumlar tasfiyecilikten başka bir sonuç vermez, vermemiştir de. Öte yandan tartışılan konuların yakıcılığında da gündemin doğru yakalandığı söylenemez. Örneğin, Türkiye devriminin yaşamsal sorunu olan Kürtlerin özgürlük mücadelesine verilen önem Türkiyeli devrimci güçlerin gündemi yakalama konusundaki oportünistliklerini öğretici biçimde ortaya koymaktadır.

Gündemi doğru tespit etmekten kastımız bir örgütün o anda kendisini ve siyasal duruma uygun taktikleri doğru saptamasıdır. Örneğin, bir devrimci savaş açma zamanı gelmişken hala hazırlık yapalım demek, tasfiyeci duruma düşmektir. Çünkü, stratejinin ve genel politikanın doğruluğu fazla bir şey ifade etmez. Bu politikalara yaşam bulduracak doğru taktikler ve güncel sorunlara yerinde müdahalelerdir. Türkiye devrimci hareketlerinin sürekli tasfiyeciliği yaşaması ya da önünü açamamasında bu alandaki yetmezliğinin payı küçümsenmemelidir. Bizce hala bugünün önemli sorunu budur.

b) 12 Eylül faşizminin sola yaşattığı yenilgiyi zafere dönüştürecek bir siyasal ortama ulaşmada bugün atılması gereken en önemli adımlardan biri 12 Eylül faşizmine karşı olan tüm güçleri ve çevreleri demokratik bir halk platformunda birleştirmek. Bugün atılması gereken somut adımlarında ve genel ilkelerde birleşerek bir program etrafında böyle bir araç yaratmak bizce ertelenmez bir görevdir. Böyle bir oluşum her derdin ilacı olmasa da önümüzdeki dönemin böyle bir araçla karşılanması gerecekçidir. Bunun biçimi ve muhtevası şöyle olmalıdır demiyeceğiz. Bu güç birliği, ittifak vb olabilir. Önemli olan etkili bir muhalefet yaratabilecek böyle bir perspektife sahip olmaktır. Böyle bir oluşuma örgütlerin devrim stratejileri ve mücadele anlayışlarının farklılığı engel değildir. Kimsenin grup bağımsızlığı ve iradesine de halel getirmez. Çünkü her grup mücadelesini yine kendi anlayışı doğrultusunda kendi örgütleriyle yine sürdürecektir. Bugüne kadar böyle bir oluşuma gidilmemişse 12 Eylül öncesi grupçu, sekter yaklaşımların aşılmaması önemli bir nedendir diyoruz.

Tüm bunları söylerken son dönemlerde çok sık konuşulan, yazılan, çizilen birlik tartışmaları ve görüşmelerini kastetmiyoruz. Bu tür bir gündem tespitini kulağı ters taraftan gösterme olarak değerlendiriyoruz. Birlik, birlik fetişizmi, öznel ve iyi niyetlilik olacak kadar kolay değildir. Bugünün gündemi belirttiğimiz platformla olabilir. Bu, hem günün sorunlarına müdahale etmek, egemen güçlere karşı çeşitli alanlarda muhalefet geliştirmek için ertelenmez görevdir, hem de daha güçlü ve nitelikli birliklere ulaşmada etkili araçtır.

c) TDD güçlerinin önemli açmazlarından birisi de üretilen ideolojilerin Kemalizmin etkisinden tümden arınmaması ve kitlelerde ......e ve .....ya karşı dolaysız mücadele bilincinin geliştirilememesidir. Anlatılması yazınının sınırını aşacak tarihsel nedenlerden ve solun Kemalizm ve devlet sorununa doğru bir ideolojik yaklaşım getirilememesi sonucu Türk halkında devletle nihai hesaplaşma bilinci zayıf kalmıştır. Türkiye halkı ve devrimci hareketi bu handikapını aşmadan mücadeleyi devrimci olmanın mantıki sonucuna götüremez. Bu nedenle Türkiye halkına ve işçi sınıfına yaklaşırken, onlara öncülük ederken başka ülkelerde yapılandan daha değişik düzeyde.......ya, devlete ve Kemalizme karşı siyasi ajitasyon ve propagandaya ağırlık vermek gereklidir.

Bir çok konuda devlet gibi (yani resmi ideoloji içerisinde) düşünen kitlelerle sonuç alıcı demokrasi ve devrim mücadelesi verilemez. Bu nedenle kitleler ve sol için devletle ideolojik bağları tümden koparmanın, devrim ve demokrasi konusunda ayağı sağlam yere basan adımlar atmanın yolu Kürt sorununa bakışın doğruluğundan geçecektir. Bu prizmada kırılmayan hiçbir düşünce devrim ve demokrasi mücadelesinde yanılsamadan kurtulamayacaktır. Eğer devletin koşullara göre vidaları gevşettiği ya da sıktığı haklar manzumesine değil de, halkın egemen sınıflarla mücadelesi içinde kazanılmış haklara ve mevzilere ulaşmak isteniyorsa bu zorunludur.

Bunların Kemalizmle, resmi ideolojiyle ilgisi nedir? Şudur: Türkiye'de Kürt sorununa demokrat bakmayan hiçbir haklar manzumesi kalıcı özellik kazanmamış demektir. İstenildiği an ülkenin birliği, bütünlüğü adına bunlar ezilip geçilebilir. Nitekim geçilmektedir. İşte en yakın örneği SS Kararnameleri. Türkiye'nin aydın denen ve bir kısım devrimcilerin demokratik halk devriminde müttefik gördükleri çevrelerin Kürt sorununda gerici ve devletçi olmalarıdır. Sol içindeki bu'anti-demokratiklik daha incelmiş biçimde karşımıza çıkmaktadır. İşte bu nedenle demokrasi ve devrim mücadelesinin nirengi noktası budur diyoruz. Dün devrimci ve demokrat görünenlerin Kürtlerin özgürlük mücadelesi karşısında şovenist ve devletçi olmalarının nedeni başka nasıl açıklanabilir? Bu nedenle Kürt sorununa demokrat bakmayan kitlelere ve kişilere devrim ve demokrasi mücadelesinin kitlesi ve kişisi olarak bakmak olanaklı değildir.

d) TDDH.......... ulusal kurtuluş mücadelesine dayanmadan bir atılım gerçekleştiremez: Yukarıda sözünü ettiğimiz ideolojik politik yanılgılar, ittifak politikasına doğru yaklaşımı engelliyor; bunun sonucu olarak da Türkiye devriminin temel müttefikine gereken önem verilmiyordu. Devrim sorununun aynı zamanda ittifaklar sorunu olduğu düşünülürse, TDDH'nin neden çıkmaza girdiği daha da anlaşılır. 12 Eylül'den sonra bu temel müttefike dayanıp toparlanarak faşizme karşı bir çıkış yapma fırsatını kaçıran DDH bu büyük hatasını bugünde tekrarlamaktadır. Şunu iddia etmek ne ulusal dar görüşlülüktür, ne de özgürlük mücadelesinin gücünü abartmak olacaktır: Türkiye devrimi ulusal kurtuluş mücadelesine kendisini dayandırmadığı sürece yakın ve orta vadede etkili, alternatif devrimci çıkış yapma olanağını yakalayamayacaktır. Zaten Kürt halkının mücadelesini desteklemeyen, onu temel ittifak görmeyen herhangi bir güce devrimci-sosyalist demek de olanaklı değildir.

Bu söylediklerimizin yanında, Türkiye'li devrimciler .... ulusal kurtuluş mücadelesinin bugüne nasıl geldiğini çok iyi incelemelidir. Basit ve yüzeysel yaklaşımlar yerine, bu çıkışı nasıl bir politika, hangi çalışma tarzı ve örgüt anlayışıyla bugüne getirdiler sorununa sözkonusu pratik incelenerek yanıt bulunmalıdır.

Sonuç olarak, biz, Türkiye toprağının devrime yakın olduğunu; şu andaki tablonun TDDH'nin birikimine layık olmadığını söylüyoruz. Şu andaki olumsuz tablo halkımızın özgürlük mücadelesini de etkilemektedir. Halkların mücadele birliğinin oluşmamasının önemli nedeni de budur.

Mustafa Karasu

Günün Görevleri Örgütlenme Ve Mücadeledir!

Türkiye'de seksenlere gelindiğinde sınıfsal ve ulusal mücadelenin kazanmış olduğu boyutlar oligarşinin çıkarlarını oldukça tehdit eden duruma gelmişti. Egemen sınıflar yaşanmakta olan ekonomik ve politik krize, çıkarları açısından açık bir diktatörlüğe başvurmadan çözüm bulamayacakları bir noktaya ulaşmış bulunmaktaydılar. Ve bu koşullarda 12 Eylül askeri darbesi gündeme geldi.

12 Eylül askeri diktatörlüğü, ekonomik bunalımı çözmeyi artık oligarşi için bir tehlike haline gelmekte olan toplumsal muhalefeti ezmeyi hedeflemişti.

Baskı ve zulümler sonucu kitleler depolitizasyona uğratılarak politikadan koparıldılar. Yüzlerce devrimci pasifize olarak düzene entegre oldu.Her yenilgi sonrasında olduğu gibi reformizm, teslimiyetçilik, inkarcılık, yasalcılık, düzen devrimciliği, tasfiyecilik bu dönemin de egemen motifleri haline geldiler. Yıllarca sıcak mücadele pratiği içinde sabırla, özveriyle, titizlikle, kararlılıkla oluşturulmuş olan proleter ruh ve değerler büyük bir erozyona uğradı.

Sosyalist saflarda sanki her şeyin suçlusu örgütmüş gibi örgütten kaçıldı ve büyük bir örgüt fobisi yaşandı ve halen de yaşanıyor. Örgütsel gelenekler ve değerler ayaklar altına alındı. Ve örgütsüz zeminde devrimcilik yapmak moda oldu. Tasfiyecilik hızla gelişti.

Sosyalizme ait moral değerlerin bu dönemde büyük ölçüde erozyona uğramasında Dünya sosyalizminin uzun süredir içten içe devam eden ve son yıllarda kendini dışarıya vuran bunalımının payı büyük olmuştur. Doğu Avrupa'daki kurulu sosyalizm pratiklerinin iflasıyla kendini ortaya koyan süreçle birlikte sosyalizmin dünya ölçüsündeki prestiji büyük yara almıştır. Dünya sosyalizminde ortaya çıkan bu sağa savrulmanın bizdeki etkileri sivil toplumculuğun ve reformizmin değişik biçimlerinin güç ka-

CEZAEVLERİNDEN

zanması biçiminde kendini göstermiştir. 70 yıllık sosyalizm pratiğinin ortaya çıkardığı gerçek, sınıf perspektifinin kaybolduğu ekonomizm, dogmatizm temelinde bürokratizmin, ikameciliğin egemen olduğu sosyalizm anlayışlarının bir yere varamayacağıdır. Birtakım koşullarda kendini dayatan bazı zorunlulukların her koşul için geçerli olabilecek bir biçimde teorize edilmesiyle ekonomizme ve dogmatizme düşüldüğü ve dolayısıyla Marksizmin yaratıcılığını yitirdiğini görmekteyiz.

Proletaryanın partisi hem bugünkü mücadelenin öncüsüdür hemde yarınki toplumun. Bir toplum biçiminin kuruluşuna öncülük edecek olanların, o topluma ait düşünceleri, değer yargıları ve en azından ona yaklaşan bir pratikleri yoksa öncü olamazlar. Sosyalist demokrasi perspektifiyle "nasıl bir toplum, nasıl bir sosyalizm" sorularına verilecek yanıtlar bize bu bilgileri verecektir. Ve biz şimdiden olanaklar düzeyinde bu anlayışa uygun bir yaşam sürdürmeye çalışmalıyız.

Yenilgiden çıkarılacak dersler ancak dünya sosyalizminin bugün yaşamakta olduğu bunalım dikkate alındığı takdirde sağlıklı olabilir.

Türkiye sosyalist hareketi yenilginin yarattığı tahribatlarla içine düştüğü kötü durumdan yeni yeni çıkmaya çabalamaktadır. Bir bütün olarak 12 Eylül şokunu henüz üzerinden atamadığı gibi dağınıklığı da sürmektedir. Birlik sorunu geçmişte olduğu gibi yine yakıcılığını korumaktadır. Bu konuda henüz yeterli adımların atıldığı söylenemez.

Dün olduğu gibi bugün de birliğin önündeki en önemli engel dünya solu ve ona bağlı olarak Türkiye solunda egemen olan ekonomizm ve dogmatizm sorunsalında yatmaktadır. Fakat durumun böyle olması başka etkenleri gözardı etmeye götürmez. Yani ekonomizmden ve dogmatizmden sıyrılmış olmak tek başına birliğin olanaklarını bize vermez. Sosyalizm anlayışlarındaki farklılıklar, uzun süre farklı örgütsel süreçlerin yaşanmasından dolayı ortaya çıkan farklı örgütsel gelenekler, dünya ve ona bağlı olarak Türkiye somutunu tahlil etmede bakış farklılıkları birlik önünde önemli bir engel oluşturur. Ve bu nedenle "haydi birlik olalım" demekle birlik olunmaz!

Eğer birlik denince ideolojik bir birlik yani aynı örgüt -parti içinde birlikte faaliyet için gerekli ve zorunlu olan programatik bir birlikten sözediliyorsa, böyle bir birlik ancak Marksizm-Leninizm temelinde olur. Bu nedenle bugüne kadar hem programları ve hemde pratikleriyle reformcu-teslimiyetçi-yasalcı nitelikleri ortaya çıkmış parti-grup ve hareketlerle bu türden bir birlik arayışı içine girmek proleter ihtilalci zeminini zedeler ve gölge düşürür.

Ayrıca birlik tek başına teorik tartışma yani program tartışmaları ile kotarılacak bir şey değildir. Yukarıda saydığımız birçok engelin etkisiz hale gelebilmesi veya kalkması ortak siyasi hedefler doğrultusunda birlikte iş yapmakla olanaklıdır. Birliğin yolu, sınıf mücadelesinin değişik alanlarında ortak davranışlar temelinde eylem birlikleri oluşturmak suretiyle pratikte mücadeleden geçer.

Buradan teorinin öneminin olmadığı anlaşılmamalıdır. Aksine sosyalizmin bugün dünya ölçüsünde yaşadığı kriz de dikkate alındığında teorinin daha da önem kazandığı görülecektir. Ama teori pratiğin ihtiyaçlarına yanıt getirdiği ölçüde canlılığını ve yaratıcılığını korur ve bir anlam kazanır. Ve bu nedenle teorik ve pratik faaliyetler birlikte birbirini tamamlayacak bir biçimde yürütülmelidir.

Yine sosyalist hareketin koşulları dikkate alındığında, birliğin örgütsüz bir zeminde değil, tam tersi yapıların varlığı temel alınarak yürütülmesi gerçek duruma daha çok uygunluk arzeder. Böyle bir yaklaşımla her grup, örgüt veya hareketin kendi potansiyelini örgütleyerek yürümesi birliği engellemediği gibi aksine birliğe güç katar.

Son bir yıldır sürdürülmekte olan birlik faaliyetleri yukarıda belirttiğim noktaları gözetmeyen ve bu nedenle de baştan başarısızlığa mahküm "masa başı" akademik bir faaliyet niteliğinde olmuştur! Ve gelinen noktada ortaya çıkan bileşim ihtilalci potansiyelin çok marjinal bir kesimini oluşturduğundan sosyalist hareketin bütününü hareket ettirecek dinamiklerden yoksundur.

Ayrıca bu faaliyetler ülkeler somutunu yani .... boyutunu yeterince dikkate almamıştır. Bu da birlik faaliyetinde ilkelerin ne ölçüde dikkate alındığını ortaya koymaktadır.

Sosyalist hareketin sınıfsal temelden kopukluğunun sürdüğü günümüzde önümüzdeki temel görev, proletaryanın devrimci siyasi partisi'nin yaratılmasıdır. "İktidar savaşımında proletaryanın örgütten başka silahı yoktur" der Lenin. İşçi sınıfının gücü örgüttür. Yığınların örgütü olmazsa proletarya hiçtir. Örgütlenmiş proletarya her şeydir. Örgütlenme eylem birliğidir. Pratik eylemin birliğidir.

Leninizmin evrensel ilkeleri günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Özellikle Leninist DEVRİM ANLAYIŞI-ÇALIŞMA TARZI VE ÖRGÜT ANLAYIŞI somut koşullar çercevesinde her dönemde temel alınması gereken Leninist ilkelerdir. Bugün sosyalist saflarda "kendi durumunun teorisini yapmaya çalışanlar Leninist örgüt ve çalışma tarzı anlayışını sulandırmakta ve bir anlamda revize etmektedirler. Leninist örgüt ilkesine göre proletaryanın siyasi örgütü "demokratik merkeziyetçilik" temelinde "yukarıdan aşağıya" kurulur! Ve giderek esas olarak işçi sınıfı temelinde kitleselleşmeyi amaçlar.

Marksizm-Leninizmi kendisine eylem kılavuzu olarak aldığını iddia eden grup ve hareketlerin bugün yapmaları gereken şey, bir yandan kendi potansiyellerini örgütleme çabalarını yoğunlaştırarak örgütlü yapılar biçiminde yaşama müdahale ederken, diğer yandan da kendi saflarında sekterizme ve dogmatizme düşmeden birliğin gerekliliğini kavratmaya çalışmak olmalıdır. Bunun yanında pratikte öncelikle ihtilalci potansiyelin ağırlıklı kesimini oluşturan siyasetler olmak üzere en geniş eylem birliklerini gerçekleştirme çabası içine girilmelidir.

Bugün toplumda siyaset yapmanın her türlü koşulu vardır. Burjuva hükümetler ve muhalefet partileri toplumun içinde bulunduğu sorunlara hiçbir alternatif sunamamaktadır. Başta işçi sınıfı olmak üzere toplumun tüm kesimleri yaşam koşullarının çekilmezliği karşısında kaynamaktadır. Yine sınıf sorunuyla direkt bağlantılı olmayan KADIN ve ÇEVRE sorunları da sınıf perspektifine bağlı bir biçimde politika konuları olarak değerlendirilebilecek olanakları bize sunmaktadır.

Bunun yanında, son yıllarda sömürgeciliğe karşı aktif bir biçimde sürdürülmekte olan ULUSAL KURTULUŞ MÜCADELESİ-NİN kazanmış olduğu boyutlar, bu sorunu politik gündemin en önemli maddesi haline getirmiştir. Sorun uluslararası siyasetin gündemine dahi girmiş bulunmaktadır. Fakat sosyalist hareketin büyük bir bölümünde yıllardır egemenliğini sürdürmüş olan sosyal-şovenizmin etkileri tüm ağırlığıyla kendini duyurmaya devam etmektedir. Sosyalist hareket daha dün yaşanan NEVROZ "İNTİFADA"'sında bile enternasyonalist görevlerini yerine getirme açısından geçerli not alamamıştır. Ve soruna oldukça duyarsız davranmıştır. Enternasyonalist görevler sorunu bugün sosyalist hareketin karşısına bir sınav konusu olarak dikmiş bulunmaktadır. "Enternasyonalizm, sözlere, dayanışma bildirilerine değil, ama eylemlere dayanır!"

Sosyalist harekette yıllardır sürmekte olan yılgınlık, atalet ve dağınıklık ancak, başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi halk yığınlarının sorunlarına pratikte sahip çıkacak bir siyasi faaliyet içinde olmakla aşılabilir. Yığınların sorunlarına sahip çıkılmadan yığınlar örgütlenemez ve dolayısıyla bir yığın hareketliliği yaratılamaz. Eylemliliğin gelişmesi yılgınlığı kaldırırken, yılgınlığın kalkması da eylemliliği geliştirecektir.

Sosyalistler "pratikte her türlü genel demokratik sorunun ortaya atılmasında, öneminin belirtilmesinde ve çözüme bağlanmasında herkesin önüne geçmek yükümlülüğünü" taşırlar!

M. Kemal Kaçaroğlu

CEZAEVLERİNDEN

12 Eylül Sürecinden Çıkışın Olanakları

12 Eylül askeri faşist cuntası siyasal ve iktisadi krizi aşmak için ABD emperyalizminin desteği Batılı emperyalistlerin onayı ile ve tekelci komprador burjuvazinin, büyük tüccarların, toprak ağalarının ve ABD emperyalizminin sarsılan çıkarlarını korumak üzere işbaşına getirilmişti.

Bu amaç doğrultusunda işbaşına gelen askeri faşist cunta ilk iş olarak toplumsal muhalefeti bastırmak ve krizin yükünü başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi halkın sırtına yıkmak için faaliyete koyulmuştur. Bu doğrultuda devleti yeniden biçimlendirmiş ve bu biçimlenişin aksayan yanlarını düzeltmek için kendisinden sonraki ve kendi devamı olan siyasal iktidara geniş imkanlar sunmuştur.

12 Eylül askeri faşist darbesinin özel olarak ABD emperyalizminin genel olarak da emperyalizmin lehine, işçi sınıfının ve emekçi halkın aleyhine gerçekleştirdiği uygulamalar ve devleti yeniden biçimlendirisi uluslararası emperyalizmin, Doğu Avrupa ülkelerindeki bürokrat burjuva yönetimlerinin ve gericiliğin Marksizme-Leninizme, sosyalizme devrime ve devrimci mücadelelere (sosyalizmin özü boşaltılmış kavramlarına bile) dizginsiz ve alçakça saldırılarıyla çakışmıştır. Bu durumun görece olarak toplumsal muhalefetin ve onun bir parçası olan sosyalist, devrimci muhalefetin daha derin yaralar almasına neden olduğu söylenmelidir.

Ne var ki, Türk hakim sınıflarının bütün bu uygulamaları ve uluslararası avantajları onları yeni bir krizin eşiğine gelmekten ve uşaklığını yaptıkları güçlerin yüklediği yeni sorunlarla daha da derin açmazlar içine girmekten kurtaramamıştır. Bütün bu süreç boyunca yoksulluk artmış, işçi sınıfının ve emekçi halkın alım gücü yarı yarıya düşmüştür. Enflasyon, iç ve dış borç yükü birkaç kat yükselmiştir. Sistem sorunlarını üreterek krizi koşullamıştır.

İşte, bu kriz anı marksist-leninist, devrimci-demokrat hareketin en uygun bir biçimde yararlanması gereken andır. Çünkü, kriz toplumun gözeneklerini tıkar ve bu tıkanıklık işçi sınıfını ve emekçi halkı kendi sorunlarına çare aramaya iter. Bu yönde kanalların açılması için Marksist-Leninist, devrimci-demokrat güçlere sayısız imkanlar sunar.

Tarihsel sürecin bu anı toplumsal muhalefet bakımından da, sistemin kendini yeniden üretip üretemeyeceği bakımından da bir dönüm noktasını oluşturur. Yaşanmış devrim deneyleri devrimci örgütlerin böylesi anları uygun bir biçimde kullandıklarında devrimi gerçekleştirdiklerini ya da silinmez gelenekler ve sökülmez örgütlülükler yaratarak, sistemi açmazdan açmaza sürüklediklerini ve bağrında derin çatlaklar açtıklarını göstermiştir. Geçmişin devrim deneylerini ve bunların sundukları imkanları bir an için bir kenara bırakırsak ve bu günün canlı uluslararası örneklerine bakarsak (ki, bunların aynı zamanda, Türkiye'deki sınıf mücadelesinin uluslararası olanaklarının esasını oluşturduğunu söylememiz gerekir) Bu durumu anlamamız daha da kolaylaşacaktır. Bunlar: Peru, Filipinler, El Salvador, Etopya, Filistin, Kolombiya vb ülkelerdeki devrimci mücadelelerdir. Mevcut iktidarın yanıbaşında filizlenmiş ikinci iktidar odakları böylesi anın uygun bir biçimde kullanılmasının somut ürünleridir.

Tarihsel sürecin bu dönüm noktasında, geniş ve yaygın grevler, yürüyüşler, gösteriler, şiddetli çatışmalar ortaya çıkar. Alabildiğine karmaşık, içiçe geçmiş ve başka koşullarda ortada görünmeyen örgütlenmeler ve eylem biçimleri görülür olur. Ezilen yığınların yaratıcı gücü kendini kristalize olmuş bir biçimde, çırılçıplak açığa vurur. Varolan marksist-leninist, devrimci siyasal parti veya örgütler daha önceki dönemlerle kıyaslanmamayacak ölçüde kitleselleşirler. Geniş yığınlarla bağ kurarak, kitleleri yönetme pratiğinin ve canlı bir siyasallaşmanın, tartışma ortamının içine girerler. Kitleleri doğrudan sıkı ilişkiler ve mücadele içinde tanıma imkanı bulurlar.

Halk yığınlarının dayanışma, mücadele ve örgütlenme isteği güç kazanır. Gücünü bütünüyle halkın aşağıdan gelen gücünden alan siyasal, iktisadi, askeri kültürel örgütler doğar ve gelişir, eski düzen yanlısı örgütlerin yetersizliği bütünüyle açığa çıkar. İşçi sınıfında kendi çıkarlarına ve siyasal partisine yönelme isteği artar. Sendikalarla eskisinden çok daha fazla ilgilenir.Onları sıkı bir biçimde denetleme eğilimi gösterir. Fabrika komiteleri, geniş tabanlı grev komiteleri, toplu sözleşme komisyonları, konseyler, silahlı savunma birlikleri vb gibi araçlar yükselen mücadelenin ihtiyaçlarına yanıt vermek üzere devreye girerler.

Bu genel değinmelerden sonra bugünün Türkiye'sine de kısaca bakalım:

Yakın zamanda Türkiye hiç de küçümsenemeyecek kitlesel olaylara sahne oldu. Yıllardır silahlı bir biçimde devam eden Kürt .... hareketi ve Kürtlerin kitlesel biçimlerdeki siyasal gösterilerinin yanısıra, Ege'de tütün üreticisi onbinlerce köylü bir anda ortaya çıkıyor belirlenen taban fiyatına karşı eylemler düzenleyerek güvenlik güçleriyle çatışmalara giriyor. Onbinlerce işçi, Yeniçeltek işçilerinin katliamını protesto için çeşitli eylemler yapıyor. Yüzbinlercesi, 1 Mayıs nedeniyle, belirli sürelerle de olsa iş bırakıyor, binlercesi sokaklara dökülerek polisle çatışıyor. Öğrenciler boykot ve işgaller düzenliyor. Memurlar ücret ve örgütlenme talepleriyle iş bırakarak yürüyüşler yapıyor. Grevler arka arkaya devam ediyor. Kısaca toplum yediden yetmişe şu ya da bu taleplerle harekete geçiyor.

O halde, imkanlar yığını açık ve net olarak görülüyor. Şimdi sorun bütün bu imkanları örgütlenmiş olan hakim sınıflara karşı örgütlemektir. Marksist-Leninist, devrimci-demokrat güçlerin önünde duran temel sorun budur. Buna göre:

a) Yaşanan yenilgiyi bir imkan olarak değerlendirmeli, ders çıkarmalı ve devletin niteliğine, terörüne, saldırılarına uygun olarak konumlanılmalıdır.

b) Devrimci merkezi ve bütünlüklü bir politika etrafında kitlelerin kendiliğinden eylemlilikleri organize edilerek devrim kanalına akıtılmalıdır.

c) Devrimci güçler asgari politikalar etrafında da olsa birleştirilerek, pratiğe birlik halinde müdahale edilmeli ve bir çekim merkezi yaratılmalıdır.

d) Mücadelenin ihtiyaçlarına, ileri ve geri kitlenin taleplerine uygun politikalar saptanmalı ve bunu sürdürebilecek araçlar oluşturulmalıdır.

e) Hiçbir örgütlenme ve mücadele biçimini mutlaklaştırmaksızın, ileri ve geri kitlelerin durumuna uygun olarak, onların taleplerine ve ihtiyaçlarına yanıt verebilecek, ileriyi gerinin içinde eritmeyecek tarzda sıkı, gevşek, illegal, yarı-legal, legal,siyasi, ekonomik, askeri, kültürel her türden örgüt ve mücadele biçimlerinden yararlanılmalıdır.

f) Siyasal ve teorik sorunların tartışılması kitleleri örgütleme ve yönetme pratiği içinde sürdürülmelidir.

g) Ve nihayet 12 eylül askeri faşist darbesinin yarattığı tahribatları ortadan kaldırmak ve süreçten çıkmak kavgası siyasal bir iktidar kavgasıdır. Siyasal iktidar kavgasını bütünleştirip yönlendirmek siyasal bir örgütlülüğün veya partinin işidir. Bütün imkanların akılcı bir biçimde konumlandırılması ve uygun bir biçimde değerlendirilmesi de ileri insan bilincinin örgütlenmesiyle mümkündür.

Celal Pedük

Militan Demokratlar Devrimci Güçlerle Elele

Eğer devrim gerçek bir zafere ulaşmak, demokrasiyi ve sosyalizmi gerçekten kazanmak istiyorsa, sözcüğün tam anlamıyla 'gerçekçi' olmak, kendisinin ve yığınların bilincini yozlaştıran ütopyaların bir bakıma kendi kendilerini yoketmekte oldukları koşullarda yeni ütopyalar yaratmamak, kendi silahlarını yağlamak

ve kendi donanımını gözden geçirmek zorundadır. 12 Eylül. Kemalist ütopyaya son ve öldürücü darbesini indirdi; Doğu blokundaki son gelişmelerden sonra Türkiye'nin AT üyeliğine karşı tavrını net olarak ortaya koyan Batı Avrupa emperyalistleri de aynı şeyi AT üyeliği yoluyla demokrasiye ulaşma ütopyası için yaptılar. Bu arada SHP ve DSP gibi liberal ve sosyal-demokrat partiler kendilerine bağlanan umutları başarılı bir biçimde yerle bir ederek devrime paha biçilmez bir hizmet sunuyorlar. Bu konuda egemen sınıf da kendi üzerine düşeni yapıyor. Kendi hesabına, hiç de ütopik davranmayan egemen sınıf. bütün hazırlıklarını içine bir uçtan çoktan girmis bulunduğumuz iç savaşın gereklerine göre yapmakta ve gerici-faşist rejiminin parlamenter - demokratik dekorunun göstermelik niteliğini neredeyse her gün göstererek. liberal ve reformist çözümlerin olanaksızlığını her fırsatta kanıtlayarak devrimi eğitmektedir, ki bundan ötürü ona tesekkür borçlu olduğumuzu söyleyebiliriz. 12 Eylül'den bu yana bütün toplumsal çelişmeleri alabildiğine keskinlesmiş ve için için kaynayan Ortadoğu, Sovyetler Birliği ve Balkanlar'la kuşatılmış Türkiye'de ne İspanyol usulü bir çözüm olanaklıdır. ne de -aslında çözüm olmayan bir çözüm demek olan- 12 Mart'tan çıkışın kaba çizgileriyle bir yinelenmesi. Egemen sınıfın az çok manevra yapabileceği bir alana sahip olmadığı ve rezervlerinin yok denecek kadar az olduğu Türkiye'de devrim ve demokrasi güçleriyle faşizmin ve gericiliğin güçleri arasında uzun süreli ve ölümüne bir çatışma kaçınılmazdır. Parlamenter rejimin her gün sergilenen iğretiliği. burjuva muhalefet partilerinin kitleler katındaki ve kendi örgütleri katındaki etkisizliği ve saygınlıksızlığı, bu partilerin 12 Eylül'ün uzantısı ANAP'ın yönetir gözükmeye bile çalışmadığı yarı-askeri diktatörlükle varmış oldukları gerici konsensüs, egemen sınıfın en kısıtlı demokratik istemlere bile karşı aldığı katı tavır, burjuvazinin hemen tüm katmanlarının karşı-devrimci bir kitle temeli yaratmak için dinsel gericiliği desteklemeleri vb hep bunun göstergeleridir. Kapitalizmin görece gelişmiş, işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki çelişmenin keskinleşmiş ve dolayısıyla işçi sınıfının demokrasi savaşımına kendi proleter damgasını vurmanın tüm nesnel koşullarına sahip olduğu bir ülkede, burjuvazinin, demokrasi savaşımını hemen peşinden izleyecek ve önemli ölçüde de onunla içiçe geçecek bir sosyalist devrimin soluğunu ensesinde duyduğu bir ülkede bunun böyle olmasından daha doğal ne olabilir?

Egemen sınıfın bürokratik, askeri, despotik ve sansürcü tutumu ve yeni, diri ve ileri olan herşeyi boğma çabası, hemen her dönemde yoğun bir demokrasi açlığına yol açmış ve geniş bir demokrasi cephesinin oluşturulmasının nesnel zeminini yaratmıştır. 12 Eylül'den bu yana yaşanan sürecin Türkiye işçi sınıfı ve halklarının demokrasi açlığını daha da arttırması ve demokratik görevleri daha yakıcı kılmasında şaşılacak bir yan yok. Bu devsel boyutlu demokratik görevler, devrim saflarında-içeriği demokrasiyi idealize etme ve burjuva demokrasisiyle sosyalist demokrasi arasındaki temel ayrımı 'unutma' olan-bir demokratist sapma tehlikesi yaratır. 12 Eylül yenilgisinin bu saflarda yarattığı tasfiyecilik. legalizm ve reformizm ve zehirli ürünleri, otuz küsur yılık revizyonist dikta rejimlerinden sonra burjuva demokrasisinin erdemlerinin keşfedildiği Doğu bloku ülkelerinde yaşanan son değişikliklerin etkisiyle birleşerek bu tehlikeyi daha da arttırıyor. Özellikle küçükburjuva demokrasisinin saflarını etkisi altına alan bu demokratizm rüzgarının en tehlikeli yanı, devrimin geçici yol arkadaşlarının siyasetten uzaklaşması ya da mülteciliği seçmesi olmadığı gibi, bu ve benzeri kişilerin "bireyselleşme"leri ya da demokratist sapmanın yan ürünleri olan feminizm, çevrecilik, liberterizm gibi marjinal kalmaya mahkum akımların saflarını doldurmaları da değildir. Bu ters rüzgarın en tehlikeli yanı illegalite fetişizmine, devrimci örgütlerdeki anti-demokratik yöntem ve işleyişe, dar grupçuluğa vb karşı çıkmak adına ve bahanesiyle örgüt ruhuna, devrimci otoriteye, militan savaşım geleneğine, kitleleri aydınlatma ve seferber etme etkinliğine açık ya da üstü örtülü bir biçimde saldırıyı kışkırtması,burjuvaziyle ve gericilikle uzlaşmanın tohumlarını ekmesi, örgütleri biçimsel birer kabuğa ya da akademik araştırma çevrelerine dönüştürmenin yolunu açması, 'geçmişin eleştirisi' adı altında devrimci değerlere -çoğu kez sinsi bir biçimde- saldırması, burjuvazinin, emperyalizmin ve onları avrokomünist, revizyonist ve Troçkist ajanlarının yolundan giderek kendilerini -bugün kendisini anti-Stalinizm biçiminde dile getiren- anti-komünist histeriye kaptıranları bu yolda ilerlemeye özendirmesidir. Marksist-Leninist, devrimci ve demokratik güçlerin önünde duran ve 12 Eylül'ün bizleri daha geri mevzilere sürmüş olması nedeniyle daha yakıcı bir nitelik kazanmış bulunan demokratik görevlerin (ve sosyalist görevlerin) yerine getirilmesi gereğiyle bu görevleri yerine getirebilme ruhunu ve istencini taşıyan militan öncü örgütlerin ve daha da kötüsü böylesi örgütlerin gerekliliği bilincinin zayıflaması ve zayıflatılması arasındaki çelişme, sosyalist demokrasi, yığın inisiyatifi, çok-kanatlılık, çok-partililik vb konularında yıllardır sürdürülegelmekte olan bitmez-tükenmez gevezeliklerle çözülemez. Bir yandan işçi sınıfının ileri ögelerinin sosyalist bilincini, bir yandan da halkın ileri öğelerinin demokratik bilincini yozlaştıran böylesi yaklaşımlar demokrasi ve sosyalizm savaşımını bir milimetre bile ilerletmediği gibi özellikle devrimci-demokratik gücler üzerinde paralize edici bir etki yapmakta ve böylelikle nesnel olarak karşı-devrime hizmet etmektedir. Öncünün vazgeçilmez rolünü vurgulamak ve subjektif etkenin rolünü küçümseyen ya da hiçe sayan oportünist ve reformist anlayışların yerlebir edilmesi gerekiyor. Bu, başta işçi sınıfı gelmek üzere. yığınların ve onların devrimci inisiyatifinin önemini kavramakla, ona son derece büyük bir değer biçmekle, yığınların devrim sürecinde geliştirdikleri savaşım ve örgüt biçimlerini en büyük özenle incelemekle ve yığınlardan öğrenmekle hiçbir şekilde çelişmez. Burada ancak aptallar ve diyalektiği kavramamış olanlar bir çelişme görebilir.

Gerçekten demokrat olmak isteyenler. tarihte hiçbir devrimin, hiçbir büyük demokratik atılımın kendiliğindenliğe övgüler dizmek ve Jakobenizme atıp tutmakla gerçekleşmediğini, kapitalizm koşullarında 'sosyalist' mikrokozmoslar oluşturmaya çalışmakla ve küçük burjuva aydınlarının bireyciliğine ve örgütsel anarşizmine pirim vermekle hiçbir yere varılamayacağını görmekle, Türkiye'de egemen sınıfın asla demokrasi bağışlamayacağını ve kendisine yönelik tüm etkinliklere acımasızca saldıracağını, dolayısıyla özellikle bugünkü koşullarda legal bir parti örgütleme etkinliği ve propagandasının son derece yanlış olacağını kavramakla, devrimin. kendisini ve yığınları gericiliğin silahlı saldırısına karsı koyabilecek ve onu altetmeyi ve bütünüyle yoketmeyi hedefleyecek tarzda donatması ve örgütlemesi gerektiğini ve tüm anti-faşist ve devrimci güçlerin birleşik cephesinin ancak böylesi bir ruhla yürütülen bir savaşım içinde kurulduğunda sağlam ve kalıcı olabileceğini asla unutmamakla yükümlüdürler. Ne olursa olsun, Türkiye'de ikinci bir 12 eylül yenilgisi yaşanmamalı, faşizm ve gericilik 12 eylül 1980'de kazandığı türden kolay bir zafer kazanmamalıdır. Çözümsüzlüğün egemen olduğu sanılan bir durum bazan en devrimci çözümleri içinde gizliyor olabilir ve bazan en karanlık gözüken ortamlar en büyük aydınlıklara gebe olabilirler. Bütün çelişmeleri sonuna kadar kurulmuş bir yay gibi sertleşmiş olan Türkiye'miz de böylesi bir doğuma gebedir. Türkiye'nin konumu, Batı emperyalist bloku açısından taşıdığı önem ve Türk gericiliğinin gücü hesaba katıldığında bunun hiç de kolay olmayacağı açıktır. Ancak ödül ne denli büyükse onu elde edebilmek için ödenmesi gereken bedelin o denli büyük olması da doğaldır. O yüzden bütün militan demokratlar reformizmle ya da yarı-reformizmle tüm bağlarını kesmeli, bütün gerçek devrimci güçlerle elele vererek işçi sınıfını ve diğer emekçileri faşizme, gericiliğe ve burjuvaziye karşı ayaklandırmak için en büyük özverileri yapmaya ve böylelikle beklenen doğumu kolaylaştırmaya koyulmalıdırlar. Bu doğumun dünyaya getireceği çocuğun sıcak soluğu, Sovyet revizyonizminin bütün boyutlarıyla ortaya çıkmış olan rezil ihanetinin ve ABD emperyalizmiyle uğursuz işbirliğinin yolaçtığı karamsarlık bulutlarını dağıtmaya bir ölçüde de olsa katkıda bulunabilecek, başta Ortadoğu ve Balkan ülkeleri olmak üzere tüm dünya halklarına, yaklaşmakta olan kızıl baharın müjdesini verebilecektir.

Garbis Altınoğlu

Mustafa Kamil Zorti:

"12 EYLÜL'Ü BEN DE GAZETELERDEN ÖĞRENDİM"

Rauf Ekşiciva

Rauf Ekşiciva, 12 Eylül'ün 10.yılı "münasebetiyle" Mustafa Kamil Zorti ile konuştu.

İnsanlar vardır ki, tarih yaparlar. İnsanlar vardır ki, tarihe konu olurlar. Aradaki fark, kıldan ince ve fakat o nebze de kılıçtan keskindir. Aksini iddia etmek, hamhalat işgüzarların vazgeçilmez meşgalesi olup, bu kalem sahibine de gayetle uzak düşer.

Şimdi, yağlı kandilin isli aydınlığında ve kâğıt üzerinde fasılalarla ilerleyen kamış ucun cızırtısından başka sesin duyulmadığı gecelerde "tarih" yazan, tarihe babalık eden Heredot'un bir zamanlar dolaştığı topraklardayız. Evet, burası Marmaris.

Karşılıklı ıhlamur yudumladığımız alicenap şahsiyet, daha ilk satırda zikrettiğimiz insanlardan biri. Tarihteki yeri şimdiden ayrılmış. Nasıl bir yer bu? İyi mi? Kötü mü? Bunun cevabını vermek, bizim hüsnüniyetimizi bir kulaç aşar. Ve hem gazeteci objektif olmakla, gerçekleri araya yorum sıkıştırmadan yazmakla yükümlüdür. Dahası, buna "hükümlüdür". Ki, tarihin münkir-nekir meleklerince defter-i kebir'e düşülen sabit kayıtlar, günü geldiğinde bu türlü şahsiyetler için, tarihin görünmez eli tarafından düşülecek temyizi gayrikabil hükümlere yeterli done teşkil edecektir. Bizim elimizden naçizane gelen, tarihe ek malzeme sunmaktır. Tarih yazdığımızla alakadar olur ya da burun kıvırır; artık onu da o bilir. Canı sağolsun!

Demokrat!'a bu ay yazacağımız yazı, 10. yılı münasebetiyle 12 Eylül'ü konu edecekti. Emektar daktilomuzun başına oturmuştuk ki, sağduyunun sesi geldi kulağımızın dibine fısıldadı: "Rauf Ekşiciva, sen gafilledin mi? Madem konu 12 Eylül, bırak bu işin kompetanı konuşsun. Git, Mustafa Kamil Zorti'yi bul!"

Doğru söze şapka çıkarılır. Bize de Marmaris'e gitmek düştü. Oracıkta Mustafa Kamil Zorti'yi kendinden emin, yalnız, fakat vakur ve sade yaşarken bulduk. İşte karşınızda "MKZ". İşte 12 eylül. Otuz iki kısım tekmili birden...

Sayın Zorti, nasıl geçiyor, emeklilik günleriniz?

İyi geçiyor. Yine sabahları erkenden kalkıyorum, sakın ola zannetmeyin ki, yapacak işi yok, Zorti fosur fosur uyuyordur... Evvela yüzümü yıkıyorum. Sonra dişlerimi fırçalatıyorum. Derken sıra kahvaltıya geliyor. Umumiyetle hafif bir kahvaltı tercih ediyorum; peynir, yarım okka zeytin, portakal suyu ve...

Afedersiniz, yarım okka zeytin fazla gelmiyor mu?

Hepsini yemiyorum ki... Buranın

zeytinleri çok oynak oluyor, mütemadiyen çataldan kaçıyorlar, saplamaya muvaffak olamıyorsunuz. Zıplayıp kayboluyorlar. Ben, bu niye böyle diye bakkala sordum. Çok yağ koyuyorsunuzdur dedi. Müsriflik ettiği için aşçıyı mutfaktan tard ettim ben de...

Günlük gazeteleri yine yakından takip ediyorsunuzdur herhalde Sayın Zorti...

Tabii, kahvaltıdan sonra onlarla da bir müddet alakadar oluyorum... Şimdi, Saddam'ın yediği herze sebebiyle, bütün gazetelerde çarşaf çarşaf Körfez hadisesi var. Hepsini okumak hayli vakit alıyor. Netekim, adam bir defa okumaya dalınca ocakta yemeği bile yakabiliyor. O sebeple, ben de iki adam tuttum, onlar okuyup bana anlatıyorlar... Bizim TRT veyahut ta PTT, bir servis kursa, misal, kafadan atıyorum, sıfır bilmemkaç Savaş Servisi diye... Vatandaş telefon ettiği vakit, anında taze malumat verse fena mı olur?

Sizce savaş çıkması ihtimal dahilinde mi?

Zannetmiyorum. Zira çıkacak olsaydı, bu vakte kadar çıkardı. Bu öyle uzun boylu bir iş değil ki. Bastın mı tetiğe, yallah, al sana savaş!... amma, esasında tayin edici husus Saddam'ın tahammül gücü ile Bush'un kararıdır. Bush kati kararlı bir kişi midir? Hatırlarsınız, Amerika ziyareti esnasında Evren Paşa, vaktin Amerikan Başkanı Reagan şerefine bir resepsiyon vermişti.Fakat, Reegan o akşam kayınvalidesine el öpmeye gideceğini beyan ederek özür dilemiş. Amerikan tarafı onun yerine başkan yardımcısı Bush'un davete gelebileceğini bildirmişti. Milletlerarası ilişkilerde varolan "Bana misafirinin kim olduğunu söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim" prensibi mevcuttur. İşte bu prensip mucibince, Türk tarafı bu teklifi reddetti. O vakit, Amerikan yönetimi paniğe kapıldı, Pentagon'da acil toplantı yapıldı. Ve Bush, gönlünü almak için ertesi sabah Evren Paşa'yı kahvaltıya davet etti. Halbuki programda öyle bir şey mevcut değildi. O sabah taksiyle hayvanat bahçesine gidilecek ve Türk tarafına sosisli ısmarlanacaktı. Program öyleydi... Söylediğim gibi Amerikalılar derhal o kahvaltıyı tertip ettiler. Lakin, Evren Paşa bu daveti reddetti. Türk tarafı "Motoru bozduk", yani bağırsaklarımız bozuldu diye de gayet kibar bir bahane, gerekçe söyledi. Bu sefer de, Bush'tan sizi sinemaya götüreyim diye yeni bir teklif geldi. Evren Paşa hiç istifinizi bozmayıp onu da refüze etti. Ardından Bush, Başkan Reagan'ın kartondan ma-

ketiyle fotoğraf çektirmek isteyip istemediğimi sordu. Ona da hayır dedik: şimdi bunları niçün anlatıyorum. Bush'un ne kadar kararsız biri olduğunu anlayasınız diye anlatıyorum. Hal böyleyken, Bush, Irak'a taarruz kararı verebilir de vazgeçebilir de... Bunu zaman gösterecek.. Ben Irak'a da gittim.

Saddam için neler söyleyebilirsiniz Sayın Zorti?

Saddam, kurnaz ve hilekar bir adam. Ziyaretim esnasında Saddam'la birkaç el okey oynama imkanım da oldu. Hatta o benim koltukaltıma düşmüştü. Bir hayli de, okey tabiriyle bandozladım kendisini, benden taş alamadı. İki defa da taş kapaklarken şahit oldum. Benim gördüğümü farkedince utandı, başını önüne eğdi.. Her el bittiği vakit, Saddam'ın okeye dönmekte olduğunu gördüm. Okey atmak maksadıyla sabırla bekliyordu, maalesef taş gelmedi, ben atmadım. Bu da gösteriyor ki, Saddam mütemadiyen büyük oynamayı, riski seven bir adam. Netekim, kimseyi takmadan Kuveyt'i işgal ve ilhak ederek bu huyunu gösterdi.. Esasında ben, bu hususta yakın dost ve arkadaşım olan Kuveyt Emiri El Sabah'ı defaatle ikaz da etmiştim.

Sizi dinlemedi mi?

Artık bu mühim değil. Ben, ona Irak hududunu tahkim etmesini ve ordusunu kuvvetlendirmesini söylemiştim. Zira çöl savaşları bir nevi hususi şartları olan savaşlardandır. Askerin gözüne kum kaçabilir, tanklar kuma saplanabilir..

Sözünüzü kesiyorum. Birşey hatırladım, böyle bir uyarıyı 12 Eylül'den önce Cumhurbaşkanı Korutürk'de, müdahale etmeye hazırlanan komutanlara yapmıştı, değil mi? Harekatın sonbaharda yapılması halinde tankların çamura saplanabileceğini, en iyisinin baharı beklemek olduğunu söylemişti yanılmıyorsam..

Bu, o başka şimdi... Müsaade ederseniz evvela Kuveyt Emiri'ni nasıl ikaz ettiğimi izah edeyim.. Ona, Irak hududu boyunca büyük vantilatörler konuşlandırmasını ve onları gece gündüz Irak'a doğru çalıştırmasını, kum fırtınasının Saddam'ı böyle bir işgalden alıkoyacağını söylemiştim. Bu nasihatimin kulak arkası edildiği anlaşılıyor. E, ne yapalım, nush ile uslanmayanı ederler tekdir, tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir...

Efendim, sohbetimizin esas amacı biliyorsunuz, 10. yılı münasebetiyle 12 Eylül'ü ele almaktı. 10 yıl sonra baktığınızda nasıl değerlendiriyorsunuz 12 Eylül'ü?

Unutmadan Atatürk'le alakalı sorunuza cevap vereyim. Maazallah, sonra Zorti sorudan kaçmış diye propaganda yaparlar.. Ki, zannedersem '86 senesinde, Fransız Le Figaro Gazetesi'nden gelmişlerdi, onlara verdiğim demeçte de bu hususa temas etmiş, Korutürk'ü eleştirenler bilmiyorlar ki, tanklar çamura saplanırsa itecek olan yine kendileridir, demiştim.. Aradan 4 sene geçmiş. Hiçbirşey aynı kalmıyor, zamanla herşey değişiyor. Netekim, ben de bugün eski fikirlerimde ısrar etmiyorum. Lüzumlu tadilatı yapıyorum. Şimdi bana sorsalar, mühahale etmek icap ediyorsa, tankları baharda yola çıkarın derim. Çamur da olmaz, itme zahmeti de..

10 yıl doluyor dedik. Ufukta yeni bir müdahale var mı sizce?

Gönül isterdi ki, bunlar hiç olmasın. Madem ki demokratikiz, sivil idareden yana olmamız icap eder. Amma, memleket uçurumun kenarına geldiğinde, kardeş kavgası sebebiyle kendi kendini aşağı itmesine ramak kaldığında ne yapacaksınız, seyir mi edeceksiniz?... Şüphesizdir ki, demokrasi, bu milletin müstehak olduğu en iyi bir idare şeklidir... Ben müneccimbaşı değilim, lakin yakın zamanda öyle birşeye ihtimal vermem. Hem 10 senenin dolmasına daha bir hafta var... Eh....Heh...Heh... Espri yaptım...

Müdahale, şartlar oluştuğunda olur diyorsunuz. Peki, 12 Eylül hangi şartlarda ortaya çıktı? Bazı emekli paşaların hatıralarında söyledikleri gibi müdahaleye en az bir yıl öncesinden karar verildiği doğru mu? Mesela siz 12 Eylül'ü ilk ne zaman öğrendiniz?

Ben 12 Eylül'ü ilk defa 13 Eylül günü gazetelerden öğrendim.

Efendim, ciddi misiniz?

Tabii... O vakit müdahalenin adı "12 Eylül" değildi ki. "Bayrak Harekatı" idi. Sonradan 12 Eylül dediler, 12 Eylül'de yapıldığı için... Misal, 8 Temmuz tarihinde yapılsaydı, o vakit de 8 Temmuz diyeceklerdi.

Yani aslında müdahale daha önce yapılacaktı da, ertelendi mi demek istiyorsunuz?

Bu zaten malum birşey. Ertelemeler oldu. Zaruri sebeplerden oldu. Yoksa, kimilerinin uydurduğu gibi, bir defasında haber vermek üzere zamanın Amerikan Başkanı Carter'a telefon edilmesi neticesinde, telefonunuzun müddet meşgul çalması sebebiyle müdahalenin ertelenmiş olduğu kuyruklu yalandır. Haber verilecek olsa, Ankara'da burnunun dibinde Amerikan Büyükelçiliği var, gider oraya söylersin..

Meşgul telefon söylentisine ilave olarak, bir de 12 Eylül'den hemen önce, o günkü Hava Kuvvetleri Komutanı Sayın Şahinkaya'nın bu sebeple Amerika'ya gittiğini ileri sürmüşlerdi..

Ona bakarsanız neler demediler.

Desinler, mademki demokratiksiniz bunlara da tahammül edeceksiniz.. Hem muzır bir milletvekilinin eşeleyip durması üzerine Tahsin Paşa, söylentilere karşı mal varlığını da beyan etmişti..

Siz bu konuda oldukça mütevazi bir durumdasınız.

Benim için de neler söylediler.. Beleşe ev sahibi oldu bile dediler. Halbuki ben onu, topladığım boş kovanları satarak almıştım. 80 evvelinde sokaklarda boş kovandan yürünmüyordu!

Bu vesileyle biraz geriye dönmek istiyorum Sayın Zorti. Az önce 12 Eylül'ün birkaç defa ertelemeye uğradığını söylemiştiniz. Biraz açar mısınız? Söylentiler bir yana, neydi gerçek sebepler?

Sebeplerden biri Demirel Hükümeti'nin yeni güvenoyu almış olmasıydı. Bir müddet ona şans tanımak lazımdı ahlaken.. Amma o da beceremedi. O vakit konuşulmuştu, yahu bu müdahaleler hep bu adama denk geliyor diye. Fakat en nihayetinde belki de isabet oldu. Demirel bu hususta tecrübeli olduğu için, nasıl hareket etmesi gerekiyorsa öyle yaptı. Teslim olmam filan deyip maraza da çıkarabilirdi. Bir başkası olsaydı, misal başına daha önce böyle birşey gelmemiş olduğu için, Ecevit olsaydı şiir okuyarak karşı çıkabilirdi. Netekim ilk müdahaleyle alaşağı edildiği vakit, Demirel de şaşırıp meşhur şapkasını makamında unutup gitmemiş miydi? Sonradan hep başına kaktılar bu hadiseyi...

Söz Sayın Demirel'e gelmişken, kendisinin, iktidarları döneminde anarşiye, müdahaleyi meşru kılabilmek amacıyla gözyumulduğu yolundaki iddialarını nasıl değerlendirdiğinizi öğrenebilir miyiz?

Bu böyle, öyle söylendiği gibi değil şimdi Sayın Ekşiciva... O vakit askerin, polisin eli kolu bağlıydı anarşiste, teröriste karşı. Siz yakalıyordunuz, savcı salıveriyordu. Mahkemede beraat ediyorlardı... Demirel'den de, Ecevit'ten de kanunlarda lüzumlu değişiklikleri yapmaları hep istendi. Amma bunları Meclis'ten çıkartamadılar. Anarşiye mani olacak olanlara lüzumlu selahiyetleri, yetkileri vermediler.

İstenen yetkiler nelerdi?

Bunlar da malum. Bir defa kanunen, ateş etmeden evvel dur demek gerekiyordu. Siz dur diyene kadar da adam kaçıyordu. Hele bir dur diyecek kişi kekeme çıktı mı, at'ı alan Üsküdar'ı geçiyordu...Sonra gözaltı müddeti çok kısaydı. Adam bunun kısa olduğunu bildiği için ne yapsanız konuşmuyordu, konuşturamıyordunuz.. 12 Eylül'den sonra bu süre 90 güne çıkartılınca gö-revliler de rahatladı, nasılsa önümüzde 3 ay var, mutlaka konuştururuz diye. Sakın ola zannetmeyiniz ki, demokratik uygulamalar da tamamen ortadan kaldırılmıştı. Misal, gözaltı müddetiyle alakalı bir istisna getirilmişti. Nasıl bu tenzilat mevsimi oluyor senede iki defa... Onun gibi işte, Mart ve Ekim aylarında gözlatına alınanlar için, gözaltı müddeti tenzilatlı olarak 45 gün tutuluyordu. Yetkileri artırılınca polislik kolaylaştı, herkes polis olma için müracaat etti. O sebeple, bunları kırmamak için polis kadrosu devamlı artırılıyor... Netekim, işsizliğe karşı da pratik bir çözüm bu..

Yani Demirel'in iddialarına katılmıyorsunuz.

Tabii şimdi 12 Eylül'ü yapanlar kötü oldu. Bu hep böyle olmuştur zaten... Zira adamı işi oluncaya kadar severler. Bizde ahde vefa olsaydı şimdi böyle mi olurdu? Bizim millet olarak en kötü huylarımızdan biri de müsrif oluşumuzdur. Birşeyi sonuna kadar kullanmadan atmayı adet edinmişiz. Bu yanlış. Gönül isterdi ki, böyle bitmesin... Neyse, siyasilerin mesuliyeti başkalarına yıkacağına, kendi gözlerinde ki çöpü görmeleri lazım gelir evvela. Siz de o devirleri yaşadınız, herkes te yaşadı. Ne çabuk unuttular, aylarca bir cumhurbaşkanı seçemediklerini? Milletvekilleri Meclis turlarına katılacaklarına, mavi tura gidiyordu. Meclis'e dövüşmek için geliyorlardı. Genel Kurul salonuna güreş minderi alınması için ödenek bile ayırmamışlar mıydı? Yeni küfürler duydum, diğer arkadaşları da bilgilendirmek istiyorum diye söz hakkı isteyen milletvekili

ben miydim? Milletvekili yeminini "Brejnev'in ölüsünü öpeyim" diye yapanlar yok muydu? Bunlara niye mani olmamışlar? Memleket ikiye bölünmüştü. Bir tarafta kurtarılmış diğer tarafta canını kurtarabilmişlerin bölgesi... Diğer ülkeler tarafından tanınmak için, Birleşmiş Milletlere müracaat eden kurtarılmış bölgeler mevcuttu. Hangi birini sayayım? Partizanlık almış yürümüştü. İsmi lazım değil, bir başbakan, kendi partisine üye alelade vatandaşların yolda gördüğü resmi makam arabalarına binebilmeleri için genelge çıkarabiliyordu. Düşünebiliyor musunuz, bakkal Mehmet ile Genelkurmay Başkanı aynı arabada gidiyor? Alın başka bir misal: Sümerbank, pankart yapmak maksadıyla patiska alanlara yüzde 35 tenzilat yapıyordu. Soygun paralarıyla devlet tahvili almak isteyenlere kolaylık sağlanıyordu. Çalınan paraların başka türlü bulunmasından umut kesilmişti.. Davul zurnayla kafa şişirdikleri yetmiyormuş gibi, grevciler çağırdı mı Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası gidip fabrika önlerinde konser veriyordu. Sendikalar bu derece azmıştı, onların borusu ötüyordu. İşçilerden kestikleri paralarla lüks içinde yaşıyorlardı, hepsi ipek gömlek giyiyordu!... Bunlar saymakla bitmez, vaktinizi almayayım. İşte hal böyleyken, bunlara seyirci kalanlar şimdi topu 12 Eylül'e atıyorlar. Memleketin o zamanki vaziyetini unutuyorlar.

Evet, '80 öncesini hepimiz biliyoruz. Türkiye'de durum buydu. Ya çevremiz nasıldı? Dış gelişmelerle 12 Eylül arasında bağ kuranlara ne diyeceksiniz?

Etrafımız o vakit şöyle bir manzara arzediyordu... Yunanistan'da Papandreu, Amerikan üslerini taverna yapacağım diye iktidara geliyordu. Sonradan yapamadı ya, söylemesi kolay.. İran'da Şah devrilmiş, Humeyni sakal koyvermişti. Ruslar bir düğün davetini bahane ederek Afganıstan'a girmişti. Bütün bunlara bir de, 6. Filo'nun Türkiye'ye yanaşmaktan çekindiği için, Amerikan bahriyelilerinin umumhaneye gidemeyip abazan kalmaları ilave olunca, ABD Ortadoğu'da bir hayli sıkıntıya düştü. Amma, 12 Eylül Amerika istedi diye yapılmadı. Yalan söylüyorlar.

Fakat Amerikalıların bu işe çok sevindiği de aşikar değil mi Sayın Zorti? Müdahale olduğunda, CIA'nın Ankara İstasyon Şefliğini yaptığı söylenen Paul Henze'ye yatağından kaldırılıp, "Your boys have done it", yani "Senin çocuklar nihayet yaptı" gibisinden haber verilince, Henze'nin de sevinçten don gömlek sokağa fırlaması

bunu gösteriyor, değil mi?

Amerikalıların bir huyu var. Emekli oldukları vakit, başlarından geçenleri hatıralarında yazıyorlar. Herkes de okuyup mahrem şeyleri öğrenebiliyor. Bazı şeyleri mezara götürmek lazımdır. Ayrıca bu laftan böyle bir mana çıkarmak doğru mu? Zira 12 Eylül'ü yapanlar "çocuk" değil ki, hepsi koca adam. Belki de Henze'ye bu haber verilirken, telefon eden çocuklarıyla beraber tatilde olan karısıydı. "Çocukların nihayet yaptı!. Canım vazoyu kırdılar. Şunlara terbiye veremedin gitti. Ben şimdi otel müdüriyetine ne diğeceğim?" diye arıyordu. Henze de uyku sersemine yanlış anladı, 12 Eylül oldu zannetti..

Herneyse, şöyle oldu, böyle oldu. 12 Eylül oldu. Gelelim 12 Eylül'e..Sayın Zorti,sevapları elbette çok,fakat askeri idarenin hiç mi günahı olmadı? Biliyorsunuz, çeşitli eleştiriler yapılıyor. Bu eleştiriler yerinde mi? Siz bu konuda uzman ve referans kaynağı sayılıyorsunuz.Mesela insan hakları alanındaki eleştiriler için ne dersiniz?

Yani işkence teraneleri.. Rauf Bey, bir defa işkence her devirde olagelmiştir.12 Eylül'e mahsus bir uygulama değildir ki.. Netekim, tarihe bakarsanız bu işin evveliyatı bi hayli eskiye uzanır. Adem ile Havva'nın cennetten tard edilmesine sebep olan hadiseyi ele alalım.Elma hikayesi... Şimdi bir adamı kopar o elmayı, kopar o elmayı diye mütemadiyen tahrik etmek.. Bu da bir işkence! Psikolojik işkence.. E, o halde niçün kıyamet koparılıyor? Tamam, 12 Eylül devrinde de bazı şeyler olmuştur. Ki, şarkısını da yaptılar, "Elbet olmuştur geçmişte açıklanamaz şeyler" diye... Amma, o hadiseler münferit şeylerdi. Binde bilmemkaç!.. Zaman geliyor insan karısıyla bile kavga ediyor... Hem bu işleri yapanlar hakkında davalar da açıldı, suçu olan cezalandırıldı. Şu kadar kişi "3 sene işkenceden men" cezası almadı mı? Bir o kadarı da, pasif görevlere kaydırılıp, mesela falakada yalnızca ayakları tutmakla sınırlandırılmadı mı?

12 Eylül mahkemeleri ve 10 senedir devam eden davalar var. Bu konuda söylenenleri biliyorsunuz. Tamamıyla haksız oldukları söylenebilir mi?

Yargılamaları Konsey üyeleri yapmadı ki, bağımsız ve kanunda yeri olan mahkemeler yaptı. Evren Paşa, Nurettin Paşa veyahut ta Tahsin Paşa telefonu açıp mahkeme başkanına şunu asın, bunu kesin, berikine müebbet verin, filancaya 24 sene yeter mi demiş? Hayır!.. Keşke o senelere ait, Konsey'in telefon faturalarını fare yemeseydi de, bunlar açıklanabilseydi.. Maalesef bizde gelişmemiş sanat dallarından biri de arşivciliktir. Netekim, benim Cılıklı köyü konuşmamın müsveddesini de ler, bulamıyoruz. Bir ara Amerika'ya kaçırıldığı da söylenmişti amma haber çıkmadı daha sonra..

Halen devam eden davalar ve cezaevi şartları da şikayete konu oluyor.

Sayın Ekşiciva, bakın siz de söylediniz, halen devam ediyor diye... Malum, devam eden davalar hakkında tefsirde bulunmak suçtur bizde... Ne söylesem yanlış anlarlar şimdi. Zorti mahkemelere tesir ediyor diye, az mı başımın etini yediler geçmişte..

Neydi onlar efendim, hatırlayabiliyor musunuz?

Şöyle tesir ediyormuşum güya Rauf Bey... Mahkeme başkanının evinin önünden geçerken ona gizlice göz kırpıp, anlarsın yani diye imada bulunuyormuşum. Yok efendim, Tebdili kıyafet siyasi duruşmalara katılıyor; mahkeme heyetine doğru, hani şu Roma imparatorlarının arenada gladyatörler rakibini altına alınca kendilerine dönüp, "asalımmı, asmayıp ta besleyim mi" kabilinden sordukları vakit, imparator baş parmağıyla aşağı doğru bir haraket yapar ya, onun gibi yapıp "Asın" diye işaret ediyormuşum.. Bir sürü kuyruklu yalan işte...

Cezaevi şartları?

Burada da sapla samanı birbirine karıştırmamak lazım.. Hep şikayet ederler mesela, cezaevi yemeklerinden taş, toprak çıkıyor diye... 12 Eylül'de, o mesele de tahkik ettirildi . Bakın burada bir dosya mevcut. Başlığı "Cezaevleri Brifingi", '82 senesinde Konsey idaresine arzedilmiş.. Oradan aynen okuyorum. Diyor ki, "Yemeklerden taş, toprak çıkıyor diye gelen şikayetlerin artması üzerine bir komisyon kurularak, Mamak, Metris, Bayrampaşa ve diğer irili ufaklı 8 bin 500 ceza ve tutukevinde araştırma yapılmıştır. Neticede birçok cezaevinde, yemeklerde taş ve toprak numunelerine rastlanmıştır. Numunelerin tahliliyle, bunların, tünel kazımı sırasında ortaya çıkan ve bir yerde saklanamadığı için, yemek kazanlarına dökülen molozlar olduğu tespit edilmiş, bunun üzerine derhal aramalara başlandıysa da, mahkumların kazdığı tüneller henüz ortaya çıkarılamamıştır. "Buyrun bakalım, şimdi kime inanacak adam?

Çok enteresan Sayın Zorti.. Cezaevleri konusunda da bizim ulaşamayacağımız bilgilere sahipsiniz. Bu sebeple güncel bir konuya dönüp fikrinizi almak istiyorum. Cezaevinden firar eden

aşırı sol örgüt militanları bunu nasıl başarıyorlar? Nasıl kaçtıkları bir türlü anlaşılamıyor.

Adamın içeride işi gücü yok ki. kayBöyle şeytanlıklar düşünüyor daima. Ne yapsam da firar etsem diye plan yapıyor.. Oysa ki, herkes hayat gailesine düşmüş, ekmek peşinde.. O sebeple diğerleri daha avantajlı oluyor. Kimsenin aklına gelmeyecek şeyler buluyorlar.Sizin de temas ettiğiniz gibi nasıl firar ettikleri hala bilinmiyor. Ammaa, ben uzunca bir müddettir vaktimi bu işe ayırdım. Onlar orada hapis, ben de burada ha.... hayatımı yaşıyorum yani. Yani onlar gibi benim de boş zamanım çok. Aylardır düşündüm, düşündüm, en nihayetinde buldum galiba nasıl firar ettiklerini.. Henüz kimseye de söylemedim. Netekim, ilk defa size açıklayacağım bunu. Adalet Bakanı Sungurlu'yu aradım birkaç defa, lakin her seferinde toplantıda diyorlar... Yeri gelmişken ilave etmek istiyorum, kendisine gönderdiğim, "Sübyan Koğuşları Nasıl Hizaya Sokulur?", "Gardiyanlarda Stresi Azaltma Çareleri", "Hücrelerde Çiçek Yetiştirme" ve "İtirafçılığı Teşvik İçin İlave Tedbirler" gibi teklif paketlerim hakkında da henüz, müspet ya da menfi bir cevap alabilmiş değilim. Kayboldularsa birer nüsha daha yollayabilirim... Neyse, ne diyorduk?

Militanların nasıl firar ettiğini açıklayacaktınız?

Öyle mi demiştik? Evet, bakın nasıl firar ediyorlar anlatayım. Hazır mısınız? Teyp çalışıyor mu netekim? ■

Birinci Bölümün Sonu

"Amok Koşusu" Sürüp Giderken

ŞİMDİKİ YAŞAM

Murat Karabulut

"Şey"in olmadığı mekanda tasarımın gelişmesi doğal, ama hangi hayal nesnesinin karşısında sönmez? Kaçınılmaz biçimde ayaklarımızı yere basmamız gerekiyor. O halde 'Şimdiki Yaşam'.

Bir 'Amok Koşusu'ndan farksızdır 'şimdiki yaşam'. Şimdiki toplumun "birey"i 'Amok' Koşucusu'nun sinirsel sayrılığıyla akıl almaz bir sevgisizlik, duygusuzluk, ahlaksızlık krizinde koşar; daha fazla yiyecek, daha şık giysiler, barınabileceği mütevazi konut için hiç kimseleri görmeden dümdüz koşar, koşar. Tıpkı bir 'Amok Koşucusu'nun elindeki hançeri önüne gelene saplaması gibi en yakınlarını, dostlarını, insan kardeşlerini dirsekler, sonunda ya trafik kazasında, ya iş kazasında, ya da emeklilik yaşlarının yüksek duvarlarına çarparak ölür, hiçbir şey anlamadan bakan şaşkın gözler köpüklü ağız buz gibi gazete parçaları ile örtülür. Koşucunun ölümüne öylesine dönüp bakan bile olmaz, on milyonları bulan yedek emek fonunda daha çok koşucu vardır nasılsa.

Parkurda Neler Yok ki?

Koşucunun katettiği parkur rafine bir devrimcinin, bir sanatçının, henüz yozlaşmamış bir din adamının imgelemini, 'Diğer Yaşam' ütopyasını donduracak denli aşağılık ve insanlık dışıdır.

Neler yoktur ki; pazardan çürük domates toplayan kadınlar, sistematik işkenceler, kitle kültürü, ilaç parasını veremediği için hastaneden kaçan hastalar, demokrasisizlik, 'Çevik Kuvvet', çocuklarını doyurmak için fahişelik yapan anneler, 'Vurucu Tim', birkaç yazı için 400-500 yıl hapis cezası alan yazarlar, yasaklanan dil, yasaklanan ulus, yasaklanan devlet, ataerkil aile, devlet ve baba tarafından bastırılan cinsellik, rüşvet, yolsuzluk, gülmeyen yüzler, eğlenmeyen insanlar, parası olmayan öğrenciye kapalı öğretim kurumları, kirlenen çevre, susuzluk, faşizm ve kötü olan ne varsa.

Bu tabloyu sıradan bir çalışana gösterip, farklı bir hayatın kökenlerini; özgür çalışmayı, bilgiyi, hayır demenin erdemini, şiirin ve öykünün doyumunu, sevgili elini, dost omuzunu, başkaldırıyı, denizin esintisini kedi miyavlamasını, politikayı, tiyatronun antıcı ışığını, yaprak hışırtısını anımsatarak 'Yaşamak bu mu?...' diye sorduğunuzda, cahilliğinize acıyan ama affeden bir gülümseme ile yanıtlar sizi; 'Her şey para ile oluyor!' Ücretli emek yabancılaşmış emek karşısında çaresizdir, önce Tanrı'yı yaratmış sonra da yazgıya boyun eğmiştir.

Gerçekten de kapitalist devlet/işveren 'boş zaman' bırakmaz onlara, 'vakit, nakittir!' Haliyle iktisadi mücadele en yakın kurtuluş imkanı gibi gelir. Sosyalistler için de aynı noktadan hareket etmek nesnelliğe uygun görünür. Artı-emeğin azaltılıp, emek-gücü fiyatının yükseltilmesinin savaşımı verilir. Emek gücüne talep edilecek fiyat topluca belirlenir, kapitalistle topluca pazarlık edilir, topluca işi bırakma eylemleri -grev, dayanışma grevleri, genel grev- örgütlenir. Ekonomi dışı zor yetmediğinde kapitalist, ücret artışına hatta nispeten düşük artı değer oranına bir an için razı olur. Ne var ki giderek katlanan değişmeyen sermaye birikimiyle yükseltilen emek üretkenliği çoğalan artı-değer miktarları sunduğundan, çalışan kesimlerin iktisadi mücadele ile elde ettiği kazanımlar anlamını ve değerini büyük ölçüde yitirir. Ulusal ve Uluslararası kaynak aktarımı sistemleriyle -enflasyon, devalüasyon- bu süreç daha da hızlandırılır. Tekrar başa gelinir, iktisadi mücadelenin sonucu kısır bir döngü ve sendikal bilinçten başka şey olmaz.

Çalışan insan daha iyi bir hayat özleminden yaşama bilinci ve yeteneğinden yoksunsa neden değişim istesin?

Eksiklik, devreye, dışsal bir etkeni davet eder: Sosyalist siyasal bilinç, iktisadi mücadelenin, değerlerin toplanıp dağıtıldığı mekanizmaları denetleyen devleti karşıya alan politik mücadele ile birlikte yürütülmediği sürece sonuçsuz kalacağı bilinci aktarılmaya çalışılır. Ekonomik sömürü ve yoksullukla demokrasisizliğin, faşizmin ve politik şiddetin nasıl elele bulunduğu, nasıl birbirini ürettiği propaganda edilir.

Aşil'in Topuğu

Sorun ile çözüm bir kez daha kolkola çıkıp geliverir: Çalışan yığınlar bu görece yüksek bilinç ve toplumsal mücadele biçimi karşısında duraklar. Son derece olumsuz iktisadi/politik ortamlarda bile isteksizliğini, tutukluğunu korur. Neredeyse bir devrim durumunun nesnel şartlarında kitlelerin politik aktivitelerinde, kendi varoluş koşullarını değiştirme istek ve kararlılıklarında eşitsiz bir gelişme göze çarpar. Böylece toplumsal savaşımda Aşil'in Topuğu'na varılır: Değişim arzusu ile değişim riski arasındaki ilişki.

'Sivil Toplum' yalnızca değişim riski (zor) üzerinde duramaz elbette. Asıl, değişim arzusunu körelterek, verili maddi varoluş koşullarının vazgeçilmezliği ve uygunluğu yanılsamasını -ideoloji- üreterek ayakta kalabilir. En sonu, hukuktan çok ideoloji ile meşrulaştırılan zora dayanır (faşizm).

Riskin Göze Alınması

Çalışan insan daha iyi bir hayat özleminden yaşama bilinci ve yeteneğinden yoksunsa neden değişim istesin? Yaşamdan anlaşılan yeme-içme-barınma gereksinimlerinin karşılanması, yani çalışan bireyin kendini yeniden- üretmesinin koşulları ise ki öyledir, o kapitalist devlet/işveren için doyar, giyinir, ev kurar kadınını (onu sahiplenir) kendisini ertesi işgününe hazırlayan bir köle yerine koyar, sermayenin ve kapitalist üretim tarzının temel ereği olarak artı-değer üretimi sürdükçe bu koşullar ona hep sağlanacaktır. Bu kadar da değil, sermayenin doğası gereği artı-değer oranı arttıkça emekçinin aldığı ücret nispi olarak düşecek mutlak olarak yükselecektir. O halde değişimin ve devrimin riski ne uğruna göze alınacaktır? "Birey" kendi doğal gereksinimlerinin gözbağını aşıp da insani özünün zen-

gin ihtiyaçlarının kaygısını edinene dek, çok özel kimi konjonktürler dışında devrimin aktif bir öznesi olamayacaktır. Kısaca açlık ve sefalet nedenine dayalı bir devrim durumu ile onun üzerine temellendirilmiş politik mücadelenin meyveleri daha çook beklenecektir.

"İş"in Ortadan Kalkması

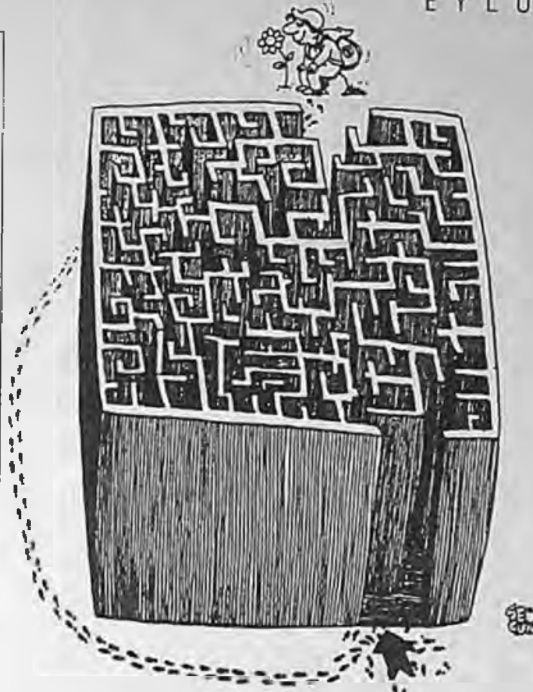
Kapitalist üretim tarzı emekçiyi hayvansı bir düzeye indirger; uygarlığın yaratıcısını uygarlık payını, gerçekten birey olma imkanını kapitalistin kâr oranındaki iniş-çıkışlara bağlar. Çalışan insanı köleden ayırd eden, onu "kişi" yapan eğitim, sanat, yüksek beğeni düzeyi gibi kültürel ve yaşamsal tat almasını engeller. Ancak üretici güçlerin ileri bir gelişme aşamasında -Dünya piyasası ölçeğinde- gerek bu aşamaya uygun nitelikli emek kapasitesinin, gerekse de açılan yeni üretim alanlarınca talep edilen incelikli tüketicinin yaratılması için nitelikleri ve ilişkileri bakımından daha zengin, eğitilmiş, "uygar" emekçi nüfusa ihtiyaç duyar. Ama sermayenin bu uygarlaştırıcı etkisi kendisine ayakbağı olan ölümcül çelişkiden başka bir şey değildir. Sermaye sözü edilen uygarlık potansiyelini kullanamaz, giderek kendi kendisini ortadan kaldırabilecek şartları üretir.

Kapitalist üretim tarzının esnekliği ve varlık nedeni, bu üretim tarzının kendi genel yasasına, yani kâr oranının eğilimsel düşüşü yasasına, bütün bir toplumun doğa bilgisini, doğa üzerindeki egemenliğini ve tüm üretici yeteneklerini kendine malederek sağladığı emeğin olağanüstü üretkenliği ile belirleyici önemde bir karşı etkide bulunabilmesinde yatar: Değişmeyen sermayenin değişen sermayeye oranla katlanarak büyümesi kâr oranını düşürürken, çok büyük boyutlara ulaşan sermaye birikiminin, bilimin bağımsız üretici güç haline gelişiyle buluşarak yükselttiği emek üretkenliğinin kâr oranını arttırması.

Bu, Marx'ın "iş"in ortadan kalkması dediği sürecin başlangıcıdır. Gerekli emek süresi kısaldıkça artı-değer artar, işçi sayısındaki nispi azalma hızlanır, nispi artı-nüfus kapitalist üretim tarzının temel yasa/eğilimlerinden biri haline gelir. İşte can alıcı çelişki burada kendini gösterir:

"Üretici güçlerde mutlak işçi sayısının azalmasına yol açabilecek, yani bütün ulusun kendi toplam üretimini daha kısa zamanda yapabilmesini sağlayabilecek bir gelişme, nüfusun büyük bir kısmını işsiz bıraktığı için, bir devrime neden olabilir!"

"İş"i ve zorunluluk olarak üretimi ortadan kaldırabilecek, "gerçek özgürlük alemine" gidebilecek bu yol sermayenin kendi iç devinimidir ve kapitalist onunla artı-değeri arttırıp kâr oranındaki düşüşü durdurduğu ölçüde ilgilidir. Fakat böylece sermayenin sınırı da ufukta belirir: bu "sınır" işçinin fazla zamanıdır.

"Dolayısıyla bir yandan bilimin ve doğanın tüm güçlerini, toplumsal işbirliğinin ve toplumsal bağlantıların tüm olanaklarını, zenginlik üretimini, üretimde harcanan emek süresinden (nispeten) bağımsız hale getirmek için seferber eder (sermaye), öte yandan böylece yaratılan bu dev toplumsal güçleri emek süresi ile ölçmeye, onları eskiden üretilmiş değerlerin değerini koruma görevinin koyduğu sınırlar içine hapsetmeye çabalar. Üretici güçler ve toplumsal ilişkiler -toplumsal bireyin gelişmesinin bu iki ayrı cephesi- sermayenin gözünde sadece birer araçtır ve sermayenin sınırlı temeli üzerinde yapılan üretimde araçtan başka bir şey olamazlar. Oysa bunlar, gerçekte bu temeli paramparça edecek olan patlamanın maddi koşullarıdır... "12 saat yerine eğer 6 saat çalışılıyorsa, işte o ulusa gerçekte zengin denilebilir. Wealth, artık-emek süresi elde etmek (şeyleşmiş zenginlik) demek değildir; her birey için, bütün toplum için, doğrudan üretim için gereken sürenin dışında disposable time bulunması demektir"..."

Kapitalist üretim tarzının çağdaş çelişkisi açık ve seçik biçimde ortaya konmuştur: Bilimin ve sanatın tüm tarihsel birikimin ürünü olarak 'Disposable Time', 'Uygarlık Zamanı' sermayenin varlığını sürdürmesi pahasına onu hiç haketmeyen küçük bir kapitalistler topluluğuna yüksek insani doyumlar ve daha büyük artı-emek/değer kitlesi üretmek uğruna kullanılırken; üretici ve yaratıcı görkemli çoğunluk zengin, karmaşık ve özgür bir insani öz edinebilme olanaklarından yoksun bırakılmaktadır. 'Sivil toplum'un bariz akıldışılığını, yeni bir toplumun, tarihin yakın ve soylu ütopyasının imkanını gözler önüne seren de aynı çelişkidir. Çalışan insanın özgür ve anlamlı yaşam ödülüne sermaye tarafından el konulması zamanımızın en trajik adaletsizliği oldugu gibi en gerçek, en meşru devrim nedenidir.

'Diğer Yaşam' Bilinci

Ulaşmaya çalıştığım politik sonuç sanırım yavaş yavaş netleşiyor: Yukarda andığım teorik/pratik imkanlarla, politik bilinç/sendikal bilinç, politik mücadele/iktisadi, mücadele şeklinde ifade edilen karşıt kavram çiftlerinin diyalektik 'dolayımlama' sürecinden geçirilerek yeni bir senteze; özgül bir sınıf bilinci ile, özgül bir mücadele biçimine varabileceğini düşünüyorum. 'Şimdiki Yaşam'a karşı bir 'Diğer Yaşam' bilinci ve yeteneği üretmeyi, dünyayı değiştirme ile hayatı değiştirmeyi birleştiren politika tercihini devrimci sürecin her anında pratiğe geçirmeyi öneriyorum. 'Kültür Devrimcileri'nden bu yana üzerinde durulan fakat bir türlü toplumsal praksisle bağı kurulamayan bu öneri, salt sermaye geliriyle geçinen küçük azınlık dışında bütün toplumun onayını alabilir; bireyler, toplumsal savaşımla kendi hayatlarının ve insani niteliklerinin zenginleşmesi arasındaki ilgiyi nihayet kurmayı başarabilirler, daha iyi bir hayatla devrimin riski toplumsal boyutlarda paylaşılabilir.

Klasik ekonomik-demokratik-politik mücadele üçlemesinin hepsini gören, aynı zamanda hepsi olan ve olmayan dördüncü bir 'uygarlık Zamanı' 'Serbest Zaman' perspektifiyle yürütülmesi halinde, kır ve kent çalışanları; beyaz yakalılar,

mavi yakalılar, bilim ve sanat üreticileri, memurlar, kadınlar -evde çalışanlar- ve gençlik için yeni yaşam alanları ve yaşamı değiştirme olanakları açılabilir. İşyerinde evde okulda, çalışanlar kadınlar ve gençler ekonomik demokratik istemlerle yetinmeyerek, düzenin yeniden üretimi için değil kendi insani özlerinin yeniden üretimi için ek süre talep edebilirler, bunun kavgasını verebilirler.

Böyle bir politika tasarımı bugünle geleceği, bireysel çıkar ile toplumsal çıkarı, devrimle yaşamı birleştirebilir. Ancak o vakit 'yaşamak için devrim, devrim için yaşamak' sloganı anlamını ve yerini bulabilir. Günlük yaşantıdaki kimi sorunları güya politik mücadeleyi yükseltmek için kullanma faydacılığı v.b. artık kitlelerin gözünde bir ahlâk yetersizliği gibi görünen yanlış politik tarzlar terkedilebilir, herkesin birbirine hizmet etmeye çalıştığı, hayatı paylaşma ilkesine dayalı yeni bir politik tutum geliştirilebilir. Araçlar - mücadele, devrim, iktidar- amaç olmaz, amaç- 'diğer yaşam'- araç olur.

Yeni tip politik hareket ise toplumun çeşitli kesimlerinde ki gayretlerin yetkin bir koordinasyonu -etkin bileşkesi olabilir; yönetim, fikir ve eylem orada paylaşılır, orada üretilir. Bu hareket anlamlı yaşam alanları açtıkça 'zor'layarak açtığı alanlar üzerindeki insanlara yaşama bilinci ve yeteneği sundukça, gelecekteki yaşamın öncü kurumlarını oluşturup gösterdikçe, diğer toplumun felsefi-psikolojik-estetik-ideolojik tasarımını geliştirdikçe yeni ve modern olma niteliğini hak edecektir.

Özlem Ve Eylem

Bir 'Diğer Yaşam'ın özlemi ve eylemi kadar, belki de daha çok, her ikisinin 'Şimdiki Yaşam'ın otoriter geleneklerince engellenmesi de toplumsal bilinci ve savaşımı uyarıcı sonuçlar doğuracaktır. Haklı ve meşru talepler -kısaca uygar yaşam- 'Sivil Toplum'un ve devletin duygusuz köhne yapısına çarptıkça 'Diğer Yaşam' özlem ve eylemi yükselecektir. Burada örgüt ve mücadele anlayışlarından söz edilmiyorsa yazının sınırlarından ötürüdür, yoksa bütün anlatılanların 'demokrasi ve karşılıklı anlayış içinde 'gerçekleşebileceği safdilliğinden değil! 'Kadın Dayanışma'sının ANAP'lı Hükümet ve SHP'li Belediye tarafından nasıl bayağı dalaverelerle engellenip durduğu ; açılsa bile ardından ne tür iğrençlikler gelebileceği endişesi ortadayken, müstakbel Türk 'Sex-Pol'ünü bir düşünün!.

Che'nin 'Ölüm nereden gelirse gelsin, hoş geldi safa geldi' deyişinin, hayattan kaçınan, mistik haşhaşın felsefesi yerine, 'Şimdiki Yaşam'ı yadsıyarak aşan çağdaş bir Marksist yoruma gereksinimi var. ■

Halkevlerinde Kalk Borusu

KİTLESELLEŞME

Hakkı Zabcı

En geniş anlamıyla "sol cenah"ta, dünyada ve Türkiye'de sarsıntılı geçen son on yılın bilançosunun tahlilleri için kullanılan "raşyo" (oran-tahmin) seçimindeki isabetsizlikler yapılan değerlendirmeleri olumsuz yönde etkilemekle kalmayıp, pratik çözümlemeleri de, gösterilen çabaları da açmaza almakta...

Bu yönde, "sosyalizm öldü" değerlendirmesi yapan sosyal demokrat ana muhalefet partisi, Konya'da yaptırdığı anket sonuçlarına göre, sağ oyları kendine çekmek için uygulanacak sağ politikanın genel esaslarını saptamaya çalışıyor, sağ düşüncenin hortumuna yakalanmış halk yığınlarına bir"vantuz"da o uzatıyor...

Halk şaşkın! Ne yapsın? Kendisine öyle belletmişler, 1950'lerden bu yana CHP ve devamı partileri "SOL"da, DP ve devamı partileri de "SAĞ"da görmüş. Şimdi, ona göre, bu siyasi curcunada "kim kimdir" belirsiz. Sosyal demokrat belediyeler de yaşanan kargaşanın tuzu biberi...

Siyasi kargaşa devam ededursun, papaza günah çıkartan reformistler bir yandan, şeytanla uzlaşma masasına oturan revizyonistler diğer yandan sosyalizmi budamaya devam ediyorlar. Emperyalist iletişim ağının korkunç propagandası ve şartlandırması karşısında, zaten gardı düşmüş halk, bir de bu yönden hırpalanınca, aşınıekmeğini "beyzade" sofrasının artığında aramakla yetiniyor.

Ya, entellektüel marksistler ne yapıyorlar?Perde arkasında iç prova sahneliyorlar. Kalem kavgasından öteye gidemeyen varlıklarından halkın pek haberi de olmuyor.

Tüm bu olup bitenler karşısında, halka, gerçekleri kim, nasıl anlatacak? Dört bir yanı kuşatılmış, abluka altına alınmış halka kim, nasıl ulaşacak?

Demokratik etkinliklerde, sol, çıkış yolu bulmakta zorlanırken, geçtiğimiz ay İstanbul Gülhane parkı gecelerinin birinde, "Ahmet Kaya Konserinde", binlerce yoksul kenarmahalle ve gecekondu genci, "ölmeye, ölmeye, Ahmet Kaya'yı görmeye geldik" haykırışlarıyla kendilerini engellemeye çalışanlarla cebelleşmekten kaçınmıyor; yine geçtiğimiz ay, Simoviç'in jübile maçında, binlerce izleyici engel tanımaz bir tutumla Everton'lulara karşı, İngilizvari taşkınlıkta bulunmaktan geri kalmıyor...

Nasıl oluyor da bu insanlar, yaşamsal sorunlarda göstermedikleri tepkileri, anlık gösterilerde, en uç noktada, açığa vurabiliyorlar?

Kitleselleşmede Handikap: Monolog

Devrimciler, gönüllü olarak, kendilerini devrime adamış önderlerdir. Bu yolda, türlü çeşitli "eziyet", "sıkıntı" ve "musibet" ile karşıkarşıya kalır; iradi olarak bu zorlukları kabullenir; onlarla yürekte ve düşüncede mücadele etmeyi sürdürürler. İşten atılmalar, sürgünler, işkenceler, cezaevleri ve ölümler onlar içindir. Bütün bunlar kimin için? Bilinç düzeyi ne olursa olsun, "emekçi halk" bu sorunun yalın yanıtı. O emekçi halk ki, iradesi dışında sıkıntıyı beşikten mezara kadar yaşamakta, kimi zaman hastane eşiğinden adımını atamadan ölmekte, kimi zaman da bir tas sıcak çorbaya hasret sıtma nöbetine tutulmakta...

Devrimci mücadele, kendisini iradesiyle sıkıntıya sokan önderlerle, iradesi dışında sıkıntıyı yaşayan halk yığınları arasında kurulacak diyalogla örgütlenmeye başlar.

Diyaloğun ana temasını, halkın yaşamsal sorunları oluşturur. Önder-

ler, bu sorunları "istemek" fiiline dönüştürerek "kitle" hareketiyle iyiyi ve güzeli yaratacak dönüşümü hızlandırmaya çalışırlar. Kitleyi hareket geçirecek etkinliğin kitle ile uyumun şiddet derecesi kitleselleşmenin boyutunu da belirler.

Kitle, önder ve etkinlik arasındaki organik ilişkinin kurulamaması halinde kitleselleşmeden söz edilemeyeceği gibi, önderlerin "kendi kendilerine gelin-güvey olma" biçiminde gelişen monologlarına, rahatlıkla, tek kişilik trajikomik nitelemesi de yapılabilir.

Daha da kötüsü, günümüzde, halka öncülük etmekle yükümlü kimi devrimciler, halkın haklı istemlerini ve istemesi gerekenleri gündeme getirecekleri yerde, "kendi isteklerini" halka istetmek gibi bir yanlışın içinde bocalıyor, kendi kendilerini yalnızlığa itiveriyorlar. Ceza yasasının 141 ve 142. maddeleri, 413 ve devamı kararnameler, işkence ve cezaevlerinin kötü koşulları gibi dar anlamdaki "insan hakları", kitleselleşmenin yaygınlaşmadığı günümüz Türkiye'sinde, daha çok devrimcileri ve yakınlarını ilgilendirmekte; halk, bu konularda yeterince duyarlı davranmamakta...

Devrimciler, halkın öncüleri olma işlevine kavuşmadıkça, halkın da onların sorunlarına sahip çıkması beklenemez. Daha doğru bir ifadeyle, devrimciler halkla organik ilişkilerini kurduklarında, işte, ancak o zaman, halkın istemleri ile devrimcilerin istemleri çakışır hale gelebilir.

Halkın Yaşamsal Sorunları

Halkın yaşamsal sorunlarının iki ana gereksinmeden kaynaklandığı söylenebilir. Bunlardan birincisi EKMEK yani geçim, ikincisi de BARINAK yani konuttur. Bunlar beraberinde,

-insan ve çevre sağlığını,

-Eğitim ve kültürü,

-İş ve iş güvenliğine ilişkin ek sorunları getirir. Her bir sorun değişik istek kiplerini geliştirir.

Sorunların, halkın yararına, kalıcı çözümü ve bu çözüm ile oluşan yeni durumun korunması arzusu, halkın siyasi bir güç olarak devrimci örgütlenmesini gerektirir. Yaşamsal sorunların somutlaştırılarak elde edilebilir somut bir isteğe dönüştürülmesi, iş üzerinde örgütlenmenin en can alıcı noktasıdır.

Özellikle büyük kentlerde yaşayan yoksul ailelerden "yavan ekmek yiyeyim, ama, başımı sokacak bir damım olsun" dendiğini çokça duyarsınız. Geçim sorunlarının büyüklüğü, kira giderinin gelirin hemen hemen yarısından fazlasını kemirmesinden dolayı, kent yoksulu kira yerine başka alternatifler bulma arayışına girmekte...

Düzenin düzensizliği: Gecekondular

İstanbul'da K.Armutlu ve Atışalanı'nda, arsa mafyası, gecekonducular ve güvenlik güçleri arasında süregelen çatışma ve sürtüşmeler günlerce gazetelerde manşete çıktı, kentin gündemine girdi.

Neresinden bakarsanız bakın, ister alt yapının yetersizliği, ister toplumsal fokurdamalar açısından bakın,

Devrimci mücadele, kendisini iradesiyle sıkıntıya sokan önderlerle,iradesi dışında sıkıntıyı yaşayan halk yığınları arasında kuralacak diyalogla örgütlenir

gecekondular mevcut düzene sorun olmaya devam ediyorlar. Adeta, düzenin düzensizliğinin fiziksel, toplumsal ve ekonomik birer göstergeleri...

Kimi egemen çevreler gecekonduları başa bela birer çok yönlü yapılanmalar olarak algılamaktalar. Kimi sosyal demokrat çevreler de gecekondularda "islah" projeleri üretmekteler..

Yıllar önce, 1970'li yılların ortalarında, Ankara Belediye Başkanı Vedat Dalokay'ın odasına bir gireniniz olsaydı, İsveç patentli, gecekonduların modern kentlere dönüşmesini sembolize eden görkemli bir maket görecekti. Bu maket, görevi süresince, başkanın odasını süsledi.

Aradan yıllar geçti ve bugün Ankara'da, Anakent Belediye Başkanı Murat Karayalçın'ın özendirmesiyle "Gecekondu Çevresi Geliştirme ve Konut Yapı Kooperatifleri" kurulmakta. Kooperatiflerin ana sözleşmelerinin amaç bölümünde "... ortakların eğitim, sağlık , spor vb. gibi toplumsal gereksinmeleri ile kanalizasyon, su, elektrik, çöp toplama v.b. gibi teknik altyapı gereksinmelerinin sağlanması için girişimlerde bulunur, gerektiğinde bu işleri yapar veya yaptırır... Ortakların sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için tesisler kurar... Konusu ile ilgili eğitim, yayın, araştırma ve benzeri faaliyetlerde bulunur" gibi maddeler de yer almakta.

Kurulan bu kooperatiflere, belediye, "teşvik" olarak "ekmek bayilikleri" verdiği gibi, "Kömür tevzii depoları"da vermeyi üstleniyor.

Zafertepe'de kurulan gecekondu kooperatifi, çevre düzenleme çalışmalarını bizzat kendisi yapıyor, bunun etkili propagandası ile İsveç hükümetinden otuzbin kron'luk yardım sağlanıyor..

Tapusuz gecekondu sahiplerine bir duyuru çıkartılıyor:"Ver tapusuz gecekondunu, al tapulu daireni ve sen de insan gibi sağlıklı yaşa...". Böylelikle yeni kentleşme için arsa sorunu çözülecek, gecekondular preslenerek gökdelen haline gelecek, "arşu alaya" doğru yükselecek. Gecekonduların kuruldukları hazine arazisi önce "arsa ofisine" oradan da belediyeye devredilecek. Arsa tamam! Ya, inşaat? Onun da kolayı var. Müteahhitler ne güne duruyor? Müteahhite para mı? Gecekondusunu verecek gecekonducuya paralı ortak sorunu çözmez mi? Paralı ortağın parası müteahhite. Sonuçta, müteahhit, kat karşılığı inşaatta olduğu gibi davranmakta, kendi payına düşen daireleri de paralı ortağa satmış gibi olmakta.

Düşünün, bir kere, bir gecekondu mahallesinin yerine gökdelenleriyle, yeşil alanları, kültürel, toplumsal ve sportif tesisleriyle yeni bir kent kuruluyor ilk bakışta, siz, böyle bir projeye hayır diyebilir misiniz? Hayırderseniz ne yazar? Tapusuz gecekondu sahibi "nasıl olurda vereceğim gecekonduya karşılık ikinci bir daireyi alırım" hesabı içinde. "Birinde oturur, diğerini kiraya veririm" düşüncesi onu keyiften fıkır fıkır oynatmakta... Diğer taraftan neler olacak, ona ne? İnşaat sektörü ve yan kuruluşları, müteahhitler, taşaronlar, doğramacılar, mobilyacılar ve diğerleri...

Şimdilerde, Ankara Dikmen Deresi'nde yeni kentleşmenin hesabı ve propagandası yapılıyor.

Siz, bu konuda, ne düşünüyorsunuz?

Tapulu gecekondu sahibi, kendi hesabını kendisi yapıyor. Bakın, İstanbul'da Zeytinburnu'na, gecekonduların içine serpilmiş apartmanlara... Çoğu kat karşılığı müteahhit yapımı...

Bir yandan da, yoksulluk ve yeni

Halkevlerinin önderliğinde su sorunu için harekete geçen Sarıyerliler, verilen sözlere artık ihtiyatla yaklaşıyorlar. Sürecin başından beri onlarla birlikte olan Halkevleri'ne giderek daha fazla sayıda Sarıyerli sahip çıkıyor

göçler, acil sorun olarak barınak sorunu, beklemeye "tahammülsüz" ev sorunu.... K. Armutlular, Atışalanları... gecekondulaşma tehditi altındaki Bilezikçi Çiftliği....

Evet, ne düşünüyorsunuz?...

Halkevlerinde Çalışanlar

Çalışmanın göstergesi üretimdir. Üretim de İŞ üzerinde olur. İŞ yoksa üretim yoktur, üretim yoksa çalışma yoktur. İş toplumsal içerikli iştir. Programlanan her somut iş'te "öz..", "içerik" ve "biçim" yönünden sorunlar incelenir, alt yapı ve üst yapı envanter çalışmaları yapılır, daha önceden belirlenmiş "amaç", "ilke" ve "strateji" ile bağlantısı kurulur. Taktik bir aşama olan programın somutlaştırılması böylelikle oluşur.

Değişik türlerde işler üretirsiniz. Şenliklerden sağlık taramalarına, gecekonduların teknik alt yapı çalışmalarından sünnet düğünlerine kadar bir çok iş...

Mutlaka yanıtını bulmanız gereken birsoru var. Soru şu:

Yaptığınız iş'le düzeni mi yeniden üretiyorsunuz, yoksa düzene muhalefetinizi mi?

Eğer, bu sorunun yanıtını doğru verebilirseniz kendinizi de doğru tanımlamış olursunuz. Sonuçsuz kalan işler düzen hanesine yazar... Üretime sokulamayan iş önerisi, zamanlama açısından kadük olursa ve potansiyelini alır götürürse düzen hanesine yazar... Başarısızlıkla sonuçlanan, başarısız olacağı açık seçik ortadayken uygulamaya konan işler katlamalı düzen hanesine yazar...

Hatırlatmakta fayda var. Komiteleşmenin en büyük özelliği "İŞ" üzerinde örgütlenme olmasıdır.

Düşüncenin Profesyonelliği Olmaz

Asalak ya da saprofit (asalağın aksine canlı organizmadan değil döküntülerden geçinen, asalaktan da aşağı olan) yaşayanların İŞ üretiminin yarattığı örgütlenmelerde yeri yoktur.

Halkevleri, ekmeğini çalışarak kazanan halktan insanların yeridir. Çalışmayan insan ile işsiz insan arasında çok önemli bir fark var: Birisi iş olduğu halde çalışmıyor, ikincisi iş bulamadığı için çalışmıyor. Bu haliyle işsizler de halkevinde örgütlenebilirler.

Bir şeyi çok iyi biliyoruz, ekmek parası kazanılan yer, çelişkilerin en derininin yaşandığı yerdir. Orada örgütlenme çalışmasına katılamayanın halkevlerine sağlayacağı bir fayda yoktur, ayak bağı olmaktan başka...

İşçi sendikasında, memur derneğinde, mühendis, doktor odalarında, avukat barosunda, küçük esnaf kooperatifinde, köylü üretim birliklerinde.... aktif örgütlülük içinde olmalıdırlar.

İş yerlerinde örgütlü olan bu insanların aileleriyle birlikte, halkevinde, sosyal sorunlarını üretim sürecinden koparmaksızın istek kipine dönüştürmeleri halkevi örgütlenmesinin dinamik yönünü belirler.

Şenlikler "Evlere Şenlik" Olmasın

Halkevi denilince, nedense, ilk akla gelen konu şenlik oluyor.

Geçenlerde bir gazetenin arka sayfasında kısa bir haber çıktı: Türkiye'de bir yılın üçyüzaltmış günü şenlik ve festivallerle geçiyormuş. Önüne gelen belediye bir şenlik patlatıyor. Bir de, şenliği finanse edecek bir özel kuruluş bulundu mu, değme keyfine...

Şenlikler, halk coşkusunun, halk beraberlik ve dayanışmasının motiflerini sergileyen etkinlikler bütünlüğüdür. Kitleselleşmenin önemli araçlarından biridir. Ama gelin görün ki her kavram gibi şenliği de harcadılar. Şenlik oldu evlere şenlik!...

Geçen Ağustos ayı içinde, yüzyılların geleneğine sahip "Hacı Bektaş Veli" Şenlikleri yapıldı. Dört bir yandan gelen on bini aşkın "ziyaretçi"den bir kısmı, devlet ve devlet erkini elinde bulunduran "Hükümet"in küçük bir icraatını izledi, diğer kısmı da tepelerde Arif Sağ'ın konserini dinlemekle yetindi.

Halkevleri, şenlikte yoktu. Şenliğin devletin etkinliğinde kutlanmasını protesto ettiğinden katılmadığını söylediler.

İnsanın aklı almıyor. Onbinden fazla insanın katıldığı ve insan sevgisinin felsefesini yapmış bir düşünürün anısını yüzyıllar boyu yaşatan bir "Halk Şenliği" münafıklara göz göre göre ter-

Sarıyerliler su için kolları sıvadı

"Şehrin içine koymazlar, dışına layık görmezler. Kim dedi size oraya ev yapın diyorlar. Biz istemez miyiz iyi bir evde oturmayı. 300 bin lira maaşla kiraya çıksak, karnımızı nasıl doyuracağız" diyor orta yaşlı bir kadın. Su sorununu çözmek için Sarıyer'in Poligon, Dağevleri, Ferah, Cumhuriyet, Ömürtepe, Reşitpaşa, Derbent, Pınar mahallelerinde oturan kadınlar kolları sıvamışlar. Halkevi önlerine düşmüş. Bir piknik düzenlenmiş, forum yapılmış. Su için sonuna kadar mücadeleye, daha önce yaptıkları gibi işi sonuçlandırmadan peşini bırakmamaya karar vermişler.

İlk iş Sarıyer'in yeraltı haritasını bulmak olmuş. Görmüşler ki, su kaynakları alabildiğine zengin. Herkese yeter. Sorun eşit dağıtılmasında. Tarabya Oteli'ne, lüks villalara tonlarca su verilirken, gecekondulara tankeri bile çok görmekte.

Yüzlerce ev gezilmiş, toplantılar yapılmış. Su sorunundan başlayıp birlik sorunu, eşitlik sorunu tartışılmış. Tanker başında yapılan tartışmaların birliği bozması engellenmiş. Asfaltı olan mahalle, olmayan için sokağa çıkması gerektiğinin farkına varmış. Her mahallede çoğunluğu kadınlardan oluşan komiteler seçilmiş. Komite üyeleri deneyimlerini şöyle anlatıyorlar:

"Benzeri toplantıları bir kaç yıl önce de yapıyorduk. Yine bir komite oluşturmuştuk. Belediye'ye gidildi. Söz alındı. Ancak suyumuz yine akmadı. Bu kez İSKİ'ye gittik. Borular geldi, su yine yok. Tapu vereceklerini bahane ettiler. Somut bir başarı elde edemeyince toplantılardan soğuduk, komite dağıldı. Halkevi su kampanyası açınca yeniden toparlandık. Erkekler önce 'sizin işiniz değil kadın başınıza' dediler. Aldırmadık. Şimdi birlikte gidiyoruz Belediye'nin önüne."

"İSKİ'de, Sarıyer Belediyesi'nde çalışan işçilerin bir bölümü burada oturuyor. Hem onlardan, hem de yetkililerden aldığımız bilgileri derledik. Asıl sorun pompa sorunu. Motopompun gücü yetersiz. Pompa otomatikten çıkarılıp, güçlendirilirse mahallelere su çıkabilecek"

Sorunu çözmek için bizzat devreye girmeleri gerektiğini gören Sarıyer'liler 4 bini aşkın imzalı bir dilekçeyle Sarıyer Belediyesi'ne gittiler. Çoğunluğu kadınlardan oluşan 500 kişi "Başkanla konuşmadan bir yere gitmeyiz" dediler. Çalışmalarının sonucunda oluşturdukları çözüm önerilerini ve dilekçeyi Başkana verdiler. Çıkarılacak suyun sağlıklı depolarda korunmasını, boruların yenilenmesini, motopompların takviyesini, genel çeşmelerin yapılmasını ve gelişmelerden sürekli bilgilendirilmelerini istediler.

Mahalle temsilcilerinden oluşan komite, önce Başkan'la görüştü. Mahallelerinin 20 yıl belki daha önce kurulduğunu, su sorunu nedeniyle Belediye'ye ve İSKİ'ye defalarca gittiklerini, akmayan suya fatura gönderildiğini anlattılar. Başkan "paramız yok" diyecek oldu. Dağevlerinde "Sucu Mehmet"in bile kuyu açtırarak buradan çıkan suyu bağlanan ince borularla yaklaşık 500 eve dağıttığı, bu "hizmete" karşılık para aldığı anlatıldı. Bir şahsın yaptığını Belediye neden yapamasındı? Sarıyer spora transfer edilen futbolculara ödenen para anımsatıldı. Kalender'de 7-8 vilaya su verebilmek için motorun nasıl olupta kesintisiz çalıştığı soruldu.

Belediye binası önüne biriken 500 kişi Başkanla konuşmak konusunda ısrarlıydı. Başkan topluluğa "Buraya niye geldiniz? İSKİ'ye gidin anlatın derdinizi" derken gecekondu halkı "sizi bizler seçtik, bizi temsil ediyorsunuz. Size gelmeyip kime gideceğiz? Eğer derdimizi İSKİ'ye anlatmamız gerekiyorsa, düşün önümüze birlikte gidelim" dedi. Başkanın "izinsiz yürüyüş olur, halkı kışkırttığımı söylerler" yanıtı kimseye inandırıcı gelmedi. Bunun üzerine Başkan, Bayrampaşa seçimlerinden sonra İSKİ'ye gitmeye, bu süre içinde de her mahallede yapılacak toplantılarda sorunları tespit edip, çözümleri birlikte üretmeye söz verdi.

Bu görüşmeden sonra belirli mahallelerde toplantılar yapılmaya başladı. Dağevleri sakinleri Başkan'dan bir "halk odası" yaptırma sözü aldı. Önümüzdeki günlerde halkla, İSKİ ve Belediye yetkililerinin katılacağı bir salon toplantısı yapılacak. Sarıyerliler Halkevi'yle birlikte ürettikleri çözümlerin yaşama geçebilmesi için yetkilileri zorlayacaklar.

Sarıyer Belediye Başkanı İhsan Yalçın'ın danışmanlarından Yetkin Aröz, "İSKİ suyu hakça bölüştürmüyor. Yöre halkıyla birlikte İSKİ'yi zorlayacağız. Boru hattını yenilemek, motopompla suyun basıncını yükseltmek çözüm olabilir. Artezyenler açıp sorunu yerinde çözmeyi de düşünüyoruz. Tabii su kirliliği de önemli" diyor.

Sarıyer'liler verilen sözlere artık ihtiyatla yaklaşıyorlar. "Su sorunu çözülse bile yol, okul.. daha pekçok sorun var. 'Komitelerimizi dağıtmayacağız" diyorlar. Sürecin başından beri onlarla birlikte olan Halkevi'ne giderek daha fazla sayıda Sarıyer'li sahip çıkıyor. ■

Ülfet Taylı

kediliyor. Doğru ve yakışır etkinlikleri yap, bakalım sonuç ne oluyor. Protesto ne kolaycı bir yol..

Hacı BektaşVeli, mezarından kalksa, bir bakınsa etrafına ve kendisine tapanları (!), ayak ucunda mum yakanları görse ne yapardı acaba. Bu ellerde, son yıllara kadar hiç böyle şeyler olmamıştı. Güzelim geleneklerimizi, aydın olgun tavrımızı kendi ellerimizle "münafık"lara terkediyoruz bir bir.

Yüzlerce yıllık coşkunun, beraberliğin ve dayanışmanın yoğurduğu insan sevgisi giderek muma dönüşüyor..

Sahi, biz ne yapıyoruz?

Tartışmaya devam

Bu yazı, derginizin bir önceki sayısındaki halkevlerine ait tartışma yazısının bir devamı. Ona bir ek..

Bazen, somut gelişimler konusunda özellikle düşüncelerimi belirtmedim. Etkilenmeden, tartışmalar sonucunda birçok çözümlemelerin üretilebilmesi için..

Koyunun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler. Ne yapalım, koyunlar ortaya çıkmadıkça benim gibi Abdurrahman Çelebiler de var olacaklar...

İnancım odur ki bu tartışmalara inatla devam etmeli ve kimilerinin taş koymalarına rağmen yine inatla pozitif iş üretmeli.

Unutmayalım, ölü gömücüler dün vardı, bugün de var, yarın da var olacaklar...

Soru: Halkevlerinde kalk borusu çalsa kalkacak kimse var mı?

Cevap: Vaaar

Soru: Peki, Boruyu kim çalacak?

Cevap: .... ■

İsmail Beşikçi:

"SHP KÜRT RAPORU ASLINDA DEVLETİN RESMİ RAPORUDUR"

Ertuğrul Kürkçü

Bu sayfalarda, derginin montajları matbaaya gelinceye kadar "İsmail Beşikçi" ile yapılmış bir röportaj vardı. Matbaa sahipleri 424 sayılı kararname kapsamına gireceği gerekçesiyle röportajı basamayacaklarını bildirdiler. Onlara diyecek bir sözümüz yok, ama bir kez daha görüldü ki; kararnameciler İsmail Beşikçi'nin düşüncelerinden, insanların düşüncelerini özgürce ifade etmelerinden korkuyorlar.

bir şekilde uygulanmaya başlandı. Örneğin güve... güçleri köye ... cuklar ...

şuura kavuşur, ... duygu gelişir ... Herhalde böyle olur. Bu bakımdan bu bölgelerde kapitalist gelişmeyi hızlandırmamak ge-

rekir. İşte gerektiği gibi yollar yapılmamalıdır, okuma-yaz... olmalıdır, fabrika- ... masın.

... koparıyor. ... olup biten herşeyi ... etkiliyor. Kuzey ....'da olan

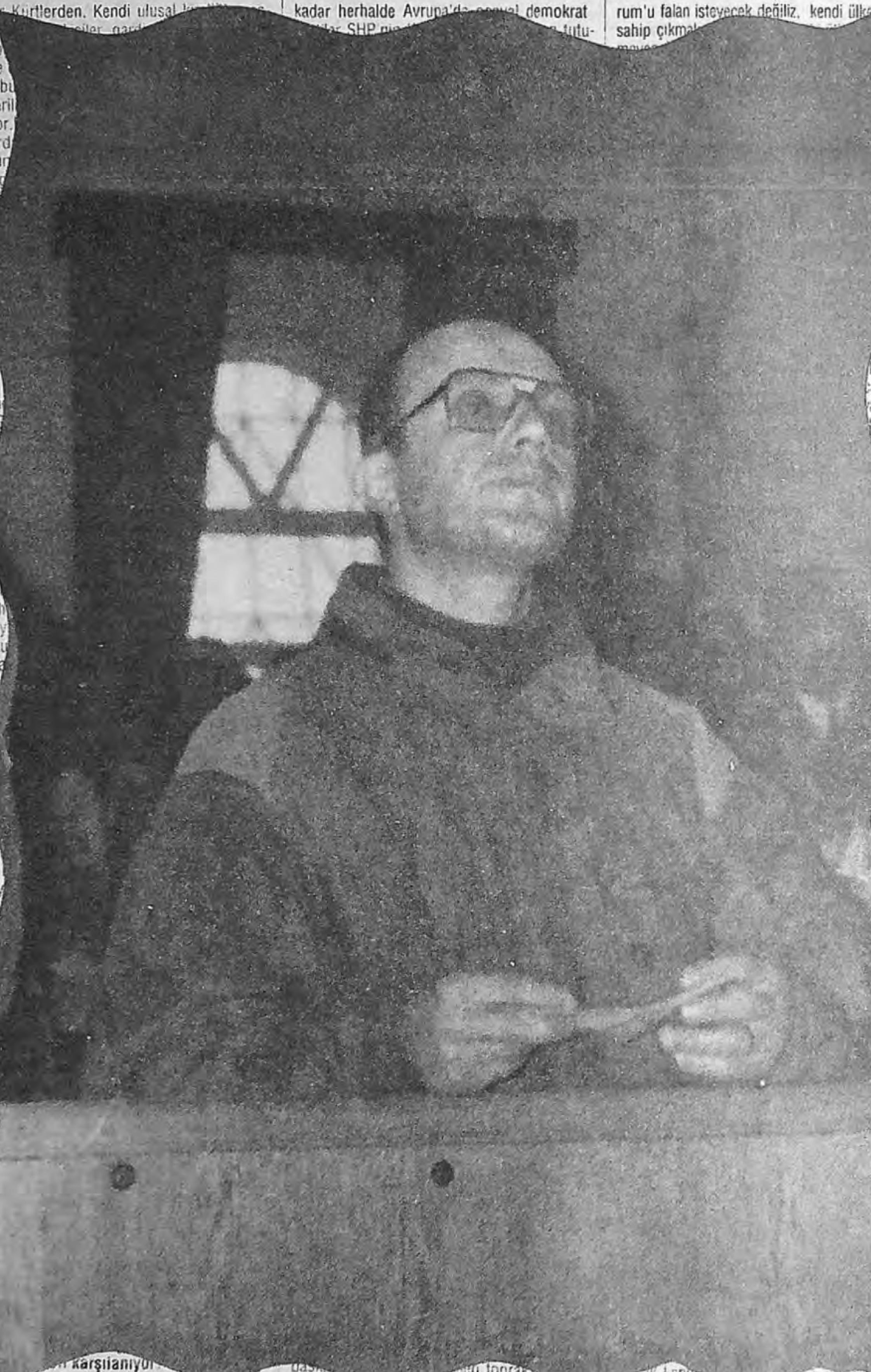
herşey Güney .... etkiliyor. Örneğin ... da öyle ... bası- ...

... insanlar da göç ettikleri ... lerde ... vasıfsız, en sıradan işlerle karşılaşıyorlar. Örneğin cezaevlerinde gardiyanların büyük bir kısmı ...., hatta işkence yapan gardi-

yan... Kürtlerden. Kendi ulusal ...

kadar herhalde Avrupa'da ... demokrat

rum'u falan isteyecek değiliz, kendi ülkemize sahip çıkma...

... karşılanıyor ... şimdiye kadar, yani bu rapor öncesine

... toprak ... ruz"u, ben ... kavrıyorum. "Biz elbette çö-

... kendi ... yorsunuz. He-sap kitap yapıyorsunuz ve bakıyorsunuz ki,

sizden istenenler ve sizin olanaklarınız arasında ... arsa.

lerde bu işleniyordu. ... ayında oluşan olaylar bu bakımdan da çok önemli, son

derece anlamlı. Devletin bu propaganda ... aşılabil...

... politikası? Bu politika Ortadoğu'da kimlerin politikasını üretiyor. İngiliz emperyalizminin

bu konuda çıkarı ne? Ve bir de 1917 Devrimi Kürt sorununa ... yaklaşmış? ...

... bana ... ederim.■

"TEK'te Bir Tür Özelleştirme

KARANLIKTA KALABİLİRSİNİZ

Ülfet Taylı

TEK Anadolu Yakası'nın "Aktaşlaştırılması" enerji işçilerini ayağa kaldırdı. İşçiler özelleştirmenin bir başka görüntüsü olan bu değişikliği reddediyorlar. "Halktan kesilen vergilerle, enerji işçilerinin emeğiyle yaratılan milyarlarca liralık değer, Aktaş AŞ patronlarının talanına sunuluyor" diyen işçiler, 10 Ağustos'ta topluca istifa ettiler. Aynı gün saat 18.00'de gerçekleştirilen protesto gösterisine çeşitli işyerlerinden bini aşkın enerji işçisi katıldı. Enerji işçilerinin protestosu farklı bir görünümde de gündeme getirilse özelleştirme politikasına karşı ilk aktif tavır alış. 1 Eylül'e kadar sendika ile Bakanlık arasında işçilerin de benimseyecekleri bir anlaşma zemini sağlanamazsa İstanbul Anadolu Yakası'nda elektrik dağıtımı ciddi sorunlarla karşı karşıya kalacak.

Özelleştirme Mi? Değil Mi?

TEK özellikle son yıllarda büyük zararları ve yatırımları finanse etmeye dönük yüksek fiyat politikası uyguluyor. Bu politika sonucunda son 8 yılda elektiğin kilovatsaatine yaklaşık 15 kat zam yapıldı. Türkiye Japonya dışında elektriği en pahalı satan ülke. Buna karşın karlı santrallerin iç borçlanma aracı olarak fonlara devri, yurtdışından pahalı krediler alınması vb nedenlerle TEK'in sürekli zarar eder konumda bulunması özelleştirmenin gerekçesini oluşturuyor.

Türkiye'de elektrik üretimini gerçekleştiren iki kuruluş daha var. Çukurova Elektrik ve Kepez. Elektrik üretiminin yaklaşık yüzde 3.5'uğunu gerçekleştiren bu iki şirketin karı TEK'in elektriğe yaptığı zamma bağlı olarak sürekli yükseliyor. Çukurova Elektrik son 6 yılda 13 kat büyürken, Kepez 14 kat büyüdü.TEK'in milyarlar kazandırdığı ayrıcalıklı kuruluşlara şimdi bir yenisi ekleniyor: AKTAŞ.

1984 yılında çıkarılan yasaya dayanarak 30 Mart tarihinde imzalanan sözleşme ile "İstanbul Anadolu yakasında mülkiyeti TEK'e ait elektrik dağıtım tesislerinin işletme ve ticaret hakkı" Aktaş AŞ'ye 30 yıllığına verildi hem de ihaleye bile çıkarılmaksızın. Aktaş şirketinin aldığı ihaleler nedeniyle TEK'ten yüklü miktarda alacağı olduğu ve bunun "Aktaşlaştırmada" rol oynadığı belirtiliyor. (Tes-İş Dergisi Sayı: 17)

AKTAŞ'ın enerji işçileri tarafından da bilinen sicili hayli kabarık. "İnşaat şirketi" olarak girdiği ihalelerde; hakkında defalarca 'yolsuzluk' soruşturması açılmış. Çift bordro yapıp devlete ayrı, çalışana ayrı ücret göstermekten, sigortasız işçi çalıştırmaya kadar işçileri doğrudan ilgilendiren "faaliyetleri" enerji işçilerini 'Aktaşlaştırma' sonrası olabilecekler konusunda uyarıyor.

Bakanlık yetkilileri devir işleminin özelleştirme olmadığı konusunda ısrarlılar. Ancak mal varlığı 70-80 milyar doları bulan TEK'in özelleştirilmesinin ancak parça parça gerçekleştirilebileceği, İstanbul Anadolu Yakası'nın da diğer özelleştirmeler bakımından örnek oluşturacağı açık. Prof. Dr. Burhan Şenatalar EMO tarafından düzenlenen bir panelde bunu vurguluyor:

"Bir Aktaş'laştırma olayıyla karşı karşıyayız. 30 yıllığına veya 99 yıllığına bir yeri özel teşebbüse verdiğiniz zaman bunun adı özelleştirmedir. Bütünüyle yetkileri özel teşebbüse verdiğinizde özelleştirmenin varyantıdır. Bir yöntemidir. Elektrik doğal tekeldir. Yani aynı mahalleye, aynı sokağa 5 firma birden hizmet veremez. Tek firma olması zorunludur. Doğal tekel piyasasında özel teşebbüs kâr maksimizasyonu amacıyla hareket ederse çok aşırı bir fiat uygular. Bütün ülkelerde doğal tekel olan alanlarda devlet firmalarının üretimde veya faaliyette bulunmasının anlamı budur"

Başta Elektrik Mühendisleri Odası olmak üzere diğer mimar ve mühendis odaları da benzer bir yaklaşım içindeler. Yaptıkları basın açıklamasıyla uygulamanın durdurulmasını istediler ve sözleşmenin OTİM'de yapılan imza töreninde eline ulaştırılmak üzere Bakan'a telgraf çektiler. Telgrafta "Elektrik enerjisi doğası gereği üretildiği anda tüketilmesi zorunludur. Bu nedenle üretim ve tüketimin birlikte planlanması gereklidir. Plansız girişimler, ölü yatırımlara yol açacağından elektrik enerjisinin tek elden yönetimi, dışa bağımlılıktan kurtulunması açısından da gerekli görüldüğünden TEK'in özel sektöre verilmesini protesto ediyoruz" denildi. Ayrıca konuyla ilgili olarak Mayıs ayı içerisinde yürütmenin durdurulması ve iptali için dava açıldı.

Enerji işçilerinin üye oldukları sendika ise farklı bir tutum içinde. Geçtiğimiz yıl yapılan genel kurulda "Satıyorlar... Türk milletinin vergileriyle kurulan KİT'leri satı-

Kadıköy'de 10Ağustos'ta gerçekleştirilen protesto gösterisinde TEK işçileri "halkımızı TEK'in özelleştirilmesine karşı çıkmaya çağırıyoruz" yazılı pankart taşıdılar, döviz, bildiri ve çiçekleriyle yürüyüşe geçtiler. Polis, döverek, tekmeleyerek, sürükleyerek 14 işçiyi gözaltına aldı.

yorlar. Şimdi herkese ilan ediyorum: Bizleri yollara döktürmesinler. Yönetim Kurulu, ne olursa olsun hadisenin üzerine gidecek" diyen Tes-İş Genel Başkanı Faruk Barut ve genel merkez yönetimi devir işlemine karşı çıkmak bir yana 45 milyar tutarındaki TEK hisselerinden pay alma yoluna gitti. (Yüzde 10) Yani bir yandan 120 bin işçinin bu sendikaya ödediği aidat geliri özel sektörün cebine girecek, bir yandan da enerji işçilerine toplu sözleşme mücadelelerinde geri adım attırmak "kolaylaşacak". Ne de olsa patron aynı zamanda kendi sendikaları! Bir taşla üç kuş diye herhalde buna denir.

Genel kurulda "bizi yollara döktürmesinler" diyen genel başkanla görüşemedik. Ancak Tes-İş Genel Başkan Yardımcısı Mahmut Özonur, bu işten işçilerin kârlı çıkacaklarını, ancak nedense bunu işçilerin bir türlü anlayamadıklarını söylüyor ve ekliyor "Özelleştirmeye karşı çıksak n'olurki. İşte Petrol-İş karşı çıktı ama birşey elde edemedi. Devlete kafa tutacak kadar geri zekalı mıyız? Bu halde bir tek uzlaşma yolu kalıyor"

TEK işçileri böyle düşünmüyor. Genel merkeze karşı olan-olmayan, sınıf ve kitle sendikacılığına inanan-inanmayan işçiler özelleştirmeye karşı bir araya geldi. TEK Anadolu Yakası'nda çalışan 880 işçinin toplu istifası da bunun göstergesi oldu. TEK işçilerinin iş kazalarında birlikte tavır almalarına, üretimden gelen güçlerini kullanmalarına yol açan örgütlülükleri yine devrede. İstanbul Şube'ye bağlı işyerlerinin bir kısmında oluşan bir kısmında da oluşturulması girişimleri süren işyeri komite ve konseyleri son sözü söyleyecek. "1 Eylül'den itibaren üretim tamamen durabilir" diyor Ümraniye TEK şebeke temsilcisi ve ekliyor:

"Amaç sendikal örgütlülüğümüzü dağıtmak, işgüvenliğimizi yok etmek. Emeğe kindar bir mantıkla karşı karşıyayız. Aktaş firması TEK'ten yolsuzlukla, sigortasız işçi çalıştırarak kazandığı paralarla TEK'i alıyor hem de ihaleye bile çıkarılmadan.Daha az işçiyle, daha çok kâr elde etmek isteyecek. Yani işgüvenliğimiz yok olacak. Ayrıca emekli olduğumuzda askerlikte geçen sürenin kıdeme sayılıp sayılmayacağı belirsizlik taşıyor. Kazanılmış hakkımızı yitirmemiz sözkonusu. Biz olmadan üretim yapamazlar. Kablo arızalarsa nasıl manevra yapılacağını biz biliriz. 1 Eylül'de üretim durursa sorumlusu iktidar ve onun politikalarına göz yumanlar olacak" ■

Özelleştirme ve Sendikalar

Özelleştirme kampanyaları yalnızca ülkemizde değil, tüm dünyada, yeni muhafazakâr karşı devrim denilen oluşumun önemli bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Yeni muhafazakâr karşı devrim gibi özelleştirme kampanyaları da, esas olarak, 70'li yıllarda patlak vermiş ve bir türlü üstesinden gelinememiş olan genel ekonomik bunalıma ve bu bunalımın ulusal ekonomiler üzerindeki uzantılarına çözüm getirme gerekçesine dayandırılmaktadır.

Gerçekte, bunalımın asıl nedeni, uluslararası ekonomik ilişkilerin ve ulusal ekonomilerin işleyişinin adaletli bir temel üzerine oturtulamamış olmasıdır. 2.Dünya Savaşı sonrası dönemde; başlıca sanayileşmiş ülkelerde sosyal devlet ilkeleri doğrultusunda gerçekleştirilmiş olan kurumların ve politikaların sonucu olarak atılan sosyal adaletçi çözümlerin ve yapılanmaların önemi elbette ki yadsınamaz. Ancak, bütün bu gelişmelere rağmen, yeryüzünde yoksul ve zengin ülkeler arasındaki uçurumun derinleşmesi devam etmekte ve pek çok ülkede, 19. yüzyıla özgü sömürü ve adaletsizliğe dayalı ilişkiler, günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir.

Bunalımın kaynağı, ekonomik sosyal ilişkilerdeki adaletsizlik olmasına karşın; günümüzde bunalıma çözüm bulma gerekçesiyle ortaya atılan modeller ve reçeteler, mevcut adaletsizliği daha da artırma noktasında birleşmektedirler. IMF gibi güç odaklarınca dayatılan önlemlerin özü, temsil ettikleri çevrelerin çıkarlarının önceliği esasına dayandığından; bunalıma çözüm bulmaktan çok, bunalımın yükünü olabildiğince daha yoksul ve daha güçsüz olanların sırtına yüklemekten ibarettir.

Özelleştirme kampanyalarının asıl amacı da budur; yani, yoksulu daha yoksul yapan süreci daha da hızlandırmaktan ibarettir. Çünkü, bu kadar kötü yönetilmelerine ve işletilmelerine karşın, kamu işletmelerinin yoksul kitleler ve çalışan yığınlar açısından taşıdığı ve bugüne kadar ki hatalı uygulamalar içinde bile kanıtlanmış olan avantajları, özel işletmelerde sağlama olanağı yoktur.

Kamu işletmelerinin yoksul kitleler ve çalışanlar açısından taşıdığı avantajları şöyle özetleyebiliriz:

I Kamu işletmeleri kârın belli kişilerin değil, toplumun tümünün malı haline dönüşmesinin temelini sağlar. Böylece, kârın adil dağılımını sağlayacak mekanizmaların işlemesi ölçüsünde gelir dağılımında yoksul kitlelerin lehine düzelmeler sağlanması kolaylaşır.

I Kârın toplumsallaşması, bir anlamda kârın ortadan kalkması anlamına gelen sonuçlara da varabilir. Bu yüzden meydana gelecek maliyet düşüşü, fiatlarda yansımalarını göstereceği için, geniş yoksul kitlelerin lehine sonuçlar verir. Bütün aksak yönlerine karşın, geniş halk kitlelerinin gereksinimlerini karşılamada ülkemizde, Sümerbank gibi geniş kitlelerin gereksinimlerine yönelik mal üreten kamusal teşekküllerin oynamış olduğu olumlu rol, bu çerçevede açıklanabilir.

I Genellikle yayılmak istenen propagandanın aksine, ekonomide kamusal işletmelerin varlığı ve ağırlığı demokrasi için bir güvencedir. Demokrasi için serbest rekabet piyasasının ve özel mülkiyete dayalı ekonomik işleyişin alternatifi olmayan bir temeliymiş gibi takdim edilmek istenir. Oysa, mezarlıklara kadar her şeyin özel sektöre devredilmiş olduğu Şili'de son yılların en kötü diktatörlüklerinden birisinin kurulmuş olduğunun bilinmesi bile bu tür savların yanlışlığını göstermek açısından yeterli olmalıdır. Aslında, demokrasiye yönelik en büyük tehlike ekonomik gücün adaletsiz dağılımıdır. Bunun da kaynağı özel mülkiyete dayalı ekonomik işleyiştir

I Kamu işletmelerinden sorumlu olan siyasal iktidarın demokratik denetlme açık olması sağlandıkça, çalışanların sorunlarına kulak kabartması zorunluğu doğar. Bu nedenledir ki bizde olduğu gibi genellikle her yerde, kamu kesimi, çalışma koşullarının düzeltilmesi gibi sosyal politika önlemleri açısından öncü rol oynamıştır.

Bu ve benzeri nedenler dolayısıyladır ki günümüzde özelleştirme kampanyaları karşısında en açık ve güçlü muhalefetin sendikalardan kaynaklandığı görülmektedir. Özellikle başlıca Batı ülkelerinin sendikaları ve başta ETUC olmak üzere önde gelen uluslararası sendika merkezleri; özelleştirme de dahil olmak üzere, yeni muhafazakâr önlemler karşısında açık tavır almışlardır.

Ülkemizde, özelleştirmeyi bir baskın hareketi gibi gündeme getirmiş olan çevreler, sendikalardan doğması muhtemel tepkileri önlemek için oldukça etkili bir yol bulmuşlardır. Bunun ilk örneği olarak Enerji işkolunda özelleştirilecek işletmelerin hisse senetlerinin bir bölümünün işçilere satılmasına dair eğilimleri görmekteyiz. Bu projeler, özünde işçilerin önüne atılmış bir sus payı olarak görmek yanlış olmayacaktır.

Eğer işçiler ve sendikalar ekonomik işletmeler üzerinde etkin olmak istiyorlarsa, öncelikle yapmaları gereken, kamuya ait işletmelerin demokratik ve katılımcı bir yönetime kavuşmalarını sağlamalarıdır. Bu etkinliği ve kârın kullanımını ve dağılımını etkilemeyi özelleştirme sayesinde sağlamayı ummak yanlışlığı çok kısa zamanda ortaya çıkabilecek bir hayaldir. Adeta fizikteki yer çekimi yasası gibi önüne geçilmez bir yer çekimini yasasının hüküm sürdüğü ekonomik yaşamda, yoksul kesimlerin sahip olacakları hisse senetlerinin dönüp dolaşıp gene büyük sermayeye transferi nasıl önlenebilir? Bu konuda yaşanmış olan, tasarruf bonolarının vadesinden önce düşük fiatla satılması uygulamaları unutulmamalıdır.

Sendikalar, daha fazla gecikmeden bu gidişe dur diyebilmelidirler. "Devletten alıp, halka verme" veya "devletten alıp, işçiye verme" adı altında yapılanın, gerçekte, tüm halka ait olması gereken devlet işletmelerinin yerli ve özellikle yabancı çıkar çevrelerine sunulması olduğu görülmelidir. ■

Sağlık Emekçilerinden Döner Sermayeye Tavır

Memur eylemlerinin ardından sürgünler yaşanıyor. Çeşitli illerden 23 doktor sürgünlerden payını alırken, aralarında eczacı, hemşire, teknisyen, hastabakıcı, müstahdemin bulunduğu 17 kişi açığa alındı, 1 hemşire sürüldü, 11 kişiye maaştan kesme cezası verildi. Maliye İşkolunda da sürülen memur sayısı 5. Sürgünler Şişli Hastanesi, İl Sağlık Müdürlüğü önünde gerçekleştirilen gösteriler ve Sirkeci postanesindeki telgraf eylemiyle protesto edildi.

Eylemlerin değerlendirilmesi, örgütlenme çabaları sürmekle birlikte, eylemlere katılan memur kitlesinin büyük bir kısmında dağınıklık gözleniyor. Sürgünlere karşı kitlesel ve aktif tavır alınamaması da bunun göstergesi.

Daha örgütlü görünen sağlık ışkolunda öne çıkan, çalışanlara döner sermayeden pay verilmesini öngören 375 sayılı kanun hükmündeki kararnamenin uygulaması ve ardından gelecek sağlık sorunlarını çözme iddiasındaki genel sağlık sigortası. Büyük ölçüde sağlık hizmetlerinden yararlananların ödediği ücretlerden sağlanan döner sermaye gelirlerinden Nisan ayından bu yana hastane personeli pay alıyor. Başlangıçta ücretlerin biraz olsun yükselmesini sağlayacak gibi görünen uygulamanın olumsuzluktan kısa sürede açığa çıktı. Dağıtılan payların son derece eşitsiz olması (sözgelimi şeflerin primleri 1 milyona kadar çıkabiliyorken, asistanlar 350 bin, personel kimi zaman 100 bin lira alabiliyor) bir yana sağlık hizmetlerinden yararlananlarla çalışanları karşı karşıya getirmesi, uzun dönemde sağlık hizmetlerinin pahalılaşması sonucunu doğurması tepkilere yol açıyor. Döner sermaye uygulamasının ardından gelecek sağlık hizmetleri temel yasası, genel sağlık hizmetleri uygulamaları da iktidarın insan sağlığını hiçe sayan, sağlık hizmetlerini ticari bir mantıkla ele alan anlayışının parçaları. Sağlık emekçilerinin döner sermaye uygulamasından başlayarak yerleştirilmeye çalışılan sağlık politikasına karşı tavır almaları, grevli toplu sözleşmeli sendikaya giden yolu kısaltacak gibi görünüyor.

Çelik-İş'e Mahkeme Kazığı

Bakanlık bilgisayarından iş kolu baraj oranları akmaya başladığında , Çelik-İş Sendikası Başkanı Metin Türker tesadüfen oradaydı.Şöyle bir baktı kağıtlara. Sendikasının karşısında yüzde 11.42 rakamını gördü rahatladı.Bu olayın üzerinden bir ay bile geçmeden Çalışma Bakanlığı baraj oranlarını resmi olarak ilan etti.Çelik-İş yüzde 9.54'lük bir rakamla barajın altına düşürülmüştü.Sözünü esirgemeyen Metin Türker, Çalışma Bakanı İmren Aykut'a "sahtekar" dedi.Haklıydı da gözleriyle görmüştü yüzde 11.42 rakamını. Son bir yıl içinde iktidarın grev erteleme , grev durdurma ve korsan toplusözleşme bağıtlama gibi çelmeleriyle karşılaşan Çelik-İş , bütün bu engelleri Karabük ve İskenderun işçilerinin kararlı mücadelesiyle aşmasını bilmişti.Baraj oyunu ise , ANAP iktidarının ve sermayenin Çelik-İş'e yönelik kesin imha amaçlı bir saldırıya geçtiğinin açık işaretiydi. Çelik-İş yöneticileri bir yol ayrımındaydı artık. Ya sinip mahkeme prosedürünün malum işleriyle uğraşarak , sendikacılık geleneğine uygun klasik çözüm arayışlarıyla meşgul olacaklar ya da yeni keşfetmeye başladıkları yolu ; işçileri seferber ederek saldırıyı bertaraf etme yolunu tutacaklardı.Bu kritik karar anında Çelik-İş yöneticileri ilk yolda karar kıldılar."Yukarıdan" çeşitli telkinler de gelmiyor değildi; "Susun, olayı ne kadar büyütürseniz, Bakanla ne kadar zıtlaşmaya girerseniz , mahkeme o kadar zorlaşır, Metin Türker sağda solda Bakana "sahtekar" demeyi sürdürüyor, sussun" Metin Türker sustu. Sadece kendisi susmakla kalmadı, Bakanlığın saldırısına tepki duyan işçilere de "Sükunet" telkin edildi. Mahkemede herşey çözüme kavuşacaktı. İşçilere "Mahkemeyi bekleyin" denildi. Sendika öylesine geri çekilmişti ki, yanlış anlaşılır diye duruşmalara bile yöneticiler katılmıyor , malum ilişkilerle sonuç alınacağına inanılıyordu. 23 Ağustos günü mahkeme kararını açıkladı. Çelik-İş'in yüzde 10'luk yetki barajının altına düştüğü kesinlik kazandı. *Güvenilen "koridorlara" kar yağmıştı işte. "Dağ" ise olanca heybetiyle Karabük ve İskenderun'da biraz şaşkın, olduğu yerde bekliyordu.* Sendikacılar için bu zor durum karşısında işçilere sığınmaktan ve yine onlara güven duymaktan başka bir yol kalmamıştı. Ha bir de Yargıtay. Bir ile üç ay içinde sonuç alınacağı beklenen Yargıtay turu da başlatıldı.

Çalışma Bakanı İmren Aykut resmi davetli olarak gittiği Avustralya'da , şimdi çok daha memnun bir halde temaslarını sürdürüyor olmalıydı. Otomobil-İş , Özdemir-İş ve Çelik-İş 'in ortak tavrıyla , bu yıl karşı karşıya kalan MESS yöneticileri kendilerini çok daha rahat hissediyorlardı. Karabük ve İskenderun'a 6 ay önce şube açan ve iktidarın koltuk altına sığınarak sendikacılıktan geçimini sürdüren Türk-Metal yöneticileri, şimdi aç bir akbaba gibi işçilerin üzerine çullanmayı hesaplıyordu.

Baraj Değil Bataklık

Milli tipte , her iş kolunda, tek ve kabarık üyeli sendikalar tesis etmek amacıyla 1983'te çıkartılan yüzde 10'luk yetki barajının işçi mücadelesi ve devletten bağımsız sendikacılık açısından , baraj değil de bir bataklık olduğu, Çelik-İş örneğinde ispatlandı.Bir iş kolunda kaç işçinin olduğunu, sendikanın ne kadar üyesi bulunduğunu açıklamak bakanlığın elinde. Sermayenin çıkarlarını her daim gözetmenin yanısıra, işveren olarak da "endüstriyel ilişkilerde" taraf olan bir Bakanlığın insafına kalmış herşey . Nitekim, Türk-İş içinde Bakanlığın ihsanıyla barajın hemen üzerinde oturan bir çok sendikanın olduğunu biliyoruz . Böyle olunca sadece yetki barajını değil, sendikacıların nereye kadar "gakguk" yapacağını da iktidar belirleyebiliyor.

Şevket Yılmaz Şevkatini Neden Esirgedi

Çelik-İş sendikasının son bir yıllık süreci , çeşitli deneylerle dolu. Bunlardan biri de sendikacıların Bizans entrikalarını tarih bilgilerinin eksikliklerine rağmen nasıl özümsedikleri ve başarıyla nasıl uyguladıklarını göstermesi bakımından ilginçtir . *Şimdi kısaca anlatacağımız olayda başlıca rolleri ANAP bakanlarının yoğun çabalarıyla Ereğli Demir-Çelik'i hanesine yazan gerici Türk-Metal, tasvirine gerek kalmadan tanıyabileceğiniz kadar meşhur olan Türk-İş başkanı Şevket Yılmaz ve Karabük-İskenderun grevlerinde gösterdikleri performansla iktidarın ve sermayenin şimşeklerini üzerine çeken Çelik-İş yöneticileri paylaşıyor.* Çelik-İş, Karabük - iskenderun grevlerini başarıyla tamamladıktan sonra, metal işçilerinin yoğun ilgisiyle karşı karşıya kalır. İşkolundaki işçileri bünyesinde toplamak için de önündeki en büyük engel iktidar destekli Türk-Metaldir. Gözünü , Türk-İş Genel Başkanlığı hırsı bürümüş Türk-Metal Başkanı Mustafa Özbek'le Şevket Yılmaz'ın arası açıktır. Çelik-İş Şevket'i kullanarak Türk-İş'e üye olmaya ve Türk-İş koruması altında Türk-Metali eritmeye isteklidir. Kuşkusuz , sadece metal işçilerine karşı değil izlediği politikalarla tüm işçilere ihanet içinde olan Türk-Metal'in zayıflatılması projesi işçiler için olumlu olacaktı.Kendisine uzatılan eli , dirseğinden yakalar Şevket.Söz verir.Çelik-İş , yapılacak bir tüzük değişikliği ile Türk-İş'e alınacaktır.Elinde Çelik-İş kartıyla dolaşan Şevket'in önünde Türk Metal kolayca secdeye gelir. 1989 Türk-İş kongresinde, teşkilatın "ılımlı" sağcısından gericisine uzanan bir birliği kolayca tesis eden bu kamplaşmada kuşkusuz Cumhuriyet gazetesinin "sosyal demokrat muhalefet" pohpohlaması da rol oynar. Bir Çelik-İş yöneticisi "biz Şevket'i kullanmak istedik, sonuçta o bizi kullandı" diyor. Körle yatan şaşı kalkarmış. İktidarın Çelik-İş'i imhaya çalıştığı şu günlerde Şevket Yılmaz'dan ve Türk-İş'den tıs çıkmıyor. Şevket Yılmaz'dan bu tarihsel ayıbın utancını duyması tabii ki beklenemez. Şimdi o Karabük ve İskenderun'u iktidarın da desteğiyle yutmaya hazırlanan Türk Metal'e bakarak tespih sallıyor olmalı. ■

Üniversitelerde Yeni Dönem

ANFİ KOMİTELERİNE DOĞRU

Kaan Özsaraç

Kitleselleşme 80 sonrası Demokratik Öğrenci Hareketinin en sık kullandığı terim haline gelmiştir. Çok sık kullanılan her terimin başına geldiği gibi bu terim de birçok anlam kaybına uğramıştır. Neyin ya da kimlerin kitleselleşeceği, kitleselleşmenin nasıl bir şey olduğu ve nasıl yaratılacağı, yazılan bunca yazıya, söylenen bunca söze rağmen bir türlü berraklaşamamıştır. Ortaklaşılan tek nokta kitleselleşmenin iyi bir şey olduğudur.

Aslında istenilen en geniş kitlenin politika yapmasını yani, mücadeleye doğrudan katılımını sağlayabilmektir. Kuşkusuz bugün böyle bir durumdan bahsetmek mümkün değildir. Ancak bu konuda kafa yoran birçok grubun, böylesi bir kitlesel mücadeleyi, onun örgütlülüklerini ve ilişki biçimlerini bugünden tasavvur etmekte gösterdikleri yetersizlikleriyle bu olumsuz durum üzerinde dolaylı da olsa sorumlulukları vardır. En geniş öğrenci kitlesinin politika yapması ile üretilen politikaların en geniş öğrenci kitlesi tarafından benimsenmesi arasındaki ilişkiyi kavramış olmak buna uygun örgütlülükleri ve yaklaşım biçimlerini bugünden yaratmayı, yeşertmeyi gerektirir.

Ufku Daraltmayalım

Kitleselleşmeyi, "Gençliğin Devrimci Eyleminin Birliği" olarak tanımlayanlar için ise öğrenci gençlik hareketinin 20-25 yıllık tarihi, zengin teorik-pratik deneyimlerle doludur. Ve bu birikim günümüze de ışık tutmaktadır.

Tüm bir üniversite yaşamı örgütlemek için büyük düşünmek gerekir. Küçük çıkar hesaplarıyla, birbiriyle didişen farklı gruplar öğrenci hareketinin ufkunu daraltmak yerine geçmiş deneyimlerine göz atmalı, eğer kendi geçmişlerinde başarılı örnekler bulamıyorlarsa başkalarının somut önerilerine kulak kabartmalıdırlar.

Bugün artık demokratik öğrenci hareketi ile en geniş öğrenci kitlesi arasındaki ilişki biçimi bir monolog olmaktan çıkarılmalıdır. Çünkü bu ilişki biçimi mücadeleye pasif destek ve onay veren geniş öğrenci kitlesinin depolitizasyonunun bir başka düzeyde devam etmesine sebep olmakta ve kitlenin niteliksel bir sıçrama yapmasına engel olmaktadır. Diğer bir yönüyle de devrimci öğrencilerin süreçteki eksikliklerini kavramalarını ve kendilerini geliştirmelerini aksatmaktadır.

Anfi Komiteleri işte tam da bu sorunların kördüğüm olduğu noktada birçok açılım sunmaktadır. Anfi Komiteleri bir yönüyle demokratik öğrenci hareketinin militan eyleminin kendisini ifade edebilmesi için olanaklar sunmakla kalmaz,

"Biz kurduk, katılan katılır" mantığıyla oluşturulmaması gereken anfi komiteleri, örgütlenme bilincinin geliştirilmesinde önemli bir adımdır

aynı zamanda öğrenci kitlesi için bir demokrasi ve siyasallaşma okulu olarak da işlev görmektedir.

Biz Kurduk Katılan Katılır Mantığına Yer Yok

Anfi Komiteleri hiç bir zaman "biz kurduk katılan katılır" mantığıyla oluşturulmamalıdır. En geri akademik-demokratik talepten,. devrimci demokratik taleplere kadar her me;şru zemin anfi komitelerinin oturtulması ve en geniş öğrenci kitlesinin örgütlenme bilincinin geliştirilmesi için kullanılmalıdır. Reformlar için gerçekleştirilen her ortak pratik dahi genel devrim perspektifinin, o özgül sorun ya da talep boyutunda kitlenin bilincinde şekillenmesine hizmet etmelidir. Kitlenin belli reformlar ya da iyileştirmeler adına geliştirdiği taleplerin genel sorunlarla ve perspektifle ilişkisini bizzat anfideki öğrencilerle yaşanan ortak bir pratikte onlara kavratmak, kazanılan iyileştirme ve mevzilerden de, genel devrim perspektifine ilişkin kuru ajitasyonlardan da çok daha önemli ve anlamlıdır. Ama hiçbir zaman anfi komitelerinin kısır akademik talepleri üstüne vazife edinmiş başvuru mekanizmalarına dönüşmesine izin verilmemelidir.

Anfi Komitelerinin bir diğer önemli yönü de devrimcilerin kendilerini doğrudan en geniş kitleye tanıtabildikleri bir zemin sağlamasıdır. Devrimciliğin ve militan mücadelenin kitlelere dalga dalga yayılabilmesi ve onları kavrayabilmesi için devrimci kimliğini ve devrimci öğrenci tipini "itici" olmaktan çıkarmak gerekmektedir. Geniş öğrenci kitlesi ağır yenilgi koşullarında kaybettiği özgüvenini, devrimcilerin onlara sunduğu ve davet ettiği yeni ve zengin, yüzü geleceğe dönük ilişki biçimlerinde ve örgütlülüklerde tekrar kazanacaktır. Bu ise sabırlı ve dikkatli bir çalışmayı gerektirmektedir. Demokrasi geleneğini ve kültürünü örgütlü hareket etmenin, söz söylemenin ve yetki kullanmanın coşkusunu gençliğe aktarmanın anfi komitelerinde mümkün olduğu bilinmelidir.

Örgütlenmenin Sürekliliği

Anfi Komiteleri hakkında ifade edilmesi gereken bir başka nokta bu örgütlenmelerin sürekliliğinin sağlanabilmesi sorunudur. Belli taleplerin ya da bir muhalefet dalgasının yükseldiği anlarda geçici bir temsil mekanizması olma, dalga düştüğünde ise işlevsiz kalma gibi bir form anfi komitelerinin doğasına ve tanımına aykırıdır. Komiteler belli bir ideolojik-pratik sürekliliğe sahip olmalıdır. Gelişmeleri ve yetkinleşmeleri sürekli bir temsil meşruluğu kazanmasına ve faşiz-

İki kurmay albay, iki kurmay yarbay, M.E.B. danışmanı ve hukuk müşavirinin oluşturduğu ihtisas komisyonuyla hazırlanan Y.Ö. Kanunu, yürürlüğe girdiği günden günümüze kadar 15 defa değişikliğe uğradı. Geçen eğitim dönemi başında da YÖK'te bazı değişikliklere gidilmesi düşünülerek, yeni 'üniversite yasası' tartışılmaya başlandı. İlk taslak olarak ortaya çıkan, Adnan Kahveci'nin Kemal Karhan ve Kemal Gürüz'e danışarak hazırladığı, mütevelli heyet sistemi olarak bilinen, 'Özgün Üniversite' yasa taslağı oldu.

Üniversite İçin Yasa Taslakları

Taslakta YÖK'e yönelik olarak, 'kendinden beklenen akademik denetleme ve planlama görevini yapamadığı, akademik yöneticilerin başarısının akademik olmayan kriterlerle ölçüldüğü, öğretim üyeliği mesleğini cazip olmaktan çıkardığı, üniversitelerin kendilerine kaynak yaratamadığı, yüksek öğretimin gerçekte paralı olmadığı' eleştirileri yapılırken, 'Türk üniversitelerinin Birleşik Krallık üniversitelerinden sonra Avrupanın en özerk üniversiteleri' olduğu ileri sürülüyor, 'üniversitelerimize idari ve mali esnekliklerin verilmesi ve bunların toplumun üretken kesimleriyle etkileşmeleri sağlanarak *müteşebbis üniversite* aşamasına geçilmesi' gerektiği savunuluyor.

Bu taslak, çok farklı kesimlerden, çok farklı tepkiler alıyordu.

Yüksek öğrenim kurumlarının, kendi bakanlığına bağlanmasını isteyen M.E. Bakanı Avni Akyol, YÖK'ün sadece denetleme ve koordinasyon görevini üstlenmesi gerektiğini savunuyordu. Bu anlamda, üniversitelere 'yeni üniversite yasası' hakkındaki görüşlerini sordu. Ama 28 üniversitenin yalnızca dördünden görüş alınabiliyordu. 1 Haziran 90 tarihinde Doğramacı'nın isteği üzerine bir araya gelen rektörler, Akyol'a gönderilmek üzere hazırladıkları ortak metinde, 'YÖK yasasında değişiklik yapılmasına gerek olmadığını' bildirdiler.

MEB'i Avni Akyol, 27 Haziran günü Ege Üniversitesi diploma töreninde yaptığı konuşmada 'Eğitimdeki sorunların çözümü için üzerime düşeni yapacağım. Yapamazsam giderim' diyordu.

Böylece, geçen dönem başlayan üniversite yasası tartışmalarından bir sonuç elde edilemiyordu.

Yeni Dönem Eski Sorunlar

İrtica Tehlikesi

Türban sorunu uzunca bir dönem üniversitelerin gündeminde yeraldı. Üniversite öğretim elemanlarından ilk ciddi tavır bu konuda oluşuyordu. Değişik üniversitelerden öğretim elemanları 'türbanı bir sembol olarak kullanan irticanın ülkede yerleşmesine karşı olduklarını' kamuoyuna açıklıyorlar ve bu konuda kampanya başlatıyorlardı. YÖK ise türban konusunu üniversitelere bırakarak, bu konudaki sorumluluğunu üzerinden atıyordu. Oysa gerici saldırıların ipuçları daha 1987'de 100. Yıl Üniversitesi'nde 'oruç tutmaması' nedeniyle Memet Şirin Tekin'in öldürülmesi olayında ortaya çıkıyordu. O tarihten günümüze birçok üniversitede aynı nedenle saldırılar yaşandı.

Şubat ayı sonunda birçok çevrede laik düşüncenin simgesi sayılan değerli insan Prof. Dr Muammer Aksoy öldürülüyordu.

Kayseri Erciyes Üniversitesi'nde yönetim bir makaleye abone olacak parayı bulamazken, üniversitenin ortasına cami yapılabiliyordu.

ODTÜ'de öğrencilerin eğitim binaları içinde namaz kılmaları yasaklanırken, diğer üniversite öğrencilerinin desteğiyle okul içinde eylem yapılıyordu. Sonuçta ODTÜ öğretim elemanlarının karşı çıkmalarına rağmen, Konya ANAP milletvekilinin ve YÖK temsilcisinin isteği üzerine, rektörlüğün altında bir mescit açılıyordu.

Yine aynı tarihlerde, Atatürk üniversite'nde yayımlanan Biokimya-1 kitabında, Türk-İslam sentezine dayalı bilim dışı etkenlerin olduğu ortaya çıkıyordu.

Başka bir olayda bu yılın başlarında Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde saptanıyordu.

Subay, polis, M.E. Bakanlığı, YÖK, TRT, Diyanet İşleri Başkanlığı, vb gibi kamu kurumlarında üst düzey görevli olan ve Türk İslam sentezcileri olduğu bilinen yüz kadar kişi doktora ve yüksek lisans öğrencisi olarak kayde90 dilmiş ve bir çoğu diplomalarını almışlardı.Üniversitelerin tatile girmesiyle biten bu gibi olayların, gelecek yıllarda da üniversitelerin gündeminde yerini koruyacağı anlaşılıyor.

Paralı Üniversite

11 Nisan 90'da resmi gazetede yayınlanan 418 sayılı K.H.K.'nın 39. maddesinde, 'öğrenci başına düşen cari giderlerin en az yüzde ellisi devlet tarafından, kalan bölümü ise öğrenci tarafından karşılanacak' deniliyordu.

Kararnameye göre, devlet öğrencinin yıllık maliyetinin yüzde ellisini ödeyecek, geriye kalan yüzde ellinin ne kadarını devletin, ne kadarını öğrencinin ödeyeceği her yıl bakanlar kurulu belirleyecektir. Eğer öğrenci istenen parayı ödeyemezse, devlete borçlanacak ve mezun olduktan sonra bu parayı 'faiziyle' ödeyecektir.

Bu sonuçla, maaşının yüzde 45'ini devlete vergi olarak veren işçi ve emekçilerin, çocuğunu üniversitede okutabilmesi için elini cebine atması gerekiyor. Yaşadığımız dönemde okul ve hastanelerin paralı olduğu düşünülürse, 'ödediğiniz her kuruş vergi, size yol, su, elektrik, okul ve hastane olarak geri dönecektir' mantığı ile toplanan vergilerin nereye harcandığının sorgulanması zorunludur.

SHP bu kararnameyi, Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesi ile mahkemeye vermiştir. 3 Eylül günü bu konuda verilecek karar, gelecek dönem için, üniversitelerin gündemini belirleyecektir.

Yukarıda saydığımız üniversitenin sorunları yanında, öğretim elemanlarının sosyal, hukuksal, ekonomik sorunlarının olduğu da biliniyor. Bu sorunları tartışmak ve çözüm önerisinde bulunmak gerekiyor. Bunu sağlayacak ortam üniversitelerde giderek oluşmaktadır.

İstanbul'da Üniversite ÖğretimÜyeleri Derneği (ÜÖÜD) kuruldu. ODTÜ'de öğretim elemanları, uzunca bir uğraştan sonra dernek kurmak için izin aldılar. Eylül ayında kuruluş başvurusunu yapacak olan ODTÜ öğretim elemanları, yeni döneme kurulan dernekleri ile başlayacaklarını umuyorlar. 1402 sayılı sıkıyönetim kanunu ile üniversitelerden atılan öğretim üyelerinin kurduğu, Öğretim Üyeleri Derneği (ÖÜD), öğretim üyelerinin okullarına dönmesiyle üniversite içi bir yapı kazanmış oldu.■

ODTÜ Arş.Gör.Nurettin Çalışkan

me karşı mücadele hattında kurumsallaşmasına bağlıdır. Ayrıca 'şimdiki yaşama' doğrudan ve devrimci bir muhalefeti hedeflediği gibi 'diğer yaşam'ın birçok güzelliğini de içinde yeşertebilmelidir. Kültürden sanata, spordan hatta yeni bir eğitim müfredatının hazırlanmasına kadar birçok çalışma alanı, geniş öğrenci kitlesinin aktif desteğiyle yeni bir toplum projesi hedefiyle ele alınmalıdır. Bütün sorun en geniş öğrenci kitlesinin birlikteliğinden doğacak olan enerjiyi ortaya çıkaracak kanalları açabilmek sorunudur.

Bugün üniversitelerde varolan Kürt öğrencileri, öğrenci derneklerinin pratiklerinden uzak durmaktadırlar. Bir anlamda farklı bir muhalefet alanı ve onun özneleri sürecin kısmen de olsa dışında kalmaktadır. Komiteler Kürt öğrencileri de içine alabilecek farklı alt komisyonlar oluşturarak zengin çalışma alanları yaratabilir. Bu tür alt komisyonlar bugünden tahmin edilemeyecek daha bir çok konuda öğrencilerin konuya ilişkin bakışlarının değerlendirilip, yeni bir biçim ve devrimci çerçeve ile tekrar yaşama döndürülmesinde önemli bir işlev göreceklerdir.

Yaşadığımız son günler özerk-demokratik üniversite mücadelesinin sıçrama kaydedebileceği bir zeminin oluştuğuna dair çok sayıda dinamiğin ortaya çıktığı bir dönemdir. Gecekondulardan işçilere, memurlardan küçük üreticilere tüm bir toplum eylemli ve örgütlü muhalefetle yeniden tanışmakta, kucaklaşmaktadır. Toplumsal muhalefetin bu yeniden uyanışında eylemli muhalefetin ve faşizme karşı meşru mücadele hattının en önünde yer alarak büyük pay sahibi olan demokratik öğrenci hareketinin daha gelişkin ve geniş birim örgütlenmeleri yaratma ve böylelikle toplumsal muhalefete yeni ufuklar açma yolunda da en ileride olması beklenmelidir.

Bugün artık anfilere daha cesur ama daha dikkatli, daha ısrarlı ama daha sabırlı girmenin vakti gelmiştir. Öğrenci gençlik hareketi muhalefeti örgütlemeli ve faşizme karşı mücadeleye kanalize etmelidir. ■

Kadınların Gözü Avrupa Mahkemesinde
159'a HAYIR

Filiz Koçali

Medeni Kanun'un "kadının çalışmasını koca iznine bağlayan 159. maddesi şu anda Anayasa Mahkemesi'nde görüşülüyor. Anayasa Mahkemesi eylül ayı içinde karar verecek. Ve bu karar sonucu kadınlar, ya eskisi gibi kocalarının yasal izni olmaksızın çalışamayacaklar, ya da artık çalışmak için kocalarından izin almaları gerekmeyecek. Bu nedenle İstanbul'da bir grup feminist kadın Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmek üzere bugüne kadar 2000 imza topladı.

159 Ne Diyor?

Medeni Kanunun "Evlenmenin Umumi Hükümleri" bölümünün "C" bendinde "Karının Meslek veya Sanatı" başlığı ile yer alan 159. madde şunları söylüyor:

"Karı koca mallarını idare için hangi usulü kabul etmiş olursa olsun karı, kocanın sarahaten veya zımmen müsaadesi ile bir iş veya san'at ile iştigal edebilir.

Kocanın izinden imtina etmesi halinde karı, kendisinin bir iş veya bir san'at ile iştigal etmesi birliğin veya bütün ailenin menfaati icabı olduğunu ispat ederse, bu izin, hakim tarafından verilebilir. Koca, karısını bir iş veya bir san'at ile iştigalden menettiği takdirde keyfiyet noter marifetiyle ilan edilmedikçe hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslara karşı hüküm ifade etmez."

Aslında Medeni Kanun'un 159. maddesi bugün ortaya çıkmadı. Ama bugün üzerine konuşuluyor olmasının nedeni İzmir'li türkücü bir kadın, Hatice Albayrak. Öykü şöyle; Hatice Albayrak türkü söyleyerek yaşamını sürdürüyor, evin geçimini sağlıyor. Kocası Mecit Albayrak ise işsiz. Evlilik bu ya, Hatice Albayrak kocasından boşanmak istiyor, boşannikahlı karısı... Ve yasalar da Hatice Albayrak gibi şarkıcılık, türkücülük yapan kadınların çalışabilmeleri için kocalarının açık izinlerinin olmasını şart koyuyor. Mecit Albayrak bu şart olan izni vermeyince Hatice Albayrak işsiz kalıyor. Çalışma izni alabilmek için İzmir Dördüncü Sulh Hukuk Mahkemesi'ne başvuruyor. Albayrak dava dilekçesinde 159. maddenin Anayasaya aykırı olduğunu da belirtiyor. Öyle ya, Anayasa "kadın erkek herkes eşittir" diyor. Ama, Hatice'nin çalışması için kocasının izni gerekirken, kocası çalışırken Hatice'den izin mizin almıyor. Neyse ki, yargıç Salih Dirik de Hatice Albayrak gibi düşünüyor ve bu maddenin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvuruyor...

"159. madde 'kadının meslek ve sanatı' diye başlıyor. Kocanın meslek ve sanatı tabii ki Medeni Kanun'la düzenlenmiyor. Öyle ya, kocanın hangi işi seçeceği yasalarla düzenlenirse 'ekmeğini taştan çıkaracak erkeğin' gururu incinmez mi?"

İstanbul'da kampanya yürüten kadınların İstanbul'da dağıttıkları bildiriden bazı bölümler şöyle:

"Ailede erkeğin reisliğiyle başlayarak kadını evliliğe mahkum eden, erkeğe tabi kılan tüm yasalara, geleneklere, uygulamalara karşı mücadele eden kadınlar olarak biz, Anayasa Mahkemesi'ne bu maddenin kaldırılması yönünde baskı yapabilecek tüm girişimleri destekliyor ama insan hakları ya da eşitlik gibi kavramların ötesinde, bu tür yasaların kadınların bir cins olarak ezilmesinde rol oynadıklarını hatırlatmak istiyoruz.

Her ne kadar Anayasa bizi erkeklerle "eşit" görse de, evlendiğimiz andan itibaren artık eşit olmadığımız çok açık! (...) mak üzere mahkemeye başvuruyor. Ama boşanmak istese de, artık onunla karıkoca gibi yaşamasa da yasalar önünde Mecit Albayrak'ın Kadınlar işlerini kocalarına onaylatmak zorunda bırakılıyor ve eğer koca karşı çıkarsa yaptığı işin ailenin yararına olduğunu kanıtlamak zorunda.

Biz bu hikayeyi çok iyi biliyoruz. Kadınlar evlilikle girdikleri ailede sürekli başkalarının hizmetini karşılıksız gören insanlar değil mi? Kocaya, çocuklara, yaşlılara boğaz tokluğuna bakan ve başkaları piyasada bu işleri para alarak yaparken sevgi uğruna sigortasız, emekliliksiz, 24 saatlik işgünü çalışan onlar değil mi? Üstelik tüm bunları yaparken dayağa, tecavüze, ikinci sınıf insan olmaya, sofradaki yerinin öküzden sonra değilse bile diğer erkeklerden sonra gelmesine, erkeğin bir uzantısı sayılmaya da tahammül göstermek zorunda değiller mi? Din, gelenekler, medeni yasa ve aslında herşey biz kadınların itaat etmesi, ses çıkarmadan katlanması, çok çalışması üzerine kurulu değil mi?

152. madde kocayı aile reisi yapıyor.

153. madde soyadımızı erkeğinkine uyduruyor.

154. madde kocayı bizim "hayat temsilciliğimize" atıyor.

155, 156, 157, 158. maddeler kadını "korumak" için kadına verdiği sorumlulukları her an geri alabileceğini hatırlatıyor (çünkü aklı ermez bir yaratıktır kadın!).

Ve nihayet 159. madde biz kadınları erkeklerden bağımsızlaştırabilecek en temel öğelerden birini, yani ekonomik bağımsızlığımızı elimizden almanın yollarına bakıyor.

Bütün bu cinsiyetçi yasalar yetmiyormuş gibi, hükümet şimdi de kanun hükmünde kararnamelerle, erkeğin reisliğini kutsayan bir aile anlayışını bize dayatmaya çalışıyor.

Bütün Cinsiyetçi Yasa ve Kararnamelere Hayır!

Ailede Reis İstemiyoruz!"

Şimdi gözler Anayasa Mahkemesi'nde, İstanbul'da kadınlar imza topluyor, İzmir'de kadınlar harekete geçmek için dava gününü bekliyor. Ortak sloganları 159'a HAYIR! ■

Muhalefet Günlüğü

1 Ağustos:

Şişli Etfal Hastanesi hemşirelerinden bir grup, açığa alınan 15 arkadaşları için yöneticileri protesto ettiler. Öğle tatilinde hastane bahçesinde toplanan bir grup hemşire, durumlarını anlatan bir bildiri okudular. Erkek sağlık görevlileri de eylemi desteklediler.

Ankara Valiliği'nce memur mitingine izin verilmemesini protesto eden bir grup, İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu'ya telgraf çekerek durumu protesto etti.

Bayrampaşa'da kurulu Akıncıgil ve Beson Tekstil'de çalışan işçiler ücret, fazla mesai ve ikramiyelerinin iki aydır verilmemesi gerekçesiyle protesto eylemi yaptılar.Herhangi bir sendikanın örgütlü bulunmadığı işyerinde, bu ay da ücretlerinin verilmeyeceğini öğrenen işçiler, işyerini protesto amacıyla bugün direnişe başladılar.

Sarıyer Derbent Mahallesi sakinlerinden yaklaşık 200 kişilik bir grup, üst geçit isteklerini dile getirmek için, dün Maslak-Sarıyer yolunu bir süre trafiğe kapattılar. Ellerinde pankartlarla öğle saatlerinde yolu trafiğe kapatan grup, mahallelerinde üst geçit olmadığını, bu nedenle birçok kişinin öldüğünü söylediler.

2 Ağustos:

Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü'nde memurlara sendika hakkı verilmesi amacıyla protesto gösterisi düzenlendi. 23 kişi gözaltına alındı. Yaklaşık 40 kişilik grup "Sendika hakkımız, söke söke alırız" diye slogan atıp, pankart açtı.

3 Ağustos:

Yeşiller Partisi Alamoot adlı 163 bin gros tonluk bir tankerin İstanbul Boğazı'ndan geçişini protesto amacıyla Saat 18.00'de Üsküdar motor iskelesinde gösteri yaptı.

Türk-Amerikan ortak savunma tesislerinde grev başladı. Türk Harb-İş Sendikası yaptığı açıklamada Tuslog Komutanlığı, VBR ve AAFES in tüm işyerlerinde 11:30'dan itibaren grevin başladığını ilan etti.

4 Ağustos:

Grevli ve toplusözleşmeli sendikal haklarının engellendiğini öne süren bir grup memur Ankara'da protesto gösterisi yaptı.

8 Ağustos:

Küçük Armutlu'da çatışmada iki kişi ağır yaralandı. Yukarı kısımda oturan gecekonducular, tepenin eteklerinde arazi mafyasından bazı kişilerin yeni gecekondular inşa etmeye başladıklarını ve bölgeden silah sesleri geldiğini öğrenerek, taş ve sopalarla aşağıya indiler. Ve arazi mafyasına saldırdılar. Bu arada 2 kişi mafyanın açtığı ateş sonucu yaralandı.

Tepe Mobilya'da 13 gün önce greve başlayan işçiler, maaşlarından kesinti yapılmasını protesto ederek, işyeri önünde bekleme eylemi yaptılar.

9 Ağustos:

İzmir Tire Kutsan'da işçi çıkarılmasına karşı işçiler toplu vizite eylemi yaptılar.

Tepe Grubu'nda grev sürerken, işverenin korsan üretim yapmaya çalışmasını engellemek isteyen işçiler işyerinin önünde protesto gösterisi yaptılar.

İzmit'teki Ansa Antibiyotik İlaç Fabrikası'nın aldığı tasfiye kararını protesto için 132 işçi açlık grevine başladı. işçiler gerekirse ölüm orucuna yatabileceklerini söylediler.

10 Ağustos:

Sağlık personeli, işten çıkarmaları ve sürgüne gönderilmeleri protesto etmek için İstanbul Sağlık Müdürlüğü önünde korsan gösteri yaparak "Sürgünler Bizleri Yıldıramaz" diye slogan attılar.

Türkiye Elektrik Kurumu'nun (TEK) özelleştirilmesine karşı çıkan TEK Anadolu Yakası İşletmeleri işçileri Kadıköy'de pankartlı bir korsan yürüyüş yaptılar. TEK işçileri ayrıca öğle tatilinde toplu viziteye çıktı ve mesai çıkışında da toplu yürüyüşle dağıldılar.

11 Ağustos:

İstanbul Bayrampaşa'da çöpler toplanmadı. Belediye işçileri toplusözleşme farklarından doğan 3.5 milyar liralık alacaklarının ödenmediğini belirterek protestoya başladılar.

14 Ağustos :

Ataköy Galleria'nın temizlik işlerini yürüten işçilerden 15'inin Belediye-İş Sendikası'na üye olmak için başvurdukları gerekçesiyle işten çıkarılmaları üzerine yaklaşık 150 işçi protesto gösterisi yaptı.

16 Ağustos:

Körfez krizinde izlediği politikayı protesto amacıyla üzerinde "ABD Ortadoğu'dan defol" yazılı bir siyah çelenk koymak isteyen 3 Sosyalist Parti üyesi gözaltına alındı.

17 Ağustos:

Farglas Kimyevi Maddeler AŞ'de çalışan Petrol-İŞ Sendikası üyesi bir grup işçi işverenin konkordato istemesi nedeniyle 6 aydır ücretlerini alamadıklarını bildirerek işvereni protesto amacıyla işyeri merkezinin önünde eylem yaptı.

18 Ağustos:

İstanbul Sultanahmet'te toplanan yaklaşık 50 kadın, kollarına taktıkları siyah bantlarla bir daire oluşturdular ve bir bildiri okuyarak "Savaşa Hayır" kampanyası başlattıklarını ve bu kampanyayı savaş kışkırtıcılığı bitene kadar sürdüreceklerini söylediler.

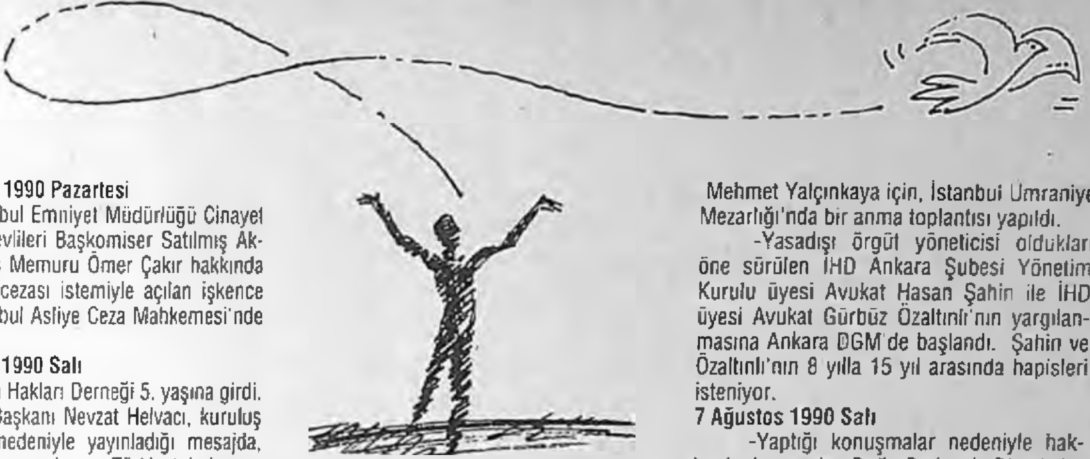
İstanbul Beyoğlu'nda ABD'yi protesto eden 500 kişilik bir grup korsan gösteri yaptı ve kendilerini dağıtmak isteyen polisle çatıştı.

Sosyalist Parti Bayrampaşa'da "Savaşa Hayır" mitingi düzenledi. Mitingde "Savaşta kırılan siz emekçiler olacaksınız. Öyleyse bu savaşa hayır" denildi.

21 Ağustos:

Tire Kutsan AŞ'de çalışan 350 işçi üretimi yeniden durdurdu. İşçiler işten çıkarılan 64 işçi işe alınıncaya kadar, üretimi durdurma kararı aldılar.

İnsan Hakları Günlüğü

16 Temmuz 1990 Pazartesi

-İstanbul Emniyet Müdürlüğü Cinayet Masası görevlileri Başkomiser Satılmış Aksoy ile Polis Memuru Ömer Çakır hakkında 3 yıl hapis cezası istemiyle açılan işkence davası İstanbul Asliye Ceza Mahkemesi'nde başladı.

17 Temmuz 1990 Salı

-İnsan Hakları Derneği 5. yaşına girdi. İHD Genel Başkanı Nevzat Helvacı, kuruluş yıldönümü nedeniyle yayınladığı mesajda, insan hakları sorunlarının Türkiye'nin karanlığa itilmesine yol açtığını söyledi.

-Diyarbakır Cezaevi'nde tutuklu bulunan 3 itirafçı sanığa Pişmanlık Yasası'nı savunabilmeleri için Güneydoğu Anadolu Gazeteciler Cemiyeti'nde basın toplantısı yapma olanağı sağlandı. İtirafçılar, resmi araçlarla getirildikleri basın toplantısında Pişmanlık Yasası'nı savundular ve PKK'yı suçladılar.

18 Temmuz 1990 Çarşamba

-İHD Gaziantep Şubesi tarafından düzenlenen bir panelde yaptığı konuşma nedeniyle Gazeteci Erbil Tuşalp hakkında soruşturma açıldı. Erbil Tuşalp'ın "bölücülük propagandası" yaptığı öne sürülüyor.

19 Temmuz 1990 Perşembe

-Emek Dünyası Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Mehmet Emin Sert hakkında İstanbul DGM tarafından verilen 4 yıl 2 aylık hapis cezası Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti.

20 Temmuz 1990 Cuma

-TBMM'de bekleyen kesinleşmiş idam hükümleriyle ilgili dosyaların sayısı 275'e yükseldi. TBMM'de dosyaları bekleyen idam hükümlülerinin 138'i sol, 28'i de sağ görüşlü.

22 Temmuz 1990 Pazar

-Afyon Valisi Sakallı'nın, 1986 yılında Kütahya'da emniyet müdürlüğü yaptığı sırada işkence suçundan yargılandığı ve 3 ay hapis cezasına mahkum edildiği ortaya çıktı.

23 Temmuz 1990 Pazartesi

-Çelik İş Sendikası Genel Başkanı Metin Türker, hakkında açılan birdava gerekçe gösterilerek geceyarısı evinden gözaltına alındı. 24 saat gözaltında tutulan Metin Türker, bu nedenle sendikası tarafından İskenderun'da düzenlenen mitinge katılamadı.

-İstanbul Küçüarmutlu'daki gecekondu bölgesine düzenlenmek istenen gecekondu operasyonu bir kişinin ölümü, çok sayıda kişinin de yaralanmasıyla sonuçlandı.

24 Temmuz 1990 Salı

-Mersin'de bir hırsızlık olayını soruşturan polisler tarafından gözaltına alınan İbrahim Ateş isimli bir kişinin işkence gördüğü ve daha sonra balkondan atılarak öldürüldüğü öne sürüldü. İbrahim Ateş'e yapılan otopsi sırasında bazı emniyet görevlilerinin de hazır bulunduğu bildirildi.

-Çağdaş Gazeteciler Derneği üyesi gazetecilerin basından sansürün kaldırılışının 82. yıldönümü nedeniyle Anıt-kabir'e bırakmak istedikleri çelenk üzerindeki "Sansüre Hayır, Demokrasiye Evet" yazısına sansür kondu.

25 Temmuz 1990 Çarşamba

-Hakkında 45 yıl hapis cezası istenen ve 4.5 aydır tutuklu bulunan Sosyolog İsmail Beşikçi, DGM'de yapılan duruşması sonrasında tahliye oldu.

-HEP Milletvekillerinin düzenlediği yürüyüşün Batman bölümü olaylı geçti. Batman'da milletvekillerine karşılamak üzere toplanan kalabalığı polis zor kullanarak dağıtmak istedi. Bazı milletvekillerinin tartaklandığı olayda çok sayıda kişi gözaltına alındı.

26 Temmuz Perşembe

-Memurların Ankara'da yapacağı yürüyüş ve miting, valilik tarafından yasaklanarak engellendi.

1 Ağustos 1990 Çarşamba

-Emeğin Bayrağı Dergisi Yazıişleri Müdürü Şükrü Aksoy, 10 ay hapis cezasına mahkum oldu.

2 Ağustos 1990 Perşembe

-Geçtiğimiz yıl Aydın Cezaevi'nde dövülerek öldürülen Hüseyin Hüsnü Eroğlu ve Mehmet Yalçınkaya için, İstanbul Ümraniye Mezarlığı'nda bir anma toplantısı yapıldı.

-Yasadışı örgüt yöneticisi oldukları öne sürülen İHD Ankara Şubesi Yönetim Kurulu üyesi Avukat Hasan Şahin ile İHD üyesi Avukat Gürbüz Özaltınlı'nın yargılanmasına Ankara DGM'de başlandı. Şahin ve Özaltınlı'nın 8 yılla 15 yıl arasında hapisleri isteniyor.

7 Ağustos 1990 Salı

-Yaptığı konuşmalar nedeniyle hakkında dava açılan Doğu Perincek, Diyarbakır DGM'de yapılan ilk duruşmasının sonunda tutuklandı. Perinçek'in tutuklanması Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) ve Af Örgütü tarafından kınandı.

-Habur Sınır Kapısı'nda seyyar satıcılık yapan çocukların üzerine ateş açan özel tim görevlisi Faruk Aytuğ'un (13) ölümüne yol açtı.

9 Ağustos Perşembe

-4 aydır tutuklu olarak yargılanan İHD Tunceli Şube Başkanı Ali Özler'in tahliye isteği bir kez daha reddedildi. Erzincan DGM'de yargılanan Ali Özler'in 15 yıl hapis cezasına mahkum edilmesi isteniyor.

-Ankara valiliği, Batı-Kent'teki Kentkoop şantiyelerinde çalışan doğu kökenli işçilerin jandarma tarafından video ile fişlendiğini doğruladı.

11 Ağustos Cumartesi

-İncirlik Üssü civarında görev yapan Güneş Gazetesi muhabirleri Hıdır Göktaş ve Cafer Esendemir, bir yüzbaşının saldırısına uğradı.

15 Ağustos 1990 Çarşamba

-Üsküdar Halkevi ile Emekçiler Derneği, İstanbul Valiliği tarafından açılan soruşturmalar bahane edilerek kapatıldı.

16 Ağustos 1990 Perşembe

-Dosyaları "onaylanma isteğiyle" meclise gönderilen idam hükümlülerinin sayısı 286'ya yükseldi.

20 Ağustos 1990 Pazartesi

-"Dolandırıcılık suçundan" aranan Metin Topçu isimli bir şahsı yakalayan paralarını elinden alan ve daha sonra başını taşla ezerek öldüren polis memurları İlyas Çelik ve Burhan Koç Ankara'da tutuklandı. Tutuklanan polis memurları cezaevinde sol görüşlü tutuklular tarafından dövüldü.

Hazırlayan:
Fevzi Argun

Emil Galip Sandalcı:

"İNSAN HAKLARI HERKESİN SORUNU"

Adnan Bostancıoğlu

İnsan Hakları Derneği'nin kuruluşunda etkin bir rol üstlenmiş, 4 yıldır İstanbul Şubesinin yönetim kurulu başkanlığını yürütmüş olan Emil Galip Sandalcı ile insan hakları mücadelesi ve İHD üzerine görüştük.

Son yıllarda dünyada ve Türkiye'de, insan hakları bilinci ve mücadelesinin özel bir önem kazandığı görülüyor. Bunun nedenleri neler olabilir?

İnsan hakları meselesi, farklı ideolojik topluluklar içinde de olsa çok geniş bir kesimin ortak paydası haline geldi. Bir bakıma dönemin özellikleri de böyle bir gelişmeye imkân sağladı, yani çeşitli siyasi sistemlerin kendi içinde yarattığı düş kırıklıkları insan hakları meselesinin bu denli önemli bir ilgi merkezi olmasına yol açtı. Akıl almaz bir hızla da taraftarları arttı. Hatta tabiri yerindeyse Doğu Blokunda yaşanan değişikliklerin önemli nedenlerinden biri de insan hakları konusuydu. Özetle her tür baskı rejiminde, hangi ideolojik baskı rejimi olursa olsun, geniş bir kitle için insan hakları mücadelesi umut kaynağı haline geldi.

Türkiye'deki önemi?

Gayet tabii Türkiye'de özellikle önemi vardı. 1960-70 arasındaki dönem dışında, ki o dönem göreceli olarak demokrasiye daha yakın bir dönemdi, tabii o da tam değil, onun dışında hiç bir zaman gerçek bir demokrasi kurulamadı. Özellikle de 1980 darbesinden sonra Türkiye korkunç bir baskı rejimi altına girmişti. Bu koşullarda insan hakları sorunu her dönemden daha fazla önem kazandı. Dikkat edilecek olursa, özellikle son 3-4 yıl içinde iki sorun Türkiye'nin gündeminde özel bir öneme sahiptir ve konuşulabilir olmuştur. Biri Kürt meselesi, diğeri de insan hakları. Nasıl ki Kürt meselesi yeni konuşulabilir, Kürt sözü yeni telaffuz edilebilir olmuşsa,insan hakları konusunun bu denli yaygın bir ilgiye kavuşmasında-şu ya da bu alanda ne kadar başarılı olmuştur bu ayrı mesele ama,- en büyük pay sahibi 'İnsan Hakları Derneği'dir.

Ben de dernek konusuna girmek istiyordum. Özellikle program ve anlayış itibariyla değerlendirebilir miyiz?

İHD belirli bir ihtiyacın sonucu kuruldu. Özellikle kuruluş döneminde cezaevlerindeki yoğun baskı koşullarına, işkenceye, diğer yandan adalet mekanizmasının taraflı ve çok ağır işleyişine bir reaksiyon olarak bir araya gelen insanların çabasıyla kuruldu. Ama kuşkusuz insan hakları kavramı bu sorunlarla sınırlı değil. İHD'nin tüzüğüne de bakarsanız, gayet açıktır, her çeşit çağdaş insan hak ve özgürlüklerinin günlük yaşama geçirilmesi için çaba sarfetmek olarak ifade edilir. Zaten kuruluş aşamasında derneğin amacının bu kadar kapsamlı olması yadırganmıştır. Nitekim İçişleri Bakanlığı tüzüğümüzü iki kez reddetmişti. İlgi çekici bir neden-le... Bunca geniş kapsamlı bir çalışmanın altından devlet bile kalkamaz, nerde kalmış bir dernek! Sonuçta üçüncü müracaatımızın ardından yani ancak 9 ay sonra 1987 senesinin Nisan ayında tüzüğümüz kabul edildi. Ama faaliyetlerimiz 1986 yazından itibaren başlamıştı.

> **"İHD klasik anlamda bir 'kitle örgütü' olmadığı gibi, bir 'aydınlar kulübü' de değildir. İHD kendi geleneğini kendi yaratmıştır"**

Hangi alanlarda yoğunlaştı bu faaliyetler?

Eşyanın tabiatı gereği ağırlıklı olarak işkence ve tutukevleri sorunu üzerinde yoğunlaşıldı. Özellikle o dönemde gündemdeki en önemli sorunlar da bunlardı. Tabii bununla sınırlı kalınmadı. Mesela genel af konusu sürekli gündemde kaldı. Sık sık yapılan çeşitli hukuki ihlâller, mahkemelerin yavaş gidişi, zaman zaman çıkarılan yasalar ya da Kanun gücünde kararnameler, 413 gibi... Çeşitli zamanlarda güncelleşen konular, 1 Ağustos Ceza ve Tutukevleri genelgesi, siyasi tutukluların askeri cezaevlerinden sivil cezaevlerine nakli, uzayan davaların bir an önce bitirilmesi gibi konular. Bu aradan çevre sorunlarında eşcinsellere yönelik baskılara kadar çeşitli konularla zaman zaman ilgilenmek gerekti. Keza yine özellikle Güneydoğu'daki durum, Kürtler üzerindeki baskılar her zaman gündemde olan, üzerinde durulan konular oldu.

Şimdi isterseniz biraz da İHD'nin nasıl bir dernek olduğu konusuna değinelim. Yani İHD, klasik bir demokratik kitle örgütü müdür, yoksa ayrılan yanları var mıdır? Dünyadaki örnekleri ile karşılaştırabilir miyiz?

Öncelikle İHD'nin bir çeşit "sui generis", nev-i şahsına münhasır bir kuruluş olduğunu kabul etmek lâzım. İnsan haklarıyla ilgili her yerde kuruluş var ama bizdeki gelişme nispeten farklı oldu.

Bu tür kuruluşlar dünyanın birçok yerinde belli bir uluslararası merkeze, Af Örgütü gibi, bağlı olarak çalışan temsilcilikler halinde kurulur. Ama bizim Dernekler Yasası bu türden ulusla-

rarası ilişkileri yasakladığından böyle bir statü söz konusu olmadı. Ayrıca çeşitli ülkelerde, toplumun tanınmış kişilerinin, önde gelen düşünürlerinin, yazarlarının oluşturduğu "milli komiteler" görülmektedir. Bunlar dar örgütlenmelerdir. Bizdeki gelişme daha farklı oldu. Çok sayıda tutuklu ailesinin oluşturduğu geniş bir kesimle aydınlar arasında uygun bir yol bulunarak dernek kuruldu. Sonradan bunun yararları da ortaya çıktı. Derneğin faaliyetlerinde ailelerin çabaları önemli bir canlılık yarattı. Tersine sadece tutukevlerindeki siyasilerin dışardaki aileleriyle ve onların problemleriyle sınırlı bir kuruluş olsaydı sanıyorum yeterli olmazdı, olmadığı da görüldü...

Sanıyorum İHD'nin kuruluşu sırasında bu konuda tartışmalar olmuştu...

Evet, dediğim gibi başlangıçta sadece tutuklu ailelerini kapsayan bir dernek düşüncesi vardı. Bir de aydınların da içinde yer aldığı bir örgütlenmeye gidelim diyenler... İlk düşünceyi benimseyenler TAYAD'ı kurdular. Diğerleri ise aydınların da içinde yer aldığı bir örgütlenme için çalışmalara başladı ve haftalarca hatta aylarca süren tartışmalar yapıldı. Tabii aydınlar arasında da farklı anlayışlar vardı. Bir kısmı "milli komiteler"e benzer aydın örgütlenmesini savunurken, büyük bir bölümü de işin tutuklu aileleriyle birlikte götürülmesi gerektiğini savunuyordu. Neticede bu düşünce egemen oldu ve 97 kurucu üye arasında tutuklu ailelelerinin yanısıra yazar-çizer, sanatçı, 1402'lik öğretim üyesi, gazeteci vb. yeraldı.

Bazıları da bu derneğin yüzbinlerce üyesi olan bir kitle örgütü olmasını arzuluyor, savunuyordu. Ama bu bambaşka bir anlama gelirdi. Yani kontrolü neredeyse imkânsız, başka bir aksiyon örgütlenmesi olurdu ki; çalışmalarının gerektirdiği soğukkanlılığı, objektifliği sağlamak son derece güç olurdu. Üye sayısının şimdiki gibi 15 binlere çıkması doğru mudur diye düşünülebilir. Ancak bu tamamen kendiliğinden bir gelişmedir. Hiç bir zorlama olmaksızın böyle bir gelişme oldu. Zaten bu sayıyı 37-38 şubeye bölerseniz ortaya her il için çok normal bir sayı çıkar. Canlılık veren bir destektir bu. Bazılarının kafasında hâlâ geniş kitle örgütü gibi bir düşünce varsa bu yanlıştır. Ama İHD bir "Aydınlar kulübü" de değildir... Sonuç olarak bir yenilik, bir öncülük olarak İHD kendi geleneğini kendi yaratmıştır ve yaratmak zorundadır.

"Derneğin kendi faaliyetleri içinde, geniş anlamda, insan hak ve özgürlükleri bazında bir siyaseti elbette olacaktır, ama bu, şu veya bu siyasetin yanında yer alacağı anlamına gelmez"

Şöyle bir tartışma da var sanıyorum. Biraz da Türkiye'nin şartlarından kaynaklanan bir sorun. Siyasetle insan hakları sorunu son derece içiçe geçmiş durumda. Siyaset yapanlar, özellikle muhalefet anlamında siyaset yapanlar insan hakları ihlâlleriyle her an karşı karşıya kalabiliyorlar. Yani hemen hergün yaşanan sorunlar. Bu noktada İHD'nin siyasetle ilişkisi nasıl tanımlanabilir? Derneğin siyasetle ilişkisinin sınırları nedir?

Derneğin kendi faaliyetleri içinde, geniş anlamda, insan hak ve özgürlükleri bazında bir siyaseti elbette olacaktır ama bu, şu ya da bu siyasetin yanında yer alacağı anlamına gelmez. Gelmemesi de gerekir. Aksi takdirde kendi fonksiyonlarını yerine getiremez olur. Ne ki, pek çok kimse ya da siyaset dernek içinde kendi egemenliğini sağlamaya çalışacaktır, bu bize özgü bir alışkanlıktır. Ama bu derneğin yaşaması da bu kabil düşüncelerin, tutumların önüne geçilmesine bağlıdır. Çünkü bu dernek etkinliğini ve saygınlığını, objektifliğinden, inanırlılığından, olaylara tarafsız bakışından almaktadır. İHD oy toplamayı amaçlayan bir siyasi yapı değildir. Ancak objektif olmak suretiyle görevini yapabilir. Çünkü İHD'nin amacı başkalarının her çeşit düşüncesini ve eylemini, diğerlerine zarar vermemek koşuluyla, gerçekleştirmek özgürlüğünü savunmaktır. Hepsine anlayışla bakar, özgürlük ve haklarını korumaya çalışır. Bunun içinde şunun veya bunun yanında yer alması gerekmez... Arada çok önemli bir fark vardır. Siyasi hareketler açısından her tür ajitasyon, propaganda, hatta demagoji, yeri geldiğinde gereklidir.. Yapanlar kendi açılarından yerden göğe kadar haklıdırlar ama, bu tür yöntemler İHD'nin çalışmaları açısından söz konusu olamaz. Bunu göremeyen, aradaki farkı anlamayanlar olmuştur. Bugün çekilen sancıların bir nedeni de budur. Daha açık söyleyeyim... İHD'nin bugün gündemindeki en önemli meselelerin başında Kürtler üzerindeki baskılara karşı çıkmak gelir. ama bunu yaparken İHD'nin Kürt politikalarını benimsemesi gerekmez, ya da bu düşüncenin İHD'ye egemen olması gerekmez. Böyle bir durumda İHD onlara yardımcı olmaktan çıkar, sonuçta onların bir parçası olur. Derneğin şu ya da bu siyasetin egemenliğine değil geniş perspektifli yaklaşımlara ihtiyacı var.

Siz bu derneğin kuruluşundan bu yana İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı olarak görev yaptınız. Birincisi nasıl ve niçin bu işi üstlendiniz, ikincisi yaşadığınız zorluklar nelerdi?

Ben bu işi doğrusu ısrar üzerine aldım. Yalnız şunu da belirtmeliyim ki; hayır diyemezdim. Özel ölçülerime ve yaşantıma rağmen almak zorunda kaldım. Almamın nedeni herşeyden önce

"E şyanın tabiatı gereği ağırlıklı olarak işkence ve tutukevleri sorunu üzerinde yoğunlaşıldı. Ö zellikle kuruluş döneminde gündemdeki en önemli sorunlar da bunlardı."

böyle bir görevden kaçamazdım. Türkiye'de insan hakları ihlalleri yeni değildir ve ben kendimi bildim bileli beni rahatsız eder. Bilhassa şu son 10 sene içinde çok fazla rahatsız etmekteydi. Bu durumda "bu işle uğraşamam" demek yapabileceğim birşey değildi. Üstelik hiç de tevazua kapılmadan söyleyeyim ki, gerek tecrübem, gerekse de bu konudaki inançlarım itibarıyla da oldukça objektif çalışabileceğimi, az önce izah ettiğim tehlikeleri o zaman da görüyordum, bunları önleyebileceğimi düşündüm. Kaldı ki Türkiye'de binlerce kişi cezaevlerinde inlerken, yıllardan beri ve her allahın günü çeşitli haksızlıklara uğratılırken bundan kaçınılamazdı.

Ne tür zorlukları oldu?

Bu gibi örgütlenmelerde genel olarak herkes amatör çalıştığı için herşeyden evvel zaman ve olanaklar kısıtlı. Ama bu iş full-time çalışmadan da olmuyor. Yani yönetici kadronun belli bir kesimi profesyonel olmazsa iş çıkarmak zorlaşıyor.

İkincisi bugüne kadar gelişmiş bir geleneği olmadığından eski alışkanlıkları aşarak, böyle bir kuruluşun gereklerini yerine getirmek, bunu yandaşlarınla beraber yapmak da oldukça zor. Yani bir frekans, bir anlayış meselesi. Birçok insan duygusallığı ve alışkanlıkları nedeniyle bu işin gerektirdiği uyuşmayı sağlamakta güdük kalıyor. Soğukkanlılık yerini duygusallığa, 'birşeyler yapalım da ne olursa olsun'a bırakıyor. Bunları frenlemek oldukça zor oluyor bazen.. Bir de çok eksik olan birşey var bizde: Medeni cesaret.. Bir konuda aklının yatması yetmiyor insanların.. "Sol kamuoyu ne der", 'Benim yandaşlarım ne der?' . Birçok insanın kafasında bu var. Bir örnek vereyim. Bizim derneğin içinde açlık grevi yapılamaz. Çünkü İstanbul'da sayısız grup, örgütlenme var. Birine evet derseniz, diğerine de demek zorundasınızdır. O zaman da bu derneğin açlık grevinden başka hiçbirşeyle uğraşmasına imkan yoktur. Nedeni bu kadar basit. Ama bu kadar basit bir nedeni anlayamayan insanlar da var. "Şimdi yapılmazsa ne zaman yapılacak, insanlar asıldığında mı, açlık grevi yapılacak" gibi demagojik duygusal argümanlarla karşınıza çıkan insanlar var. Bu durumda açlık grevinin dernekte yapılamayacağını kabul eden insanlar da bunu söyleme medeni cesaretini gösteremiyor. Başlıyor "sol kamuoyu-devrimci kamuoyu ne der?" korkusu.. Buradaki faaliyetler, bu tür kaygıların ölçü olabileceği türden değil. Belirli bir siyasi görüşün örgütlenmesi içinde insanlar böyle düşünmekte yerden göğe kadar haklıdırlar. Ama burada işin gereği nedir, onu düşünmek lazım. Yapılması gereken kimi zaman sol kamuoyunun ya da başka bir grubun, kamuoyunun düşündüğünün tersiyse, bunu söyleyebilmek medeni cesaretini göstermek gerekir. İşin bir başka zorluğu da şu: Türkiye'de demokratik kuruluşların pek çok destekçisi Marksist örgütlenmelerden gelen kimselerdir. Ama Marksist örgütlenmeyle demokratik bir örgütlenme arasında da fark vardır. Yani yapların ve yapmaların çok kesin olduğu bir örgütlenmeyle, "beş alıp üç verilen", tartışarak, belirli bir noktaya ancak karşınızdakine taviz verilerek gelinebilinen bir kuruluş arasında fark vardır. Demokratik kuruluşlar içindeki herkesten de bunun icabettirdiği anlayış ve eğitimden geçmiş olmayı bekleyemezsiniz. Onun içindir ki işlerin demokratik olarak yürütülmesi kolay değildir.

Önümüzdeki dönemde insan hakları mücadelesinin ya da İHD'nin başlıca gündemi ne olabilir?

En geniş anlamda insan hak ve özgürlükleri mücadelesinin kendine özgü çizgisi üzerinde ısrarla durmak gerekir. Türkiye'nin gündeminden bir yığın sorun gelir geçer. Sosyal, siyasi, askeri vs. Ayrı mesele... Ama derneğin kendine özgü saygın çizgisini muhafaza etmek gerekir.

Bu tür derneklerde falan kurultayı kaç oyla kimin aldığı önemli değildir. Kendi siyasi çizgisini derneğe egemen kılmak için çaba sarfedip, hatta o çok bilinen siyasi demagojilere müracat etmenin insan hakları mücadelelerine hiç bir yararı olamaz. Böyle bir anlayışla elde edilecek başarının derneğin bugünkü saygın çizgisini yaşatmaya yetmeyeceği görülmelidir.

Son olarak özellikle bu derneğe üye olmuş, bugünlere gelmesi, yaşaması için az çok çaba sarfetmiş herkesin seyirci tutumunu bir kenara bırakıp derneğe sahip çıkması gerekiyor. İnsan hakları meselesi herkesin meselesi-

İnsan Hakları Üzerine

MÜCADELE ALANI ÖZGÜLLEŞTİRİLMELİ

Tanıl Bora

İnsan Hakları Derneği'nin içinde bulunduğu sıkıntılar, tıkanıklıklar veya yapılması özlenen yeni hamleler üzerinde konuşurken, öncelikle bu mücadele ve faaliyet alanının nesnel zorlukları üzerinde durmak gerekiyor.

Türkiye'de devletin, rejimin, bütün olarak toplumsal düzenin bir "insan hakları ihlâl aygıtı" gibi işlemesinden kaynaklanan, kendi dışımızdaki zorluklar üzerinde herhalde fazla durmamalı... Bu zorlukları herkes pek iyi biliyor ve bunlar Derneğin varoluş nedeninin en canlı boyutunu oluşturuyorlar.

Mücadelenin Özgülleştirilmesi

Sorunun daha fazla üzerinde durmamız gereken cephesi, bizzat bu faaliyet ve mücadele alanında içselleşmiş birtakım zorluklardır. Bu zorlukları, esas olarak, insan hakları mücadelesinin/savunuculuğunun çizilememiş olmasına bağlayabiliriz. Yürütülecek faaliyet ve mücadeleyi belirli bir mecraya oturtmakta, gündem saptamakta, eylem biçimlerini şekillendirmekte, (çok önemli bir nokta:) özgül bir söylem oluşturmakta ve kendimizi etkili, zengin bir dille ifade etmekte, bu belirsizliğe bağlı olarak sıkıntılar çektiğimizi, kısırlıklara düştüğümüzü kendimize itiraf etmeliyiz.

İnsan Hakları uğraşını özgül bir toplumsal faaliyet ve mücadele alanı olarak ortaya koyamamaktan kastımızı biraz açalım. Kastımız, alanın özgülleştirilmesi; başka toplumsal faaliyet ve mücadele alanlarıyla ikame edilemeyecek, yeri tutulamayacak kendine özgü bir içerik ve nitelikle yüklenmesidir. Örneğin, insan hakları alanına yönelen insanlar, bunu başka bir sürü çatı altında da yerine getirebilecekleri "herhangi" bir siyasal ve sosyal faaliyet olarak görüyor, başka bir sürü yerde de edebilecekleri lafları etmek, yapabilecekleri işleri yapmak üzere geliyorlarsa; veya burayı hazır kurumlaşmışlığı, üye sayısı gibi nedenlerle ilave bir "mevzi" olarak algılıyorlarsa; veya mümkün olduğu kadar fazla sayıdaki demokratik kitle örgütüne üye olmayı "demokratlığın", "politik insan olmanın" bir vecibesi gibi gördükleri için, portföylerine bir de İHD'nin üye kartını katmak saikiyle davranıyorlarsa insan haklarının bir özgüllüğü yok demektir. O zaman İHD, "herhangi" bir kitle örgütüdür. Olsa da olur, olmasa da olur demektir. Belirli konjonktürlerde faaliyetlerinde büyük katılımlar sağlaması, adını duyurması bu gerçeği değiştirmez. Orada yapılan herşey, yarın-bir gün "komşu" kitle örgütlerinde de yapılabilir; ve tersi, "kardeş" kitle örgütlerinde yapılan herşey, ertesi gün İHD'de yapılır. Yapılan diyelim ki bir panelse, zaten dinleyiciler de aynıdır; ünlü tabiriyle "sen-ben-bizim oğlan"dır.

> **İnsan hakları mücadelesinin üzerinde en fazla durulması gereken yanı mücadele alanının yeterince net çizilmemiş olmasıdır**

Herhangi bir demokratik kitle örgütü faaliyetinin, "sen-ben-bizim oğlan" faaliyeti olmaktan çıkıp gerçekten o "kitle" sözcüğünü hakeder hale gelebilmesi; bu örgütün ve faaliyetin kendi alanını özgülleştirebilmesine bağlıdır. Yani, genel bir takım lafların (örneğin genel bir demokrasi söyleminin) ötesine geçilmeli: bu alana gelenler, başka birtakım örgütlerde yapamayacakları, salt burada yapacakları birtakım işleri için gelmelidirler. Bu, kuşkusuz başka toplumsal mücadele alanlarıyla ve o alanlarda kurumlaşmış demokratik örgütlerle ilişkilerin kesilmesi demek değildir. Tersine, ortalamalıktan, genelgeçerlikten kurtularak kendi mücadelesini tam anlamıyla, derinlikli bir şekilde özgülleştirebilmiş bir örgütün, bütün diğer alanlardaki örgütlerle ilişkisi zenginleşecek, onlara ivme getirecektir.

"İnsan Hakları" mücadelesinin yeterince özgülleşememesi" diye ifade ettiğimiz sorunun kaynağı nedir, nerelerdedir?

Bir Ortak Payda Olarak İnsan Hakları

Bir kere, sorunun Türkiye'deki İHD'nin çapının ötesinde yatan, evrensel bir kaynağı vardır. O da, zaten "insan hakları" kavramının ve söyleminin, oldukça muğlak bir niteliğe sahip bulunmasıdır. İnsan hakları, alabildiğine soyut bir sorunsaldır. Kuşkusuz herkes, kendince açık birtakım tanımlar, açıklamalar getirebilir; fakat bu tanımlar, insanların siyasal ve ideolojik tercihlerine, toplumsal konumlarına bağlı olarak çok farklılaşır. Söylemin ve o söylem içinde yaygınlaşan ilkelerin kaynakları da çeşitlidir. Demokrasi özleminin izi vardır (o da temsiliyetçi-parlamentarist anlayıştan radikal-doğrudan demokrasi anlayışına uzanan bir çizgide farklılaşır); ahlaki ideallerin izi vardır; hukuksal kalıpların izi vardır. Özellikle siyasal düzeyde ortak payda getirilmesi güç olan bu çok yönlü farklılaşma, insan hakları kurumlarının, anlayışlarının, ilkelerinin ancak birtakım siyasal mutabakatlar (ve bu mutabakatları doğuran siyasal mücadeleler) temelinde, bir bakıma taraflar arasında "centilmenlik anlaşmaları" biçiminde oluşmasını getirmiştir. İnsan hakları söylemi ve anlayışı, böylesi mutabakatlara ve onları doğuran toplumsal mücadelelere bağlı olarak insanlarca sindirilir, gerçeklik kazanır, hayat bulur.

Evrensel Hukukta "Kazanılmış Haklar"

Biz, Türkiye'de bu anlamda "sahici" bir mutabakattan yoksunuz. İnsan hakları söyleminin kendisine bulabildiği en nesnel dayanak, evrensel ve uluslararası hukuktur. Uluslararası insan hakları ilkeler, modern çağın toplumsal mücadelelerinin evrensel düzeydeki ürünüdür. Birbakıma, dünya halklarına "kazanılmış haklar" sunarlar. Fakat bu "kazanılmış haklar", sunuldukları halklar için, çoğu kez, varlığı bilinen, ama cismi pek görülmeyen uzak akrabalar gibidir. Hukukileştirildikçe toplumsal, ahlaki, ideolojik geçmişlerinden koparak "soğudukları" için, insanların yüreklerinde, beyinlerinde cisimleştirilmeleri de zordur. (İnsan hakları söyleminin hukukun egemenliği altına girmesi, yalnızca Güney'de ve Doğu'da değil, Batı'da

da onu donuklaştıran, gelişme ufkunu tıkayan bir etkiye sahiptir).

O halde, hele hele Türkiye gibi bir ülkede, insan hakları söyleminin özgülleşmesi ve ondan da önce hayat bulması, salt mevcut evrensel insan hakları hukukunun savunuculuğunu, öğreticiliğini ve gazeteciliğini yapmakla gerçekleşemez. Kuşkusuz söz konusu insan hakları ilkeleri ve hukuku kazanım niteliğindedir. Sindirilmesi şarttır. Fakat bu bile, ancak insanlarla birlikte, onların sıkıntıları, talepleri, ihtiyaçları ve tercihleri ile yoğrularak yaratılacak ve hergün, her olayda yeniden inşa edilecek bir insan hakları anlayışı ile mümkündür. (İHD'nin kendisini kitlesel bir örgüt olarak varetmek istemesi, zaten bu kaygıdan veya sezgiden kaynaklanıyor...) Bu salt bir "hak alma" veya "koparma" değil, yeni hakları ve "hak" kavramını yaratma, içselleştirme mücadelesidir. İnsan hakları, uyulması ve yerine getirilmesi gereken, başı sonu belli bir talepler listesi olarak algılanmamalıdır. İnsan haklarının içeriği, neyle doldurulursa odur. Böyle düşünmeliyiz. İnsan haklarının sözünü ettiğimiz muğlaklığı ve soyutluğu, böylesi bir dinamizm içinde avantaja dönüşebilir.

İşkence ve Cezaevleri

Burada bir parantez açalım. Türkiye'de insan hakları mücadelesinde en fazla yer kaplayan konular, işkence sorunu ve hapishanelerdeki baskılardır. Bu durum doğaldır. Çünkü ülkede işkenceye karşı ve hapishanelerdeki baskılara karşı bir mücadele pratiği ortaya konulmuştur; insan hakları söylemi ve mücadelesi, en büyük rahatlıkla bu pratikle buluşabilmiştir. Hatta salt onun üzerinde yükseldiği bile tartışılabilir. Türkiye'de insan hakları söyleminin en fazla "sahicilik" kazandığı, organikleştiği, hayat bulduğu sorun alanı, burasıdır. İşkence ve hapishane sorunlarının yakıcılığı, evrensel insan hakları hukukunun "transferindeki" yapaylıkları, samimiyetsizlikleri dengeleyerek; insan hakları söyleminin muğlaklık ve soyutluk açmazını bir ölçüde telafi ederek, insan hakları faaliyetinin dinamizm kazanmasında büyük pay sahibi olmuştur. Ancak bu dinamizmin işkence-hapishane sorunlarının çözülmesini sağlayacak şekilde ivmesini sürdürmesi, boyutlanması; insan hakları alanının soyut, muğlak karakterinden kaynaklanabileceğini söylediğimiz avantajın değerlendirilmesine bağlıdır. Bu da, insan hakları mücadelesinin alanının genişletilmesini, çeşitlenmesini gerektirir.Unutulmamalı ki, işkence ve hapishane sorunları ve bu alandaki mücadeleler, son kertede mağduriyete dayalı mücadelelerdir. İnsan hakları mücadelesinin savunmacı, reddiyeci, negatif yönünü oluştururlar. İşkencesiz, baskısız vd. "............sız, ...siz" bir dünya isteği, insan hakları mücadelesinin çizdiği gelecek tablosunun negatif belirlemelerini yansıtır. Bu tabloyu, olumlu belirlemelerle pozitif bir söylemle bütünlemeliyiz...

Elbette herşeyi "insan hakları herşeydir" şiarı ile idare etmeye kalkacak, sınırsız, tanımsız, keyfi bir yaklaşıma sürüklenecek değiliz. Elbette "insan hakları" dendiği zaman genel bir kuramsal çerçeve, bir tanım olmalıdır. Bu tanımı, insanların uluslararası beyannamelerle saptanmış temel hak ve özgürlüklerini savunmaya, gözetmeye dönük bir çerçevenin ötesine taşımalıyız. İnsanların yaşadıkları, katıldıkları bütün insani-toplumsal pratiklerin içeriğindeki icra ediliş biçimindeki belirleyiciliklerinin azamileştirilmesi anlamında, hayatın her alanında demokrasinin dolaysızlaştırılması gibi bir ufku önümüze koymalıyız. Vurgulamakta yarar var: Bu çizilen perspektif bir ufku, bir anlayışı ifade eder; somut bir "ilke" değildir; belirli noktalarda saptayıp savunacağımız bütün ilkelerin üstünde, o ilkeler ve tüm uğraşımıza yön vermesi gereken bir ütopyadır.

Dilimizi de bu söylenenler paralelinde yeniden değerlendirmemiz gerekir. Birçok insanın "baskı"dan saymadığı baskıları açığa çıkaracak; her toplumsal meselede, o meselenin vardığı sonuç veya önerilen çözüm kadar, hatta ondan da önce, meselenin doğrudan ilgilendirdiği insanların söz hakları, irade ve inisyatiflerini gerçekleştirme imkanları üzerinde duracak; olayları yüksek bir kattan, uzman veya "otorite" diliyle tanımlayarak, "teşhir ederek" değil, kendisi açısından alışılmış veya "tasnif edilmiş" bir olay olsa bile her seferinde mağdurların bakış açısıyla dehşete düşerek, her olayı ilk kez rastlanıyor gibi, kendi içinde yeniden değerlendirecek; insan hakkı ihlalcisine (ki çoğunlukla devletin bir sözleşmeye uymadığı için hesap sormanın ötesinde, nasıl böyle davranabildiğini, bu tavrını nasıl açıkladığını/açıklayabildiğini mantıken, ahlaken sorgulayacak bir dil kullanmalıyız. Kanıksamayan, hayretini hatta dehşetini - ve dolayısıyla isyanını- yitirmeyen, bilgiç olmayan, asla resmi olmayan, farklı bir ahlakı inşa etmeye çabalayan, bu doğrultuda biraz naif bile kaçmaktan ürkmeyen bir dil ("başka türlüsünü tasavvur edememenin"kararlı, radikal naifliği).

İnsan hakları savunulurken, farklı bir ahlakı inşa etmeye çabalayan, hatta biraz naif bir dil üretmekten kaçınılmamalıdır

Sıcak, dolaysız bir dilin, hukuki mütalaa-siyasal söylev kırması mevcut dilin yerini almasına çalışmalıyız.

Nasıl Tanımlanacak?

Tekrar zorluklarımıza dönersek: Yapılması gerekenleri önleyen, hem bu doğrultuda adım atmayı zorlaştıran, hem de mevcut tıkanıklıklarımızda payı olan önemli bir sorun da, insan hakları mücadelesinin ülkemizdeki yeniliğine, "tarifsizliğine" değinmek zorundayız. Bu mücadele, örgütlü biçimde denebilir ki ancak 1980 sonrası başladı. Bu, düşünce, öneri, deneyim ve katılımcı bakımlarından kısıtlılık yaratan bir etkendir. Özellikle "katılımcı" açısından insan hakları alanının çok açık bir zorluğu var. Başka birçok demokratik örgütün aksine, insanları İHD'de biraraya gelmeye iten nesnel bir toplumsal bağ, organik bir ilişki zemini yok. Gerçi insan hakları ve ihlalleri potansiyel olarak her insanı, her an ilgilendiriyor. Fakat bu yaygın ortak ilgi, organik bir bağ demek değil. O zaman, gönüllülük, angaje olmak gibi öznel etmenler belirleyici hale geliyor. İHD'nin hep vurgulanan "ihtisas örgütü" olma yönünün nesnel nedeni, insan hakları pratiğinin fevkalade uzmanlaşmış, herkesin beceremeyeceği "teknik" bir "iş", bir "meslek" olması değil, bu durumudur; yani insanların gündelik hayatlarının, olağan faaliyetlerinin organik bir parçası olarak bu uğraşa katkı vermelerinin pek mümkün olmaması, birilerinin özel olarak bu alanı seçerek emeklerini, düşüncelerini vakfetmesinin gerekliliğidir...

Bu noktada, elbette kısır olmamasını istediğimiz bir döngü oluşuyor; insanların gönüllü ve angaje olması için ne beklediklerini, ne yapacaklarını bilmeleri gerekiyor; bu belirsiz veya "genelgeçer" oldukça, insanları angaje edecek bir cazibenin oluşması güçleşiyor: gönüllü, angaje insan sayısı sınırlı olunca zengin, dolgun bir program ve anlayış oluşturulamıyor; oluşturulamayınca "insanlar niye gelsin?" oluyor... Böyle devam edip gidebilir. Böyle devam etmemesi için, insan hakları politikasını, insanları seferber ederek özgülleştirmek, yani "koşturan" insanların, özgül ve diri bir insan hakları söylemini/programını bu koşturmaca içinde bizzat inşa etmelerini sağlayacak bir örgütlenme ve çalışma biçimini tutturmak gerekiyor. ■

Güneydoğu İzlenimleri

CANDA "CANVEREN" DEMEK...

Birol Keskin

Ne ay buluta girer, ne bulut ay'ın önüne geçer; ay kendi yoluna gider, bulut kendi yoluna.

Bir Munzur'a bakıyorum, bir Karadağ'a. Munzur Ağustos sıcağında karlı. Bulutların gölgesi vurmuş kara. Birazdan Tunceli'den yola çıkacağız. Bu benim ilk "yurtdışı" gezim. Tunceli İ.H.D. Başkanı Ali Özler tutuklu. D.G.M'de yargılıyorlar. Kamu adına dedi mütalaada muddeiumumi. Heyette hukuk okumamış yaldız yıldızlı üye vardı. Hangi kamu adına yetki kullanıyorlardı? Birkaç kişi bir araya gelip "seni yargılıyoruz" diyebiliyordu.

Güneşli bir gündü. Otogarda Salkımsöğüdün altında havuzbaşında oturuyorduk.

"Tutukluluğunun devamına!"

Havuzun ortasındaki fıskiyede iki pinpon topu sırayla oyun oynuyordu.Bir biri fırlıyordu göğe bir diğeri. Salkımsöğüt saçlarını taramıyordu suyun çatlak aynasında, yıkamıyordu ki tarasın yosunlu suda.

Sınır Tanımayı Hiç Öğrenemeyecek...

Güneşli bir gündü. Hava güzeldi. Hava güzel ve güneşli bir gün diye ben de güzel olmak zorunda mıyım? İçim neşeyle dolmak zorunda mıydı?

Amfiden yayılan müzik yan masada tek gözü açıkta kara çarşaflara bürünmüş kadınların kulağını okşuyordu. Aşkın Nur Yengi "Sarılırım hayallere" diyordu. "Çoktan beridir baştan çıkmış kalbimi yakma, ne olursun öyle bakma"

Yerde onüç yaşında su testisinin kulbu elinde bir çocuk yatıyordu.

"Ne olursun öyle bakma!"

Sarı toprak üzerinde çeyrek ekmek arası yumurta duruyor. Birkaç serçe ekmeği gagalıyor. Çocuğun sırtında kan, ciğerinde kurşun. Özel .... peşinde. Irak sınırında vurulmuş. Ah çocuk sınır tanımayı hiç öğrenemeyeceksin. Saddam Kuveyt'e girdi. Halepçe'yi görmeyen dünya petrodolarlar gidince ayaklandı. İyi de düşmanımın düşmanı dostum mu? Düşmanımın düşmanı bana kimyasal silah kullandı. Yanıklarım hala yanıyor.

gördüm gördüm gördüm gördüm dur bağırma avaz avaz neyi gördün a yaramaz dağlar çiçek açtı açtı kırlangıçlar uçtu uçtu ah ne hoştu ne hoştu ne hoştu

Diyarbakır'da binlerce insan alanı doldurmuştu. HEP İstanbul'dan yürümüştü. Beşikçi DGM'deydi. Alanda bir dalgalanma oldu. Beşikçi serbest bırakıldı! Beşikçi cemmeye! belgileri söylendi. Saat akşamüzeri 6'ydı. Oysa Beşikçi henüz duruşmaya çıkmamıştı. Uğruna yıllarca hapis yattığı halkı onun içeride oluşunu kabullenemiyordu. Saat 20.30'da Beşikçi'nin tahliye kararı okunuyordu. Diyarbakır'dan yükselen belgiler İstanbul'a ulaşmıştı. Beşikçi salınmalıydı. Yoksa?! Hiç abartma yapmadan Diyarbakır'da bir Kürt yurttaş "Beşikçi bizim yarınki fahri Cumhurbaşkanımız" dedi.

Herkes, heryer kendi gerçeğini yaşıyor. Türkiye'de Kürtlerle ilgili yayınlar doğası gereği "dışardan" bir bakış olmaktan kurtulamıyor

Tam üçbinbeşyüz kilometre yol katettim ilk gazetecilik deneyimimde. O kadar çok haber topladım ki bunların hiçbiri Babıali'de yayınlanan gazetelerde yer almadı. Alacağını da sanmıyorum. Zaten buralarda binbir emekle toplanan haberler gazetelerin çöp sepetini boyluyor. SS kararnamesiyle getirilen baskı sanki kabullenilmiş gibi. Ciddi zorlama yok. 12 Eylül 10. yılında. Ciddi bir hesaplaşma hala yok. Hem benim topladığım haberler atlatma.

.... gezimden çıkardığım sonuç şu oldu: Bugüne kadar Kürtler hakkında batı kaynaklı (Türkiye'nin batısı) çok haber, yorum, siyasi tesbit okudum. Hemen hepsi bir dış bakış açısını yansıtıyordu. Ama hepsi gene iç bakış iddiasındaydı. Oysa olay Batı Avrupa'nın Türkiye'ye bakış açısını geçmiyordu. Kürtler cesaretli olmalıydı, oralarda korkunç baskı ve zulüm vardı. Onlar direnmeli ve dayanmalıydı. Onlardan yanaydılar!

Açık İşgali Solumak

Sorun korkaklık, cesaretlilik, yiğitlik, sorun değil. Bunu gördüm. İşgal edilmiş topraklarda yaşamanın bilincini gördüm. Sorun içten içe, alttan alta örgütlenme, alternatif oluşturmaydı. Tunceli'de aydın bir Kürt'le konuştum. "Bana buraları anlatın yazayım, yayınlansın" dedim. "Anlatmasına anlatayım da sonra ne olacak?" dedi. Anlamayan gözlerle yüzüne baktım. "Sen haberini topladıktan sonra buradan gideceksin. Biz burada yaşıyoruz. Bunun ne demek olduğunu anlayabiliyor musun? Olay adeta entellektüel bir merak ve ilgiye dönüşmemeli. Buradan batıya göç var. Nüfusumuz azalıyor. Ama hala burada yaşayanlar ve yaşamada kararlı olanlar var. Buradakilerin gerçekliğini bilmek için burada yaşamak lazım. Burada yaşamak demek de, burası hakkında batıda siyasi tesbit yapmak demek değil, buralı olmak, gizli işgali değil açık işgali solumak demektir"

Yüzüme şiddetli bir tokatla uyan-

Canda'yı anlattım mı? Canda "Canveren" demek. Canda iki yaşında Anasının kucağında, askerler arasında bana bakıyor. Cizre intifadası Diyarbakır DGM'de yargılanıyordu. İntifadacılar kendilerini Kürtçe savunuyorlardı. Canda, babası Beşir, anası Reyhan 4 aydır tutukluydular. Canda 4 aydır intifadanın en küçük generali olarak tutukluydu.

mış gibi oldum. "Nasıl?" diye soracağımı ummuş ki "Beşikçi gibi" dedi.

Gezi boyunca bizi çok iyi ağırladılar. Didar abla hep benleydi. Elimden tutup karış karış gezdirdi. 1 Eylül Didar Abla'nın ölüm yıldönümü. Didar Ablayı hiç unutmadık. Hele siz? 1 Ağustos'ta Aydın-Eskişehir cezaevi direnişinde ölen Mustafa'nın mezarı başındaydık. Onu ve bütün direnişçileri andık. Onlarınki yaşama adanmış bir ölüm. Ne ay buluta girer ne bulut ayın önünü geçer. Ay kendi yoluna gider bulut kendi yoluna. Mardin Kapalı Cezaevinde PKK davasından yatmakta olan Mehdi Tanrıkulu (Silvan)'nun Ceyhan özel tip Cezaevine sürgün edilmesini protesto etmek amacıyla 70 adli tutuklu ve hükümlü 8 Ağustos'ta açlık grevine başladı.

En Küçük "General"

Canda'yı anlattım mı? Canda canveren demek. Canda iki yaşında. Anasının kucağında, askerler arasında bana bakıyor. Cizre intifadası Diyarbakır DGM'de yargılanıyordu. intifadacılar kendilerini Kürtçe savunuyorlardı. Gazeteci teybimle tesbit ettim.Mahkeme tercüman kullanıyordu. Canda, babası Beşir anası Reyhan 4 aydır tutukluydular. Canda 4 aydır intifadanın en küçük generali olarak tutukluydu. 106 sanık 50 tutuklu vardı. Hepsi salındı. Çünkü haklıydılar. "Zalime karşı ayaklanmanın suç olmayacağını" söylediler. Avukatlar Hüsniye Ölmez, Hüseyin Turhallı, Mustafa Özler, Orhan intifadayı savundular.

SS kara namesiyle (r kendiliğinden düştü) Olağanüstü Bölge Valiliğine 90 bin işçi ve memur kadrosu verildi. Diyarbakır'a 20 bin kadro ayrıldı. Bugün sabahtan itibaren (10 Ağustos) binlerce vatandaş valiliğin önünde dağıtılacak formları beklemeye başladı.

Irak'tan Türkiye'ye geçmek zorunda kalan ve hukuki statüleri henüz belirlenmeyen peşmergeler inşaatlarda ve tarlalarda ucuz işçi olarak kullanılıyorlar

Herkes, heryer kendi gerçekliğini yaşıyor. Bu gezi notlarımda Dersim çayının çağıltısını, Munzur'un devedikenini, eveliğini, mağaralarını, koyaklarını anlatmayı isterdim. Pülümür'lü harika kızı, Keban gölünü, Antep'i, fıstık bahçelerini, fıstık ağaçlarını armut ağacı sanışımı, komikliğimi, Ceyhan nehrinin nazlı akışını anlatmak isterdim. Güneşin Ceyhan ovasından batışını, Yılanlı Ceyhan Kalesini, Fırat'ın Birecik'ten akışını, kelaynakları, mercimek, nohut, buğday, pamuk, sarmısak tarlalarını anlatmak isterdim. Sularda sönen ışık gibi sularda sönmek, denize dönmek; hem de bunu kazı-kazan oynayan peşmergeleri görmeye yüreğimin dayanıp dayanamayacağını bilmeden isterdim. Haşim Kutlu'da istiyor. Haşim onaltı yılı öğüttü içeride. Aralık'ta çıkıyor. Tevfik Toker Martta, kendisini nelerin beklediğini bilmeden. Eskişehir'i 250 hücrelik hücre cezaevi yaptılar. Antep Özel Tip'te 100 hücre var. Müebbetliklerin iki yıl haksız yere infaz yasasının yanlışlığı yüzünden yatırılmasına itirazı Anayasa Mahkemesi reddetti. Anayasa Mahkemesi üyeleri 1981'de yani ordunun anayasayı tebdil, tağyir ve ilga edişinden sonra Almanya'yı ziyaret etmişlerdi. Alman hukukçular bizim anayasacılara 'Siz şimdi burada hangi anayasanın savunucuları olarak bulunuyorsunuz? 1960 Anayasasının mı, yoksa ağızlarından çıkanın anayasa hükmü olduğunu söyleyen beş generalin mi?" diye sorduklarında bizimkilerin suratlarını görmek isterdim. Cevap verememişler ve apar topar gezilerini yarıda kesip geri dönmüşlerdi. Tabi beş generali savunmak üzere! Cumhurbaşkanının kendilerine "Guguk-çular" demesine -velinimetleri çünkü o-ses çıkarmayan Anayasa Mahkemesi üyeleri, haksızlığa, sömürüye, işkenceye, faşizme karşı savaşan ve bu uğurda müebbet hapis yatan devrimcilerin yeni bir haksızlığın giderilmesi istemlerini rahatça reddedebiliyorlar.

İspanyol meyhanesinde bir kadın çığlık çığlığa bir şarkı söylüyor. Biri radyoyu kapatsın. Hasan Mutlucan marş söyleyebilir. Veya biraz kısar mısınız lütfen. Yok en iyisi kapatın. Bir halk toprağı burgu gibi deldiğinde açalım radyoyu. Veya açılsın. Bir elinde radyo bir elinde gaz bidonu olan kızın- saçları şelale- başına üşüşmeyin lütfen. Önce saçlar tutuşur. ■

Lali Berte'ye Mektuplar

Mehter Marşıyla Geleceksiniz
İzmir Marşıyla Gideceksiniz

Mecit ÜNAL

... Bir film karesi, demiştin. İlk kez sana anlatıyorum, demiştin. Kimseye söyleme, demiştin...

-Düştü bu. Neresinden dönülse, gerçeğin bir yanı uçurum.

-Ben tutamadım ki dilimi. Herkese anlattım... Tek başıma kaldıramazdım o kadar yükü. Taşıyamazdım. Taşısam bile... gizleyemezdim ki! Bir cinayeti gizlemek, bunu gizlemekten kolay. Omuzlarım yeterince güçlü değil bunun için... Ben herkese anlatınca sen kızdın...

-Üstelik tırnak bile açmadan...

-Çünkü gerek yoktu buna. Tireye, paranteze, tırnak içine... Pırangaya, kelepçeye,zincire... Hatta bütün işaretleri de kaldırıp atmalı. Bozuyorlar dili. Kısıtlıyorlar. Taşıdıkları kadar anlamı kaçırıyorlar bizden... Biz de boşuna konuşup duruyoruz birbirimizle. Ne diye konuşup duruyoruz sanki, anlaşılmayacaksa sözcüklerimiz. Duyulmayacaksa. Yarım kalacaksa... ve tül rengi bir kül altında boğulacaksa herşey...

....

-Bak, biri duymuş işte! Lali Berte sizsiniz, demiş. Lali Berte bir çağrıdır. Niye çağrıya yanıt olmuyorsunuz? Bu o kadar mı zor?

-Bir kişi duyduğuna göre...

-... başka duyanlar da olacak...

-... duyan bir ötekine...

-... bir ötekine...

-Böyle söylemiyor muydu Edip Cansever...

-...derken...

-... karanfil elden ele...

- Sesini bulan adam... Not göndermişti hani. Eline sıkıştırmıştı memurların Sultanahmet gösterisinde...

-Devrim yolunu seçmiş ve bu nedenle sistemi temelden sorgulayan solcu bir yazarın kendisini ve o zamana kadar ürettiği herşeyi de sorgulaması gerekmektedir. Çünkü kendi yapıtları da o fark etmeden, emperyalizmin vakıfları ve benzeri organlar aracılığıyla işlerlik kazandırdığı, herşeyin içine işleyen ideolojinin etkisi altına girmiş olabilir. Yazar daha da ileri gitmeli ve varoluş kaygısının dokunaklığını normal boyutlara indirgemek için kendi bireyciliğini de sorgulamalı, ünlü "acı"sını bir kez de gün ışığında gözden geçirmelidir./Mario Benedetti.

-Uzun upuzun bir yol bu. Başlangıç noktasından ileriye gidildikçe, geriye dönüşün bütün yolları kapalı. Arkaya dönüp baktıkça, yolu tıkayan bir kayalık. Sarp-dik, çıkılmaz-atlanmaz... Yola, ancak ileriye doğru gidildikçe devam edilebilir... Kendini, geçtiğin yollarda değil, daha geçeceğin, önündeki yollarda arayıp bulabileceksin. Ne uzay gemisi bu cezaevi, ne okyanusa düşmüş ada, ne vapur... Bir ziggurat da değil tarih kitaplarında. Dipsiz, karanlık ve kör... bulunmamış bir yeraltı şarap mahzeni. Sonunda sirkeleşmek de var ama, neme lazım diyalektik, diyor bir arkadaş da, son zamanlarda sirkeleşmek bir moda! Ama ben şarap olmak istiyorum, ben şarap olmak istiyorum, ben şarap olmak... Tanrıların kanı demiş Homeros. Ben şarap olmak istemesem, yeryüzü bir düş bahçesi, yıldızlar fener olsa, sen ne zaman firar edeceğimi sorup durmasan, biz kolkola girip dolaşsak.../Prometheus daha çocuk benim yanımda, kalbine çıkacak yolu buldum, diyorum, yıllandıkça tatlanmam seni sevmek yüzünden, ne zaman firar edeceğimi sorup durma, seni sevmek güzel olmaktır! Sen söyle sesini bulan adama; aradığım ölümsüzlük, bulduğum ölümümdür.

Bulduğum ölümümdür. Ne diye kendinden sonrasına artasın? Bir sözcük bile yeterliyken herşeyi anlatmaya, ben tutup bir imge bırakmak istiyorum. Üç dizelik bir şiir. Bunu neden daha önce ben yazmadım?/ Kıskançlık!

Oysa, 1926 yılının 29 Aralığında bir Çarşamba günü ölmüş adam, kan kanseriymiş. Çarşambalar yeşildir, ölmek için ideal gün. Ben üç gün sonra doğmuşum, 1961. Doğum günümü kendim uydurmuşum. Ölüm tarihimi de ben saptamak isterim. Bir şişenin içinde, uzaya bırakılmış bu söz olsun yazıtım:

"Gül, ey saf çelişki, nice gözkapağının altında hiç kimsenin uykusu olmamanın sevinci."

İnsan intihar etmez, insanı intihar ederler! Van Gogh da ölümsüzlüğü aramış olmalı...

-Böğründe, ölümüne neden olan, sıktığı kurşun, elinde fırça, tuvalinin üzerini kara kargalarla dolduran, resminin altını bomboş bırakan; bomboş, kurşuni renkte bir ova, toprağın şarap-tortusu rengi buğdayların kirli sarısıyla çatışmada../Bunu yazarken Artaud da...

-Az önce bir atarabası geçti tekerlek izlerinden. Arabada yaşlı bir köylü vardı. Kavurucu güneşin altında resim yapan "deli"ye baktı. Araba ufukta yitip gittiğinde, nerden çıktığı bilinmeyen kargalarla doldu tuval, sessizce düştü tetik.

-Bir ressam kendini vurdu...

-...yüzyıl önce oldu bu...

-... duymadınız mı?

Başınızı emme basma tulumba gibi sağa-sola, öne arkaya sallamayacaksınız. Sorulara makul ve mantıkla cevaplar vereceksiniz. Mehter marşıyla geleceksiniz, İzzz-mir marşıyla gideceksiniz; kimse tek başına intihar etmez! Ama eski solculardan Babıâli'de köşe yazarı yaparlar, Dolapdere ağzıyla kendi okuruna şavalak. Saddam Kuveyt'i ilhak etti, dünya ayağa kalktı. Şimdi herkes erkân-ı harp... Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz, diyorlar, Jandarmaya yazılalım.. Kırk Fantom verecekmiş Amerika -alalım! Milyarlarca dolar kredi sözü, AT'a binmek için tavsiye mektupları... Sonunda, belki de imparatorluk günlerinin görkemi! "Hemen zıplama salak! Bu, Musul'la Kerkük'ü alalım demek değil"miş! Neymiş peki?.. Bir de, yanlış hesap Bağdat'tan döner, diyenler var. Meclis'te konuştu geçen gün. Bilmeyen bir solcu konuşuyor sanacak... Şapkasına kadar demokrat?

Sen söyle sesini bulan adama, bu bizim savaşımız değil. Bu onların savaşı. Petrol şeyhleriyle emperyalist tekellerin. Kan, yalnızca kan bizden akacak... Şimdi demokrasi çığlıkları bir yana. Savaş çığlıklarının arasına karışarak düşünce özgürlüğü, insan hakları rafa. İsmail Beşikçi'ye tahliye, ikinci harfin ü olduğunu söylediği için yüksek ses, Doğu Perinçek'e tutuklama...

Aşkı anlatacaktım olmadı. Sözcükler hep yarım kaldı. Söze nerden başlasam, sonraya kalanlar ayaklandı. Ama hâlâ vakit var. Ve biz hâlâ varabiliriz. Bugünden sonrasına verilmiş sözleri kıyıda bırakarak. Hayırsızada'ya filan değil, daha daha ötelere. O çok büyük alana o çok büyük perdeyi kurmaya.n

Ağustos 1990

Devrimci Mücadelede Boşluk

MADDECİ KOMÜNİST SANAT HAREKETİ

Akif Kurtuluş

Türkiye'de, bugünkü hükümetten de, dünkü hükümet(ler)den de rahatsızlık duyan sol-sosyalist sanatçıların, aslında sistemle ilişkilerinde fazlasıyla memnun mes'ut olduklarını söyleyebiliriz. Bu, ne yeni bir tespit, ne de bunu görmek için "gözü dört açmak"a gerek var.

Ama 80'li yılların bir gelişmesi olduğu sanılmasın. Yazının akışı içinde tekrar üzerinde durulacak; ancak sol-sosyalist sanatçının sisteme entegrasyon sürecini 80'li yıllara "yıkmak", Marks'ın güzel sözüyle 'sorunların başka biçimde ifade edilmesidir". Sorunun çözümü değil.

Yine de şöyle bir sonuç çıkarılabilir mi? Türkiye'de sosyalist sanatçının kendisini sisteme karşı mücadelesinin sonucu olarak varedebildiği bir zaman dilimi olmuştur. Hayır ve hatta tam tersi. Türkiye'nin sanat medya'sı, ortamı, sistemi olumsuzlayan bir sanatsal pratikle karşılaşmamıştır, verili olanın dışına çıkamamıştır.

Peki, kitapları toplatılan, hapishanelere koyulan yüzlerce sanatçı nasıl açıklanabilir. Örneğin hemen akla Nazım Hikmet geliyor. Söylenmesi gereken şudur: Nazım da dahil olmak üzere, ama özellikle kendini 40 kuşağı adıyla ifade etmiş birçok sanat-edebiyatçı, politik pratiklerinin bedelini ödemiş, sistemle politika sathında? karşılaşmanın "ceza"sını çekmişlerdir. Nazım sözkonusu olunca, bu saptama, daha çok böyledir. Başka birçok isim sayılabilir.

Belirlenme Kamburu

Ama soru, yine de karşılığını bulmuş değil. Sadece yayımlamış olduğu kitaplarından dolayı soruşturulan sanatçılar var. Toplatılan kitaplar ve "hüküm giyen" edebiyatçılar var... Çok açık! Devlet, bir eğilim olarak, hemen hepsinde, ürünün politik etkilerini koruşturmuş, kendine yönelen muhtemel bir tehditin önünü, daha çok bir korku havası yaratarak kesmek istemiştir.

40'lı yıllarda çıplak biçimde yüzünü gösteren bu resmi tutum, aslında egemen sınıfların kendini politika sathında varetmiş olmalarıyla yakından ilgilidir. Muhalefetle ilişkisini de burada belirlemeye, kendine yönelen her türden tehditi kendi sahasında karşılamaya çalışmıştır.

Tersinden bakacak olursak; sosyalist mücadelede, "düşman"ının en güçlü olduğu yere, en güçlü görünmeye çalıştığı yere yüklenmiş, orada kendini ifade etmiştir. Bir bakıma tutarlıdır da. Çünkü düşman, gerçekten de oradadır. Kuşkusuz, egemen sınıfların ideolojik aygıtlara ihtiyaç duymadığını düşünecek ve ileri sürecek kadar sorunu vulgarize edecek değilim. Ancak bu ihtiyaç, kendileri açısından bir programı, bir mücadele boyutunu zorlayacak sınıra ulaşmamıştır. 80'li yıllar, "onlar" açısından bu yanıyla önem kazanmış bir sürecin adı olabilir. Egemen sınıfların "rakipler"ini karşıladığı "kendi saha"sı olarak politik mücadele, aynı zamanda, sınıflar mücadelesinde oluşturduğu ve koruduğu bir gündem de oldu.

> **Türkiye'de sanat medyası sistemi olumsuzlayan bir sanatsal pratikle karşılaşmamıştır, verili olanın dışına çıkamamıştır**

Sol-sosyalist sanatçının, memnuniyetsizliğini ifade tarzı olarak tek açık kapı vardı; bu da -herhalde çok açık-politik mücadeleydi. Zaten sosyalist mücadele için belirttiğim, ancak sol-sosyalist sanatçı için de anlaşılması gereken "tutarlıydı" saptamasının karşılığı da budur. Ancak, eksik olan da budur. Hatta, "eksik" pek karşılamıyor; yanlış olan denmelidir. Bu, Türk solundaki belirlenme kamburudur. Bunu açmadan önce söylenmesi gereken bir ayrıntı var.Sanatçının muhalif kimliğinde anlamını bulan politik mücadele, belki tekrar olabilir, sanatçının zorladığı bir kapının arkasında bulduğu, aldığı, kopardığı bir hak ya da mücadelenin karşılığı değildir. Bu satırları okuyan, bir küçümseme sezecek belki de. Sonuçta, kahırlı ve epeyce sıkıntılı bir konum için "mücadelenin karşılığı" değil demek, gerçekten de bu satırların yazarını da, hemen şu anda düşündürüyor. Fakat burdaki "murad" başkadır. Sanatçının sanatsal pratiğine atfedilecek bir muhalefeti sorgulamaya çalışıyorum. Sanatçının muhalif konumunu yapan "şey"in, politik konum alışdan başka bir "şey"in olması gerektiğini, ancak, bunun olmadığını vurgulamaya çalışıyorum. Küçümsemek olarak anlaşılmamalı. Tabii ki şunu da unutmamalıyız. Aslında sistem de, sanatçının kendisini sanatsal ürünün, örneğin içeriğiyle dışa vuran memnuniyetsizliğini, politikaya ciro edecek kadar hazımsızdır."Belirlenme kamburu"na dönebiliriz. Yine tekrar olacak; Türkiye'de sol-sosyalist hareketler, buna hareketlere içerilmiş gelenek de diyebiliriz, kendisi bir gündem yaratmaktan çok, kendi dışındaki gündemlerle hesaplaşmaya çalışmıştır. Yanlış anlamalara meydan vermemek için, şunları da eklemek gerekir. Bir kere, kendi dışında gelişen gündeme karşı tavır alışın, bu gündem egemen sınıflar tarafından oluşturul-

duğuna göre, "uzlaşma" olduğu anlaşılmamalı. İkincisi, belirlenme sözcüğünü, egemen söylem tarafından istenilen kalıba sokulma, istenildiği gibi biçimlendirilme olarak düşünmemek gerekiyor. Üçüncüsü de, burda önerilen, egemen sınıfların gündemini dikkate almamak, bunu görmezden gelmek değildir. Bu, kesinlikle değildir.

Koşulların uygunluğu, gerçekten önemli bir faktördür ama, komünistler, sınıf mücadelesinde, "başka" gündemlerle mücadelenin önüne, kendi gündemini koyma durumundadır. Hayata "bizim proje(ler)imiz" diyebileceğimiz pratiklerle açılabilmeliyiz. Bunun, kendi içinde "karşı" öğeler taşıyacağı, kuşkusuz doğrudur; ancak pratiğimizin varoluş nedeni bu değildir. Egemen sınıfları bize karşı konum almaya zorlayacak düzlem, dolayısıyla onları belirlenen olma pozisyonuna sokacak zemin de, burası olabilir. Belirlenme kamburunun dışına böyle çıkılabilir.

Uzun bir giris oldu.

Yazıya başlarken, sol-sosyalist sanatçıların sistemle ilişkilerinde göze batan bir rahatsızlığın olmadığını, hatta uyumlu bile olduklarını belirtmiştik. Son on yıla kadar, sanatcının muhalefetinin, bir başka yanıyla verili bile olsa, bir bedeli vardı. Bu, sanatçının sanatsal pratiğinde karşılığını bulmasa bile, bir mücadelenin tarafı olması anlamına gelir. Yukarda sıkça değinildi, politik ya da politik pratiğine tercüme edilebilecek eyleminden ya da konumundan dolayı-ama sanatsal pratiğinden dolayı değil- sanatçı sistemin karşısındadır. Şimdi şunu sormak istiyorum:Niyetim kesinlikle belli isimler etrafında anlamsız polemikler yaratmak değil. Üstelik bunun, doğruluğundan epey bir kuşku duysam da, muhatabını bırakın tahrik etmeyi, düşündüreceğini bile sanmıyorum. Bu yazının yazıldığı günler içinde, Zülfü Livaneli, TRT Televizyonunda "Bayram" Özel Programı'na çıktı ve ikincisi Özgürlük olmak üzere iki şarkısını konser klip'i eşliğinde söyledi. Karanlıkta bir ellerinde çakmakları, öbür ellerinde karanfilleriyle, her halde bir beşonbin kişilik izleyici kitlesinin de bir "görkem" görüntüsü verdiği söylenebilir. Eğer dinleyici kitlesiyle birlikte sanatçının da içinde bulunduğu bu sanat ortamına atfedilecek bir muhalefet varsa, insan sormadan edemiyor: Bunun için ödenmiş bir bedel var mıdır? Ödenmiş bir bedel olup olmadığı sorusu, bu alanda "mücadele"nin sürdüğü ve en azından bu mücadelede iki tarafın varlığını öngördüğü için, biraz eksik belki de biraz yanlış bir soru olabilir. Ancak, artık sayısız örnekleri gösterilebilecek bu "vakıa"nın da bir açıklaması olmalı.

Pratiğin de Maddeci, Yönünün Niteliğiyle Komünist Sanat Hareketi

Bugün artık egemen sınıfların depolitizasyon politikasıyla birlikte düşünülürse, bu ideolojik bombardımana karşı "dayatılan", getirilen bir tavır ve bunu içeren bir mücadele gösterilmelidir. Yoktur! Sistemin ideolojik saldırısı, devrimci ideolojik mücadeleyle karşılanamadığı sürece, örneğin "güfte"nin politik içeriği çok kolay törpülenecektir. Törpülenmektedir de. Özgürlük şarkısının içeriği -gerçi sözün içeriği denmeliydi, çünkü şarkı içeriği ayrı bir konudur- bütünsel bir sınıfsız toplum projesinden yalıtılarak, içinde yaşadığımız toplumda herkesin özgür olabileceği yanılmasamasına terkedilmektedir. Bir başka şekilde söylersek herkesin bu toplumda özgür olabileceği yanılsamasıyla kuşatılmaktadır. Bundan geriye, onbin kişiye ellerinde karanfille - üstelik, şarkı dinleten değil- şarkı söyleten bir sanatçı doyumu; katıldığı şarkının sözleriyle, üstelik eğlenerek muhalefetini bileyen -çünkü "biz" de eğlenerek bu işi yapmak pek "makbul" olmadığı bağlantılı bir olgu olduğunu açıkça görmek ve göstermekle olur"(!).

Devrimci bakış tarzının burjuvazinin sanatla ilişkisine yöneltiği eleştiri, egemen sınıfın ona yüklediği işlevle sınırlıdır

Bu mücadele, bugün sistemi bütünsel olarak olumsuzlayan ve sınıfsız toplumu önüne alan devrimci mücadelede, sadece göstermekle yetinilemeyecek bir boşluğun adıdır. Pratiğindeki biçim ve içeriğin niteliği olarak maddeci; sanatın gerçek varoluş koşullarını kazanacağı sınıfsız toplumu işaret etmesi anlamında, yönünün niteliği olarak da komünist bir sanat hareketi.

Bunun bir "boşluk" olduğunu söylemek, devrimcilerin ya da -hiç önemli değil- kendini böyle görenlerin bugüne kadar ürettikleri sanatla birlikte düşünüldüğünde, yadırgatıcı ve yadırgatıcı olduğu kadar haksız bir yargı gibi karşılanabilir.

Ancak şu var. Verili düzene karşı bütünsel bir muhalefet olarak komünist mücadele, bugüne kadar ve bugün de, gerek bir karşı-çıkış pratiği olarak ve gerekse gelecek projelerinin bugün cinsinden ifadesinde kendi oluşturucu öğelerini, politik olan dışında tanımlayabilmiş değildir.

Sanat pratiği de bu tanım aralığı dışındadır.

Eğer bu tanım aralığına giren bir sanat olduğunu ve bunu da kendisini politik terimlerle ifade ihtiyacı duymadan yaptığını ileri sürebileceksek; boşluk tespitinin yadırgatıcı ya da haksız olması bir yana, gerçekten de yanlış olduğunu itiraf etmek, belki de "boşluk"u "eksik" olarak değiştirmek gerekecektir. O zaman da şu sorunun yanıtını vermek gerekir: Bugün, sanatta devrimci olan ile olmayan'ı, ürünün politik içeriğine gitmeden ayırd etmemize olanak veren bir standart var mıdır?

Belki de burda, soruyu gereksiz kılacak bir yanıt vardır:"Bir sanat ürününü devrimci kılan zaten onun içeriğidir". Hatta şöyle de devam edilir:"Bu anlamda devrimci sanat, devrimci politikanın hizmetindedir".

Tartışma da zaten budur.

Adorno, "burjuvazinin müzikle kurduğu ilişki, özü bakımından toplum yaşamındaki yaygın bilinçsizliğin gündelik hayatın rutinininde himaye altına alınması denebilecek bir ilişkidir"(2), diyor. Hiç kuşkusuz burjuvazinin bir bütün olarak sanatla kurduğu ilişkidir bu. Tek sözcükle özetlenebilir: çıkar. Sanat, burjuvazi için bir araç olmasından dolayı, bir ideolojik yeniden -üretim biçimi olarak yaşamı değil, onun burjuvazi tarafından "estetize edilmiş" görüntüsünü sunmaktadır. Yaşanan hayatın sorunları yerine, bugünün doyumu öne sürülüçin, burda da aşkınlaşılmaktadır- bir beş-onbin kişi kalmaktadır.

Bu, bugün referans egemen sınıflar olan bir kültürdür. Buna karşı mücadele, görünümündeki bütün "huzur verici" yanına karşın, bu kültürün, Horkheimer'in deyişiyle "toplumsal adaletsizliğin sürüp gitmesi ile ne denli

mektedir: ayrılık, aşk. ihanet, sadakat, kıskançlık, esaret, özgürlük, acı, sevinç... bunlar yaşadığımız toplum içinde çözülebilen, çareleri olan "dert"lerdir. Egemen sınıfların sanata yüklediği işlev budur. Sanat, kuşkusuz kendinden menkul bir form değildir. İdeolojik ve politik etkileriyle birlikte düşünülmesi gereken bir "biçim"dir. Bu, aynı zamanda şu demektir: sanat ürünü, ideoloji ve politika da taşır. Ne var ki sanatı, salt bu işleviyle tanımlayan, yani eğer benzetme yerindeyse, bir "tahmil-tahliye" aracı olarak gören yaklaşım, tümüyle bu sistemin kendini yeniden-üretim formlarından birisidir.

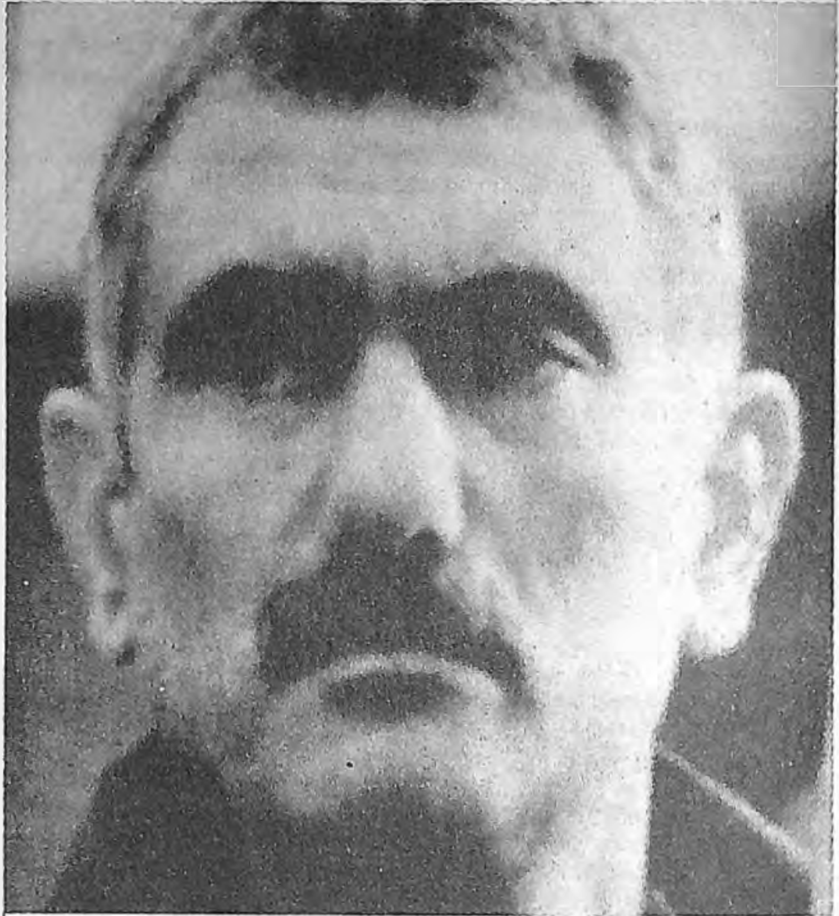
Devrimci bakış tarzının bugüne kadar ve egemen bir eğilim olarak burjuvazinin sanatla kurduğu ilişkiye yönelttiği eleştiri, sanatın bir araç olarak kullanılmasına yönelik olmamış tam tersine araç olma yanı aynen korunarak burjuvazinin ona yüklediği işlev üzerine yoğunlaşmıştır. Burjuvazinin sanatı "temellük" edişine bu çıkar ilişkisinin sadece politik içeriği değiştirilerek yönelmek, aslında aynı tarzı güçlendirmekten başka bir işe yaramamıştır.

Oysa, sistemin sanatsal olumsuzlaması, öncelikle sanatın bir araç olmak karakterinin reddi olmalıdır. Çünkü, ayrıca şu da var:Sanatın, salt devrimci politikanın taşıyıcısı olarak görüldüğü noktada, sanat ürünleriyle bu tarz içinde karşılaşanlar açısında ilişki kurdukları "şey", devrimci politikanın kendi özgül sorunları ve perspektifi değil; bunun bir başka form içinde bile olsa, "estetize edilmiş" görünümü olmaktadır. Devrimci politika, yer yer kendi tıkanıklığını kolay çözümlere başvurarak aşmaya çalışmakta, aslında çoğu kez de başladığı yere dönmek durumunda kalmaktadır. (*) Gerçekten de Marks'ın yine güzel sözleriyle "kolay kazanılan, kolay kaybedil(mektedir)". ■

(*) Hruşof, büyük bir yanıyla günah çıkardığı Anılar'ında -yıl 1934, Moskova Duruşmaları sırasında- "çok iyi hatırladığım bir sahne var" diyor. "Sergo (Orkonidze) ve Kaganoviç, Demyan Bedniy'e "Yoldaş Bedniy, bizim işimize yarayabilecek bir şiir yazdınız mı" diye sordular. "Evet" dedı Demyan ve şiiri ezbere okudu. Şiiri bitirdiğinde kısa bir sessizlik oldu. Önce Kaganoviç konuştu: "Bu tam bizim istediğimiz gibi olmamış Yoldaş Bedniy". Çok daha kızgın olan Sergo lafı hiç dolatırmadan Demyan'a öfkeli bir şekilde daha iyisini yapmasını "tavsiye" etti. (Khrushcev Remembers, Sphere Books Limited, London 1971, s. 65)

(1) Jay, Martin; Diyalektik İmgelem, İstanbul, 1989, s.310

(2) Oskay,Ünsal; Müzik ve Yabancılaşma İstanbul, 1982, s.49

Ona Çirkin Kral Derlerdi

1984'den beri Paris'te, Komünar'ların mezarlığı Pere Lachaise'de...

Mide kanserine yenildi.

Hapishaneyi erken tanımıştı. 1959'da, bir hikayesi "suçlu" bulunmuş 1961'de, Tatlı Bela filminin setinden alınıp hapishaneye, oradan Konya sürgününe gönderilmişti.

O, başlangıçta "Sayılı Kabadayılar"dandı. "Kasımpaşalı"ydı, "Silaha Yeminliydi"...

Seyyit Han'la, bir destan yazmayı denedi.

Umut'a geldiğinde, kimse, Türk sinemasında yeni bir dönemin başladığını farketmedi ilkin.

Artan popülaritesi, hapishaneyle arasındaki yolu kısaltmıştı.

12 Mart'ı bir Parti-Cephe tutuklusu olarak yaşadı.

Oyuncu, senaryo yazarı, yönetmen olarak toplam 11 filmini, çoğunlukla hapiste olmadığı zamanlarda gerçekleştirdi. Başyapıtı sayılan filmlerinin bir kısmını, Sürü'yü, Düşman'ı, Yol'u ise hapiste yazdı.

Umutsuzlar ve Baba'yla, Türkiye'de "Kara Film" çekilebileceğini kanıtladı.

Delikanlılığına vurulan halk çocukları, izini sürüp devrimci oldular, desek abartı mı sayılır?

Eşrefpaşalı'nın Kudret'i, Umut'un Cabbar'ı, Arkadaş'ın Azem'i... İzdüşümü bu üç kahramandan çıkabilir...

Hapishanede İngiliz cin'i, Fransız tütünü...

Hapishanede sınıf mücadelesi, hapishanede sinema...

Hapishanede "Bu Vatanın Çocukları"ndan Yılmaz Güney...

İktidara kafa tutmanın bedelini öderken fiyakasını da çıkarmıştı...

Moda'daki evinin keyfini sürdüğü söylenmese de, dünyalı olma durumuna imzasını atan Cumhuriyet yurttaşları arasında iyi bir yeri oldu.

Ona Çirkin Kral derlerdi... Enikonu güzel adamdı... ■

O. A.

12 Eylül'ün Onuncu Yılında

DARBE VE ÇEVRE

Semra Somersan

Onuncu yıldönümünde 12 Eylül askeri darbesi ve getirdiklerinin Türkiye çevresi açısından en kısa değerlendirmesi herhalde şöyle yapılabilir: "Çevre hızla kirletilip yokedilirken, çevre bilinci giderek gelişti."

Olayı basitleştirmek pahasına da olsa, bunun hemen ardından şunu eklemek gerekir: Çevreyi kirletip yokeden etkiler yukarıdan, bilinç ise aşağıdan geldi. Ancak çevre bilinci aşağıdan yukarıya doğru sızmadı, sızamadı. Sesini duyurmakta önceleri ürkek, giderek daha cesur davranan çevreci ve yeşil grupların etkisi, bir iki ayrılık dışında, yerel ve tabanda kaldı. 1980-1990 arasındaki on yılda askeri ve sivil hükümetler ve yönetici kadrolar tarafından çevre, ancak ekonomiye, yani kendi deyimleriyle "bacasız endüstri turizmi"ne katkısı olduğu ölçüde önemsendi. Bu nedenleçevre amaç değil, araç olarak görüldü.

12 Eylül sonrasındaki sivil iktidar en derin çevre anlayışını "Deniz, gök, güneş, kum, çevre, hepsi insan için" sloganıyla dile getirdi. Ancak insanların da belli kesimleri kayırıldı. Örneğin İstanbul-Bebek'te yat limanı yapılmasında zengin Bebeklilerin ve SHP'nin baskısıyla yönetici kadro çabuk geri adım attı. Buna karşılık diğer kesimler gözardı edildi. Orman içine, deniz kıyısına, köylerin yanıbaşına Yatağan ve daha sonra bütün muhalefete rağmen benzer konumdaki Gökova'ya termik santral yapıldı. Son olarak bir başka deniz kıyısı Aliağa'ya termik santral yapılacağını ise Ağustos ayı başında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fahrettin Kurt resmen açıkladı.

12 Eylül iktidarları turizmin, çevrenin insanların vazgeçemeyeceği kentsel mekanlara da Eylül'ün damgasını vurdular: Kent içinde çeşitli cezaevleri yaratmakla kalmadılar, kentin ana caddelerinde inşa ettirdikleri kilometrelere uzanan yüksek demir parmaklıklı tahsisli yollar, geçilmez üst geçitlerle kenti de cezaevine dönüştürerek kentsel mekandan hiçbir şey anlamadıklarını ortaya koydular.

Ekosistemde, insan dışında kalan canlılar ise, bir örnek dışında (Dalyan İztuzu kumsalında *Caretta caretta* kaplumbağaları) hiç kal'e alınmadı. Hatta bu vahşi canlıların varlığı bir Çevre Genel Müdürü'nü başta epey rahatsız etti ve " Yok, yok Almanlar burayı vahşi hayvanlar ülkesi Afrika sanmasınlar. Bizim işimize karışmasınlar" diyerek Federal Alman yeşil ve çevrecilerinin Dalyan iztuzu kumsalına yapılacak Kaunos Kumsal Otel inşaatını engellemelerini olumsuzladı. Dalyan'da koruma için alınan önlemler de (ki uzun vadede bunlar yetersiz kalacak görünüyor) ancak uzun ve yoğun bir iç ve dış baskı sonucu gerçekleştirildi.

12 Eylül'ün askeri ve sivil iktidarları çevreyi, salt kısa vadeli, ekonomik amaçlı bir değer olarak gördü

Yeşillerden Korkmuyoruz

Yeşil ve çevreci gruplar Türkiye'nin değişik yerlerindeki çevre sorunları için yerel olarak örgütlendiler. Ancak Dalyan'da yapılması planlanan Kaunos Kumsal Oteli ve Aliağa'daki termik santral için il sınırları aşıldı, yerel gruplar, SHP ve Yeşiler Partisi ortak örgütlendiler. Dalyan'a İstanbul ve İzmir'den giden yeşil gruplar açlık grevi yaptılar. Doğal Hayatı Koruma Derneği ile Federal Almanya'dan gelen yeşil ve çevreci gruplar da iç ve dış kamuoyunu bilgilendirmek için büyük bir kampanya yürüttüler. Aliağa'da ise protesto için yine SHP ve Yeşiller Partisi'nin yerel gruplara katıldığı 50 bin kişilik bir insan zinciri oluşturuldu.

12 Eylül'ün askeri ve sivil iktidarları yeşil ve çevre örgütlenmelerini rejim için ciddi bir tehdit olarak görmedikleri gibi, bunlara, diğer insan hakları ve sol gruplara uyguladıkları baskıyı genelde uygulamadılar. (İbrahim Eren ve çevresinin oluşturduğu, aralarında eşcinsel ve travestilerin bulunduğu Radikal Demokratik Yeşiller Grubu hariç. Ayrıca Yeşiller Partisi'nin düzenlediği iki protestoda gözaltına alınanlar oldu) Ancak Dalyan dışında, bu protesto ve direnişlerde dile getirilen taleplerin hemen hiçbiri yönetici kadrolar ve Hükümet tarafından benimsenmedi. Aliağa da ise insan zincirinin hemen ardından Bakan Kurt Anadolu Ajansı'na bir demeç vererek santraldan vazgeçtiklerini açıkladı. Ama bu demeçten iki gün sonra basına "vazgeçmenin sözkonusu olmadığını" belirtti.

Bu arada Türkiye çevresi açısından belki Dalyan İztuzu kumsalının korumaya alınması dışındaki tek önemli gelişme önce Ankara sonra da İstanbul'un kirli havası için Sovyetlerden doğal gaz ithaline karar verilmesi idi. Ancak Hükümet kömür yerine doğal gazı seçerken bir çevresel etki değerlendirmesi yaptırmadı (ne de termik santrallar, barajlar gibi dev yatırımlar için); gaz kaçağı sonucu oluşabilecek patlama ve diğer tehlikelere karşı nasıl önlem alınacağı tartışılmadı, konuşulmadı, öngörülmedi.

12 Eylül sonrası sivil iktidarlar çevre anlayışlarını "deniz, gök, güneş, kum, çevre hepsi insan için" sloganıyla dile getirdiler ama, insanlar arasında ayrım gözetmekten geri durmadılar. Bebek'te yat limanları projesinden vazgeçerlerken Gökova'ya termik santral yapımı tüm muhalefete rağmen gerçekleşti.

Hasankeyf'i Yoket, Zeus Sunağını İste

Güney Anadolu Projesi (GAP) gibi çevreyi çok büyük ölçüde değiştirecek, ekodengeleri altüst edecek milyarlarca liralık bir yatırım için de ne bir öndeğerlendirme, ne de Çevre Yasası'nın öngördüğü çevresel etki değerlendirmesi yapıldı. Hasankeyf'in binlerce yıllık tarihini, 50 yıl ömürlü bir baraj için yoketme kararı alındı. Hasankeyf'te Asurlar, Sasaniler ve Romalılardan kalma yapılar var. Doğunun incisi olarak biliniyor. En şaaşalı dönemini ise, başkentliğini yaptığı Artuklar zamanında yaşamış. Ama ne ilgili Bakanlık, ne Devlet Su işleri bu konularla ilgilenemedi. Genel Müdürlük'ün daha önemli işleri vardı ve kararlıydı: Kısmi koruma için su seviyesi bile düşürülmeyecekti.. Benzer şekilde Anadolu'da 140'a yakın baraj yapılacak önümüzdeki yıllarda. Bilinmeyen nice tarih sular altında kalacak. Nice, köy, kasaba yerinden edilecek, insanları çevre göçmeni olacak. Sonunda dünya tarihinin "Türkiye Cumhuriyeti Uygarlığı" bölümüne ne yazılacak? Dünya artık barajların ekolojik açıdan olumsuz etkilerini tartışırken, Türkiye Cumhurbaşkanları, Başbakanları, bakan ve üst yönetici kadrolarının GAP'ı Türkiye'nin en mükemmel, en büyük en güzel yatırımı olarak nitelemeleri özendikleri Batı kamuoyunca nasıl yorumlanacak? Buna lık bugün Birleşik Almanya'da bulunan Zeus Sunağı'nın Türkiye'ye getirilmesi için Türk Hükümetinin başlattığı yoğun propaganda terazinin hangi kefesinde eritilecek?

Dilençiye Kravat

Ekoloji, ekosistem ve ekodengelerden habersiz olup, habersiz kalmakta direnen 12 Eylül'ün askeri ve sivil iktidarları çevreyi, salt kısa vadeli, ekonomik amaçlı bir değer olarak gördü. Çevre ve ekonomi, ekonomi ve ekoloji arasında uyum olmazsa, bundan uzun vadede ekonominin zarar göreceğini yadsıdı. Ya da uzun vadeyle hesaplaşmayı tanrılara bıraktı. İstanbul'un geçen Belediye Başkanı Bedretin Dalan, Büyük İstanbul Kanalizasyon projesinin tamamlanıp kentin zehirli ve kirli sularının arıtılmadan Marmara'ya boşaltılması sonucu, denizi bekleyen acı sürprizleri değerlendirirken, kısa vadede, denize verilecek kirin "bir kova suya atılan bir damla mürekkep"ten daha fazla etkisi olmayacağını belirtti. Bilim adamlarının yaptığı araştırmalara dayalı karamsar tahminlerin uzun vadede gerçekleşeceği vurgulandığında da Dalan "Uzun vadede güneş de soğuyacak. Ne yapalım yani?" diyecekti.

Devlet ve Hükümet büyükleri ekoloji ile ekonomi arasında bir ilişki değil, bir çelişki olduğunu kitlelerin önünde vurgulayarak, çevrenin ancak ekonomiye katkısı olduğu sürece korunacağını dile getirdiler. 1988 Mart ayında son halini alan Çevre Yasası da bu durumu somutlaştırarak (Madde 1, Madde 3) "Çevre kalkınmaya engel olmadığı sürece korunur" ilkesini güttü. Yasa yapıcıları, bunun kendi yandaşlarının hazırladığı '80 Anayasası'nın 56. maddesindeki "temiz ve dengeli çevrede yaşamayı bir insan hakkı olarak ele alan anlayış"la çeliştiğini herhalde farketmediler. Özal Hükümeti'nin bir Kültür ve Turizm Bakanı daha da ileri giderek görüşlerini "Türkiye için çevre bir lükstür. Dilenciye kravat takmaya benzer" diyerek özetledi.

Çevre Yasası'ndaki bu temel zaaftan herhalde güç alan özel ve kamu sektörü fabrikaları, yasanın gereklerini yerine getirmemekte, ya da görünüşte uyup, gerçekte yasayı uygulamamakta direndiler. Örneğin pek çok fabrika, bacasına zararlı toz parçacıklarının havaya karışmasını engellemek için taktırdığı hava filtrelerini, fazla elektrik kullanır, masraf olur düşüncesiyle çalıştırmadı. Arıtmayan arıtma tesisleri yapıldı. Suyu arıtabilecek tesislerin bir kısmı da tasarruf amacıyla çalıştırılmadı. Yasanın gereğini yerine getirmeyen endüstrilere verilen cezalar da fincancı katırlarını ürkütmedi. Hükümet, Yasa'daki "Kirleten Öder" ilkesiyle çevrenin korunabileceği inancını benimsedi. Kirletmeden önce

Bu tapınağın sunağı şimdi Almanya'da... Hükümet Zeus sunağının peşinde ama bir yandan da Hasankeyf'i yokediyor.

kin, daha kapsamlı, daha kolay ve daha ucuza korunabileceğini anlamadı veya anlamak istemedi.

"Yaptığımı Yapma, Dediğimi Yap"

Çevre Yasası, olanca kadarıyla bile, bir başka açıdan göstermelik kaldı: uygulanması ilgili yönetmeliklerin çıkmasına bağlandı, ancak bugüne kadar bu yönetmeliklerden sadece iki tanesi (Hava Kirliliği ve Gürültü) çıktı.

Çevre Yasası'ndaki bir başka çarpıcı nokta da çevre koruması ve kirliliğin önlenmesinde temel sorumluluğun bireylere verilmesi, devletin, hükümetin ve kirletici endüstrilerin bu konudaki payının gözardı edilmesi idi (Madde 3). Devletin televizyonu da program ve haberlerinde, izleyicilerin beynini "Herkes kapısının önünü temizler, yerlere tükürmez, kaloriferini, sobasını az yakarak soğukta oturmaya razı olursa çevre temizlenir" mitosu ile yıkamaya çalıştı. Yani: "Devlet pisletir,birey temizler. Özel sektör kirletir, insanlar öder" Bireylerden temizlik bekleyen devlet sanayii zorlamadı. Murgul'da zehir saçıp 50 kişinin ölümüne neden olan Murgul Bakır İşletmesi'nin fabrikasını işletmeye; civardaki köylerin havasını kirletip, Pamukkale'nin beyaz travertenlerini karartacak, Almanların çevreyi kirlettiği için topraklarından söküp attığı kağıt fabrikalarına teşvik primleri vermeye devam etti. Çevreyi korumakla görevli Müsteşarlık da DPT'nin teşvik, fabrikanın da yapım kararını onayladı.

Ve hükümet ve televizyon ve devlet kademelerindeki çevreden sorumlu hemen tüm yetkililer çevre kirliliğini halkın cehaletine bağladı. Eğer halk eğitilir, eğer birey çevre bilincine ererse, fabrikadaki zehir, havadaki kükürt dioksit, denizdeki civa, göldeki kurşun, yeraltı suyuna karışan deterjan yokolup gidecekti. Eğitimcileri kimin eğiteceği sorunu ise hiç gündeme gelmedi. Davranışları kötü örnek olan büyükler herhalde "Yaptığımı yapma, dediğimi yap" direktifiyle eğitimi sağlayacaktı. Cumhurbaşkanı, Fethiye'nin doğal SİT alanı, dolayısıyla inşaat yapılması tamamen yasak olan Okluk koyuna Cumhurbaşkanlığı konutu yaptırır, yine burada çöplük alanı için ormandaki ağaçları kestirirken, küçük turizmciyi aynısını yapmaktan nasıl alıkoyacaktı?

Azı Yararlı Radyasyon

12 Eylül askeri ve sivil iktidarlarının çevre anlayışı 1986 da, Çernobil nükleer santralında meydana gelen kaza ile bir kez daha somutlandı. Çernobil'den sonra Sovyetler Birliği, Avrupa ve hatta binlerce kilometre ötedeki ABD ayağa kalktı. ingiltere'de besilik hayvanlar,Federal Almanya'da ıspanak ve sütler, İskandinav ülkelerinde ren geyiği gibi av hayvanları yokedildi. Radyasyon dozları ve kabul edilir miktarlar kitle iletişim araçlarında açıklandı. Aynı zamanda Türkiye'de ise, Atom Enerjisi Komisyonu Başkanı aylarca gıda maddeleri, hava ve sudaki radyasyon dozlarını "Radyasyonun ne olduğunu bilmeyen zavallı halkım dozları ne yapsın?" diyerek kamuoyuna açıklamamakta direndi. Başbakan verdiği "Radyasyonun azı yararlıdır" demeçleri ile dünya bilim tarihinin "ünlü politik yorumları" bölümünde kendine hatırı sayılır bir yer edindi. Cumhurbaşkanı ve zamanın Sanayi Bakanı ise televizyonda, 50 milyona örnek olmak için sonradan kilosunda 50-100 bin bekerel radyasyon olduğunu öğrendiğimiz çayları içti.

12 Eylül askeri darbesinin muhtelif politikacıları genelde çevre sorunlarını sorun olarak görüp sonuçlarını yorumladıklarında da, halkı paniğe uğratmamayı, halkın sağlığını korumaktan daha önemli bir amaç olarak benimsediler. Çevre Yasası da üreteni değil üretileni; çalışanı değil, çalıştıranı; insanı değil, endüstriyi; halkı değil, iktidarı korudu. Sonuçta Türkiye çevresi bugüne kadar görülmemiş bir hızla kirletildi ve tahrip edildi. Bu kirlenme ve yokedilmeden kaynaklanan çevre bilinci ise giderek arttı ve yayıldı. Ancak bu bilinçlenme gelecek on yılda Türkiye çevresi için umutlu olmaya yetmeyecek. ■

Bindokuzyüzdoksan

YENİ BİR DÜNYANIN İLK YILI MI?

M. Tanju Akad

Son yıllarda meydana gelen değişiklikler doğru ve yanlış olarak nitelediğimiz şeyleri değilse de, bunlarla ilgili pratik problemlerin önümüze geliş biçimini değiştirdi. Eski ölçülerimizi zorlayan, standartlara gelmeyen yeni bir dünya ile karşı karşıyayız.

20. yüzyılın son yıllarında yaşamak talihine -veya talihsizliğine- uğramış bizler daha yüzyılımızın bilançosuna çizgiyi çekmeden 21. yüzyılı da yaşamaya başladık. Bu durum bizi çoğu beklentilerimizle uymayan gelişmelerle karşı karşıya bırakıyor ve hoşumuza gitmiyor. Beklediğimiz ve hakettiğimizi sandığımız yeni dünya bu değildi. üstelik artık kristal kureye bakmamız da gerekmiyor çünkü yarın kendini gösterdi, hem de pek yaman bir şekilde. Paranın egemenliğinin ve yabancılaşmanın düşleri hızla köşeye sıkıştırdığı bir toplumun çirkin yüzü belirginleşiyor. Her genel gerileme döneminde olduğu gibi yara alan sadece büyük insanlık idealleri değil, gündelik yaşamın da kendisidir.

Beklediğimiz ve hakettiğimizi sandığımız yeni dünya bu değildi. Üstelik artık kristal küreye bakmamız da gerekmiyor, çünkü yarın kendini gösterdi

Sıradan Ve Kitlesel

Büyük atılımlar başka şeylerin yanısıra büyük bir romantizm gerektirir. Hep gerçeklere takılan zihinler bunların ağırlığı altında ezilebilir. Bir başka ifadeyle, yeğlediğimiz şeyi enginlere açılma ruhu olarak da ifade edebiliriz. Buna sahip olmak için öncelikle ve özellikle özgünlüğe, özgün bir yaşantıya, kültüre ve kişiliklere gerek vardır ve ilerlemenin hem amacı hem de itici gücü budur. Çağımızın önemli bir özelliği bu özgünlüğü yok etmeye yönelmesi, standart tüketimle ve standart kültür ürünleriyle vasat (mediokr) bir insan tipi yaratmasıdır. Yaşantısı büyük kurumlara bağımlılıkla sınırlanmış insan, denetim altındadır. Büyük kurumlar istikrarlıdır, egemendir. Gerçi her büyük sistem varlığını sürdürebilmek için kuralların ötesine taşan yaşam anlayışına sahip bir elit kesim yetiştirir. Ama insanların büyük çoğunluğundan ortalama bir yaşantıya rıza göstermesi istenir.

Her çeşit düzen ve istikrar öncelikle romantizmi, özellikle devrimci romantizmi öldürmeyi amaçlar ve bunları eritmek için sınırsız girişim olanaklarını kullanır.Günümüzde devlet mekanizmasının eriştiği devasa boyutlar, bunların iradi hedefi olan iktisadi büyümenin yarattığı olanaklar, çevre ve nüfus sorunları, silahlanma tehditi insanların üzerinde olumsuz psikolojik etkiler yaratıyor. İnsanların dünyayı algılayış biçimini çarpıtıyor ve bulanıklaştırıyor. "Standartlaştır", "yönet", "yeniden düzenle", "kısıtla", "denetle", "anonimleştir", "yeniden tanımla" vs gibi komutlar, büyük organizasyonların karakteri olmuştur. Aslında bu, Fransız ihtilalinden beri insanlığın gizli felsefesi haline gelmektedir. Clausewitz savaş alanında Darwin biyolojide, Marx ise toplumsal gelişmenin tümünde olguların kitlesel karakterini teorize etmişlerdir. Ancak bunun yaşamın 24 saatine damgasını vurması daha yeni bir olgudur.

Leviethan İyiyi Ve Kötüyü Ayırıyor

İngiliz filozofu Thomas Hobbes, daha 17. yüzyılda iyiyi ve kötüyü seçme hakkını, mutlak iktidarı hükümdara ve devlete veriyordu. Ama o bile Leviethan adını verdiği bu otoritenin günümüzde aldığı boyutları tahmin edemezdi. Her vatandaşın kaydını tutan, kuşkulandıklarını yakından gözetleyen devletin elindeki olanaklar artık çok büyük. O kadar ki -

devlet mekanizması artık kendisinden hesap soracak mercileri dahi sindirmekte, etkisizleştirmektedir. Parlamentolar ve kitleler yüzyıllar boyu süren mücadeleler sonucunda kazandıklarının ellerinden kaydığını görüyorlar ama kolay kolay değiştiremiyorlar. Devlet-sivil ve askeri örgütleri, istihbaratı, bürokrasisi ve büyük şirketleriyle veya diğer büyük şirketlerle işbirliği halinde toplumun çoğunu yönlendiriyor. İletişimin ezici çoğunluğu ile kamuoyunu adeta imal ediyor. İletişim her yıl yüzde 20 büyüme gösteren yegane sektör. Mesajların çoğunu verebilenler, adeta marjinal niceliklere sahip karşıt mesajların etkisini nötralize edebiliyorlar. Sosyal manipülasyon teknikleri özellikle 2. Dünya Savaşı ile birlikte büyük aşamalar kaydetti ve güçlü olanı daha da güçlendirdi. Bizzat savaşın kendisi, ama özellikle de işgal altındaki ülkelerde uygulanan yeniden yapılandırma ve yönetme deneyleri büyük devletlerin tekniklerini geliştirdi. Tabii buna karşı giderek büyüyen bir tepki de geldi. Kıta Avrupasına göre nisbeten farklı bir geleneğe sahip olan Anglo-Saksonlar, özellikle İngilizler gizli servislerin faaliyetlerini ve istihbarat için yurttaşın hayatına müdahale ve izleme tekniklerini didiklemeye başladılar. Bazı Kuzey Avrupa ülkelerinde ise son derece kapsamlı hale gelen devlet kaynaklarının vatandaşın hayatı üzerinde yarattığı kısıtlamaların önlenmesi tartışılmaya başlandı. Ama dünyada temel eğilim kayıt ve fişlenme bir yana, kategorize edilmenin de artarak devamı yönünde. Leviethan iyi ve kötü yurttaşı kendi kafasına göre ayırmayı sürdürüyor.

Geleneksel Kurumların Yıpranması

20. yüzyılın en çok yıprattığı kurumlardan birisi de parlamento oldu. Halbuki daha yarım yüzyıl önce monarşiler yıkılır, sömürgeler bağımsızlığa yönelirken parlamentolar bütün sorunları çözebilecek mucize bir batı icadı olarak görülüyordu. Aynı kestirme çözüm hevesi Türkiye'de de vardı.Meclis ve Anayasa'nın rolüne olduğundan fazla önem verildi. Anayasanın ancak büyük bir toplumsal uzlaşmayı temsil ederse bir anlamı olacağı, masa başında hazırlanan ısmarlama metinlerin büyük bir değere sahip olamayacağı Türkiye'nin bir deneyi oldu. Azgelişmiş ülkelerde demokrasinin nasıl bir hipokrasi olduğu anlaşıldı. Ama parlamentolar sadece burada değil hemen her ülkede itibar yitirdiler. Çünkü toplumun temel sorunları üzerinde söz sahibi olmadıkları -veya olduğu kadarıyla söz sahipliklerini giderek yitirdikleri anlaşıldı. Bunun bilincine varamayan geniş kitleler ise en azından hissetmeye başladılar.

Yakın tarih boyunca giderek yaygınlaşan bir temsil mekanizması olan parlamentonun iradesi başta mülkiyet hiyerarşisi ve bunun bürokrasideki yansıması olmak üzere o kadar çok faktör tarafından çarpıtıldı ki, sonuçta halk iradesiyle pek az bağı kaldı. Başka bir ifadeyle de burjuva parlamentosu olduğu kadarıyla kendi iradesinin genel oy tarafından çarpıtılmasını daha iyi önlemeye başladı. Öte yandan yönetimin esası olan üretimin yönetilmesi üzerinde de söz sahipliğinin son derece sınırlı olduğu görüldü. Böylece, 1980'lerde iyice belirginleştiği gibi halkların parlamento seçimlerine katılımları giderek azaldı. Gerçi gelişmiş ülkelerde, örneğin İskandinav ve Batı Avrupa ülkelerinde yerel yönetim seçimlerine ilgi biraz daha yüksektir. Çünkü buralarda belli kesimler somut sorunları üzerinde kısmen de olsa söz sahibi olabiliyorlar. Ama bir bütün olarak geleneksel temsil kurumlarının prestiji düştü. Buna karşılık Doğu Avrupa ülkelerinde iki eğilim birdenbire belirginleşti.

Bunlardan birincisi halk iktidarının doğrudan organlarının göstermelik olmaktan kurtulmaya çalışması, teorik olarak kendisinde olan iktidarı pratikte de kullanmak istemeleriydi. Örneğin Sovyetler Birliğinde hem sovyetlerin iktidarı kullanma çekingenliği ve acemiliği hem de partinin bu yeni (!) iktidar odağını yadırgar bir tutum içinde olduğu görüldü. Hatta son aylarda SBKP'nin etkinliğin azalmasıyla doğan boşluğu doldurmak üzere Sovyetlerin giderek atılım yaptıkları görülüyor. Çekoslovakya'da ise yerel yönetim ve parlamento dışında önemli sorunların halk forumlarında (obsçoye forum) tartışıldığını duyuyoruz. Ancak genelde Doğu Avrupa ülkelerinde halkın sözde iktidar organları kolay kolay canlanmayacak kadar cılız oldukları için krizden çıkış yolu batıda ilgi ve itibar yitiren parlamento kurumunun yeniden hayata geçirilmesinde bulundu. Yine de bu ülkelerin bazılarında ilerideki bir tarihte alternatif halk kuruluşlarının etkinlik kazanmaları için en azından ideolojik bir kalıntı bulunduğunu da ihtiyat payı olarak kaydedebiliriz.

Sendikacılık da Payını Aldı

1914 yılında sendikalar kendilerini yaklaşan savaşı nasıl önleyeceklerinin planlarını yapacak kadar güçlü hissediyorlardı. Bugün ise politika sahnesinde adları bile geçmiyor. Özellikle batı dünyasında sürekli güç ve prestij yitiriyorlar. İngiltere'de TUC 1980'lerde tam 2 milyon üye yitirdi. ABD'de daha hızlı, Almanya'da ise daha yavaş bir düşüş oldu. Sonuçta hiçbir ülkede yüzde 50'nin üzerinde bir sendikalaşma oranı kalmadı, ve giderek de düşüyor. Sendikalar bu psikoloji içinde giderek silikleşiyorlar.

Bu durumun ilk nedeni sendikaların, zaten iş yasalarıyla kazanılmış olanın dışında üyelerine birşey verememeleri. Bürokratlaşmış sendika yönetimlerinin militan bir sendikacılık yapmaya gönülleri yok. Esasen bunu kimse pek istemiyor çünkü militan sendikacılık zengin ülkelerde ancak bir azınlık hareketi olabilir. Böylece genelde orta sınıf bakış açısına sahip ve sosyal hizmetleri ağır basan bir sendikacılık öngörülüyor. Özellikle batı Avrupa'da, geleceği belirleyecek olanlar durumu en kötü olanlar değil nispeten en iyi olanlardır-ki bunlar çoğunluktadır- şeklinde bir tesbitleri var. Salt bir sosyal hizmet kurumu haline düşen sendikalar da dişleri ve pençeleri sökülmüş bir arslan gibi, zaten yoğunluğu düşmüş olan sınıf mücadelesinde burjuvazıyı korkutmuyor.

Eurokomünizm

Eurokomünizm Avrupa'da komünizmin sonu oldu. Savaş sonrası pazarların bütünleşmesiyle artan refah bir takım reformların ABD ve burjuvaziler tarafından yapılmasıyla birleşince, komünistler çıkar yolu düzenin bir parçası haline gelebilmekte buldular. Komünist partilerdeki liberal kanatlar gelişti ve sonuçta komünist olmaktan çıktılar. Bu arada kendi içlerindeki farklı görüşlere karşı tasfiyeye yönelmenin ve Moskova'ya bağımlılığın faturasını da ağır ödediler. Sosyal ve siyasi insiyatifi yitirince tek amaçları kendi varlıklarını sürdürebilmek oldu. Bu ise onları hiçbir prensibi olmayan bir oportünizme sürükledi. Eski ortakları sosyalistler ise, zaten sosyalistten başka herşeye benziyordu.

Buradaki temel sorun şudur: Burjuvazinin ve düzenin halka birşeyler verebildiği, kriz durumlarını ertelediği durumlarda komünistler ya kısa sürede marjinalleşmek, ya da uzun dönemde düzenin bir parçası olup erimek gibi bir ikilemde buldular kendilerini. Bunu aşmanın yollarını keşfedemediler. Buna tepki olarak şiddete başvuran küçük grupların sonu da ibret verici oldu. 1970'lerdeki ilk dalgadan sonra, Avrupa'da 1984'te doruğuna çıkan ikinci bir şiddet dalgası oldu. Belçika'da CCC, İs-

Yedi zengin batı ülkesi ve Japonya 1980'lerde dünyanın yeni karar odağını oluşturdular. Aralarındaki sorunları tartışmayla çözdüler ve egemenliklerini pekiştirmenin yeni yollarını aradılar.

panya'da ETA, Fransa'da Action Direct ve Korsika Ulusal Ce;hesi, IRA vs.den ve bu arada palazlanmak isteyen yeni faşist hareketlere kadar uzanan en geniş yelpazede yer alan her cins şiddet eylemi 1983-84'te arkasında yüzlerce ölü (sadece İngiltere'de 100, Fransa'da 60 ölü), binlerce yaralı, uçurulan trenler, oteller, suikastler, adam kaçırmalar bırakarak yok oldu. Devlet takibinin güçlülüğü, dış desteğin azalması veya çekilmesi gibi faktörler kuşkusuz bu şiddet dalgasının sona ermesinde etken oldu. Ama asıl neden bu eylemlerin beklenene göre ters etki yapması, yönetimleri istikrarsızlaştırmaması,. sonuç vermediğinin görülmesi ve yeni taraftar bulamamasıdır.

Doğu Ülkelerinde Şaşırtmaca

Batı solu mevcut düzenin parçası haline gelirken solun temel değerlerine kimin bağlı kalacağı konusunda çay ve sigarayla birlikte epey kafa patlatıldı. İlk başta Polonya ve Macaristan'dan umut kesildikten sonra, üretim güçlerinin iyice gelişmiş olduğu Çekoslovakya ve Doğu Almanya'ya umut bağlayanlar oldu. Bunlar da elden çıkınca hiç olmazsa Balkanlardaki Stalinistler var diyenleri duyduk. Özellikle Romanya'da epey kafa karışıklığı yaşandıktan sonra önceki günlerde (Temmuz 90) Arnavutluk mültecileri ve rejimin özel sektöre izin vermek zorunda kaldığı duyuldu. Daha doğuda ise Yemen'lerin oldukça kolay birleşmelerini K. Kore'nin flörtü izledi.

Artık soruyu değiştirmenin vakti gelmiş bulunuyor. Solun temel değerlerini şu anda kim koruyor. Deng Siao Ping'mi? Arnavutluk mu? SBKP'nin muhafazakar kanadı mı? Kızılordu mu? Gorbaçov mu? Castro mu? vs vs diye sormanın anlamı yok. Şimdi soru solun temel değerlerinin nasıl formüle edileceğidir. Özgürlük, adalet, dayanışma ve sorumluluk gibi kavramların günümüzde nasıl anlamlar taşıdığının belirlenmesidir.

Fundamentalist Akımlar

Bu, 1980'lerde dünya politika sözlüğüne yerleşen bir terim oldu. Türkçe'de tam bir karşılığı yok. Bir akımın veya görüşün en katıksız biçimde temsili olarak ifade edilebilir. Terimin yaygınlaşması daha çok İslami bir canlanmanın açıklanabilmesi için kullanılmasıyla oldu. İslam fundamentalizminin başlaması İran devrimiyle hız kazandı. İlk başta Şii militanlığı, yerleşmiş Sünni egemenliklerini tehdit etti. Bu arada anti-laik ve anti-ulusal renkler de taşıdı, bir nevi İslam enternasyonalizmini savundu. Bu ekonomik ve politik bağımsızlığın bir yolu olarak da sunularak pekiştirilmeye çalışıldı. Buna karşılık Sünni müslümanlar da bu hareketlenmeyi kendi lehlerine çevirmek için çabaya giriştiler. Böylece bütün İslam ülkelerine yayılan bir canlanma görüldü. İslami canlanma İran'ın dışında özellikle Afgan mültecileri arasında Pakistan ve Sudan'da etkili oldu. Ancak İslami devrim ihracatçıları bunun her yerde pek kolay olmadığını anladılar. Özellikle geleneksel olarak batıya daha yakın ülkelerde, örneğin Akdeniz'deki İslam ülkelerinde, özellikle Tunus ve Cezayir'de elde ettiği mevzilere rağmen, İslam beklediği kadar hızlı gelişemedi. Halklar geleneksel değerler yerine yeni tüketim malları istiyor. (Bu her yerde böyle) Batıdan ise yalnız teknolojiyi almak imkansız çünkü pek iyi bilindiği -veya bilinmediği- gibi mallar, araçlar, aletler ve yöntemler düşünceyi etkiliyor. Ayrıca İslami düşüncenin büyük bir açmazı reformist düşünceye izin vermemesi. En mükemmel din olma iddiası değişmeyi engelliyor. Gerçi reformist İslam birçok ülkede fiilen var ama teorik olarak imkansız gösterilmesi yüzünden müslümanlar reformlarını Hıristiyanlar kadar kapsamlı bir şekilde yaratamıyorlar. Ayrıca her ulus, son tahlilde milli çıkarlarını dini gözetimlerinin üzerinde tutuyor. Örneğin Suriye, 1982'de İran ile tüm iyi ilişkilerine rağmen Hama ayaklanmasında sayıları 30.000'e yaklaşan islam fundemantalistini öldürmekten çekinmemişti. Bunun yanısıra Katar ve Bahreyn'de ayaklanmalar ve darbe girişimleri önlenmiş, Kuzey Afrika ülkelerindeki gösteriler bastırılmış, Nijerya'da darbe yemiş ve Kuveyt'te sınırdışı edilmişlerdi.

Muhafazakar Dalga Ve Liberal Fundamentalizm

Fundamentalizm yalnız islam ile sınırlı kalmadı. Batı'da da bir dizi fundamentalist akım gelişti. 1980'lerde belli bir Hıristiyan fundamentalizmi ve bu-

Bu fotoğraf 1930'ların Nazi Almanya'sında değil, 1980'lerin ABD'sinde çekildi. Kansas'da yapılan bu kitap yakma gecesi, diğerleri gibi aşırı muhafazakâr dinci gruplar tarafından tertiplenmiş. Muhafazakâr dalga yükseldikçe hoşgörüsüzlük, ırkçılık ve şovenizm yayılmak için uygun ortam buluyor.

nunla birlikte gelişen genel bir sağa kayış dalgası görüldü. Bunlar kuşkusuz ki kapitalizmi koruma güdüsüyle birlikte ele alınmalıdır. Öyle ki kapitalizm 1960 sonrası gelişen bir dizi hareketi; yani Vietnam Savaşına karşı hareketi, çevre hareketini, silahsızlanma ve barış hareketlerini, anti-nükleer hareketi, tüketici hareketini ve sınırlı büyüme hareketlerinin hepsini hasım olarak kabul etmişti. Bunların varlığı yeni-muhafazakarlık olarak adlandırılabilecek bir karşı dalga yarattı. Reagan bu dalganın üzerinde yükseldi. Kilise de buna canı yürekten katıldı ve mülkiyet ve piyasanın evrenselliği temeli üzerinde burjuva bireyciliğinin en katıksız savunusunu yaptı. Tek yol sağ fikrini işlerken bunu Doğu Avrupa'ya kadar taşıdı.Ancak,buraya bir not olarak girelim ki, din, her ne kadar hem doğuda hem de batıda politik hayatta etkin olmak için atılım yapmaktaysa da, modern devletlerin son yüzyıl boyunca yarattıkları büyük kurumların etkisini geriletebilecek güçte değil. Ancak bu kurumlarda etkin olmak gibi bir yol da izleyebiliyorlar ve mülkiyet hiyerarşisinin en büyük destekçilerinden biri durumundalar. Özellikle ideolojik alanda. Esasen ideolojik saldırılar o boyutta kibatıdaki refah devleti uygulamaları bile adeta koyu bir sosyalizm çabasıymış gibi gösterilerek saldırı altında bırakılıyor. Sanki batıda liberalizm varmış da, buna karşı çıkanlar günah işliyorlarmış gibi bir fikir ortamı yaratılmaya çalışılıyor. Azgelişmiş ülkelerin çoğu fakir iktisatçıları da bunu yutuyor.

Öte yandan, özellikle Latin Amerika'da marksizm ile kilise görüşlerinin bir karmaşasından oluşan karşıt bir akım görüldü. Latin rahipler insanın o denli ezildiği bir kıtada İsa'yı bir kurtuluş savaşçısı, bir gerilla olarak resmetmeye başladılar. Liberation Theology (kurtuluş teolojisi) olarak adlandırılan bu akımda sosyal eşitsizlik günahla özdeşleştirilmişti. Günahın kaynakları kapitalizm, liberal bireycilik ve emperyalizme bağımlılıktı. Ekmek ve adalet ise öteki değil, bu dünyada isteniyordu. 1980'ler boyunca oldukça ilgi çeken bu akım kıtada seçimle gelmiş yönetimlerin sözde iktidarına geçildikten sonra batı basınının ilgi odağı olmaktan çıktı. Batı gazeteleri Latin Amerika haritası üzerinde demokrasiye geçiş harekatının bittiğini ilan ettiler.

Özelleştirmelerin Özü

Günümüzün büyük tartışmalarına değinirken özelleştirmeyi ıskalamak ayıp olurdu, çünkü bu da salt ekonomik değil, aynı zamanda ideolojik mücadelenin bir devamı. Kapitalizm bürokrasinin mal ve hizmet üretiminde müteşebbis kadar etkili olamayacağı propagandasını o kadar başarıyla işledi ki buna karşı oluşan her türlü zihinsel direnci daha başından zayıflattı,. Ve her ülkede devlet sektörünü -ekonomik alanda- küçültme çabaları son on yıla damgasını vurdu.Vurmaya da devam edecek. Gelişmiş kapitalist ülkelerde büyük şirketlere yeni olanaklar sunma dürtüsü ağır basarken sosyalist ülkelerde bürokrasinin etkisizliği yerine teşebbüs dürtüsüyle verimlilik artışı ön planda. IMF, azgelişmiş ülkelere ilk koşul olarak özel sektöre daha büyük pay verme şartını sürüyor. Pakistan ve Bengladeş daha yeni kamulaştırdıkları bazı işletmeleri geri verdiler. Hindistan'dan Japonya'ya kadar tüm Asya bu eğilimin içinde. Çin daha 1980'lerde tarım ve hizmetlerde özelleştirmeyle bu alanda yol almıştı. Latin Amerika'da ise özelleştirme boçların tasfiyesi için bir yol oldu. Bir çok kamu malı ödenemeyen borçların karşılığında yabancılara verildi -ki bunların içinde geniş topraklar da yer alıyor. Herhalde memleketler olsa olsa böyle satılır.

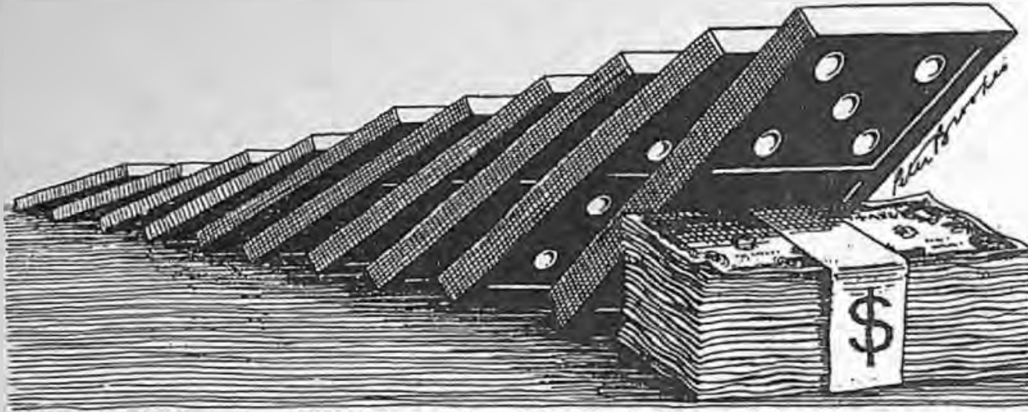
Patlamayan Borç Bombası

Azgelişmiş ülkelerin boçlarının 1 trilyon doları aşması günümüzün bir başka olgusu. Ara sıra Arjantin'den Zambia'ya kadar ülkelerin boçlarını döküp "Borç Bombası" başlığı atmak ekonomi sayfalarında başka haber olmadığı günlerde sekreterleri kurtaran konulardan biriydi. Ama nedense bu bomba hiç patlamıyor. Patlayacağı da yok. Çünkü zaten bu borçlar pazarı genişletmek için sistem tarafından büyük bir istekle veriliyor. Ayrıca sıkışan ülkeler her an yeni tavizlere açık hale geliyor. Kaldı ki kısa dönemli çözümler hep bulunuyor. Ne de olsa devletler şirketler gibi batmıyor. Sadece sürünüyor.

Günlük Hayatta Değişim

Dünya üzerindeki tüm bu rüzgarlar günlük hayatımızı da köklü biçimde etkiliyor. Bunlara en genel hatlarıyla baktığımızda yeni muhafazakar politikaların insanların bir kısmını daha zengin, çoğunu da daha fakir, hale getirdiğini görüyoruz. (Reagan'ın 8 yıllık yönetiminde ABD'de onmilyonlarca kişinin geliri arttı ama 150 milyon kişi de fakirleşti) Azgelişmiş ülkelerde ise nüfusun yüzde 10'u zenginleşirken yüzde 80'i fakirleşti. Böylece hem sermaye birikimi hem de lüks tüketim malları için pazar oluştu. Bu eğilim, yani çarpık gelişme ve kentleşme tüm hızıyla sürüyor ve nüfus artışı tarafından körükleniyor.

Dünya'da şehirleşme oranı

ABD, "domino teorisi"nin aksine çürüyen bağımlı rejimleri dolarla ayakta tutmaya başladı. Ancak satın alamayacağı rejimler hep olacak.

1800'de yüzde 3'ten ibaretti. 1920'de yüzde 20, 1980'de ise yüzde 42 olan bu oran, 2000 yılında yüzde 50'yi aşacak. Yani kentler, özellikle de azgelişmiş ülke kentleri nüfus artışından çok daha hızlı büyüyor. Londra daha 1950 yılında dünyanın en büyük kenti iken 2000 yılında 25. sıraya düşmüş olacak.

Nüfus artış eğilimlerindeki farklılık ise yine çok ilginç sonuçlar yaratıyor. Gelişmiş batı ülkelerinde nüfus artışı durma noktasına yaklaşmış durumda. ABD'de 65 yaşın üzerindeki nüfus geçtiğimiz yıllarda ilk kez çocukların sayısını aştı. Avrupa'nın ise dünya nüfusu içindeki payı 35 yıl içinde yüzde 5'ten yüzde 2.5'a düşecek. Bu ülkeler hizmetleri kimlere yaptıracağız, yaşlılarımıza kimler bakacak diye düşünüp dururken bazı tedbirler de alıyorlar. Bir yandan tüm ülkelerden en kalifiye insan gücünü çekerken diğer yandan da hizmetlerini ucuza gördürmek için kaçak yabancı işçilere bilerek göz yumuyorlar. Böylece yaşam standartlarını yine azgelişmiş ülkelerin sırtından sürdürüyorlar.

Şehirleşme ve yeni yaşam tarzı ise nüfus artışını azaltan faktörler. Dünya nüfusu da er geç sabitleşecek. Ama bunun hangi düzeyde olacağı konusunda fikir birliği yok. Tahminler 8.5 milyar ile 13 milyar arasında değişiyor. Yani nüfus artışı henüz tepe noktasına gelmedi. 1980'lerde her yıl 80 milyon artan dünya nüfusu 1990'larda yılda 90 milyon kişi artacak. Bu, geniş kesimler için düşük yaşam standardı anlamına geliyor. Her dakika 28 çocuk açlıktan ölüyor ama her gün doğan 200 bin çocuğun büyük bölümünü yoksul bir hayat bekliyor.

Yeni İş Düzeni

Günlük hayatımızı en derinden etkileyen gelişmelerden birisi de yeni iş düzeni. Vasıfsız kol işçilerinin çalışanlar arasındaki oranı giderek azalmaya devam edecek. Bunların bir kısmı ise belli beceriler edinerek teknik işlere geçiyorlar. Buna karşın tüm ülkelerde hizmet işçilerinin sayısı artıyor. Öte yandan büro işçileri ve yöneticilerin sayısında oransal azalış sürecek. Ofis otomasyonu bunda etkili olan bir faktör. Çiftçilik tüm ülkelerde azalan bir uğraşı. Teknik işler ise yine tüm ülkelerde profesyoneller (meslek sahipleri) ile birlikte artıyor. Bunlar bilgi ve iletişimin gelişmesinin doğal sonuçları. İkinci Dünya Savaşından 1985 yılına kadar üretilen bilgi, bu tarihten önceki tüm yüzyıllarda insanlığın ürettiği bilginin 9 katı. Ve her 8 yılda bir üretilen bilgi iki katına çıkıyor. Her gün sadece uydularla yapılan uluslararası bilgi akışı Encyclopedia Brittanica'da yazılanlardan daha çok. Bu kadar bilgiyle başa çıkabilmek büyük bir uzmanlık alanı açmış bulunuyor. Kaldı ki bu bilgi akışının yönlendirilmesi ve nasıl kullanılacağının belirlenmesi de dünya üzerindeki güç mücadelesinin temel araçlarından biri haline geldi.

Tüm bu gelişmelerin sonucunda büyük bir kısmı da kentlerin beton ghettolarında ve gecekondularında yaşayan, irrasyonel tüketim alışkanlıkları edinmiş bir nüfusla karşı karşıya bulunuyoruz. Kadınların giderek özgürleşmesi ise bu tablonun önemli bir parçasını oluşturuyor. Bunun başlıca nedenleri kırsal yapıların parçalanması, kadınların aile işletmesi dışında çalışmaları ve çeşitli elektrikli ev aletleri ile evdeki çalışmala-kolaylaşmasıdır. Ancak kadın ve çocuk emeğinin istismarı dünyadaki en önemli çalışma ve sosyal sorunlardan biri olarak gündemde kalmaktadır. Dünyadaki refah artışından yararlananlar sistemin eşitsizliklerini savunmakta ve bunda önemli başarılar sağlamaktadır. Burda en önemli araç kuşkusuz ki tüketimdir. İkinci dünya savaşından sonra yeni dünya sisteminin kurulmasında en büyük silah Amerikan yardımı idi. Geçtiğimiz yüzyılda Avrupalı gemiciler ve tüccarlar yerli halkların gerçek servetlerini bir avuç incik-boncuk ve renkli kumaş karşılığında satın alabiliyorlardı. Şimdi de TV dizileri, hafif içecekler, fast foodlar ve diğer tüketim malları ile birçok değerler satın alınabiliyor. Bu pırıltılı tüketim için yılda yüz trilyon ton doğal kaynak ve maden işleniyor, her dakika 44 hektar orman binlerce bitki ve hayvan türü ile birlikte yok ediliyor. Doğa tahribi her yıl milyonlarca ölü ve onmilyonlarca sakat insan yaratıyor. Bunlar arasında sakat doğum, solunum hastalıkları, zehirlenme, radyasyon hastalıkları, hormon bozuklukları, kansızlık, raşitizm, önde geliyor. ABD'de her yıl 400 bin civarında bu tür sakatlık tesbit ediliyor. Almanya'da ise gürültü nedeniyle sağırlık 13 kat artış göstermiş. İşçi çocuklarında görülen deformasyonlar İsveç'te ciddi bir sorun olmuş vs vs Örneklerin sonu yok. Sadece Hindistan'daki Bhopal felaketi ise azgelişmiş ülkelere gönderilen emniyetsiz ve tehlikeli teknolojilerin tehlikesini anlatmaya yeter.

Bu durum 21. yüzyılın en önemli eğilimlerinden birine işaret ediyor. Artık kimse istediği kadar üretim artışı ve büyüme sağlayamaz. Şimdiye kadar büyümenin önündeki en büyük engel pazar ve sermaye idi. Yatırım kaynağını bulduktan sonra üretimi artırmanın önünde hiçbir engel yoktu. Bundan sonra ise doğanın izin verdiği ölçüde üretim kavramı gelişecek. Esasen daha şimdiden "kabul edilebilir büyüme" önemli ölçüde taraftar bulan bir kavram haline gelmiş bulunuyor. Bunun kapitalist ve sosyalist üretim modelleri üzerindeki etkisi henüz yeterince tartışılamadı. Ancak şunu söylemek mümkün. Bugüne kadar -50 yıldır- silahlanmaya harcanan kaynakların önemli bir kısmı çevre projelerine aktarılacak. Bu bir yandan kapitalizmi kısıtlayıcı, diğer yandan da yeni pazarlar açan bir gelişim yaratacak. Öte yandan da, -eğer kısmet olursa- planlı ekonominin bu alandaki teorik üstünlüğünün pratikte sınanmasına yeni bir olanak doğacak.

1945'ten 1990'a

1945 yılında olsaydık "yeni bir dünyanın ilk yılı" başlığı son derece uygun olurdu. Aradan bir 45 yıl daha geçtikten sonra bu başlığı tekrar atabilmek için yeterli nedenlerin en azından oluşmaya başladığını söyleyebiliriz. Elbette ki tüm dramatik değişimler tek bir yıla sığmıyor ama yeni bir dünyaya geçildiğini gösteren birçok emare var. Zaten 1945'in bazı sonuçları da ortadan kalkmaya başladı. Örneğin soğuk savaş, bölünmüş ülkeler, paktların önemi vs. Öncelikle büyük güçlerin mutlak üstünlüğü nisbi güçlülüğe dönüştü. Sovyetler Birliği iç sorunlarıyla boğuşa dururken ve Doğu Avrupa batıya kayarken ABD de artık eski gücünü yitirmiş bulunuyor. 1950 yılında ABD dünya üretiminin yarıya yakınını yapıyordu. 1970'de bu oran üçte bire, 1990'da ise beşte bire düştü. Savaşın dört galibi, üç mağlubu ile birleşerek 1980'lerde giderek önem kazanan 7'li zirveleri oluşturdular. Almanya'nın birleşmesiyle yeniden yayılmacılık yapabilme olasılığı zihinlerin bir köşesine takıldı. 1945'ten sonra sadece Sovyet müdahalesi sayesinde batıyla bütünleşmesi önlenen Doğu Avrupa ülkeleri 45 yıllık bir gecikmeden sonra emellerine kavuştular. Bu arada Avrupa'da yine gelişen ve 1930'ları hatırlatan ırkçılık ve faşizmin yeni biçimleri henüz tam olarak incelenmedi. Keza, yükselen milliyetçilik dalgasının nereye varabileceği de yeterince tartışılmış değil. Ama incelenen birşey varsa o da Roma İmparatorluğunun çöküşüydü.

Roma'nın Çöküşü Niçin İncelendi

Hem ABD hem de SSCB'de titizlikle incelenen bir konudur bu, çünkü bir dünya sistemi kuran gücün çöküş dinamiklerinin anlaşılması önemlidir. Roma'da değişim, sistemin temel yapısının çözülmesi demekti. Her imparatorluk gibi onlar da çözülmeyi yani değişimi baskıyla engellemeye çalıştılar, ama boşuna. 20. yüzyılda ise büyük güçler baskının yanısıra ideolojik motifleri ve diğer unsurları birarada kullandılar. SSCB Çarlık İmparatorluğunun uluslar mozayiğini olduğu gibi devralmıştı. Yeni rejim kurulurken, bunu onaylayan unsurlardan tüm halkları temsil etmediği iddiası zaman tarafından doğrulanınca Gorbaçov ciddi bir sorunla karşılaştı. Artık uluslar meselesini eskiden olduğu gibi baskıyla halletmek olanağı yoktu. Yeni bir yönlendirme mekanizması kuracak vakti kazanmak için ulusların taleplerine kulak vermek zorunda kaldı. Ne varki kısa sürede yönlendiremez hale geldi, denetimi elinden kaçırdı, çünkü bağımsızlık eğilimleri çok güçlüydü. Bunların yeni bir federasyon içerisinde bir araya gelip gelemeyecekleri ise güçler dengesine, ulusların iradesine, emperyalizmin etkinliğine ve birçok diğer faktöre bağlı olacaktır. ABD ise değişimi yönlendirmede daha usta olduğunu gösterdi. Etkinliği altındaki ülkelerde modern kapitalizmin yolunu açan reformlardan kaçınmadı. Baskıyı selektif olarak ve çoğu kez dolaylı yollarla uyguladı. Diktatörlükleri kurmakta olduğu kadar, bunları değiştirmekte, demokratik görünüşlü rejimlere dönüştürmekte tereddüt etmedi. Çok mecbur kalınca açık ve doğrudan müdahalelere başvurdu. Halkların mücadelesi karşısında topyekün müdahale doktrini ile yitirdiği mevzileri, esnek ve kademeli müdahale doktrininin kazandırdıklarıyla telafi etti.

İç muhalefeti halletme konusunda da her iki sistem yakın zamana kadar farklı yollar izliyorlardı. Değişmeyen Amerikan yöntemi muhalefeti marijinalleştirerek eritmektir. Sovyetler ise uzun yıllar muhalefeti ezerken aslında kendisini ezdiğini farkederek politikasını değiştirdi. Şimdi çoğulcu bir sisteme geçişin sancılarını yaşıyor. Batı dünyasındaki muhalefet akımları yeşiller, ekolojistler, pasifistler, feministler, sınırlı büyüme taraftarları, dini muhalefet vs. şimdi orada da açığa çıkmış durumda. Bunlarla birlikte nasıl bir uzlaşma kuracaklarını kendileri de henüz bilmiyor. Sol muhalefet ise tekrar insiyatifini kazanmanın yollarını aramakla meşgul.

Fabius Maximus

Söz Roma'dan açılmışken yazımızı oradan bir örnekle kapatalım. Fabius Maximus "geciktirici" anlamına gelen "Cunctator" ünvanıyla anılan bir Romalı komutandı. Roma'nın zayıf düştüğü günlerde Anibal'ın ilerleyişini yavaşlatan oyalama taktikleriyle zaman kazanmış ve nihai zaferi kazanmanın olanaklarını yaratmıştır. Bugün de insanlığın büyük ideallerini savunanların çoğu toplumun ve dünyanın [illegible] oyalama muharebeleri veriyorlar. Şurada bir doğa parçasını korumak, öte yanda bir insan hakkı ihlalini teşhis, mümkün olduğu oranda işçi haklarını savunma vs. Sol 20. yüzyıldaki en kötü on yılını yaşıyor. Emekçilere dünyayı yeniden örgütleme fırsatını verecek yeni bir büyük akımı yaratmaya çalışıyor. Ancak bunun için hem teorik perspektiflerin açılması hem de bunu sağlayacak fiili çalışmaların gelişmesi gerekiyor. Bunun pratikteki anlamı başarılı olamayan eski modellerin yerine yenilerinin bulunmasıdır. Bütün mücadeleler önce zihinde kazanılır. Ama çözüm getiren zihinler ancak yoğun bir pratik içinde olanlardır. Geciktirme taktiği ile zafer kazanılamaz. Çağımızda vakit kazanmanın dahi fazla anlamı kalmadı.

Kapitalizmin ve kar dürtüsünün insanlığın önünde yeni ufuklar açması, sorunları çözmesi beklenemez. Ancak sosyalizmin daha başarılı örnekler vermesi de gerekmektedir. Bu ise sosyalistlerin toplumu yönetmede kapitalistlerden daha başarılı olmayı öğrenmeleriyle mümkün olacaktır. Sosyalizmin gelecekte alacağı biçimleri, kurulacak yeni modelleri ve bunların nasıl yaratılacaklarını tam bilmiyoruz. Ama çalışmak ve öğrenmek kadar zevkli ve ilginç bir başka iş de yoktur. ■

NOT: Dizgi hataları konusunda pek evhamlı değilim. Arif okurlarımız zaten kastedileni anlıyor. Ne var ki ilk iki sayıda çıkan yazılarımda anlam hatası yaratan iki düzeltiyi burada yapmak gerekiyor.

Birinci sayıdaki "Kıyameti Üretmek" yazısında ABD tarımında emek verimliliğinin düşük olduğu şeklinde bircümle var. Doğrusu ABD tarımının emek verimliliği açısından yüksek ama kullanılan enerji verimliliği açısından çok düşük bir performans gösterdiğidir.

İkinci sayıdaki "Günümüzde Sosyalizm" yazısında ise son iki cümlenin "yanlış olan kitleler adına siyaset yapmaya başlamak değil, bu siyasetin yönünün kitlelere insiyatif kazandırmak doğrultusunda yapılmamasıdır. Aksi halde öncülük diye bir kavram çıkmazdı." şeklinde olması gerekiyor.

Daha az tashihli sayılarda buluşmak üzere.

SSCB Büyükelçilik Basın Müsteşarı Viladimir Georgiev:

"İKİ ÇETİN SORUN: EKONOMİ VE BİRLİĞİN GELECEĞİ

L:Doğan Tılıç

Nisan 1985'te başlayan değişim politikası oturdu mu? Bugün 'sosyalizm' kavramıyla ne ifade etmek istiyoruz ve iç, dış politikamızın ilkeleri nedir? Halkın yaşamını etkileyen ve haklı tepkilere yol açan krizler nasıl aşılacak? Anavatanın kaderi nedir ve bir egemen devletler birliğinini nasıl kuracağız? Partinin yeni koşullardaki rolü nedir?.." Sorular, sorular, sorular... Gorbaçov, "yoldaşlar" diye başladığı konuşmasında, SBKP Merkez Komitesi'nin 28. Kongreye sunulmak üzere hazırlanmış siyasi raporunu okurken yanıtlanması gereken birçok soru sıralıyor.

SBKP 28. Kongre'si gerçekten de ülkenin önemli çalkantılar yaşadığı, kafaların yüzlerce soruyla dolu olduğu bir dönemde yapıldı. Kongre neler tartıştı? Sorulan soruların yanıtları alınabildi mi? Kongrenin parti ve ülke için çizdiği yeni doğrultu nedir? Bunları Sovyetler Birliği Ankara Büyükelçiliği Basın Müsteşarı Viladimir Georgiev'e sorduk.

Sayın Georgiev, son zamanlarda temsili parlamenter sistem, çok partili rejim, başkanlık sistemi gibi Batı Avrupa'ya ve ABD'ye özgü kavramlar moda oldu. Siyasal sistem'inizin geleceği açısından onları model aldığınız gibi bir düşünce oluşuyor kafalarda. 28. Kongre'de siyasal sisteminizin önümüzdeki dönem alacağı şekillenmeye ilişkin kararlar alındı mı?

SBKP 28. Kongresi yaşadığımız ortamda son derece önem taşıyordu. Siyasal, ekonomik konularda ve milliyetler meselesinde yoğun tartışmalar oldu. Ve kongre çok önemli bir belge kabul etti: İnsani Demokratik Sosyalizme Geçme Programı. Parti, bundan böyle gelişmekte olan toplumsal çoğulculuk ve çok partili sistem çerçevesinde hareket ediyor. Parti, iktidar fonksiyonları tekelinden kendi iradesiyle vazgeçmektedir. Son gerçeği söyleme merciinin kendisi olduğu iddiasından vazgeçmektedir. Bu Komünist Parçalışmalarını çok partili sistem şartları altında, parlamenter yöntemler çerçevesinde, sovyetlerle ve sovyet organlarıyla işbirliği çerçevesinde sürdüreceği anlamına gelir.

Bugüne kadar parti ülke hayatında, politik, ekonomik ve dış politika alanlarında en önemli konuları karara bağlıyordu. Yüksek Parti Forumunda SBKP Politbürosunun aldığı kararlar, Yüksek Sovyetin ve Bakanlar kurulunun kararlarından daha önemli olarak algılanıyordu. Alt kademelerde de Cumhuriyet ve bölgelerde, parti organlarının kararları yerel organların kararlarından daha etkili oluyordu.

28. Kongre kararlarıyla bu durum titamamen ortadan kalkıyor. Gerçek iktidar seçim yoluyla oluşturulmuş mercilere doğru kaymış oluyor. Artık yüksek parti organları partinin iç hayatıyla ilgili konularda karar veriyorlar. Genel kararları verecek Cumhurbaşkanlığı Konseyi, Bakanlar Kurulu gibi seçilmiş yapılar var. Tabii bu parti politik hayattan tamamen çekildi anlamına gelmiyor.

"Biz Sovyetleri toplumumuzun elde etmiş olduğu kazanımlardan biri olarak değerlendiriyoruz. Onları koruyacak ve radikal bir şekilde dönüştüreceğiz

Parti büyük bir güç olarak yine kalıyor. Önemli konularda görüş belirleyip bunları topluma ve gerekli yerlere aktaracaktır. Çözüm üretmek, durumun analizini yapmak partinin, politbüronun görevidir. Ancak bugün geçmişten şöyle bir farklılık var. Artık bunların aldığı kararlar yerine getirilmesi zorunlu yasalar olarak algılanmayacak.

Bu anlattıklarınız hep iktidar pramidinin tepesine ilişkin düzenlemeler. Yerel yapıların etkinleşmesine yönelik atılmış adımlar yok mu?

Var tabii. Sovyetler Birliği düzeyinde parlamentolar iyice etkinlik kazandı ve aktif oldu. 28. Kongre yerel sovyetlerin yetkilerini de genişleten kararlar aldı. Yerel birimlere yalnızca politik değil ekonomik anlamda da yeni haklar tanındı. Ekonomik özerkliğe kavuştular. Ekonomik özerklik olmadan zaten başka özerklikler de olamıyor. Ekonomik bir temel kazandıkları için artık kendi işlerini daha güvenle yürüteceklerdir. Şimdiye kadarki yetkileri kağıt üzerinde kalıyordu. Şimdi yerel makamlara toprak ve doğal zenginlikler kazandırılmış oldu.

Ancak bu devam eden bir süreçtir; merkez ve yerel makamlar arasında yetki bölüşümü süreci. Daha önce tüm yetkiler merkezdeydi. Şimdi de yerel makamlar tüm yetkileri kendinde toplamayı amaçlıyor. Bu sürecin makul bir sonuca ulaşması gerekiyor. Belli yetkilerin merkezde olması kaçınılmazdır.

Yerel yapıların aşırı yetki toplama çabası bazen acaip sonuçlar doğuruyor. Örneğin Ukrayna Cumhuriyeti egemenliğini ilan ettikten sonra ayrı saat uygulayacağını söyledi. Bütün ülkede bir saat geçerli, onlarda başka. Bundan Ukrayna içindeki bazı bölgeler tatmin olmadı ve bizde ayrı saat uygulayacağız dediler. Ve bunu yaptılar.Şimdi ne oluyor biliyor musunuz? Herkes uçağını ve trenini kaçırıyor.

Ekim Devriminin ilk yıllarında siyasal sürece damgasını vuran işçi, köylü ve asker sovyetleri vardı. Doğrudan demokrasinin araçları olması anlamında, Batı'da kimse bu modele yakın demokratik aygıtlar kuramadı. Siz şimdi bu tür deneyleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Evet geçmişe baktığımızda, o dönemde saydığınız üç sovyetin en önemli

üç gücü oluşturduğunu görüyoruz. Şimdi o sistem geride kaldı. O dönemde bu üç gücün toplumsal hayata katılmasını sağlamıştı. Devrim ve iç savaş koşullarında oluşturulmuş ve devrimin başarısı için atılmış bir adımdı. Askeri sovyetlerin oluşturulması, savaş koşullarından doğmuş büyük bir ordunun devrimden yana toplumsal hayata katılmasını hedefliyordu.

Sonra bu sovyet sistemi daha da gelişti. Ama maalesef daha sonra bir bürokratikleşme ve partinin körü körüne emrine girme süreci yaşadılar. Öyle bir transformasyon yaşadılar ki artık kararlar sovyetlerce değil, sovyetlerin yönetim kurulları tarafından alınır oldu. Halk temsilcileri, seçilmiş insanlar, etkisini kaybetti.

Şimdi bu durum da büsbütün değişti. Biz sovyetleri toplumumuzun elde etmiş olduğu kazanımlardan biri olarak değerlendiriyoruz. Onları koruyacak ve radikal bir şekilde dönüştüreceğiz. Kongre, "halkın kendi kendisini yönetmesi açısından çok etkin bir sistem olan sovyetlerin daha da etkin olması için çalışılmasına" karar verdi. Şimdi bu süreç iki yönlü olarak başlatıldı. Birinci yön, politik ve ekonomik açıdan daha geniş yetkiler kazandırmak; ikinci yön, sovyetlere politik olarak aktif olan, seçmenlerin sürekli denetleyeceği ve onların içinde olan insanların gelmesini sağlamak.

Altı ay önceki yerel yönetim seçimleri de bu doğrultuda atılmış bir adım oldu. Özelikle Moskova ve Leningrad'da güçlü sovyet organları oluştu. Oradaki insanlar, "artık bize karar hazırlayacak kişilere ihtiyacımız yok. Biz tartışacağız ve kendi kararlarımızı oluşturacağız" diye düşünüyorlar.

Bu dedikleriniz Batı'da da var. Parlamentoda tartışıp kararlar alınıyor. Bizde de Belediye meclisi var seçilmiş insanlar tartışıp kente ilişkin kararlar veriyorlar. Sizin sisteminizin Batı'dan bizimkinden farkı nerde?

Ana fark bizim sosyalist bir sistem oluşumuzdur. Şimdi biz sosyalizmimizi daha insancıllaştırma ve demokratikleştirme doğrultusunda adımlar atıyoruz. Ancak temel sosyalist, komünist ideallerden vazgeçmiyoruz. Sovyetler Birliği Komünist Partisi eskiden olduğu gibi yine lider güç durumundadır ve iktidardadır.

Adı komünist olan bir partinin iktidarda olması o ülkede sosyalizm olduğu anlamına mı geliyor? Birçok ülkede birkaç ay evveline kadar adı komünist olan partiler iktidardaydı. Herhalde sosyalizmin bundan başka ölçütleri olsa gerek, değil mi?

28. Kongre bunları tartıştı. Biz önceden olduğu gibi sosyalist yoldan ilerleme azmindeyiz ve bu sosyalist yol insanın insan tarafından sömürülmesini kesinlikle reddetmektedir. Üretim araçlarının özel mülkiyetine karşı çıkmaktadır. Çok önemli üretim araçlarından biri olan toprağın özel mülkiyetine karşı çıkmaktadır. Toplumsal adaletsizliğe ve tekellerin iktidarına da karşıdır.

"28. Kongre yerel Sovyetlerin yetkilerini de genişleten kararlar aldı. Yerel birimlere yalnızca politik değil, ekonomik anlamda da yeni haklar tanındı. Ekonomik özerkliğe kavuştular.

Sosyalist toplumu kurma sürecinde birçok sorunla karşılaştık. Bunların en başında hızlı bürokratlaşma, aşırı merkezileşme ve dogmatizm gibi sorunlar geliyordu. Kapitalist sistemde olduğu gibi insanın topluma yabancılaşması noktasına geldik. Şimdi Parti insanı topluma yeniden kazandırmayı amaçlamaktadır. Kolhoz sisteminin, kollektif çiftliklerin olumlu yönlerini de geliştiremedik. Şimdi köylüyü topraktan ayıran değil, toprağa yaklaştıran bir sistem bulmak zorundayız.

Biz pazar ve mal ilişkilerini de ihmal ettik. Oysa Lenin bunun tam tersini söylüyordu. Lenin, sosyalizm çerçevesinde, sosyalist pazarın ve para mal ilişkisinin önem kazanmakta olduğunu söylemişti. Biz bunlardan vazgeçip yeni yollar ararken bürokratizme sürüklendik. Tekstil sanayiinde çalışan bir arkadaşım bir kravat üretebilmek için 50 imza topladığını söylemişti. Bu ortamda sanayi nasıl gelişsin.

28. Kongre'de bütün bunlar söylendi. Bunlar söylendiği için söylemediğimiz dönemden çok daha yakınız sosyalizme. Üretim araçlarının tüm halkın olması için yeni yollar düşünüyoruz. Belki hisse senetleri şeklinde olur. Ancak kesin bir kararımız var; kapitalistin istismar ettiği şeyleri devletin istismar etmesi gibi bir durum olmayacak.

Ekim Devriminden sonra hem başka partiler vardı hem de Bolşevik Partisi içinde çeşitli fraksiyonlar canlı bir tartışma ortamı yaratmışlardı. Konjonktürel nedenlerle varlıklarına son verilen bu unsurlar neden sonra bir daha hiç görünmedi? Neden tek seslilik sistemin belirleyici yönü oldu?

Bildiğiniz gibi Ekim Devrimine burjuva partilerin çoğu karşı çıktılar. Ne devrimi ne de Bolşeviklerin programını kabul ettiler. Dahası silahlanıp yeni iktidara karşı direnişe geçtiler. Böylece iç savaş koşulları doğdu ve o ortamda çok partili sistem yaşayamazdı. Lenin'in savunduğu siyasi çoğulculuk tezine rağmen dönemin burjuva partileri bariyerin öbür tarafında kaldı. Tek parti sistemi böylece doğmuş oldu.

Evet, bu tek parti içinde çeşitli görüşler mevcuttu. Değişik görüşler 1930'a kadar varlığını sürdürdü. Parti içinde bir tartışma ve canlılık sağladılar. Sosyalist toplumun kuruluşuna yönelik parti içinde gerçekten sert tartışmalar oluyordu.

Bugünden bakarsak o durumun

hem olumlu hem de olumsuz sonuçları oldu. Olumlu yanı serbest tartışma ortamıydı. Olumsuz yanı bu mücadelenin sertleşmesi ve kişiselleşmesiydi. Fikir mücadelesi için başlayan şey parti içi iktidar kavgasına dönüştü. Bu yüzden can kayıpları oldu. Şimdi biraz Stalinizm konusuna girmeye başladık. İsterseniz oraya girmeyelim.

Çoğulculuk Stalin yüzünden mi ortadan kalktı?

Doğrusu öyle. Ama Stalin'in kendisi de o dönemin bir meyvesidir. Dışardan baktığınızda Stalin pluralizmin sona ermesine yol açtı diyebilirsiniz. 1937 yılından beri 16 sene parti kongresi toplanmadı ve parti dönem toplantıları da çok seyrek yapıldı. Her konuda kararı parti politbürosu ve şahsen Stalin alıyordu.

Stalin'in ferdi diktatörlüğü sona erince ve eleştiriler başlayınca parti kongreleri düzenli bir hal aldı. Ancak bu kongrelerde de önceden tesbit edilmiş şeylerin onaylatılmasından başka birşey olmuyordu. Alt parti örgütleri pasifize olmuştu. Yalnızca yukardan gelen kararları uygulamakla yetiniyorlardı.

İşte 28. Kongre öncesi bu manzarayla karşı karşıyaydık. Kongre çok önemli bir karar aldı; alt parti örgütlerine faaliyet bağımsızlığı tanıdı. Kendi faaliyetlerini kendileri düzenleme ve karar alma yetkisi verildi.

28. Kongre'nin parti içi çoğulculuk konusundaki kararı da şu soru etrafında tartışılarak oluşturuldu. Parti içinde birliği ve en geniş çoğulculuğu birlikte nasıl sağlarız? Demokratik merkeziyetçiliğin tamamen kaldırılması ve parti içinde değişik fraksiyonların oluşturulmasını savunanlar vardı. Şastakovski liderliğindeki Demokratik Platform grubunun Kongredeki tavrı buydu. Ancak Kongre fraksiyonist yaklaşımı reddetti. Çünkü geçmişte, yukarda da belirttiğim gibi, fraksiyonist mücadele partiye büyük zarar vermişti. Dolayısıyla şöyle bir karar çıktı: "Komünistler platformlarına göre birleşebilirler." Ancak fraksiyon örgüt demektir. Kongre parti içinde serbest siyasi tartışmayı özendirirken örgütlenmiş bölünmeye de karşı çıkmış oldu.

Kongreden önce, Kongre sonucunda partiden toplu istifalar olacağı söyleniyordu. Ancak, kongrede prensip olarak birlik sağlandı ve beklendiği gibi istifalar olmadı.

1936 Sovyet Anayasası sınıfsız topluma ulaşıldığını ve partinin artık tüm halkın partisi olduğunu söylemişti. Bugün SSCB'da farklı sosyal gruplar, sınıflar var mı? Örneğin, madenciler grevinden sonra toplanan Madenciler Kongresi'nde SBKP'nin işçilerin partisi olmadığı açıklandı. İşçiler bizim partimiz değil dediğine göre SBKP kimin partisi?

Çok ilginç bir soru sordunuz. Bu soruyu ben kendi kendime çok sordum. 28. Kongre de sordu. Bizim toplumumuzda hangi sınıflar var sorusu çok karmaşık bir soru. Biliyorsunuz biz bir tek halk devleti var ve bunun içinde üç unsur var diyorduk: İşçi, köylü ve emekçi aydınlar. Bunların arasında da çok sıkı bir işbirliği olduğunu ileri sürüyorduk. Bunlar arasında hiçbir problem olmadığı varsayıldığından parti de tüm emekçilerin temsilcisi olarak görülüyordu.

Şimdi ise şu noktaya geldik: Çeşitli sosyal grupların değişik menfaatleri olabilir. Bu bir noktada birleşemeyecek sınıfsal ayrılıkları var anlamında alınmamalı. Bugün parti bu menfaatleri uzlaştırabilir ve bu grupların isteklerini karşılayabilir haldedir.

Ekonomik yapılarımızın değişmesinden sonra daha net bir tablo ortaya çıkacak. Yeni gruplar ortaya çıkıp bunlar özel teşebbüs grupları olursa parti bunların partisi olmayacaktır. Onların çıkarlarını korumayacaktır. Belki o zaman bu gruplar kendi partilerini kuracaklar. Halk da kimin tarafında olduğuna karar verecek. Ya sömürüye karşı Komünist Partisi'ne ya da çıkar partilerine gidecektir.

Bugün parti, çeşitli sosyal grupların değişik menfaatlerini uzlaştırmak göreviyle karşı karşıyadır

Desenize bunca yıldan sonra yine sınıf partilerine ve halkın da bunlar arasından seçim yapması noktasına gidiliyor. Peki, artık sınıfsız toplumun gerçekleşemez bir hayal olduğu mu ortaya çıktı? Bu hedeften vaz mı geçtiniz?

Mesele şu; biz olayların biraz önünde gidiyorduk. 1936 yılında ülkemizde sosyalizmin tamamen kurulduğunu ilan ettik. 1960'lı yılların sonunda da gelişmiş sosyalist toplumun kurulduğunu ilan ettik. Milli problemlerin çözüldüğünü ilan ettik. Sınıfsız topluma geçtiğimizi ilan ettiğimiz için bilim adamlarımız sınıf çalışmalarını bıraktılar. Dediğim gibi hep olayların önünde gitik.

Belki de biraz olayların tersine gitmişsiniz, demek daha doğru.

Hayır, bence istikametimiz doğruydu. Ama acele ediyorduk. Bu acelenin önemli nedenlerinden biri kötü ekonomimizdi. Biz şimdi kalıplardan vazgeçerek yeni bir yörüngeye oturmalıyız. Toplumumuz doğal bir gelişme süreci yaşamalı. Önceki yapay zorlamalarımızdan vazgeçmeliyiz. Ama ideolojimiz eskisi gibi duruyor. Sosyalizme, komünizme, sınıfsız topluma inanıyoruz. Ben Şovyetlerde kapitalizmin restorasyonu yaşanıyor diyenlerle aynı kanıyı paylaşmıyorum.

Bir de Batı'da moda olan bazı teoriler var. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ve sanayiin ulaşmış olduğu boyut yüzünden proletaryanın çağını tamamladığı söyleniyor. Siz ne düşünüyorsunuz?

O teorileri biliyorum. Genel düzeyde ele alınırsa o geleceğin konusudur. Her ülke bir müddet sonra kendi koşullarında o duruma gelir. Bugünkü dünyada modern proletarya mevcuttur. Sovyetler Birliğinde de vardır. Bizim madencilerin grevleri bunun en açık göstergesidir.

Ancak bugün bazı mesleklerin içiçe geçmesinden doğan karmaşık bir durum da gözlenmektedir. işçi-teknisyen, memur-işçi, işçi-mühendis gibi kategoriler oluşmuştur. Bunların nereye oturtulacağı iyi analiz edilmelidir.

Son olarak milliyetler konusuna değinelim. Ne olacak bu iş? Birliğin geleceği için tehlike çanları mı çalıyor?

Yalnızca bu soruyu yanıtlamak için saatlerce konuşmak gerekir. Ekonomik sorundan sonra en çetin konu bu. İkisi de bir anlamda içiçe geçmiş durumda. Ekonomik durumun düzelmesi milliyetler konusundaki sorunlarımızı da azaltacak sanıyorum.

Herşeyi yalnızca bozuk ekonomiye bağlıyor değilim. Sosyal ve kültürel siyasetimizin yürütülmesinde de çeşitli halklara karşı hatalar yaptık. Ancak milliyetler konusunda Sovyetler Birliği'nin katettiği büyük aşamaları da kimse gözardı edemez. Hatamız herşeyi yaptık, bitti diye düşünmemizden kaynaklanıyordu.

28. Kongre, federasyonumuzun yeni prensipler üzerinde yenilenmesi gerektiğini ilan etti. Yeni birlik anlaşması hazırlanıyor. Yeni federasyon bu anlaşma üzerine kurulacak. Anlaşmanın bel kemiğini tüm cumhuriyetlere geniş ve gerçek egemenlik hakları tanımak oluşturuyor. Çok fazla görüş ayrılığını uzlaştırmak gerektiğinden anlaşmanın hazırlanması biraz zor ilerliyor. Ancak anlaşmada merkezin ve cumhuriyetlerin yetkileri net bir şekilde belirlenecek. Yakında anlaşma tasarısı yayınlanacak ve halkın tartışmasına sunulacak. ■

İHD DİYARBAKIR ŞUBESİ BASIN AÇIKLAMALARI

28 Temmuz 1990 tarihinde Batman Gercüş ilçesine bağlı Ardıçlı (Açip) ve Yayladüzü (Gundik) köylerinde, Devlet Güenlik Güçlerince yoğun insan hakları ihlâllerinin gerçekleştirildiği haberi üzerine, Şube Yönetim Kurulu Üyemiz Nazdar Yeşil ve hukuk komisyonu Üyesi Av. Hüsniye Ölmez başkanlığında bir heyet oluşturularak adı geçen köylerde incelemelerde bulunulmuştur. Heyetin tespitlerine göre;

a) YAYLADÜZÜ(Gundik) Köyü yakınlarındaki bir olay gerekçe gösterilerek 28.7.1990 tarihinde Devlet güvenlik güçlerince köye yapılan operasyonda tüm köylüler erkek ve kadınlar olmak üzere sabahtan akşama kadar güneşin altında bekletilmiş, ayrıca erkekler en kaba işkencelerden geçirilmiş ve köylülerin köyü hemen terk etmelerini aksi halde köyün bombalanacağı tehdidini yapmışlardır. Heyet köye girdiğinde köyün tamamen boş olduğunu tesbit etmiş; o anda evinde bulunan tek bir köylü kadınla görüşme olanağını bulabilmiştir. Bu köylü kadının heyetle karşılaştığında; "Siz Hükümet adamımısınız? Ne olur söyleyin köy bombalanacak mı?" diyerek, korku ve endişe içinde yönelttiği bu soru bile, olayın boyutunu açıklar niteliktedir. Heyet, köyde yaptığı araştırmada, bütün evlerde eşyaların darmadağın edildiğini, yağmalandığını, evlerin kapılarının açık ve sahipsiz olduğunu, köyün geçim kaynağı olan bostanların ise bakımsız kaldığından dolayı sarardığını, köylülerin en yakın il olan Batman'a göç ettiklerini tesbit etmiştir.

b) Aynı yöredeki Direfe köylüleri de heyete, köye operasyon düzenleyen güvenlik güçlerince İşkenceye tabi tutulduklarını, geçim koşullarının çok zor olduğunu, köylerinde içme suyuna dahi sahip olmadıklarını belirterek açıkça göçe zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

c) Heyet, aynı yöredeki Ardıçlı (Açıp) köyünde de araştırmalar yapmıştır. İncelemelere göre köy muhtarı Nuri Erin, köye operasyon düzenleyen devlet güvenlik güçlerince göz altına alınmış, uğradığı işkencelerden dolayı serbest bırakıldıktan sonra, bir süre Batman Devlet Hastanesinde tedavi görmüştür. Aynı köyde ikamet eden yaşlı Cemil Ekmen'in ise köyde dövülerek iki dişi kırılmış ve nereye götürüldüğü bilinmediğinden, hayatından endişe edildiği, köylülerce ifade edilmiştir. Evinin etrafı abluka altında olduğundan Muhtarla görüşme sağlanamamış, olaylarla ilgileri oldukları gerekçesiyle, Batman'da aralarında Derneğimiz üyesi M. Emin Ekinci'nin de olduğu bir çok kişinin gözaltına alındığı, heyetimizce tesbit edilmiştir.

Tüm bu uygulamalar, 424 ve 425 sayılı kanun hükmünde kararnamelerle halka karşı başlatılan, hukuk dışı baskı ve yıldırma politikalarının en açık bir örneğidir. Köyün yakınında olay olduğu gerekçesiyle köylülerin potansiyel suçlu muamelesiyle, bu tür insanlık dışı baskı ve işkencelere tabi tutulmaları, köylerinden göçe zorlanmaları, bölgenin kırsal kesimlerinde yasaların ve insan haklarına saygının değil, keyfiliğin egemen olduğunun göstergeleridir. Bu tür zulüm uygulamalarının bölgede barışa, kardeşliğe ve huzura hizmet etmeyeceği, tam aksine siyasi gerilimi artıracağı artık herkesçe bilinmelidir.

Temel hak ve özgürlüklerin en kaba bir tarzda çiğnendiği bu insan hakları ihlâlleri dizisini şiddetle kınıyor, yetkilileri uyarıyor ve demokratik kamuoyunu basın aracılığıyla duyarlı olmaya çağırıyorum.

Hatip Dicle
2.8.1990

* * *

4 temmuz 1990 tarihinde Diyarbakır'da Yönetim Kurulu Üyemiz Hasan Beksek'in de aralarında bulunduğu, çoğu derneğimiz üyesi 17 kişi, 13 gün gözaltında tutulduktan sora 1 Ağustos 1990 tarihinde yargı önüne çıkarılarak, sadece makina mühendisi Abdullah Soysal tutuklanıp, diğerleri serbest bırakıldılar. [illegible] mece serbest bırakılanlar Derneğimize başvuruda bulunarak Diyarbakır Çevik Kuvvet Merkezi'nde; askıya alma elektrik verme cinsel organı sıkma, tuzlu su içirme, aç-susuz bırakma [illegible] ve bıyık yolma gibi insanlıkdışı ağır işkencelerden geçirildiklerini beyan etmişlerdir.

20 Temmuz 1990 tarihinde Yönetim Kurulunca basına yapılan açıklamada işkence haberleri kamuoyuna iletilmesine ve yetkililerin dikkati son gelişmeler üzerine çekilmesine rağmen, Diyarbakır'da gözaltına alınan insanlara yapılan işkencelerin sistemli bir şekilde devam ettiği gözlenmektedir.

İşkenceciler bu tavırlarıyla, sadece gözaltına alınıp daha sonra mahkemece serbest bırakılan insanlara karşı değil, insan onurunu ayaklar altına alarak tüm insanlığa karşı suç işlemişlerdir. Bu uygulamalar, İnsan Hakları Evrensel beyannamesi ilkelerinin çiğnenmesi ve Türkiye'nin de altında imzası bulunduğu İşkencenin önlenmesine ilişkin uluslararası sözleşmelerin en kaba bir tarzda ihlâlidir. Yetkililer ve tüm demokratik kamuoyu, insanlık onurunun ayaklar altında süründürülmesine artık seyirci kalmamalıdır.

Bu keyfi ve insanlık dışı uygulamaları şiddetle kınıyor, başta yetkililer olmak üzere "İnsanım" diyen herkesi göreve ve demokratik kamuoyunu duyarlı olmaya çağırıyorum.

Hatip Dicle
6.8.1990

Bir katliamın perde arkası

6 Ağustos 1990 tarihinde televizyon haberinde Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nden alınan bilgiler doğrultusunda, Hakkari ili Yüksekova ilçesi Tülveren Köyü yakınlarında, Devlet Güvenlik Güçleri ile PKK militanları arasında çıkan silahlı çatışmada 7 PKK'lının ölü, 1'inin yaralı ele geçirildiği, 2 kişinin yataklıktan yakalandığı haberi veriliyordu. Yüksekova'da yapılan araştırmalar sonucu olayın gerçek yüzü şöyledir;

Uludere nüfusuna kayıtlı Mehmet'e Levo lakabı ile tanınan ve şu anda gözaltında bulunan kişi, Yüksekova'lı Hatem Çakmak'tan alacaklı olup edinilen bilgilere göre adı geçen şahıslar kaçakçılık ile uğraşmaktadırlar. Hatem Çakmak'ın isteği üzerine adamlarıyla kendisine bir miktar silah getiren Mehmet'e Levo, adı geçen şahsı Yüksekova'dan Tülveren Köyü yaylasına çağırıyor. Bu iki şahıs anlaşıp parayı almak için Yüksekova'ya dönüyor, fakat ilçe girişinde yakalanıyorlar. Araştırmaya göre, Hatem Çakmak alacaklılarını Devlete PKK'lı olarak ihbar etmiş , önceden hazırlanan senaryo çerçevesinde de Mehmed'e Levo'yu Yüksekova'ya getirerek yakalanmasını sağlamıştır. Gözaltına alınan şahsın diğer arkadaşlarının da yerini söylemesi üzerine Devlet Güvenlik Güçleri Yüksekova'lı İdris Öner ve Cihangir Ağa'nın adamları ile Tülveren Köyü yaylasına baskın düzenliyorlar. Hiç çatışmaya girmeden kaçmaya çalışan kaçakçılardan ikisi orada vuruluyor. Diğerleri yakalanıp Yüksekova'ya getiriliyorlar. Edinilen bilgilere göre, bu şahısların ifadeleri Tugay'da alındıktan son-

ra taranarak öldürülüp kamuoyuna "çatışmada ölü ele geçirilen PKK militanları" olarak açıklanıyor. Olayın duyulması üzerine ailelerinin Yüksekova'ya gelmesine rağmen cenazeleri kendilerine verilmiyor. Ölen şahıslardan kimliğini tespit edemediğimiz ikisi hariç 5 kişinin; Salih Üre, Ömer ürün, Mehmet Üran, Ömer Üzgün ve Sadık Yakut olduklarını saptanmış olup utanç verici bu katliamın perde arkasındaki gerçek işte böyledir.

Resmi güçlerce ilan edilen bu senaryo, bölgede halka yönelik olarak sürdürülen bu tür saldırılara karşı düzenlenmiş ilk senaryo değildir. Hakkari Yoncalı ve İkiyaka köyleri, Silopi, Mazıdağı Konur Köyü, Siirt Çevrimli köylerinde olduğu gibi daha önce katledilen masum insanların kanları üzerinde çevrilen düzmece senaryoların devamıdır.

Bu olay hukukun ihlalidir.

Bu olay insanın en doğal hakkı olan Yaşama Hakkı'nın bölgede ne derece çiğnenebildiğinin en açık göstergesidir.

Bu olay devlet güvenlik güçlerinin bölge halkına bakış açısının en somut örneğidir.

Keyfi olarak yapılan bu katliam bir utanç belgesidir.

Bu olayla başta İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi olmak üzere tüm uluslararası sözleşmeler çiğnenerek insanlığa karşı suç işlenmiştir.

Masum insanların akan kanlarının hesabı sorumlularından mutlaka sorulmalı, bu olay açığa çıkarılmalı ve yeni örneklerinin tekrarlanmaması için tüm demokratik kamuoyu, duyarlı kılınmalıdır.

Hatip Dicle
10.8.1990

Bir Alevi Düşmanına Yanıt

EBUSUUT EFENDİ'NİN TORUNU..

"Boy kürkünü beğenmiyor köçekler
Babasına akıl öğretir çocuklar
Yumurtadan burnu çıkan cücükler
Horoz oldum diye cik cik ediyor"
Seyrani Baba

Sayın demokrat Demokrat! Geçen sayınızda Alevilikle ilgili olan ve bilinçle seçerek yayınladığınız bir mektuba yanıt vermek, konunun içindeki bir insan olarak boynumuza borç oldu. Önce şunu söyleyeyim: Alevilere yönelik geleneksel iftiraların, geleneksel düşmanlığın, bugün hâlâ demokrat, devrimci geçinen bazılarının bilinç altında yaşadığını göstermesi açısından ilginç olan o mektubu, bütün Alevilerin okumasını dilemekteyim.

Yumurtadan burnu çıkmadan horoz olmaya kalkışan bu civciv, sosyalistlere akıl hocalığı yapmaya kalkışırken, Aleviliğe de aynen dedesi Ebusuut Efendi gibi azgınca saldırıyor. Alevilik çalışmalarının tek merkezden planlı olarak gündeme getirildiğini, bunun devlet oyunu olduğunu vurguluyor. . Bu çalışmaların en dikkat çekicisi olan Alevilik Bildirgesi'ni, kendini bilmez ilkesiz(!) aydınların imzaladıklarını ve alet olduklarını yazıyor. Solun, aman ha aman, şu ilkel Alevilik karşısında uyanık olmasını öğütlüyor. Bu ukala (akıllı) kişi Orçun B. Demirci kim ise, Türkiye'nin en seçkin aydınlarını aptal yerine koymakla kendi yüksek seviyesini gösterirken, bir şeyi daha dışa vuruyor: O da, yüzyıllardır süren bu Sünni yobazlığının, bunların bilinçaltına yerleştiğini, devrimci kılıklarla bile su yüzüne çıkarak saldırılarını sürdüreceğini...

Bu tiplerin kişiliklerinin tahlilini "öz kaynaklarına göre ALEVİLİK" adlı kitabımda iyi yaptığımı sanıyorum. Orada, bunların; kendilerini "haklı, meşru, güzel" sayıp Alevileri ise "haksız, yasadışı, çirkin" göstermek istediklerini, bunun bir toplumsal katılım gibi, hücrelerindeki 25. çift kromozom gibi, varlıklarının parçası olduğunu yazmıştım. Bu demokrat giysili Sünni yobazları, içlerindeki hayaleti, azgın canavarı sürekli besleyerek gerektiğinde işte burada olduğu gibi demokratlık maskesi altında meydana salıyorlar.

Bu cehliyle övünen, cehaleti erdem yerine koyan zat-ı muhtereme göre, Aleviler ezilmemiş ama kendilerini öyle gösteriyorlarmış... Vay, vay! Bütün yazarlar, bütün tarih kitapları, bütün eski kaynaklar yalan da Demirci'nin demir gibi sert kafasındaki şartlanmalar doğru ha! Yine, sünniler onlara kucak açıyormuş da Aleviler kendilerini ayrı tutuyormuş.

(Kurdu koyun sürüsüne çoban yapmışlar... Ağlamaya başlamış... İşte size böyle ağlayan bir kurt daha...)

Bu ezilmişlik, Alevilerin Mazohistliğinden kaynaklanıyormuş ve artık insanı iyice sıkmaya başlamışmış. (Büyük dedesi müftü Saru Görez'le dedesi Ebussuut'un kulakları çınlasın...) Bilmem kaç yüzyıl önce İslam içi iktidar hesaplaşmasını yitirdiler diye bugünkü solcular, Alevilerin teranelerini dinlememeli imiş. Aleviler de zaten çağdaş, hoşgörülü, hümanist, cumhuriyetçi vb... filan değilmiş. Aleviler Hasan Hüseyin türküleriyle hep kin kültürünü yaşatmışlar, bu kini bugün de sürdürüyorlarmış... İlkel-klan misali bir dayanışma içindeymişler ve diğer insanları potansiyel düşman görüyorlarmış. Aleviliğin bünyesinde faşizan öğeler varmış. (Aynen gerici Zaman Gazetesi'nin ağzı...)

Koca Ragıp Paşa, bu tip adamlar için der ki: "Şecaat arz ederken merd-i Kıpti sirkatin söyler" (Yani Çingene yiğidi kahramanlığını anlatırken hırsızlığından söz eder.) İşte bu merd-i kıpti, "Bayram değil seyran değil, eniştem beni niye öptü?" diyerek Aleviliğin durup dururken gündeme gelmesine köpürüyor... Bu birinci sınıf bencil varlığa göre, kendi sorunundan ve kendi klanının sorunundan başka sorun yok. Ve o sorunun dışına çıkmak hem yasak, hem ayıp, hem günah...

Ve Alevilikten söz edenleri, "Yeni Maraş katliamları olursa sorumluları Aleviler olur" diye korkutan bu Hızır Paşa ağızlı vatandaş; Alevilerin kültürlerini gündeme getirenleri yağcılıkla suçluyor. Peki ama sen o kadar köksüz müsün? Bu toplumda sarıldığın ilerici, demokrat, laik değerler gökten yere zenbille mi indi? Bu değerlerin geçmişteki durumu, geçmişteki yaşatıcıları kimlerdi? Deden Ebussuut ve onların görüşünde olan mollalar mı? Senin ve dedenin geçmişinde, acaba müzik var mıydı, müzik? Resim var mıydı senin geçmişinde? Kadın-erkek birlikteliği, dans var mıydı, ha? Şiir var mıydı şiir? (Padişaha yönelik divan yağcılarınızla övünebilirsiniz...) Sazınız, sözünüz var mıydı? Halkın sorunlarını dile getiren, bozukluklara kafa tutan bir sanatçınız var mıydı? Bir örnek verebilir misin sayın demokrat Solcu? Solun; geçmişte Pir Sultan'dan, halk ozanlarından yararlanmasına bile alttan alta kızıyorsun... Bu halinle kökü havada, yaprakları yerde cennet ağacınız Tuba'ya benziyorsun...

Bu Alevi düşmanı tipin somut örneği kişinin dile getirdiği görüşler, bir kesimin kafasının aynen dışa vurumudur. Bunlar, Alevilerin temel insanlık haklarını, ilkellik, gericilik, mezhepçilik olarak damgalayan gizli faşistlerdir... Bunlar, dünyada ve Türkiye'de yaşanan olayları, gelişmeleri göremeyecek ölçüde kör, olayların altında hep kendilerine düşman nedenler arayan bozuk düzen kafalardır. Bunlar Türkiye'de 20 milyonluk kocaman bir Alevi kitlenin varlığını bir türlü benimseyemiyorlar. Bunlar, kendilerinin her türlü pisliğine, her türlü üçkâğıtçılığına, her türlü düşük ilişkisine bakmadan, bir iki çıkarcı Alevinin davranışını tüm kitleye mal eden gizli Alevi düşmanlarıdır. Bunlar Aleviliğin A'sını

bilmeden Alevilik hakkında fetva veren medrese yobazı cahillerdir. Bunlar, Aleviliği kendi dar inançları gibi dinsel mezhep yerine koymaya çalışan ve böylece kötüleyebileceklerini sanan bir grup nev-sosyetedir... Bu nev-sosyete, kendini sosyal kılıflarda yutturmaya kalkmasın. Biz, onların, bencil duygularını sosyal kılıflara sokarak halka satmaya çalıştıklarını çok iyi biliyoruz.

Alevilere AET, İran, TC ajanları, el atmışmış... Özal, hükümet, MHP çengel durumundaymış... Bu yüzden de eğer kendi Alevi olsaymış çok üzülürmüş; bu durum kişiliksizlikmiş...

Megolamaninin oluşturduğu bu kişilikli kişiliğe bir diyeceğimiz yok. Alevi kesimden çıkıp da halen bu türlerin sözüne değer veren, onların peşine gidenlere bir sözümüz var: Bu kadar küfürden sonra hâlâ kendi vicdanınızda bir hesap yapmayacak mısınız? Bunun zamanı gelmedi mi?...

Aleviler gerici ve ilerici iki kişiliği birden yaşıyorlarmış, şimdi gerici yanları ortaya çıkıyormuş. Bu işlerin tümü mezhepçilikmiş. Mustafa Timisi de diğer partilerdeki mezhepçiler gibi mezhepçilik yapıyormuş. (Sizin olsun Timisi'nin mezhepçiliği... Aleviliğinden korkan birilerinin mezhepçiliği neymiş acaba?) "Bu gericilerin (Alevilerle Sünniler) arasındaki çatışmada, sol, taraf olmamalıymış..." (Sanki Türkiye solu gökten yere zenbille indi. Sanki onlar bu kesimlerden çıkmadı... İşte kendisini halktan ve toplumdan soyutlayan, ayrı gören züppe solculuğu...)

Sözü şöyle bağlamak isterim: Alevilik, bir mezhep değildir. Böyle göstermek isteyenler, Aleviliğin özünü boşaltmaya, onu tarihsel özünden, geleneksel muhalefetçi tavrından soyutlamaya çalışan gericilerdir. Böyle tanım yapan kim olursa olsun, gericidir. Aleviliği öğrenmek isteyen olursa, ona önerimiz, Öz Kaynaklarına Göre ALEVİLİK adlı kitabımızın ilgili bölümüne bakmasıdır.

20 milyonluk kitle içinde, her türlü kesimle işbirliğine giren insan çıkacaktır. Bu kişisel ilişkilere bakarak Aleviliği karalamak, kimseye bir şey kazandırmaz. Gerçeğin üzerini küllemek olur, o kadar...

Aleviler kendi kültürlerini, inançlarını özgürce yaşamak isterlerse, bu onların doğal insanlık hakkıdır. Demokratlık, ne olursa olsun bu hakkı savunmaktan geçer... Aleviler, kendi kültürlerini yaşatmak istiyor diye onları küçümsemek, bir demokrata asla yakışmaz.

Alevilik bugün, yalnızca tarihsel yönüyle, geçmişte gerçekleştirdikleriyle değil, toplumsal özüyle de aktüel hale gelmektedir. Özellikle, bu özün iyi bilinmesi, ondan yeni sonuçlar çıkartılması gerekir.

Biz de demokratların iyihesap yapmalarını istiyoruz. Yüzyıllardır saldırı karşısında kalan ve savunma konumunda yaşayan bu kitlenin içe kapanışını doğru tahlillerle anlamaya çalışmak yerine, onu düşman yerine koymak, kimseye bir şey kazandırmayacaktır.

Bunu herkes, özellikle de demokratlar böyle bilmeli...

Rıza Zelyut

ORDU SAVAŞA HAZIR... SAVAŞ FIRSATÇILARI, SİLAH TÜCCARLARI, STOKÇULAR DA HAZIRLANIYOR... Bİ TEK BİZ HAZIR DEĞİLİZ NE YAPICAZ MAFOLDUK...

HE...HE...HE... BÖYLE FIRSAT KIRK YILDA BİR ÇIKAR...

ABİ ÖBÜR MALLARIDA STOKLAYALIM ACAYİP VURGUN OLACAK...

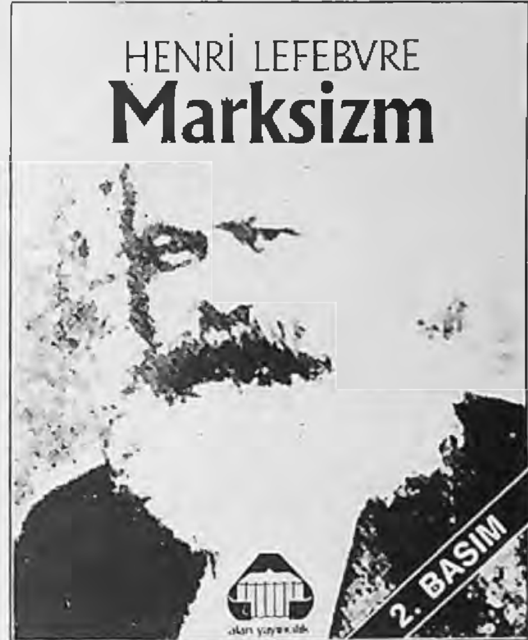
BUSH'LA KONUŞTUM...

UFUK GÜRGENÇ

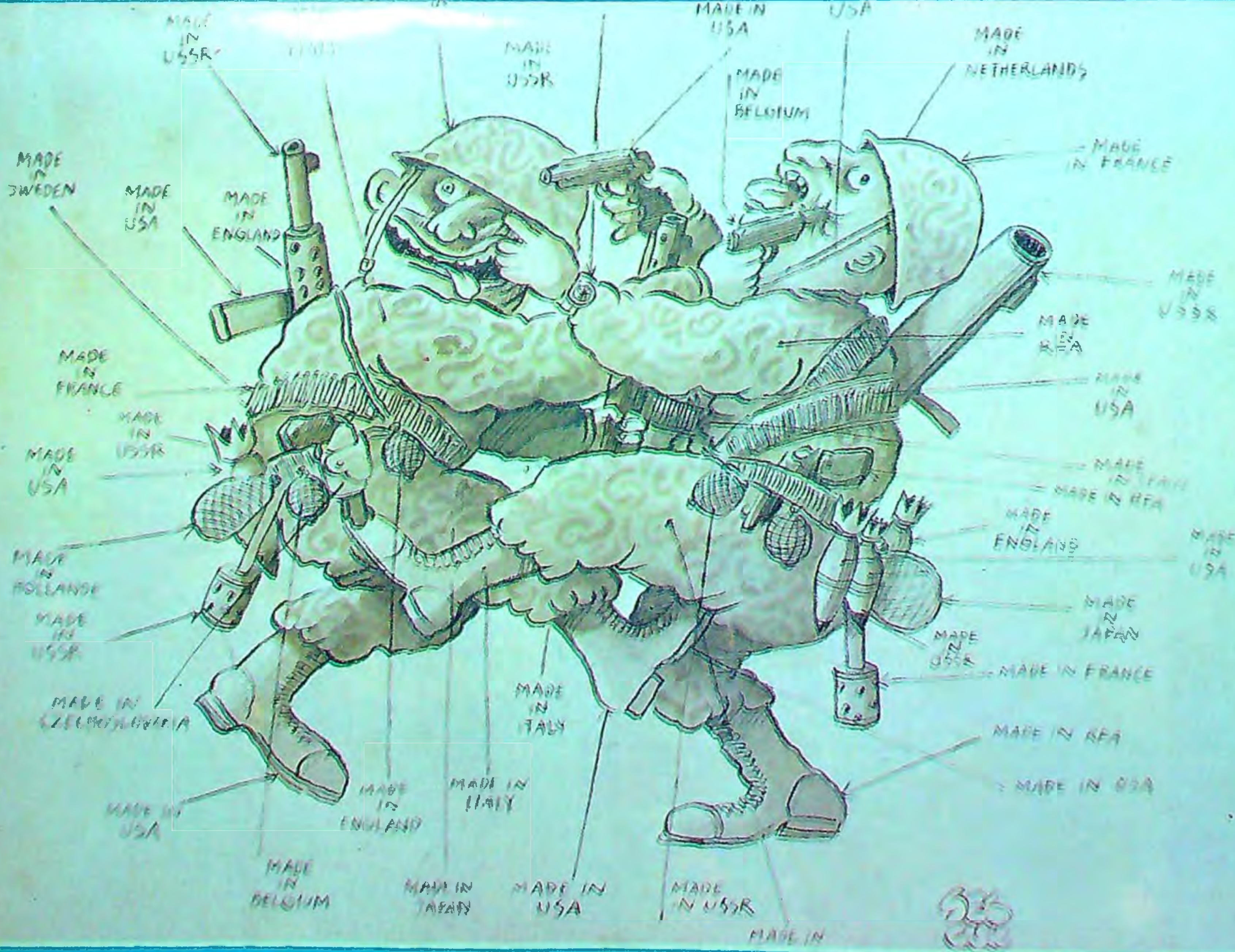

ALAN YAYINCILIK

ALAN YAYINCILIK: Çatalçeşme Sok. No: 40
Torun Han Kat: 3 Cağaloğlu/İST. Tel.: 511 26 00
DAĞITIM ☐ İstanbul: Cem May / Arkadaş / Bilgi / Tümda / Say / Özgür / Barış — Ankara: ADAŞ / Dost / İmge / Doruk
İzmir: İleri / Kabile — Cumhuriyet Kitap Kulübü

MADE IN USSR
MADE IN USSR
MADE IN USA
USA
MADE IN BELGIUM
MADE IN NETHERLANDS
MADE IN SWEDEN
MADE IN USA
MADE IN ENGLAND
MADE IN FRANCE
MADE IN USSR
MADE IN RFA
MADE IN FRANCE
MADE IN USA
MADE IN USSR
MADE IN USA
MADE IN RFA
MADE IN ENGLAND
MADE IN HOLLANDE
MADE IN USA
MADE IN USSR
MADE IN JAPAN
MADE IN USSR
MADE IN FRANCE
MADE IN CZECHOSLOVAKIA
MADE IN ITALY
MADE IN RFA
MADE IN USA
MADE IN ENGLAND
MADE IN ITALY
MADE IN USA
MADE IN BELGIUM
MADE IN JAPAN
MADE IN USA
MADE IN USSR
MADE IN